

„Õiguse“ lisa.

1928. aasta

Riigikohtu otsused

Ex libris

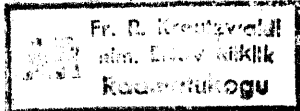
stud. jur. Johannes Anderson

„ÕIGUSE“ VÄLJAANNE.

TARTUS 1929.

Ar 9295

Riigikohtu

81854

Riigi trükikoja trükk.

Riigikohtu administratiiv-osakonna 1928 a. otsustes käsitatud seaduste ja määruste nimestik.

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.
A. Eesti Vabariigi seadused ja määrused. Administratiiv-kohtu kord. (RT 10 — 1919) 5 19 9 22		Algkooli seaduse muutmise seadus. (RT 35 — 1923) pp. 2, 3 47 Ametnikud ja töölised — vt. Ajut. kodukorra määrused valitsuseasutustes töötavate ametnikkude ja tööliste haiguste korral kindlustamise kohta. Ametnikud ja töölised — vt. Riigiasutustes töötavatele ametnikkudele ja töölistele ning nende perekonnaliikmetele arstiabi andmise kord. Arstiabi — vt. sama.		Avalikkude algkoolide seaduse elluviimise täiendav määrus — vt. Vabariigi Valitsuse täiendav määrus aval. algk. seaduse elluviimise kohta. Avalikkude õppeasutiste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasuseadus. (RT 22 — 1928) 1 } 4 } 53 10 } 11 } 13 } 47 14 } 15 } 18 II l. }	
Ajut. määrused valitsuseasutustes töötavate ametnikkude ja tööliste haiguste korral kindlustamise kohta. (RT 26/27 — 1920) 3 } 5 } 1 13 } 13 tähendus }		Avalikkude algkoolide seadus. (RT 75/76 — 1920) 18 34 26 35 29 5 31 5 57—60, 72, } 83, 85 p. 5, } 32 85 p. 5 } m 2, 87 } 57—64 25 99 47		Haridusministeeriumi määrus õpetajate registreerimise kohta. (RT 149/150 — 1920) 2 25 3 32 10 25, 32 12jj 25	
Ajut. määrus sõjaväeosade, -asutuste, ohvitseride ja sõjaväeametnikkude korteri, kütete ja valgustuse asjas. (RT 40 — 1919) 3 26		Avalikkude algkoolide seaduse muutmise seadus — vt. Alkooli seaduse muutmise seadus. Avalikkude algkoolide seaduse elluviimise määrus. (RT 153/154 — 1920) 14 } 15 } 5		Haridusministeeriumi sundmäärus registreeritud kinnisvõõrandite kaitseabinõude käsitamise kohta. (RT 47 — 1926) — 30 Hoolekande seadus. (RT 120/121 — 1925) 1 8 19 8, 50 51 50 129—136 8 198 p. 12 60 207 60	
Ajut. seadus Eesti riigikontrolli kohta. (RT 9 — 1919) 1 } 2 } 4 } 5 } 54 12 } 12 p. e, f } 13 }					
Ajut. seadus vallaametnikkude palga ja tööolude kindlustamise kohta. (RT 69/70 — 1920) 3 36					

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.
Kaitsevægedesse puutuvad määrused — vt. Seadus kaitsevægedesse puutuvate sõjavæe seadluste ja määruste väljaandmise korra kohta.		Kohtupristavite taksi seadus. (RT 36 — 1927)	— 38	Muinasvarade kaitseseadus. (RT 111/112 — 1925)	1 3 4 14 } 30
Kaitsevæelaste ja nende perekondade pensioniseadus. (RT 149 — 1924)	1 51 2 51 19 42, 51 20 44 20 märkus 44 27 42 28 42	Küütide määrus — vt. Määrus küütide kohta.		Muinasvarade kaitseabinõude käsitamise määrus — vt. Haridusministeeriumi sundmäärus registreeritud kinnismuinasvarade kaitseabinõude käsitamise kohta.	
Kaitsevæe ohvitseride teenistuskäigu seadlus. (RT 37/38 — 1924)	115 44	Küütide määruse muutmine. (RT 89 — 1922)	— 56	Määrus küütide kohta. (RT 47 — 1919)	6 56
Kaitsevæeosade korteri, kütte ja valgustuse kohta — vt. Ajutine määrus sõjavæeosade, -asutuste, ohvitseride ja sõjavæe ametnikkude korteri, kütte ja valgustuse asjus.		Lõbustumaksu seadus. (RT 61/62 — 1920)	— 43	Omaavalitsuse ajut. järelevalve seadus. (RT 78 — 1919)	12 19, 49
Kaitsevæeosade ja -asutuste ruumide üüriseadus — vt. Sõjavæeosade ja -asutuste alla võetud ruumide üüriseadus.		Lõbustumaksu muutmise seadus. (RT 44 — 1922)	1 2 3 5 } 43	Omaavalitsuste tulud, kulud, eelarved ja aruanded — vt. Seadus valla- ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse muutmise ja täiendamise kohta.	
Kinnitusnõukogu seadus. (RT 77/78 — 1920)	17 15	Maareformi teostamise määrused.	49 16 50 14 51 14 52 14 54-a 12 59 14 60 14	Pension — vt. Kaitsevæelaste ja nende perekondade pensioniseadus.	
Kinnitusnõukogu kodukord. (RT 18 — 1921)	22 15	Maaseadus.	1 14 1 märkus 1 p. 3 14	Pension — vt. Rahvavæelaste ja nende perekondade pensioniseadus.	
Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seadus. (RT 16 — 1926)	— 10	Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus. (RT 95/96 — 1925 ja 99 — 1926)	3 p. 1 lit. a ja b 17 3 p. 2 14 4 17 5 17	Pension — vt. Riigi- ja omaavalitsuse teenijate pensioniseadus.	
Kohtukäskjalgade taksi maksmapanemise ja Kohtute asutamise seaduse § 352 ^b tühistamise seadus. (RT 74 — 1924)	— 38	Maaseaduse laiendamise seadus Narva taguste ja Petherimaa maa-alade peale. (RT 89 — 1922)	2 9 3 9	Perekonna-abiraha seadus. (RT 1/2 — 1923 ja 53 — 1927)	1 4 } 40
				Perekonnaseisu seadus. (RT 191/192 — 1925)	65 58

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.
Petserimaa talumaade korraldamise seadus — vt. Seadus talumaade korraldamise kohta Petseri maakonnas.		Riigiasutustes töötavatele ametnikkudele ja töölistele ning nende perekonnaliikmetele arstiabi andmise kord. (RT 3 — 1921)	19 1	Seadus valla- ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse muutmise ja täiendamise kohta. (RT 3 — 1921)	
Petserimaal Sõjaminesteeri-umile kaitseväge laske- ja laagriplatsi asutamiseks tarvilik- kude maa-alade sundvõoran- damise seadus. (RT 11 — 1926)	— 9	Riigi- ja omavalitsuse teeni- jate pensioniseadus. (RT 123/124 ja 149 — 1924)	15 42, 53 18 42 44 42 81 33, 42	Seisuste kaotamise seadus. (RT 129/130 — 1920)	— 14
Piirituse ja alkoholiste jookide müügi seadus. (RT 50 — 1927)	1 } 3 } 39 6 }	Riigikontrolli seadus — vt. Ajutine seadus Eesti riigi- kontrolli kohta.		Suur-, kesk- ja väiketööstuse seadus. (RT 28 — 1920)	1 } 2 } 7 3 } 34 }
Pärandusemaksu seadus. (RT 67/68 — 1920)	17 } 19 } 6 26 }	Riigiteenistuse seadus. (RT 149 — 1924)	13 } 15 } 27 17 } 18 } 20 }	Sõjaväeosade ja -asutuste alla võetud ruumide üüriseadus. (RT 94 — 1922)	1 } 2 } 26 3 } 3 märkus }
Põhiseadus. (RT 113/114 — 1920)	3 54 55 54 60 p. 8 46 67 54 77 56 81 51 84 51	Riigivanema, ministrite ja riigikontrolöri tasude seadus. (RT 38 — 1927)	4 54	E. V. Tartu ülikooli seadus. (RT 122/123 — 1925)	54 52
Rahvaväelaste ja nende pere- kondade pensioniseadus. (RT 26/27 — 1920)	9 } 10 } 12 } 14 } 19 } 3 20 } 33 p. 3 } 38 p. 1 } 38 märk. }	Seadus iseäralise ärimaksu komitee kohta. (RT 61/62 — 1920)	17 23	Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste teenijate ta- sude seadus. (RT 39 — 1927)	11 52
		Seadus kaitsevägedesse puu- tuvate sõjaväe seadluste ja määruste väljaandmise korra kohta. (RT 1 — 1922)	1 } 1 märk. } 51 2 } 2 p. f }	Tempelmaksu tariif. (RT 71/72 — 1920)	nr. 13/24 } nr. 16/10 } 4 p. c }
		Seadus talumaade korralda- mise kohta Petseri maakon- nas. (RT 14/15 — 1920)	— 9	Tolli põhitariifid. (RT 4/5 — 1924 ja 30 — 1926)	181 pp. 1, } 2, 3 } 2 124 m. 3 } 13

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.
Tolliseadustik. (RT 45/46 — 1923)		valitsuste korraldamise seadus. (RT 97 — 1926)		§ 21 märkuse lisa.	
223—227	48	3	31	8 p. 5	49
254	48	61	31	9	19
313	48	72	49	17 p. 6	19
412	46	78	36	III k.	
418	46	86	18	Riigiteenistuse seadus.	
444	46	Vangimajade valitsuskorra seadus. (RT 5 — 1919)		776	} 54
451	46	— 55		777	
				838	
Tulumaksuseadus.		Ärimaksu komitee seadus — vt. Seadus isearalise ärimaksu komitee kohta.		IV k.	
21	52	Õpetajate palgaseadus. (RT 26 — 1923)		Kogukondliste kohustuste seadus.	
21 täh. 2	38, 52	5 märk. 2 47		9	56
22	20	Õpetajate registreerimise määrus — vt. Haridusministeeriumi määrus õpetajate registreerimise kohta.		543	26
32	29	Ühingute ja nende liitude seadus. (RT 37 — 1926)		V k.	
33	29	— 59		(1914 a. väljaanne)	
41	41	Ühingute ja nende liitude registreerimise seadus. (RT 37 — 1926)		Otseste maksume seadus. (Ärimaksuseadus)	
49	37, 41	6 } 59		453 p. 17(24)	
49	37, 41	7 }		453 p. 19(26)	
50	37, 41	14 p. 1 }		453 p. 21(29)	
51	37			453 p. 24	
53	52			453 p. 26	
54	29			453 p. 27	
55	29, 52			508	
56	29			550	
58	23			574	
59	41			614 p. 3	
60	23, 41			620	
64	41			} 21	
76	41			} 28	
77	23			} 24	
87	37			} 28	
Usuühingute ja nende liitude seadus. (RT 183/184 — 1925)		B. Vene seaduste kogu.		Muudatused ärimaksu seaduses. (RT 44 — 1923)	
— 58		I k.		453 p. 26	
		2 j. (1910 a. väljaanne)		m. 2 11	
		Ministeeriumide asutamise seadus.		VIII k.	
		156 }		1 jagu.	
		157 }		Obrokiseadus.	
		196 } 57		122 16	
		208 }		2 jagu.	
		II k.		Arveseadus.	
Vabariigi Valitsuse täiendav määrus avalikkude algkoolide seaduse elluviimise kohta. (RT 83 — 1923)		Üldine kubermanguseadus.		335	
4 47		§ 18 märkuse lisa (Baltimaa vallakoguk. valitsem. seadus)		335 lisa	
		2 19		373, ühes	
Vallaametnikkude palga ja tööolude korraldamise seadus — vt. Ajut. seadus vallaametnikkude palga ja tööolude korraldamise kohta.				1912 a.	
				täiend.	
				373 täiend.	
				pp. 1, 2, 3	
				374	
				} 54	
Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning valla-					

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.	
IX k Seisusteseadus.		3 jagu.		C. Sõjaväe seaduste kogu.		
903	} 58	2 9		5 r.		
903 lisa			Maakorralduse seadus.	199	} 44	
904			(Sead. ja korrald. kogu 1911 a. nr. 119, art. 1087)	244		
			246			
Erilisa.				D. Vene seaduste ja korralduste kogu.		
Üld-talurahvaseadus.		121 9		Kooperatiivühisuste ja nende liitude seadus.		
17 ¹	} 9	122		1917 a. nr. 72, art. 414.		
17 ²			XI k.	— 59		
17 ⁴			1. jagu (1910 a. väljaanne)			
17 ⁵			Ev.-lut. kiriku seadus.			
37 ⁵	9	455		Vallaomavalitsuste seadus.		
(Vt. Vene sead. ja korrald. kogu 1910 a. nr. 97, art. 1043, § 48)		457	58	1917 a. nr. 122, art. 655.		
56	} 9	459		2 märkus 2 22		
57			460			
71			2. jagu (1913 a. väljaanne)			
72			Vabriku- ja käsitööstuse seadus.			
73			1 } 7			
X k.		2 }		Eesti ajut. omavalitsuse 30. märtsi 1917 a. seaduse elluviimise määrus.		
Balti Eraseadus.				1917 a. nr. 173, art. 953.		
8 p. 3	} 40			V osa § 1 19,22		
9			Kaubanduseseadus.			
199	} 30	670	24	Aleviseadus.		
200			671	1917 a. nr. 187, art. 1082.		
557				8 22		
562			XVI k.			
597 p. 5	} 17			E. Verordnungsblatt.		
799			Kohtutesadus.	Tempelmaksu määrus.		
806			406	45	Nr. 28 — 1918 a.	
808			406 ¹		7 p. 1 4	
809					Elluviimise eeskirjad tempelmaksu määruse kohta.	
812	} 4			art. 4 4		
813			Tsiviil-kohtupidamise seadus.			
3369—3378			1285	45		
3835			1286			
3851						

Riigikohtu tsiviil-osakonna 1928 a. otsustes käsitatud seaduste ja määruste nimestik.

Seaduste §§	Otsuste nr. nr.	Seaduste §§	Otsuste nr. nr.	Seaduste §§	Otsuste nr. nr.
Balti Eraseadus.		1469	62	2089	69
Sissej. § XII	70	1654 m. 2	64, 70	2449	69
XIII	61	1655	} 70	2451	} 61
939	70	1677			
1336	62	2015	61	2452	
				2476	

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. nr. nr.
577	75	1123	85	Tsiviil-kohtupidamiseseadus.	
625	79	1199 ¹	80	464	79
629	79	1707	74	547—554	79
698	79			Tolliseadus.	
704	75	Rahukohtu nuhtlusseadus.		427	72
705	76, 86	21	81	Tööstusliku töö seadus.	
709	75	177	80	324	80
766	76	180	81	Veksliseadus.	
930	74	180 ² p. 1, 2	74	3	74
Nuhtlusseadus.		180 ³	74	15	74
294	79				

Nr. 1.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

24. jaanuaril 1928 a.

Oskar Jakobsoni kaebus Välisministeeriumi otsuse peale 10. sept. 1927 a. arstimiskulude ja palga maksmisest keeldumise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik P. Välbe, Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Likvideeritud Eesti-Läti Piirikomisjoni Eesti delegatsiooni tehnilise büroo end. maa- mõõtja Oskar Jakobson esines palvega 24. aug. 1927 a. Välisministeeriumi ees tasuda temale 74.306 mk., ja nimelt: 1) päevarahasid ja sõidukulude arvel — 9.741 mk., 2) keskhaigemaja arve järele ravitsemise eest aja eest 15. X. 1925 a. kuni 26. jaan. 1926 a. — 31.200 mk. ja 3) RT 26/27 — 1920 a. avaldatud määruse järele 6 kuu palk aja eest, millal tema haige oli, kokku 33.365 mk. Põhistas Jakobson oma palvet sellega, et septembris 1925 a. jäänud ta haigeks ning pidanud seepärast töö katkestama ja ennast ravitsema; oma tervisliku seisukorra pärast puudunud temal võimalus enne seda raha tagasi nõudma hakata. Kirjaga 10. septembrist 1927 a. nr. 635 vastas Välisministeerium Jakobsonile, et Välisministeerium on nõus rahuldama Jakobsoni nõudmise 10.681 mk. suuruses summas tingimusega, et Jakobsoni poolt saamata jäänud 1925 a. septembrikuu palk 26 päeva eest, mis kinni peetud, tagasi nõudmata jääb põhjusel, et Jakobson oli vabastatud teenistusest 1. oktoobrist 1925 a. tähtajalise ülesütlemise järele ja tema tervislik seisukord tol ajal olnud rahuldav.

Riigikohtule antud kaebuses palub Oskar Jakobson tühistada eelnimetatud otsus ja asja uueks otsustamiseks saata, seletades, et septembris 1925 a. jäänud ta haigeks ja ravitsenud ennast kuni 1926 a. veebruarikuuni; tema haigus takistanud ametikohuste täitmist, mispärast temal olevat õigus arstiabi riigi arvel saada kuni terveks-saamiseni (määruse § 5 p. b, RT 26/27 — 1920), kuid mitte üle kuue kuu; samuti olevat temal õigus saada palka 6. veebr. 1920 a. määruse § 13 ettenähtud alustel.

Asja arutanud ja prokuröri arvamus kuulunud, leiab Riigikohus, et Oskar Jakobsoni kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel:

Ajutise kodukorra määruste riigiametnikkude ja tööliste haiguse korral kindlustamise kohta (RT 26/27 — 1920) § 3 on üles seatud üheaastane tähtaeg nende määruste põhjal nõudmiste avaldamiseks arstiabi ja toetuse saamise õiguse omandamise päevast arvates. Kaebaja on teenistusest vabastatud 1. oktoobrist 1925 a., kuid ravitses ennast, tema oma seletuse järele, 1926 a. veebruarikuuni. Palka saavad ametnikud selle määruse § 13 järele haiguse korral, mis ametikohuste täitmist takistab, mitte kauem kui 26 nädalat haigeksjäämise ajast arvates. Kaebaja esines nõudmisega alles 24. aug. 1927 a., s. o. kaugelt üle üheaastase tähtaja arvates ajast, mil omandas arstiabi ja toetuse saamise õiguse. Seepärast puudus alus kaebaja palve rahuldamiseks. Kaebaja väide, et tema tervislik seisukord takistanud temal tähtajal nõudmisega esineda, ei ole kaaluv, sest kaebaja oma väite kohta mingisuguseid tõendusid esitanud ei ole, ega ei ole tõestanud, et tema tervislik seisukord oli säärane, mis takistas

nõudmise sisseandmist. Ka sisuliselt puudub alus kaebaja palve rahuldamiseks, sest kaebaja ei ole kindlaks teinud, et tema haigus takistas töötgemist või ametikohuste täitmist, nagu seda nõuab eelnimetatud määruse § 5; usaldusarsti tunnistusest aga nähtub, et kaebaja tervislik seisukord 1. oktoobril 1925 a. rahuldav oli. Ka loobus Jakobson ametikohuste täitmisest, ilma et oleks arsti poolt vabastatud, mispärast temal puudub õigus ka palka saada haiguse ajal, sest eelnimetatud määruse § 13 juures oleva tähenduse järele saavad palka edasi need ametnikud ja töölised, kes olid arsti poolt vabastatud ametikohuste täitmisest. Samuti tasutakse ravitsemise kulud arstimisasutistes RT 3 — 1921 a. väljakuulutatud Abiandmise korra § 19 järele ametnikule ainult siis, kui tema arstimisasutisse asetamise on otsustanud usaldusarst senini arstiabi annud arsti ettepanekul. Kaebaja aga ei ole tõendanud, et tema oleks selle paragrahvi nõudmise täitnud.

Selle kõige pärast puudub alus kaebaja palve rahuldamiseks ja Välisministeeriumi otsuse tühistamiseks.

Neil põhjustel Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus: Oskar Jakobsoni kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 2.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

24. jaanuaril 1928 a.

Hiiu-Kärdla kalevivabriku o.-ü. firma all K. ja E. Ungern-Sternbergi vol. vann. adv. A. Stackelbergi kaebus Tollikomitee otsuse peale tollitariifi määramise asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik P. Välbe;
Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Riigikohtule antud kaebuses palub Hiiu-Kärdla kalevivabriku osahisuse firma all K. ja E. Ungern-Sternbergi volinik vann. adv. Aleksander Stackelberg tühistada Tollikomitee otsuse 24. septembrist 1927 a., millega Tollikomitee Hiiu-Kärdla kalevivabriku osahisuse kaebuse puhul Tollinõukogu otsuse peale tollitariifi määramise asjas otsustas tunnistada sissetoodud kaup (vill) Tollitariifi § 181 p. 3 alla kuuluvaks kui Tollitariifi mõttes kunstlik vill, s. o. vanast riidest nopitud loomulik vill. Eeltoodud otsuse tühistamist palub kalevivabriku volinik põhjusel, et vaidluse all olev vill ei olevat vanast riidest nopitud vill, mis otsuses kunstlikuks villaks nimetatakse, vaid küll nahkade valmistamise ja parkimise juures saadud vill, mis aga käib Tollitariifi 181 p. 1 või 2 alla; ka olevat Hamburgi kaubanduskoda tunnistanud, et vaidluse all olev vill ei ole kunstlik vill, nagu see nähtuvat Hamburgi kaubanduskoja tunnistusest; samuti olevat selge, et see vill ei ole vanast riidest näpitud vill, sest temas ei leidu väikesi lõngatükikesi, mis riide näppimise juures harilikult villa sisse jäävad.

Asja arutanud, poolte seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et Tollikomitee otsus käesolevas asjas tuleb tühistada järgmistel põhjustel:

Tollitariifi § 181 p. 3 järele maksustatakse kunstlik vill, s. o. vanast riidest näpped ja puuvillasegane või teiste sarnaste lihtsate taimematerjalidega segatud vill, kuna Tollitariifi § 181 p. 1 järele maksustatakse sugemata ja ketramata, pesemata ja pestud — värvimata vill, sugetised, otsad ja muud värvimata jätsed, olgugi kraasimata. Tollikomitee oma seletuses Riigikohtule 30. nov. 1927 a. käesolevas asjas ei väidagi, et vaidluse all olev vill oleks kunstlik vill, vaid tunnistab, et see on vill, mis saadakse tooreste lambanahkade parkimiseks ettevalmistamisel, millejuures nahkadele jäänud lühikesed villakiud maha aetakse mehaaniliselt või keemiliselt teel. Sellest nähtub, et Tollikomitee on ise tunnistanud, et vaidluse alune vill on loomulik vill. Tollikomitee ei väida ega tõenda ka samuti, et vaidluse all olev vill oleks puuvillaga või teiste sarnaste lihtsate taimematerjalidega segatud vill, mis käib Tollitariifi § 181

p. 3 alla. Nagu Tollikomitee eelnimetatud seletusest nähtub, on vaidluse all olev vill maksustatud Tollitariifi § 181 p. 3 järele ainult põhjusel, et Tollitariifis sarnast villa ette nähtud ei olevat ja et ta oma omaduste poolest — lühikesed kiud — lähenevat Tariifis nimetatud kunstlikule villale, mitte aga Tariifi § 181 p. 1 ja 2 all tähendatud villale ka mitte sugetiste, otsade ja jätiste näol. Tähendatud Tariifi paragrahvis olevat mõeldud harilikku, enam-vähem heasordilist ja elusatelt loomadelt püगतud villa, kuna aga vaidluse all olev vill moodustavat halvemat villasorti kiude lühiduse tõttu, mille sissevedu ei olevat soovitav. Need Tollikomitee esitises ettetoodud väited ei ole aga kaaluvad ja ei või põhjuseks olla vaidlusealuse villa Tollitariifi § 181 p. 3 järele tollimiseks, sest Tollitariifi § 181 p. 1 ei ole sarnast nõuet üles seatud, et selle paragrahvi p. 1 alla käib ainult heasordiline ja elusatelt loomadelt püगतud vill ja vill, mille kiud pikad on. Pealegi puudub igasugune alus kinnitamiseks, et Tollitariifi § 181 p. 1 ettenähtud sugetised, otsad ja jätised peavad just heasordilise ja elusatelt loomadelt püगतud villa sugetised, otsad ja jätised olema ning et neil pikk kiud peab olema.

Selle kõige pärast leiab Riigikohus, et vaidluse all olev vill kuulub Tollitariifi § 181 p. 1 alla, mitte aga § 181 p. 3 alla ja et tolliasutistel puudub igasugune alus käesolevas asjas Tollitariifi § 181 p. 3 kohaldamiseks ka sel põhjusel, et sarnase villa sissetoomine tolliasutiste arvamuse järele soovitav ei ole, sest seaduse järele sarnasel põhjusel kaupade sisseveo piiramise õigust tolliasutistele antud ei ole.

Neil põhjustel Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal **otsustas** Riigikohus: Tollikomitee otsus 24. septembrist 1927 a. nr. 1298 tühistada ja asi Tollikomiteele uueks otsustamiseks saata.

Nr. 3.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

24. jaanuaril 1928 a.

Jenni Kiho vol. vann. adv. abi Johan Kuuse kaebus Töö- ja Hoolekandeministeeriumi otsuse peale 24. septembrist 1927 a. pensioni asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik
A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud leiab Riigikohus: Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse § 33 p. 3 järele on rahvaväelase naisel ja lastel õigus pensioni saada, kui rahvaväelane on surnud rahuajal sõjaväeteenistuses või 6 kuu jooksul pärast lahkumist sellest, kui on selgeks tehtud, et surm oli tingitud teenistusest sõjaväes. Kaebaja Jenni Kiho mees Voldemar Kiho on teeninud Piirivalve valitsuses valvurina 1. märtsist 1925. a. kuni 13. maini 1926. a., millal ta surnud Narva linna haigemajas (algotim. lh. 9 ja 7). Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse § 38 p. 1 järele pidi Jenni Kiho pensioni nõudmise avaldamisel esitama dokumendi selle asjaolu tõenduseks, et Voldemar Kiho tõelikult suri haigusse, mis teenistusest tingitud. Eeltähendatud seaduses ei ole otsekohe ära märgitud, missuguses korras ja kelle poolt § 38 p. 1 nimetatud dokumendid välja antakse, kuid § 38 märkusest, §§ 9, 10, 12 ja 14 nähtub, et need dokumendid tulevad välja anda asutise poolt, kus surnud rahvaväelane on teeninud. Analoogiliselt § 10 eeskirjadele peaks rahvaväelase surma korral selle asjaolu üle, kas rahvaväelase surm oli tingitud teenistusest või mitte, otsustama § 9 äratähendatud andmete ja teiste olemasolevate andmete põhjal kõige pealt väeosa arstlik komisjon, mille alusel asutis nõutava dokumendi kokku seab ja välja annab. Linna- või maavalitsusel, samuti ka Töö-Hoolekandeministeeriumil jääb §§ 19 ja 20 põhjal õigus tarbekorral lasta uuel arstlikul komisjonil asja läbi vaadata pensionimääramise küsimuse otsustamise korras. Käesoleva asja algoimetusest nähtub, et Piirivalve valitsus ei ole üldse

§ 38 p. 1 ettenähtud dokumenti § 9 kohaselt kokku seadnud ega Narva linnavalitsusele saatnud, vaid on esmakordse Jenni Kiho pensioni nõudmise otsustamise korral Narva linnavalitsuse nõudmise peale § 38 märkuse põhjal saatnud linnavalitsusele ainult usaldusarsti arvamuse, et „õige küsitavaks jääb oletus, kas Kiho teenistusse astumisel täiesti terve on olnud.“

Tähele pannes, et Jenni Kiho pensioni nõudmise otsustamisel ei ole kinni peetud Rahva-väelaste ja nende perekondade pensioni seaduse eeltähendatud nõuetest, Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal **otsustas** Riigikohus: Töö- ja Hoolekandeministeeriumi otsus 24. septemb-rist 1927 a. tühistada ja asi Töö- ja Hoolekandeministeeriumile uueks otsustamiseks saata.

Nr. 4.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

24. jaanuaril 1928 a.

Aksia-seltside „Eesti Kaubandus“, „Astoria“, „Laferme“ ja „A. Reier ja Ko.“, osatühisuste „Havanna“ ja „Tubak“ ning Hendrik Antoni, Elfriede Reieri ja teiste volinikkude vann. adv. A. Peet'i ja V. Johanson'i kaebus Rahaministri otsuse peale 15. nov. 1927 a. tempelmaksu ja tempeltrahvi asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik
A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

13. mail 1924 a. on aksia-seltsid „Astoria“, „Laferme“, „Reier ja Ko.“ ja osatühisused „Tubak“ ja „Havanna“ omavahel lepingu sõlminud tubakasaaduste valmistuse ja müügi reguleerimiseks. Selleks otstarbeks on nimelt kokku lepitud asutada Eesti kaubanduslikku aksia-seltsi põhikapitaliga 5.000.000 marka lepingus ettenähtud juhatuse koosseisuga ja ära-määratud aksia-kapitali jaotamisega lepinguosaliste vahel. Lepingus kohustuvad lepinguosa-lised asutatava aksia-seltsiga sõlmima 3 aasta peale lepingu, mis asutatavale aksia-seltsile annab ainuõiguse lepinguosalistelt tubakasaaduste ostuks ja selle edasimüügiks. Lepingus on ette nähtud tubakasaaduste arvatav hulk, mis ühe kuu jooksul müügile tuleb lasta, ja vastavas võrreendis toodang, mis iga lepinguosaline asutatava aksia-seltsi nõudmisel on kohustatud val-mistama ja temale ära andma. Turu nõuete kohaselt näeb leping ette toodangu muutmise võimaluse, muutmata jättes võrrendilist vahekorda tubakasaaduste valmistamiseks lepingu-osaliste poolt. Asutatav aksia-selts ostab ühtlase hinnaga kõikidelt lepinguosalistelt nende tubaka-saadused, saades 3% hinna-alandust. Tubakasaaduste müügi korral mööda minnes asutatavast seltsist või eri-hinnaalandusega või preemiaga kohustuvad lepinguosalisel maksma seltsile tagatist: „Laferme“ — 2.650.000, „Astoria“ — 1.500.000.— ja „Tubak“ — 850.000.— Eesti marka. Tubakasaaduste hinda võib muuta ainult lepinguosaliste üksmeelsel otsusel. Lepingus ettenähtud juhtudel võib asutatav aksia-selts ühe lepinguosalise saadustehulga arvel saadusi tellida teiselt lepinguosaliselt teatava kompensatsiooniga või ilma. Leht-tubaka todangu langemine lepinguosaliste ettevõtetes alla 36.000 puuda aastas on tingimuseks kokku-leppe revideerimiseks ning üksmeelse soovi puudusel lepingu pikendamiseks kaotab leping oma maksvuse. Kokkuleppe-osalised kohustuvad 7 päeva jooksul pärast Eesti Kaubandusliku aksia-seltsi põhikirja kinnitamist sõlmima sellega eraldi lepingud käesoleva lepingu alustel.

Peale kokkuleppe uue aksia-seltsi asutamise ja sellega ühenduses tubakasaaduste valmis-tamise ja müümise aluste kohta on lepinguosalisel käesolevas lepingus (§ 5) hoolimata uue aksia-seltsi põhikirja kinnitamisest ja selle tegevuse algusest kokku leppinud välja lasta tubakasaadusi 20. maist 1924 a. alates lepingus ettenähtud hindadega, normides, hulgas ja pakkimises. Lepingus § 7 näeb ette, et lepinguosaline, kes 20. maist 1924 a. ei tõsta tubaka-

saaduste hinda, ei pea kinni lepingus ettenähtud pakkimise viisist või valmistamise normidest, maksab teistele lepinguosalistele 2.000.000 Eesti marka.

Leping 13. maist 1924 a. on tempelmaksmata.

22. mail 1924 a. on aktsia-seltsi „Eesti Kaubanduse“ poolt sõlmitud eraldi lepingud osaühisusega „Tubak“ ja aktsiaseltsidega „Astoria“ ja „Laferme“ grupiga (viimane on sõlminud lepingu „Laferme“, „Havanna“ ja „Reieri“ vabrikute nimel). Lepingud on ühelaadilised ning nende järele on „Tubak“, „Astoria“ ja „Laferme“ grupp müünud oma kolme aasta tubakasaaduste toodangu Eesti jaoks a.-s. „Eesti Kaubandusele“ ning kohustunud „Eesti Kaubandusest“ mööda minnes ja selle teadmata kellelegi Eestis oma saadusi mitte müüa ja kellelegi eri-hinnaalandusi või preemiaid mitte anda. Selle tingimuse igakordsel rikkumisel maksab „Tubak“ „Eesti kaubandusele“ tagatist 850.000, „Laferme“ 2.650.000, „Astoria“ 1.500.000 Eesti marka, mille kindlustuseks nimetatud seltsid annavad „Eesti Kaubandusele“ tagatise summa suuruses vekslid ettenäitamisel. A.-s. „Eesti Kaubandus“ ostab ja võtab oma peale oma lepinguosaliste kogu tubakatoodangu müügi Eestis ning lepinguosalised on kohustatud „Eesti Kaubandusele“ andma lepingus ettenähtud hindadega ja lepinguosaliste kohta ettenähtud võrreendis, välja arvatud kõrgemad sordid, mille hulk oleneb „Eesti Kaubanduse“ nõudmisest, tubakat ning paberosse lepingus samuti kindlaksmääratud pakkimises. Tellimised antakse „Eesti Kaubanduse“ poolt nädal aega ette. Juhul, kui mõnele tubaka- või paberossisordile ostjaid ei leidu, samuti kui üks lepinguosaline ei suuda temale antud tellimist täita, on „Eesti Kaubandus“ õigustatud nõudma uue sordi valmistamist ja teatavatel tingimustel keelduma nende sortide vastuvõtmisest ja tellima vastava sordi saadusi puudulaval määral teistelt lepinguosalistelt, makstes lepingus ettenähtud kompensatsiooni. „Eesti Kaubandus“ maksab lepinguosalistele ühesugust suurmüügi hinda, saades 3% hinnaalandust. Hindade muutmine võib sündida lepinguosaliste kokkuleppel ja ühesugustel alustel kõikide lepinguosaliste kohta. Juhul, kui „Astoria“, „Tubaka“ ja grupi „Laferme“ poolt valmistatud tubakahulk langeb alla 36.000 puuda aastas, kuuluvad lepingud revideerimisele ja uue kokkuleppe mitte-saavutamise korral kaotavad lepingud oma maksvuse.

Aktsia-seltsi „Eesti Kaubanduse“ ja o.-ü. „Tubaka“ vahel sõlmitud lepingu pealt on tasutud tempelmaksu 8.500 mk., a.-s. „Lafermega“ sõlmitud lepingu pealt 26.500 mk. ja a.-s. „Astoriaga“ sõlmitud lepingu pealt 15.000 mk.

8. jaanuaril 1927 a. arutas Otsekoheste maksude peavalitsus eeltähendatud 13. ja 22. mail 1924 a. sõlmitud lepingute tempelmaksustamise küsimust ja leides: 1) et 13. mail 1924 a. sõlmitud leping on osaliselt ostumüügi eelleping, mis oleks kuulunud tempelmaksmisele tariifi nr. 4/26 alusel 2.502.052.920 mk. pealt, missuguse summa moodustab lepingus ettenähtud kolme aasta tubaka toodangu ostuhind, 1.000.821 mk. 50 p. suuruses summas, kuna leping kohustuse osas 20. maist 1924 a. kokkuleppe hindadega saadusi müügile lästa, mille rikkumise eest ette nähtud tagatise maksmine 2.000.000 mk. suuruses, on eritoiming, mis Tempelm. sead. § 7 p. 1 põhjal kuulus eraldi tempelmaksmisele tariifi nr. 13/24 järele 20.000 margalises summas, otsustas nõuda aktsia-seltsidelt „Astoria“, „Reier & Ko.“, „Laferme“ ja osaühisustelt „Havanna“ ja „Tubak“ solidaarselt 1.020.822 mk. tempelmaksu ja nimetatud aktsia-seltside ja juhatuse liikmetelt eraldi solidaarselt 1.020.822 mk. tempelmaksu ja nimetatud a.-s.-de ja juhatuse liikmetelt eraldi solidaarselt 1.020.822 mk. tempelmaksu-trahvi;

2) et 22. mail 1924 a. a.-s. „Eesti Kaubanduse“ ja a.-s. „Astoria“ vahel sõlmitud lepingu järele tuleb „Eesti Kaubandusel“ maksta „Astoriale“ kolme-aastasest lepingus ettenähtud tubakasaaduste-hulga eest 829.561.615 mk., mispärast selle summa pealt oleks tulnud tasuda tempelmaksu lepingu sõlmimisel Tempelm. sead. § 5 ja Tariifi nr. 16/10 p. 1-c alusel 1.659.123 mk. 50 pn. ja lepingus ettenähtud tagatise pealt 1.500.000 mk. suuruses summas oleks tulnud tasuda tariifi nr. 13/24 alusel tempelmaksu 3.000 mk., kuna tasutud on lepingu

pealt tempelmaksu ainult 15.000 mk., otsustas nõuda a.-s. „Eesti Kaubanduselt“ ja a.-s. „Astoria“ solidaarselt 1.647.124 mk. tempelmaksu ja „Eesti Kaubanduse“ ja „Astoria“ juhatuse liikmetelt eraldi solidaarselt 1.647.124 mk. tempelmaksu trahvi;

3) et 22. mail 1924 a. a.-s. „Eesti Kaubanduse“ ja a.-s. „Laferme“ vahel sõlmitud lepingu põhjal tuleb aktsia-seltsil „Eesti Kaubandus“ maksta a.-s. „Lafermele“ selles lepingus ettenähtud kolme-aastase tubakasaaduste-hulga eest 1.281.533.969 mk., mille pealt oleks tulnud lepingu sõlmimisel Tempelm. sead. § 5 ja Tariifi nr. 16/10 p. 1-c põhjal tasuta tempelmaksu 2.563.068 marka ja lepingus ettenähtud tagatise pealt 2.650.000 margalises summas oleks tulnud tempelmaksu tariifi nr. 13/24 põhjal 5.300 mk., kuna lepingu pealt on aga tasutud tempelmaksu kõigest 26.500 mk., otsustas nõuda a.-s. „Eesti Kaubanduselt“ ja a.-s. „Lafermelt“ solidaarselt 2.541.868 mk. tempelmaksu ja tähendatud aktsia-seltside juhatuse liikmetelt eraldi solidaarselt 2.541.868 mk. tempelmaksu trahvi;

4) et 22. mail 1924 a. a.-s. „Eesti Kaubanduse“ ja osäühisuse „Tubaka“ vahel sõlmitud lepingu järele tuleb a.-s. „Eesti Kaubandusel“ maksta o.-ü. „Tubak“ lepingus ettenähtud kolmeaastase tubakasaaduste-hulga eest 390.957.336 mk., missuguse summa pealt oleks tulnud lepingu sõlmimisel maksta Tempelm. sead. § 5 ja tariifi nr. 16/10 p. 1-c põhjal 781.915 mk. ja lepingus ettenähtud tagatissumma 850.000 mk. pealt oleks tulnud tariifi nr. 13/24 alusel tasuta tempelmaksu 1.700 mk., kuna aga lepingu pealt on tempelmaksu tasutud kõigest 8.500 mk., otsustas nõuda aktsia-seltsilt „Eesti Kaubandus“ ja osäühisuselt „Tubak“ solidaarselt 775.115 mk. tempelmaksu ja nimetatud aktsia-seltsi ja osäühisuse juhatuse liikmetelt eraldi solidaarselt 775.115 mk. tempelmaksu trahvi.

Otsekoheste maksude peavalitsuse 8. jaan. 1927 a. otsuste vastu esitasid aktsia-seltside „Astoria“, „Laferme“, „Reier & Ko. ja osäühisuste „Havanna“ ja „Tubak“ ning nende juhatuste liikmete volinikud vannutatud advokaadid A. Peet ja V. Johanson vastulaused, milles seletasid: 1) et 13. mail 1924 a. sõlmitud leping ei ole ostu-müügi eelleping, vaid asutada kavatsetud seltsi arvatav tegevuskava, kuna ostu-müügilepingut või eellepingut oleks võinud sõlmida ainult uus selts ise oma organite kaudu, kui tema juba oleks tegevust alustanud; 2) et 13. mai 1924 a. leping ei sisalda mingit rahaliselt hinnatavat tehingut, välja arvatud tagatissõndumise õigus 2.000.000 mk. suuruses, mis ei olevat aga iseseisev ega iseseisvalt maksustatav tehing, vaid algkokkuleppe eellepingu osa, kui selle sanktsioon; 3) et 22. mail 1924 a. sõlmitud lepingud ei olevat ostu-müügilepingud, kuna nendes olevat kindlaks määrata kaup ja selle hulk. Kauba omanikkudel olevat lepingute järele õigus tervet toodangut välismaale müüa ja ainult sisemaale müües olevat kauba-omanikud kohustatud kaupa „Eesti Kaubanduse“ kaudu müüma, kes aga ostmist teostab tellimiste teel. Enne tellimiste andmist ja nende täitmist ei saavat üldse kindlaks määrata kauba hulka ja hinda. 22. mai lepingus ettenähtud kaubahulga kindlaksmääramine 13. mai lepingu järele, nagu see tehtud Otsekoheste maksude peavalitsuse 8. jaanuari otsustes, ei olevat õige, sest 13. mai leping ei olevat üldse 22. mai lepingute sõlmijatele kohustav. 22. mai lepingut tulevat hinnata kui pactum de vendendo või nõusolekut müüa tellimiste peale, kui kaup siseturu jaoks määratud, missugune nõusolek või kohustus ei olevat rahaliselt hinnatav. Tagatissumma pealt olevat aga tempelmaks tasutud kokkuleppe sõlmimisel ja vastavad tellimised olevat tempelmakstud täitmisele võtmise järele; 3) et tempelmaksutrahvi võib määrata ainult seltsi juhatuse liikmetele, kes seltsi nimel lepingu sõlmimisest osa võtnud; 4) et 8. jaanuari otsustes olevat trahvi määratud ka neile juhatusliikmetele, kes lepingute sõlmimisest osa ei ole võtnud ja isikutele, kes seltsi juhatuse liikmed üldse ei olnud.

Vastavalt Otsekoheste maksude peavalitsuse ettekandele 23. juunist 1927 a. otsustas Rahaminister 15. nov. 1927 a. Otsekoheste maksude peavalitsuse 8. jaanuari otsuse muutmiseks: 1) 13. mail 1924 a. sõlmitud lepingu pealt nõuda tempelmaksu ainult 20.000 marka ja tempelmaksutrahvi 200.000 mk.; 2) 22. mai 1924. a. lepingute pealt nõuda tempelmaksu nii,

nagu see Otsekoheste maksude peavalitsuse 8. jaanuari otsustes määratud, tempelmaksutrahvi aga Tempelm. sead. § 14 p. 4 põhjal korraldustrahvina à 500 mk. igalt trahvialuselt poolelt vastavalt iga lepingu pealt; 3) J. Lutsu ja V. Toomingat vabastada trahvist kummagi lepingu suhtes.

Rahaministri otsuse peale 15. nov. 1927. a. 13. mai lepingu suhtes on esitanud Riigi-kohtule kaebuse aktsia-seltside „Astoria“, „Laferme“, „A. Reier & Ko.“, osühisuste „Havana“, „Tubaka“ ja Hendrik Antoni, Elfriede Reieri, Ants Koljo, Boris Katlama, Babakai Babadjan, Michael Jacki, Villem Reinoki, Abram Katlama, Moisei Bialiki, Samuel Liebermanni, Ado Töllasepa, Jakob Tusti, Jaan Lorensi, Konrad Mauritsi ja Roman Jürgensi volinikud vannutatud advokaadid August Peet ja Victor Johanson, ning 22. mai lepingute suhtes on esitanud kaebused samad volinikud aktsia-seltside „Eesti Kaubanduse“, „Laferme“, „Astoria“ ja osühisuse „Tubaka“ nimel. Kaebajad seletavad 13. mai 1924 a. lepingu asjas: 1) et üks osa 13. mai lepingust käivat uue ühisuse põhikirja väljatöötamise ja kinnitamise kohta, mille kohta olevat kohaldatav tempeltariifi nr. 18/8 ja seepärast ei olevat alust käsitada tariifi nr. 13/24. Muu osa lepingust ei olevat aga osaliste poolt hinnatud ega kuuluvat üldse rahaliselt hindamisele, sest ei olevat võimalik raha peale hinnata kohustist teatud sorti kaupa mitte teisiti pakkida ja mitte teises suuruses ega mitte üle teatud määra turule lasta või ostumüügi ainuõigust uuele ühisusele anda. Lepingus tagatissumma määramine ei kuuluvat samuti tempelmaksustamisele, sest B. E. S. § 3369—3378 põhjal olevat see lisalepe pealepingus ega kujutavat enesest iseseisvat lepinguobjekti. Tagatissumma ei võivat seaduse mõttes üldse olla käsitatav lepingu objekti väärtuse hindamisel; 2) et Otsekoheste maksude peavalitsus, olevat oma otsuses 8. jaanuarist määranud tempeltrahvi ühekordses tempelmaksu summas, mispärast Rahaministril ei olevat õigust olnud trahvitute kaebusel trahvi ja maksu vahekorda suurendada, määrates trahvi maksu kümnekordses summas; 3) et trahvimise juures olevat läbi viidud analoogiliselt kriminaal-seadustikule süü põhimõte ja seepärast kuuluvat trahvimisele ainult need seltside juhatause liikmed, kes on süüdi lepingu maksutamata jätmises.

22. mai 1924 a. lepingute kohta seletavad kaebajad: 1) et neid lepinguid ei võivat lugeda ostu-müügi lepinguteks, sest nendes ei olevat kindlaks määratud, mis sorti ja mis hinnalist ning kuipalju igat sorti tubakat ja paberosse iga vabrik müüb ja a.-s. „Eesti Kaubandus“ ostab. Kauba hulka ei olevat ka võimalik selgitada lepingus ettenähtud 36.000 puuda üldise läbitöötatava tubaka kaalu järele, sest lepingus olevat ära määramata, milleks see tuleb ümber töötada, kas tubakaks või paberossideks ja kuipalju peab ümber töötama iga vabrik. Kauba hulka ei selgitavat ka lepingus tähendatud protsendiline vahekord, mis määrab ainult üksikute vabrikute vahekorra, milles „Eesti Kaubandus“ igale vabrikule edasi peab andma tellimisi turu üldnõuete alusel. Kauba koguhulga ja väärtuse väljaarvamine 13. mai lepingu kavatsuste alusel ei olevat aga õigustatud, sest 13. mai lepingu sõlmimisest ei olevat a.-s. „Eesti Kaubandus“ üldse osa võtnud; 2) et 22. mai lepinguid ei saavat pidada ka ostu-müügi eellepinguteks, vaid oma sisu ja mõtte järele olevat 22. mai lepingud esinduse tehing, mille järele a.-s. „Eesti Kaubandus“, kui oma kontrahentide ainsuesindaja siseturul tubakasaaduste müüki korraldab. Tehingu esinduslik iseloom selguvat eriti vastastikuse tegevuse kitsendusest, mille järele ostja ei või vabalt mujalt sarnast kaupa müügiks osta ja müüja ei või oma kaupa teisiti turule toimetada, kauba ostja õigusest nõuda uute sortide väljatöötamist, tellimiste andmisest teatud kaupade, sortide ja hulkade peale vastavalt turu nõuetele, tellimiste jaotusest vastavalt üksikute vabrikute kohta ülesseatud protsendilisele vahekorrale ja eriti aga rahaliste tasude õiendamise korrast ja § 13 ettenähtud kokkuleppe tarvidusest selle kohta, mis tingimustel „Eesti Kaubandus“ oma ostjaskonnale võiks krediiti lubada ja kaupa müüa, missuguse kokkuleppe tarvidus oleks ostu-müügi lepingus arusaamatu ja üleliigne. Kaebajad leiavad, et 22. mai lepinguid võib tõlgendada ainult kui esinduslepinguid ja et nende tempelmaksustamise aluseks on tasuks ja kulude katteks saadav 3% läbimüügist, mis kindlaks tehtud

kindlail ajajärkudel või lepingu lõpul. Äärmisel korral võiks kaebajate arvamuse järele nende lepingute pealt tempelmaksu määrata kui ostu-müügi eellepingute pealt tegeliku läbikäigu järele selle selgumisel, kuid mitte kui ostu-müügi lepingute pealt. Lepingute sõlmimise ajal olnud aga võimatu Tempelm. sead. § 5 alusel nende väärtust kindlaks määrata ja neid olevat ka seepärast tempelmaksustatud ainult vastavalt tagatissumma määradele.

Tähele pannes, et kaebused on esitatud Rahaministri ühe ja sama otsuse vastu 15. nov. 1927 a. ja et algmaterjal ühine, määras Riigikohus asja arutusel poolte ja prokuröri nõusolekul ühendada kõik kaebused ühiseks asjatoimetuseks. Kaebajate volinikud vannutatud advokaadid A. Peet ja V. Johanson toetasid ja põhjendasid nende poolt asja arutusel Rahaministeeriumis ja kaebustes Riigikohtule ettetoodud väiteid, kuna Rahaministeeriumi volinikud Roslavlev ja vann. adv. R. Pabo toetasid ja põhjendasid Rahaministri otsust.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Kaevatud Rahaministri otsusega on leping 13. V. 1924 a. tempelmaksustamisele kuuluvaks arvatud Tempelm. sead. § 7 p. 1 ja Tempeltariifi nr. 13/24 põhjal seepärast, et selles lepingus oli ette nähtud tagatisraha maksmine lepingu tingimuste mittetäitmise korral. Tempelm. sead. § 7 p. 1 näeb ette, et juhul, kui ühes dokumendis sisaldub mitu maksukohuslikku toimingut, tuleb tempelmaks iga toiminguga pealt eraldi arvata, ning tariifi nr. 13/24 käesoleva asja kohta kohaldatud osas näeb ette tempelmaksu määra rahaliselt hinnatavate lepingute pealt, kui tariifis nende kohta teisi määrust ei ole, ja lisalepingute tempelmaksustamise korda, kui lisalepingud pealepinguga ühte dokumenti on üles tähendatud. B. E. S. § 3369—3378 järele ei tule kokkulepet tagatisraha maksmise kohta lugeda lisalepinguks pealepingule, vaid lepingu tingimuseks. Lepingu ühe tingimuse eraldi maksustamine lepingust ei ole aga ette nähtud ei Tempelmaksu seaduses ega Tempeltariifis. Rahaministri kaevatud otsusega on leping 13. maist 1924 a. tunnustatud tempelmaksustamisele mitte kuuluvaks, seepärast ei olnud Rahaministril seaduslikku alust määrata tempelmaksu lepingus ettenähtud tagatisraha pealt ja vastavalt sellele ka tempelmaksutrahvi. Kuna eeltoodud põhjusel Rahaministri kaevatud otsus 13. V. 1924 a. lepingu tempelmaksustamise kohta täielikult tühistamisele kuulub, siis ei ole enam põhjust peatuda kaebaja poolt ettetoodud teiste põhjenduste juures Rahaministri otsuse vastu 13. mai lepingu asjas. Ettetoodud kaalutlustel ei saa seadusepäraseks pidada ka Rahaministri otsust selles osas, milles 22. mai 1924 a. lepingute tempelmaksustamisel on eraldi lepingust tempelmaks arvatud veel lepingutes ette nähtud tagatisraha pealt. Mis puutub aga 22. V. 1924 a. lepingute eneste tempelmaksustamisse, siis leiab Riigikohus, et rahaministri kaevatud otsusega on nimetatud lepingud õieti arvatud kuuluvateks tempelmaksustamisele Tempeltariifi nr. 16/10 p. c. järele, kui otsulepingud kauba üle, mis edasimüümiseks määratud. Nimetatud lepingutes esineb a.-s. „Eesti Kaubandus“, kui iseseisev, oma enese nimel, arvel ja vastutusel teotsev lepingu-osaline ja seepärast ei ole alust neid lepinguid mõista kui esinduslepinguid, mille iseärasuseks on teotsemine volituse alusel ja volitaja nimel, või omal nimel, kuid teise arvel. Samuti ei ole alust lugeda 22. mai 1924 a. lepinguid eelkokkuleppeks ostu-müügi lepingute sõlmimiseks. Ka asjaosalised ise on nende lepingute sõlmimisel neid mõistnud kui ostu-müügi lepinguid, mis enam lõplikkude ostu-müükide lepingute sõlmimist ei eelda. Neis lepingutes on selgesõnaliselt kokku lepitud, et a.-s. „Eesti Kaubandus“ o s t a b ja et tema kontrahendid m ü ü v a d oma kolmeaastase toodangu. Aasjaolu, et see toodang ei olnud lepingute sõlmimisel üksikasjaliselt täpsalt ette kindlakstehtav ja et samuti ei olnud seepärast täpsalt kindlakstehtav ostuhind, ei riisu neilt lepingutelt B. E. S. § 3835 ja 3851 järele ostu-müügi lepingu iseloomu, sest lepingutes enestes on ettenähtud nii toodangu kindlakstegemise kui ka hinna kindlaksmääramise tingimused, mispärast tuleb lugeda ostumüügi objekti ja hinda äramääratuks neis lepingutes küllaldase täpsusega ja nende kohta asjaosaliste vahel ei võinud pärast mingisuguseid põhjendatud kahtlusi tekkida. Neis lepingutes ettenähtud kauba igakordsed ettetellimised a.-s. „Eesti Kaubanduse“

poolt ei ole 22. mai kokkuleppe alusel sõlmitavad lõplikud ostumüügi lepingud, nagu kaebajad seletavad, vaid 22. mai lõpliku ostumüügi lepingu täitmise viisi tingimused. Oli 22. mail 1924 a. sõlmitud ostumüügi lepingud, siis olid lepinguosalisel kohustatud ka neid lepinguid tempelmaksma, kui nende rahaline väärtus ligikaudugi kindlakstehtav oli (Tempelm. sead. elluviimise eeskirjad, art. 4). Lepingute sõlmimise ajal oli lepinguosalistele teada kauba üksikute sortide hulk, mis turunõuete kohaselt tubakavabrikud lepingu alusel Eesti turule peavad saatma ja samuti oli neile teada nende saaduste tookordne hind. Kuigi lepingutes oli ette nähtud kaubahulga ja selle hinna muutmise võimalused, pakkusid lepingu sõlmimise ajal lepinguteosalistele teada olevad andmed küllaldase aluse lepingute rahalise väärtuse ligikaudseks hindamiseks ja nende tempelmaksustamiseks juba siis teada olevate andmete alusel, kuna täppis lepingute tempelmaksmine oleks võinud järgneda ka hiljem. Neil alustel on ka kaevatud otsusega tempelmaks 22. mai lepingutelt arvatud.

Kõigil ettetoodud põhjustel Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1. ja 2 põhjal **otsustas** Riigikohus: Rahaministri otsus, mis ministri kantselei poolt kirjaga 15. novembrist 1927 a. nr. 6736-M all Otsekoheste maksude peavalitsusele teada antud, tühistada 13. mail 1924 a. sõlmitud lepingu pealt tempelmaksu ja tempelmaksu trahvi määramise kohta ja asi selles osas Rahaministrile uueks otsustamiseks saata, samuti tühistada Rahaministri otsus 22. mail 1924 a. sõlmitud lepingutes tähendatud tagatisraha tempelmaksustamise kohta käivas osas, muus osas a.-s. „Astoria“ ja t. volinikkude vann. adv. A. Peeti ja V. Johansoniga kaebused tagajärgeta jätta.

Nr. 5.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

31. jaanuaril 1928 a.

Pärnu maavalitsuse voliniku maavalitsuse esimehe Jüri Marksoni revisjoniprotest Pärnu 3 jsk. rahukohtunikule otsuse peale 17. augustist 1927 a. protesti asjas Reiu vallavolikogu 1927. a. 6. aprilli otsuse nr. III p. 16 vastu Reiu 4-klassilise algkooli õpetajate käes kasutada olevate normimaade korraldamise kohta.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik
M. Klassen; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Reiu vallavolikogu koosolekul 6. aprillil 1927. a. arutas koolimaade korralduse asja ja tähele pannud, et kooli üleviimisel teise kohta ja ühe õpetaja vabanemisel on vabanenud ka osa koolimaid, otsustas: 1) koolile jätta normide kohaselt maad, nimelt, maantee-äärse koolimaja juures olev 3 vakam. põldu ja endise koolikoha juurest umbes 5 vakam. põldu ühes seal oleva heina- ja karjamaaga. Õpetaja ülekolimisel maantee äärsesse koolimajasse anda kooli kätte selle koolikoha normimaad; 2) vabaksjäänud koolikoha maad välja anda 1 a. peale isikutele, kes vastava palvetega on esinenud.

Pärnu 3. jsk. rahukohtunikule antud protestis palus Pärnu maavalitsuse volinik Jüri Markson Reiu vallavolikogu otsus tühistada, seletades, et vallavolikogu olevat otsustanud küsimuse, mis tema võimkonda ei kuulu, sest Aval. alg. sead. elluviimise määruse § 14 ja 15 järele jagavat õpetajatele tarvitamiseks antava maa õpetajate vahel ära kooli hoolekogu; samuti rentivat ka kooli hoolekogu vabaksjääva maa üheks suveks teistele õpetajatele või

kõrvalistele isikutele, kui õpetajate hulgast maasoovijaid ei leidu. Ka sisuliselt ei olevatvallavolikogu otsus õige, sest koolivõrgu kava järele olevat Reius 4-klassiline kool 2 õpetajaga; järelikult pidavat kooli kasutada olema 2 õpetaja normimaa; peale selle veel tarviline osa maad õpilaste võimlemis- ja mänguplatside, õuemaa ja kooli-aia tarvis. Nähtus, et teine õpetaja laste vähese arvu pärast ametist vabastatud, olevat ajutine; vabanenud õpetaja normimaa kasutamise õigus olevat ametisoleval õpetajal.

Otsusega 17. augustist 1927. a. jättis Pärnu 3. jsk. rahukohtunik Pärnu maavalitsuse voliniku protesti tagajärjeta.

Riigikohtule antud kaebuses palub Pärnu maavalitsuse volinik Jüri Markson Pärnu 3. jsk. rahukohtuniku otsus tühistada ja tema protest rahuldada, või asi anda teisele rahukohtunikule uueks otsustamiseks.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Avalikkude algkoolide seaduse (RT 75/76 — 1920) § 29 järele peab iga maa-alkooli juures olema tarviline osa maad õpilaste võimlemis- ja mänguplatside jaoks ja kooliaia tarvis, ning peale selle igale määralisele õpetajale tarvitamiseks 1½—2½ tiinu põllumaad ühes ühe lehma ja hobuse heina- ning karjamaaga. Sama seaduse § 31 järele peab koolile tarvilise maa muretsema kooli ülevalpidaja. Pärnu maavalitsuse poolt protesteeritud Reiu vallavolikogu otsusest 6. aprillist 1927. a. nähtub, et vald (kooli ülalpidaja) on Reiu algkoolile, kus üks ainus õpetaja, § 29 ettenähtud määralt õpetajale tarvitamiseks maad andnud. Õpilaste võimlemis-, mänguplatside, õue- ja aiamaa küsimust ei ole eelnimetatud vallavolikogu koosolekul üldse arutatud. Kaebaja ei ole tõendanud ega seleta ka, et seda maad koolile ei ole muretsetud. Kaebaja arvamus, nagu ei võiks vald seda maad, mille ta oli 1920. a. Reiu algkoolile kahe õpetaja tarvis andnud, üldse enam korraldada, on ekslik. Maad õpetajate tarvitamiseks peab andma vald (§ 31) ja ainult sellel määralt, mis § 29 ette nähtub. Seepärast, kui Reiu algkooli ainult üks õpetaja jäi, oli vallavolikogu õigustatud õpetajatele omal ajal antud maid uuesti korraldama ja teisele õpetajale antud maa koolilt tagasi võtma; sest vald ei ole kohustatud ühele õpetajale kahe õpetaja normimaa andma. Sellel asjaolul, et koolivõrgu kava järele on Reius ette nähtud 4-klassiline kool 2 õpetajaga, ei ole käesoleval korral tähtsus, sest kui teine õpetaja ametisse määratakse, siis peab vald ka sellele tarvilise maa andma. Kaebaja tugemine Av. alg. sead. elluviimise määruse § 14 ja 15 peale on alusetu, sest neist paragrahvidest nähtub, et kooli hoolekogu korraldusele kuulub see maa, mis on kooli ülevalpidaja poolt õpetajatele tarvitamiseks antud. Rahukohtuniku otsus oma lõpptulemuses on õige; seepärast puudub alus selle tühistamiseks.

Eeltoodud põhjendustel Adm. K. K. § 35 põhjal otsustas Riigikohus: Pärnu maavalitsuse voliniku maavalitsuse esimehe Jüri Marksoni revisjoniprotest tagajärjeta jätta.

Nr. 6.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

7. veebruaril 1928 a.

Reinhold Zeiger'i ja alaealise Leonhard Zeiger'i eestkostja, tema ema Leena Zeigeri kaebus Otsekoheste maksude peavalitsuse otsuse peale 20. okt. 1927 a. täiendava pärandusemaksu määramise asjus.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Klaassen; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

20. oktoobril 1927 a. otsustas Otsekoheste maksude peavalitsus täiendavalt sisse nõuda Emma Luise Zeigerilt 26.936 mk. pärandusemaksu ja 1.160 mk. viivitusraha ning Reinhold ja Leonhard Zeigerilt kummaltki 16.568 mk. pärandusemaksu.

Riigikohtule antud kaebuses palusid Reinhold Zeiger ja alaealise Leonhard Zeigeri loomulik eestkostja, tema ema Leena Zeiger, Otsekoheste maksude peavalitsuse otsus tühistada, seletades: Peeter Zeigeri testamendi avamise ja täitmisele kinnitamise asja otsustanud Võru 2. jsk. rahukohtunik, kes juba asja algusel Otsekoheste maksude peavalitsusele ühe eksemplari päranduse deklaratsioonist kätte saatnud, kus ära tähendatud olnud ka Antsla alevis olev elumaja ja selle väärtus 2.000.000 marka, missuguse summa eest hoone tuleõnnetuse vastu kinnitatud olnud. Tartu-Võru rahukogu, kes asja nende erakaebuse põhjal arutanud, määranud pärandusemaksu lõplikult kindlaks ja saatnud oma otsusest ära kirja Otsekoheste maksude peavalitsusele. Et peavalitsus erakaebust rahukogu otsuse peale ei olevat andnud, siis astunud see otsus jõusse, mispärast Otsekoheste maksude peavalitsusel puudunud seaduslik alus suuremat pärandusemaksu nõuda, kui selles otsuses tähendatud.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: algoimetusest nähtub, et Võru 2. jaosk. rahukohtunik on 8. oktoobril 1926. a. arutanud surnud Peeter Zeigeri testamendi asja ja otsustanud testamendi seadusejõusse astunuks tunnistada ning Emma, Reinhold ja Leonhard Zeigeritelt pärandusemaksu ja viivitusraha otsuses tähendatud summades sisse nõuda. Ära kirja sellest otsusest on Otsekoheste maksude peavalitsus kätte saanud 18. X. 1926 a. Edasi nähtub algoimetusest, et asi on Reinhold Zeigeri ja alaealise Leonhard Zeigeri loomuliku eestkostja, tema ema Leena Zeigeri, erakaebuste põhjal Tartu-Võru rahukogu arutusel olnud 13/14. mail 1927 a., ning rahukogu on rahukohtuniku otsuse pärandusemaksu määramise suhtes osaliselt muutnud. Ära kiri sellest otsusest on Otsekoheste maksude peavalitsuses saadud 10. VIII. 1927 a. Kummagi otsuse peale ei ole Otsekoheste maksude peavalitsus erakaebust andnud, nagu seda temale võimaldab Pärandusemaksu seaduse § 17 (RT 67/68 — 1920). 20. oktoobril 1927. a. on Otsekoheste maksude peavalitsus otsustanud peale seadusejõusse astunud kohtuotsusega kindlaks määratud pärandusemaksu ja viivitusraha täiendavalt vastavatelt isikutelt veel sisse nõuda pärandusemaksu ja viivitusraha. Selle otsuse tegemiseks puudus Otsekoheste maksude peavalitsusel käesolevas asjas seaduslik alus. Pärandusemaksu seaduse § 19, mille peale Otsekoheste maksude peavalitsus toeb, õigustab peavalitsust pärandusemaksu kindlaks määrama siis, kui teadaannet pärandusetombu üle kohtule sisse antud ei ole; käesolevas asjas on aga teadaanne päranduse koosseisu üle kohtule sisse antud ja kohus on seda ka arvestanud pärandusemaksu määramise juures. Pärandusemaksu seaduse § 26, mille peale Otsekoheste maksude peavalitsus samuti toeb, õigustab küll peavalitsust täiendavat pärandusemaksu määrama peale selle, mis kohtu otsuses on kindlaks määratud, kuid ainult siis, kui hiljem ilmsiks tuleb, et pärandusetombus on seesugused varandused, mis esialgses teadaandes ei olnud ära tähendatud ja seepärast kohtuotsusega pärandusemaksu alla ei olnud arvatud. Käesolevas asjas ei ole ilmsiks tulnud niisuguseid varandusi, mis teadaandes ei oleks ära tähendatud olnud, sest Antsla alevis asuv kinnisvara, mis Otsekoheste maksude peavalitsusele põhjust on andnud täiendavat pärandusemaksu määramise küsimust üles võtta, oli rahukohtunikule esitatud päranduse koosseisu teadaandes ära tähendatud, samuti ka selle kinnisvara tuleõnnetuse vastu kinnituse summa 2.000.000 mk. Täiendava pärandusemaksu määramisel on Otsekoheste maksude peavalitsus just sedasama summat, s. o. 2.000.000 marka arvestanud.

Eeltoodud põhjendustel ei või kaevatud otsus jõusse jääda.

Seepärast Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal otsustas Riigikohus: Otsekoheste maksude peavalitsuse otsus 20. oktoobrist 1927 a. tühistada.

Nr. 7.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

10. veebruaril 1928. a.

Eesti mehaanilise puutööstuse aktsia-seltsi „A. M. Lutheri“ vol. vann. adv. Erich Beiki revisjoni-kaebus Petseri 1. jsk. rahukohtuniku otsuse peale 7. septembrist 1927. a. kaebasjas Orava valla-nõukogu otsuste peale 13. jaanuarist ja 23. juunist 1927. a. tööndusmaksu määramise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik P. Välbe; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Riigikohtule antud kaebuses palub a.-s. A. M. Lutheri volinik tühistada Petseri 1. jsk. rahukohtuniku otsus põhjusel, et rahukohtunik olevat ekslikult arvamusele jõudnud, et aktsia-seltsi metsaraiumine Orava vallas on töönduslik ettevõtte juba seepärast, et ettevõtte jaoks oli töönduslik äritunnistus lunastatud, kuna tegelikult äritunnistuse võtmine iseenesest ei tegevat ettevõtet veel töönduslikuks või kaubanduslikuks ettevõtteks; tähtis olevat vaid asjaolu, missugune äritunnistus peab lunastatud olema ühe või teise ettevõtte jaoks Ärimaksu seaduse järele. Seaduses aga ei olevat ära tähendatud, kas metsa ostmine ja maharaiumine tooresmaterjalide saamiseks, missugust koha peal ümber ei töötata, kuulub töönduslike või kaubanduslike ettevõtete hulka. Pealegi olevat RT 3 — 1921 välja kuulutatud seaduses nr. 19—31. dets. 1920. a. p. 4 äriliste tööndusettevõtete tunnismärkideks ja seega ka maksumäära aluseks, ära tähendatud ettevõtte suurus, sissesead ja tegevuse viljakus. Metsa ostmine ja selle tooresmaterjalide saamiseks maharaiumine aga ilma, et neid materjale koha peal ümber töötataks, neid tunnismärke ei sisalda ja selle suhtes eeltähendatud seadust kohaldada ei saavat, sest a.-s. A. M. Lutheril Orava valla piirides mingisuguseid vabrikuid, saeveskeid ega teisi ettevõtteid, milles masinate abil metsasaadusi valmisaineks ümber töötatakse, olemas ei olevat, vaid maharaiutud mets, kui tooresmaterjal, saadetavat Tallinnasse ja alles seal töötatavat ta mehaanilise puutööstuse vabrikus valmisaineteks ümber.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et revisjoni-kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: Kuigi kaebaja väide on õige, et tööndusliku äritunnistuse lunastamine ettevõtte jaoks ise enesest ei tee ettevõtet töönduslikuks, ei saa siiski a.-s. A. M. Lutheri metsaraiumist Orava vallas kaubanduslikuks ettevõtteks pidada, sest selle ettevõtte jaoks peab Ärimaksu seaduse järele, kui tööstuse jaoks, töönduslik äritunnistus lunastatud olema. Kaebaja väide, nagu ei oleks Ärimaksu seaduses otse ära tähendatud, et metsaraiumise jaoks peab see või teine äritunnistus lunastatud olema, on õige, kuid eraldi metsaraiumise tööstust Ärimaksu seaduses ja selle juurde lisatud tabelites töönduslike ettevõtete kohta ära tähendada ei olnud tarvis, sest iga ettevõtte, mille eesmärgiks on saaduste valmistamine (ainete ümbertöötamine), kas käsitsi või mehaaniliselt, on tööstus, nagu see oli seletatud Vabriku- ja käsitööstuse seaduse § 1 ja 2, mis ära kaotatud RT 28 — 1920 väljakuulutatud Suur-, kesk- ja väiketööstuse seadusega (nr. 106). Kuigi selles Suur-, kesk- ja väiketööstuse seaduses on Vene seaduses leiduv ülddefinitsioon välja jäetud, ei tähenda see sugugi, et meil nüüd mõistetakse tööstuse all midagi teist, kui Vene ajal. See selgub ka RT 28 — 1920 väljakuulutatud eelnimetatud seaduse § 34, milles on ära tähendatud, et tööndusettevõtete pidajad on kohustatud teatama Kaubanduse-tööstuseminist. tööstuseosakonnale muu seas oma ettevõttes saaduste valmistamisest, millest juba järgneb, et tööndusettevõtete eesmärgiks on saaduste valmistamine. Aktsia-seltsi volinik ei väida, et a.-s. A. M. Luther üldse ei oleks Orava vallas metsa raiunud, vaid seletab ainult, et ta ei olevat seda teinud mehaaniliste abinõude varal ega olevat seda maharaiutud metsa koha peal ümber töötanud. Need väited aga ei ole kaaluvad ega või töönduseks olla, et a.-s. A. M. Lutheril Orava vallas tööstust ei olnud; nagu eespool tähendatud ja nagu nähtub Suur-, kesk ja väike-

tööstuse seaduse (RT 28 — 1920) § 1, 2 ja 3, ei ole mehaaniliste abinõude tarvita- mine üksi tööstuste tunnus, vaid tööstuseks loetakse ka sääraseid ettevõtteid, kus masinaid ja aurukatlaid ei olegi. Ka ei ole tarvis ettevõtte töenduslikuks tunnistamiseks maharaiutud metsa ümber töötada koha peal, sest puude maharaiumine, see on tooresmaterjali valmistamine, on ka töendus, ja kui see sünnib mõne vabriku või teise ettevõtte jaoks, on ta maksust vabastatud Ärimaksu seaduse järele ainult siis, kui ta sünnib vabriku või ettevõtte asukoha piirides. Ekslik on ka a.-s. A. M. Lutheri voliniku väide, et säärase ettevõtte kohta ei saavat silmas pidada RT 3 — 1921 väljakuulutatud seaduse nõuet ettevõtte suuruse, sisse- seadu ja tegevuse viljakuse kohta, sest nende ettevõtte suuruse ja tegevuse viljakuse kohta on igatahes võimalik andmeid koguda, samuti kui sisseseadu kohta, kui see viimane on olemas.

Selle kõige pärast ei leia Riigikohus põhjust rahukohtuniku otsuse tühistamiseks.

Neil põhjustel Adm. K. K. § 35 põhjal **otsustas** Riigikohus: Eesti mehaanilise puutöös- tuse a.-s. A. M. Lutheri voliniku vann. adv. Erich Beiki revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 8.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. jaanuaril/14. veebruaril 1928. a.

Tallinna linnavalitsuse revisjonikaebus Valga 2. jsk. rahukohtuniku otsuse peale 14/16. detsemb- rist 1926. a. kaebasjas Tõrva alevivalitsuse otsuse ja tegevuse vastu Marie Kokkuta hoolekande asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Valga 2. jsk. rahukohtunik jättis tagajärjeta Tallinna linnavalitsuse kaebuse Tõrva alevivolikogu otsuse peale 29. aprillist 1926. a. ja Tõrva alevivalitsuse tegevuse peale. Rahu- kohtunik leidis, et Tallinna linnavalitsuse hoolekande-osakonna kontroll-lehest 28. jaanuarist 1926. a. nähtub, et Marie Kokkutale, kes teenistuseta ja sissetulekuteta ja tööpuuduse tõttu tööta on, ise selle juures aga töövõimeline, seega terve on, ja kelle korteri üür 1.500 mk. kuus, on Tallinna linnavalitsuse hoolekande-osakonna poolt 1.500 mk. suuruses toetusraha antud, milline toetusraha andmine aga vastuolus on maksva Hoolekandeseaduse § 1, 21 ja 90-ga, milliste järele nimetatud Kokkuta, kui töövõimeline ja terve inimene, eespool kirjeldatud asjaolude tõttu hoolekande alla ei kuulu ja seega Tõrva alevivolikogul, ei ka alevivalitsusel alust ei ole Kokkutale antud toetusraha tasumiseks Tallinna linnavalitsusele.

Riigikohtule antud revisjonikaebuses palub Tallinna linnavalitsus rahukohtuniku otsus tühistada järgmistel põhjustel: rahukohtunik lähtub sellest seisukohast, et Marie Kokkuta on töövõimeline ja terve inimene ja arvab, et säärasele isikutele Hoolekandeseaduse alusel abi ei tule anda. See seisukoht on vastuolus Hoolekandeseaduse § 1, mille järele abi tuleb anda kõigile, kes kannatavad puudust või vajavad hoolekandelist abi ähvardava, see on peale- tuleva puuduse eemaletõrjumiseks. Kui rahukohtunik oleks asjaolude põhjal otsusele tulnud, et Marie Kokkuta, kes lesk ja kahe väikese lapsega, nagu näha aktis olevast kontroll-lehest, puudust abiandmise ajal ei kannatanud, siis oleks ta võinud Tallinna linna kaebuse tagajärjeta jätta. Sääraseid asjaolusid rahukohtunik ei konstateeri, vaid leiab ainult, et Marie Kokkuta oli töövõimeline ja terve, ning seepärast hoolekande alla ei kuulu. See seisukoht ei ole Tal- linna linnavalitsuse arvates ettetoodud põhjustel õige. Hoolekandeseaduse § 90 näeb ette erilisi juhtusid ega tühista sama seaduse § 1.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamus kuulunud, leiab Riigikohus, et kaebus tuleb tagajärjeta jätta. Hoolekande-seaduse § 1 dekreeteerib küll: „Hoolekande alla kuuluvad kõik isikud, kes kannatavad puudust või vajavad hoolekandelist abi ähvardava puuduse

eemale tõrjumiseks⁶⁶. On selge, et tööline, kes ehk terve, aga tööpuuduse pärast viletsasse seisukorda satub ja elu ülalpidamise võimaluse kaotab, hoolekannet tarvitab. Vaadeldes Hoolekandeseaduse üksikuid määrusi sihiga välja selgitada, missugusesse seal loendatud abitarvitajate liiki niisugused abitarvitajad terved töölisel mahutada tuleb, pea tunnistama, et niisugused tuleb viia VIII peatüki alla, mis räägib hoolekandest õnnetute juhtumuste puhul. Tööpuuduse peale võib õigusega kui õnnetu juhtumuse peale vaadata ja § 130 tarvitatud sõnad „muude õnnetuste läbi kannatajad“ lubavad tähendatud liiki abitarvitajaid nende hulka arvata. Niisuguste isikute eest peavad hoolitsema, nagu see selgub § 129—136, kohalikud omavalitsused, ilma et neil õigust oleks tarvitatud kulusid tagasi nõuda omavalitsuselt, keda muil juhtudel Hool. sead. § 19 alusel kindlaks tehtava abitarvitaja alalise elukoha järele selleks oleks võinud sundida. Kulud, mis omavalitsustel sellest tekivad, tasub neile Töö- ja Hoolekandeministeerium, kellele eelarves tööpuuduse vastu võitlemiseks eriti summad määratakse.

Eeltoodud põhjusel Adm. K. K. § 35 põhjal otsustas Riigikohus: Tallinnä linnavalitsuse revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 9.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

7. dets. 1927 a./17. veebruaril 1928. a.

Vassili ja Feodor Palode voliniku vann. adv. abi Johan Holbergi kaebus Maakorralduse ja metsade peavalitsuse otsuse peale 5. augustist 1927 a. volitajate kasutamisel oleva „Mustaoja“ maa-alade võõrandamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna esimees P. Puusep; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Maakorralduse ja metsade peavalitsus jättis otsusega 5. augustist 1927. a. tagajärjeta Vassili ja Feodor Palode voliniku vann. adv. abi Holbergi kaebuse Petserimaa võõrandatud maade kindlakstegemise komisjoni otsuse vastu 25. juunist 1927. a., millega Petserimaal, Järvesuu vallas asuv Mustoja (Tšernõi Rutšei) talumaa Riigikogu poolt 29. juunil 1922. a. vastu võetud Maaseaduse laiendamise seaduse järele Petserimaal ja Naroova taga asuvate maade peale (RT 89 — 1922) võõrandamisele ja riigile ülevõtmisele kuuluvaks on tunnistatud peale 50 tiinu, mis omanikule tuleb jätta. Riigikohtule antud kaebuses palub Vassili ja Feodor Palode volinik tähendatud otsus tühistada ja tunnistada, et tema volitajate kasutamisel olev Mustoja talu (selenie Tšernõi Rutšei) on võõrandatud Riigi Teatajas nr. 11 — 1926. a. avaldatud seadusega, ega kuulu ülevõtmisele RT 89 — 1922 avaldatud seaduse põhjal ega tasumaksmisele maa-ala eest, mis üle 50 tiinu, RT 26 — 1926 avaldatud seaduse alusel.

Kaevatud Maakorralduse ja metsade peavalitsuse otsuse aluseks on võetud, et Mustoja talu olevat, nagu valdamise aktist näha, tervena välja kujunenud juba enne 1. jaanuari 1887. a. Tšernõi Rutšei hingemaadest ja olgugi, et ta kuulus külakogu hingemaade liiki, pidavat arvesse võtma, et see hingemaa-talu koosnes ainult kahest majaperemehest, millise olukorra juures Vene üldtalurahva seaduse § 17 I-es (V. S. K. IX k. erilisa) tähendatud maade üldümberjagamist enam ei saanud ette võtta, sest polnud võimalik nõutavat $\frac{2}{3}$ häälteenamlist külakogu otsust teha, nagu seda seletanud Vene valitsev senat (ots. 30. sept. 1913 a. nr. 8097, 18. V. 1910. a. nr. 3742 ja t.) ja pidavat tunnistama Mustoja talu maad ülelänuks perekondlikult (podvorn. või hutorn. ütšast) peetavateks maadeks, mida niisugusena isikliku maana võis jagada kui ühist omandust ainult kohtukorras. Seega ei saavat sama üldtalurahva seaduse § 17² järele Mustoja talu maa kuuluda Vene maakorralduse seaduse § 2-es (V. S. K. X k. 3 j.) loendatud maade hulka, missuguseid maid luges välja võõrandatud maade liigist Maasea-

duse laiendamise seaduse § 2. Tähendatud seaduse jõusseastumise päevast (25. juuli 1922. a.) läinud Mustoja talu üle Vabariigi omanduseks ja tema pidajad vastutavat nende maade eest kui negotiorum gestorid ja Laagri- ja laskeplatsi jaoks maa-alade võõrandamise seaduse ilmumise ajal (RT 11 — 1926) olnud see maa juba riigi omandus, peale 50 tiinu, mis omanikule tuli jätta ja ei olnud tarvis seda maad tähendatud seadusega enam võõrandada.

Kaebajate Vassili ja Feodor Palode volinik vann. adv. abi Holberg seletab oma kaebuse põhjenduseks, et tema volitajate kasutada olnud „Mustoja“ hingemaad olevat Vabariigi omanduseks saanud mitte Maaseaduse laiendamise seadusega Petserimaa ja Naroova-taguste maade peale (RT 70, RT 89 — 1922), vaid Sõjamineisteriumile laske- ja laagriplatsiks maa-alade sundvõõrandamise seadusega (sead. nr. 8 — RT 11 — 1926), mille tagajärjel käesoleva küsimuse lahendamine ei kuuluvat Põllutööministeeriumi kompetentsi, vaid Petseri maa-valitsuse juures moodustatud võõrandatud maade hindamise komisjoni, Sõjamineisteriumi ja Vabariigi valitsuse võimu piirkonda. Olevat aluseta ka kaevatud otsuses tähendatud põhjendus, et tema volitajad on „Mustoja“ talu 25. juulist 1922. a. peale pidanud kui negotiorum gestorid, sest Vene tsiviilseadus (S. K. X k. 1 j.), mis maksev Petserimaal ja Naroova-tagustel maadel, ei nägevat ette säärast instituuti ja B. E. S. §§ 4423—4463 maksvust ei olevat laiendatud ülaltähendatud maa-alade peale. Mustoja asula (selenie Tšernõi Rutsei) maad olevat tekkinud, nagu näha valdamise aktist, Jatsmanni ja Suure-Savino küladest välja läinud hingemaadest. Maad olevat ümber jagatud 1904. või 1905. aastal, nagu tõestab tunnistaja Andrei Küttisaar. Üldjagamist olnud võimalik ette võtta ka kahe peremehega kogukonnas, aga siis pidanud ainult mõlemad nõus olema (Uk. 2 dep. 16. okt. 1907. a. nr. 4745). Kui on aga üldjagamine olnud, siis ei läinud sääraseid kogukondlikud maad 14. juuni 1914. a. (peab vist olema 1910. a.) seaduse § 1 alusel mitte eraomanduseks, vaid jäid kogukondlikkudeks maadeks, ega kuulu võõrandamisele RT 89 — 1922 avaldatud seaduse alusel.

Asjaoludest on näha (alg. lht. 4—7), et Mustoja talu maa, mille suurus 177,86 hektaari, on tegelikult juba riigi kätte võetud, nimelt Riigi Teatajas nr. 11 — 1926. a. avaldatud Petserimaa laske- ja laagriplatsi alla maade sundvõõrandamise seadusega. Mustoja talu RT 89 — 1922 a. avaldatud seaduse alusel riigile võõrandatuks tunnistamise tagajärg oleks see, et maa-ala eest, mis üle 50 tiinu, mis tähendatud seadus võõrandamata jätab, tuleks tasu maksta RT 26 — 1926. a. avaldatud Riikliku maatagavara loomiseks võõrandatud maade eest tasumaksmise seaduse põhjal, kuna vastasel korral omanik saaks tasu kõige temalt võõrandatud maa eest RT 11 — 1926. a. avaldatud seaduse põhjal ja mitte ainult 50 tiinu eest.

Algoimetuses ärakirjas olevast Mustoja asula (selenie Tšernõi Rutsei) valdamise aktist (lht. 10—11) on näha, et 1. jaanuaril 1874. aastal oli Mustojas 10-da rahvalugemise järele neli mees-revisjoni hinge, kelledest viimase revisjoni järele olid kirjutatud kaks Savino küla (derevnja) alla ja kaks Jatsmani küla (derevnja) alla, et Mustoja asub maa-alal, mis üldmaamõõtmisel (generalnoe meževanie) on ära tähendatud nr. 1 all nimetusega Slisovo küla (derevnja) ja teiste külade (derevni) maa-alaks ja et Mustojas on hingemaad — kõlblikku 71,6 tiinu ja kõlbmata 91 tiinu, kokku 162,2 tiinu. Maad kasutakse revisjoni hingede arvu järele jagamisega kogukondlikul alusel. Maa on osalt ühes tükis, osalt teiste küladega ühiselt kasutamisel. Mustoja maa välispiir on kindlaks määratud Petseri maakorralduse komisjoni otsusega 26. juulist 1923. a. (alg. lhk. 8—9) maamõõtja Rümmeli poolt valmistatud kava järele. Nagu otsusest näha, tekkis tarvidus ringpiiri (okružnaja meža) äramääramiseks selle tagajärjel, et jagamisele tuli kaheksateistkümmne küla ja Mustoja ühisomanduses olev palu (obštšij bor) Maakorralduse seaduse põhjal (V. S. K. X k. 3 j.) ja tähendatud ühise palu ja naabri-maade, seal hulgas ka Mustoja, vahel piirid olid teadamta ja piirid tulid dokumentide põhjal üles seada. Otsuses on Mustoja suurus tähendatud 141,9 tiinu. Mustoja maad kasutasid vennad Vassili ja Feodor Palod. Vassili Palo seletas 25. veebruaril 1927. a. Petserimaal Maa-

seadusega võrandatud maade kindlakstegemise komisjoni koosolekul (algt. lht. 41), et Mustoja talu maa olnud tema isa Peeter Kusmini ja Stepan Kirillovi omanduses; Stepan Kirillov asunud Siberi ja andnud maa rendile Peeter Kusminile 30 a. peale, nimelt poole osa; nüüd olevat Vassili Palo isa ära surnud ja jätnud maa temale, Vassili Palole, ühes venna Feodoriga.

Asja arutanud, kaebajate voliniku seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Mis puutub asja vormilisesse küljesse, nimelt kaebajate voliniku väitesse, et Mustoja maa ei kuulu ülevõtmisele ja riigistamisele RT 89 — 1922. a. avaldatud Maaseaduse laiendamise seaduse põhjal Petserimaa ja Naroova-taguste maa-alade peale, kuna maa olevat võrandatud Riigi Teatajas nr. 11 — 1926. a. avaldatud maade sundvõrandamise seadusega Petserimaa laske- ja laagriplatsi alla enne, kui R. T. nr. 89 — 1922. a. välja kuulutatud seaduse põhjal Mustoja ülevõtmisele asuti, siis on see kaebaja voliniku arvamus ekslik. RT 89 — 1922. a. avaldatud seadus annab Põllutöoministeeriumile õiguse järele katsuda ja selgitada, missugused maa-alad selle seaduse põhjal riigistamisele kuuluvad ja neid maid üle võtta. Kui ka käesoleval korral maa on juba riigistatud RT 11 — 1926. a. avaldatud seadusega, ripub, nagu ülal näidatud, tasumaksmise kord vaidluse all oleva maa eest ära sellest, missuguse seaduse põhjal ta riigistamisele kuulub.

Asja sisulisele arutusele asudes leiab Riigikohus, et käesoleval korral tuleb lahendada küsimus, kas Mustoja talumaad kuuluvad riigistamisele RT 89 — 1922. a. avaldatud seaduse põhjal, kui eraomanduses olevad maad. Selle seaduse § 2 järele kuuluvad võrandamisele mõisad ja maad, mida kogusuuruses ühe omaniku päralt üle 75 tiinu ühes kõigi päraldistega. § 3 jätab võrandamata igast võrandatavast maaühikust 50 tiinu kõlbliku maad ühes majapidamise hoonetega ja kui oli kaasomanikke, kellel 1. maiks 1921. a. oli iseseisev majapidamine, siis jäetakse igäühele kuni 50 tiinu kõlblikku maad. Üldse ei kuulu võrandamisele peale Maaseaduse § 1 märkus 1 tähendatud asutiste maade ka külakogukondade ja ühingute (селенные и сельские общества и земельные товарищества) (V. S. K. X k. 3 j. § 2) päralt olevad maad.

Käesoleval korral, nagu ülal juba näidatud, ei ole kahtlust, et Mustoja talu maad kuuluvad hingemaade liiki (надельная земля). Maakorralduse ja metsade peavalitsuse otsus 5. augustist 1927. a. on rajatud sellele, et Vene üldtalurahva seaduse § 17¹ järele külad, kes maad olid saanud enne 1. jaanuari 1887. a. ja kus peale maasaamist maade ümberjagamist ette ei ole võetud, tunnistatakse üleläänuks pärandatavale talude viisi maapidamisele. Sama seaduse § 17² järele tunnistatakse niisugustes kogukondades ja külades majapidajad (domohozjaeva) isiklikult või vastaval korral (§ 17^{4b}) ühes teiste perekonna liikmetega nende maade omanikkudeks, mis selle seaduse väljakuulutamise ajal (14. juuni 1910) takistamata ja alaliselt (mitte rendi alusel) nende kasutada olid. 14. juuni 1910 a. seadus on antud Talurahva maapidamise seaduste muutmiseks ja täiendamiseks ja välja kuulutatud Vene seadl. ja korr. kogus nr. 97 — 1910. a. paragrahv 1043 all. V. S. K. IX k. erilissasse on see seadus sisse võetud § 17¹⁻⁷ all. See seadus iseenesest ei teinud maa kasutajaid veel kasutatava maa omanikuks, vaid ainult avas võimaluse omanikuks saada. Et maa omanikuks saada, oli majapere-mehel (§ 17⁴) õigus antud esineda nõudega, et § 17² tähendatud omanduse õigus vastavates aktides ära tähendataks. Niisugused aktid seadis § 17⁵ järele kokku maaülem (zemski natsalnik) ja kinnitas maakonna kogu (uezdnõi sjezd). Et Mustoja talu maad niisuguses korras nende kasutajate omanduseks oleksid kinnitatud, selle kohta puuduvad andmed, mispärast tuleb järeldada, et omanduseks kinnitamist ei ole olnud. Riigi Teatajas nr. 14/15 — 1920. a. avaldatud seaduse nr. 71 põhjal tuli Petserimaal hinge- ja muude maade korraldus ette võtta 29. mai 1911. a. seaduse alusel (V. S. K. X k. 3 j.). Selle seaduse alusel on Petseri maakorralduse komisjoni otsusega 26. juulist 1923. a., nagu ülal juba tähendatud, Mustoja talu ringpiir kindlaks määratud, aga selles ringpiiris asuv maa-ala, mida kasutavad kaebajad

Vassili ja Feodor Palod, jäi 29. mai 1911. a. seaduse alusel korraldamata. Maakorralduse seaduse § 121 ja 122 põhjal said peale maakorralduse läbiviimist nende maade kasutajad nende omanikkudeks.

Sellest kõigest tuleb järeldada, et Riigi Teatajas nr. 89 — 1922. a. Maaseaduse laiendamise seaduse väljakuulutamise ajal Mustoja talu maa moodustas enesest korraldamata ja kruntimata hingemaa, millel ei olnud veel kindlaid piire ja mis ei olnud veel kaebajate Vassili ja Feodor Palode eraomandus. Mustoja ei olnud küla (selo), kellel oleks olnud Vene üldtalurahva seaduse § 56 ja 57 ette nähtud külaavalitsus ja külakogu, vaid Mustoja nimetatakse valdamise aktis „selenie“, millel oleks vastav eestikeelne nimetus „asula“. Asulate ja asulate osade kogude (selennõi shod) kokkukutsumise kord ja kompetents on ette nähtud V. üldtalurahva seaduse erilisas § 71—73. Asulate kogu (selennõi shod) otsustas ainult maksude jagamise asju hingemaadelt. § 71 ettenähtud kogu võisid moodustada § 72 järele ka üksiku asula majapidajad (domohozjaeva), kui asulal oli eraldi maa kasutada. Missuguse küla (selo) alla kuulus „Mustoja“, või ühinesid tema majaperemehed mõne teise asulaga asula koguks (selennõi shod), ei ole asjatoimetusest näha. Aga et Mustojal oli eraldi maa kasutada, tõendab valdamis-akt. Kui ka Mustojal oli Maaseaduse laiendamise seaduse (R T 89 — 1922) maksmahakkamise ajal järele jäänud ainult kaks maakasutajat (domohozjaeva), tuleb Mustojat ka niisugusel kujul arvata ikkagi külade hulka, kellel oli hingemaa kasutada, sest ka kaks isikut võivad, kui nad kogukondlikul alusel ümberjagamise soovivad külale kuuluvat maad kasutada, seda teha. Tunnistaja Küttisaare (alg. lhk. 16) ütluse järele on ka Mustoja maid veel 1904 või 1905. a. jagatud. Jagamine võis sündida kogukondlikul alusel, kuna Mustoja majaperemehed ei olnud maaomanikud, vaid asula hingemaa pidajad. Sellest kõigest tuleb järeldada, et Mustoja maa kuulub R T 89 — 1922. a. sead. nr. 70 § 3 tähendatud külakogukonna (selennoe obšestvo) maade liiki, mida tähendatud seadus võõrandamata jätab. Et Vassili Palo nimetas ennast Mustoja talu omanikuks, on tähtsusetu, kuna ta isegi ei näi teadvat, misugusel alusel ta maad kasutas.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2. põhjal otsustas Riigikohus: Maakorralduse ja metsade peavalitsuse otsus 5. augustist 1927. a. tühistada.

Nr. 10.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

31. jaanuaril/17. veebruaril 1928 a.

Gustav Rätsep'a kaebus Maakorralduse peakomisjoni otsuse peale 30. augustist 1927. a. Jakob Nõmme kaebasjas Kogukonna, asutuste ja erarendimaade korraldamise seaduse alusel „Enno-Aadu“ talust Jakob Nõmmele maa eraldamise kohta.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Klaassen; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

22. augustil 1926. a. pöördus Jakob Nõmm Rannu valla korraldus-komisjoni poole palvega eraldada Rannu vallas asuva „Enno-Aadu“ nr. 40 talust tema käes kasutada olev maa-ala 8 vakamaa suuruses, mille peal asuvad tema hooned. Rannu valla korraldus-komisjon otsustas eraldada Jakob Nõmmele Gustav Rätsepa omanduses olevast Enno-Aado talu mõttelisest poolest 1,34 tiinu enam või vähem tegeliku kasutamise piirides. Selle otsuse peale andis Enno-Aado talu mõttelise poole omanik Gustav Rätsep edasikaebuse Tartumaa maakorralduse komisjonile, milles palus valla korralduskomisjoni otsus tühistada ja Jakob Nõmmele eraldada Enno-Aado talu mõttelisest poolest $\frac{1}{3}$ ha hoonete- ja õuealust maad, seletades, et tema omanduses olev Enno-Aado talu mõtteline pool olevat 18,5 ha suur, mispärast Jakob

Nõmmel Kogukonna, asutuste ja erarendimaade korraldamise seaduse § 3 p. a põhjal õigus olevat nõuda ainult $\frac{1}{3}$ ha hoonete ja õue aluse maa eraldamist. Tartumaa maakorralduse komisjon rahuldab Gustav Rätsepa kaebuse. Viimase otsuse peale andis Jakob Nõmm kaebuse Maakorralduse peakomisjonile, milles palus Tartumaa maakorralduse komisjoni otsus ära muuta ja jõusse jätta Rannu valla korralduskomisjoni otsus, seletades, et Enno-Aado talul olevat kaks omanikku, kumbki pooles mõttelises osas, reaalselt olevat talu jagamata. Kogu talu suurs olevat 37 ha. Sellepärast ei saavat temale maa-ala eraldamisel arvesse võtta ainult üht mõttelist osa Enno-Aado talust. Otsusega 30. augustist 1927. a. rahuldab Maakorralduse peakomisjon Jakob Nõmme kaebuse.

Riigikohtule antud kaebuses palub Gustav Rätsep Maakorralduse peakomisjoni otsus tühistada ja Tartumaa maakorralduse komisjoni otsus kinnitada, või asi Maakorralduse peakomisjonile uueks otsustamiseks anda, seletades, et tema käes kasutada olev pool Enno-Aado talu olevat alla 20 ha suur.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Kogukonna, asutuste ja erarendimaade korraldamise seaduse (RT 16 — 1926) alusel korraldamisele kuuluv maa eraldatakse iseseisvaks kinnistusühikuks lahutamise teel endisest kinnistusühikust, mitte aga endise kinnistusühiku mõttelisest osast, nagu Maakorralduse peakomisjon öieti on seletanud. Algotimetusest nähtub, et Enno-Ado talul, millest Jakob Nõmmele maa 1,34 tiinu suuruses tegeliku kasutamise piirides eraldatud, on kaks omanikku, kumbki pooles mõttelises osas. Reaalselt on nimetatud talu omanikkude vahel jagamata. Järelikult ei kujunda kaebaja Rätsepa mõtteline osa iseseisvat kinnistusühikut, vaid selle kujundab terve Enno-Aado talu. Seepärast ei ole tähtsust asjaolul, et see osa Enno-Ado talust, mida tegeliselt kasutab kaebaja Rätsep ja mille peal asub Jakob Nõmme väikemajapidamine, on alla 20 ha suur. Väikemajapidamine eraldatakse tervest Enno-Ado talust, ja selle suurus on 37 ha, nagu nähtub algotimetusest.

Eeltoodud põhjendustel Adm. K. K. § 35 põhjal **otsustas** Riigikohus: Gustav Rätsepa kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 11.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

3/21. veebruaril 1928 a.

Pärnu Piimatalituse ühisuse voliniku vann. adv. Jaan Leesmenti kaebus Otsekoheste maksude peakomitee otsuse peale 22. juun. 1927 a. 1925 tegevusaasta lisaärimaksu asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik P. Välbe; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Asja arutanud, poolte seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et Otsekoheste maksude peakomitee otsus käesolevas asjas tuleb tühistada järgmistel põhjustel: Nagu nähtub Pärnu Piimatalituse ühisuse teadaandest Iseäralise tulu- ja ärimaksu komiteele (alg. lh. 3), teotses Piimatalitus 1925 a. ühispiimatalitusena. Omas kaebuses Peakomiteele väitis ühisuse juhatus, et kõik ühisuse liikmed on talupidajad. Peakomitee ei ole neid ühisuse juhatuse väiteid kaalunud, ega selgitanud, kas nad vasatvad tõele, kuna silmas pidades 6. märtsil 1923 a. vastuvõetud seadust mõnede muudatuste kohta Ärimaksu seaduses (RT 44 — 1923), nimelt tema § 453 p. 26 märkus 2 nähtub, et maksust on vabad ühistegelised ettevõtted, kelle liikmeteks ainult põllumehed, ka siis, kui need ühisused ei asu oma või renditud maa peal. Selles märkuses ei ole mingit erandit tehtud selle kohta, et säärased ettevõtted ei ole maksust vabad ka siis, kui ettevõtte asukoht linnas on, mispärast selle märkuse mõtte kohaselt

tuleb sarnaseid ühistegelisi pümatalitusi, kelle liikmeteks on ainult põllumehed, maksust vabastada ka siis, kui nad asuvad linna piirides. Tingimuseks on ainult üles seatud nõue, et nad ei või olla välja renditud ja et nende liikmeiks on ainult põllumehed.

Neil põhjustel Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal otsustas Riigikohus: Otsekoheste maksude peakomitee otsus 22. juunist 1927. a. tühistada ja asi samale Peakomiteele uueks otsustamiseks saata.

Nr. 12.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

31. jaanuaril/28. veebruaril 1928. a.

Jüri Suuroja kaebus Planeerimise peakomisjoni otsuse peale Kaarli nr. 5 ja Ässa nr. 6 vahelise piiri muutmise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Klaassen; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

13. novembril 1926 a. esitas Põllutöoministeeriumi maamõõtja asjast huvitatud isikutele Kursi kirikumõisa renditalude planeerimise kava. Selle kava järele olid korraldatud ka renditalud Kaarli nr. 5 ja Ässa nr. 6. Kavaga olid nõus Kaarli nr. 5 talu rentnik Jüri Suuroja ja Ässa nr. 6 talu rentnik Jüri Kummisaar, ning kumbki neist ei andnud selle vastu protesti Tartu riigimaade korralduskomisjonile. Korralduskomisjon otsusega 12/17 veebruarist 1927. a. kinnitas eelnimetatud kruntide suhtes planeerimise kava. 14. märtsil 1927 a. esines Jüri Kummisaar Planeerimise peakomisjoni ees palvega, milles seletas, et tema talu piirid ei olevat küllalt soodsalt aetud, sest Kaarli nr. 5 talu külge planeeritud tükk heinamaad, umbes 1½ vakamaad, mis kiiluna tungivat tema põllu ja heinamaa sisse. Sellepärast palus tähendatud heinamaa-tüki Kaarli nr. 5 talu küljest ära eraldada ja tema talu külge liita. Otsusega 29. aprillist 1927 a. rahuldab Planeerimise peakomisjon Jüri Kummisaare palve.

Riigikohtule antud kaebuses palub Kursi kirikumõisa renditalu „Kaarli nr. 5“ kasutaja Jüri Suuroja Planeerimise peakomisjoni otsuse Kaarli nr. 5 ja Ässa nr. 6 talude vahelise piiri ajamise asjus tühistada ja endised piirid kinnitada, seletades, et planeerimise kava esitusel jäänud tema kui ka Jüri Kummisaar talude piiridega rahule ja kumbki ei olevat selle vastu protesti esitanud. Piirid olnud täiesti normaalsed, ning mingisugust piiride õgvendamist, mille tagajärjel tema talu küljest 2½ vakm. kõige paremat heinamaad ära võetud, ei olevat tarvis olnud.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: M. T. M. § 54-a järele võivad asjast huvitatud isikud planeerimise kava vastu kaebusi anda kirjalikult riigimaade ülema kaudu korralduskomisjonile kümne päeva jooksul, arvates planeerimise kava esituse päevast. Algotimetuses olevast planeerimise kava esitusaktist 13. novembrist 1926 a. nähtub, et Kaarli nr. 5 talu rentnik Jüri Suuroja ja Ässa nr. 6 talu rentnik Jüri Kummisaar on nende talude planeerimise kavaga nõus olnud ja esitusaktis sellekohased allkirjad andnud, ning kumbki neist ei ole planeerimise kava vastu korralduskomisjonile kaebust andnud. Tartu riigimaade korralduskomisjon, nagu nähtub tema koosoleku protokollist 12/17. veebruarist 1927 a., on planeerimise kava Kaarli nr. 5 ja Ässa nr. 6 talude piiride suhtes kinnitanud. Alles peale korralduskomisjoni otsust on Ässa nr. 6 talu rentnik Jüri Kummisaar esimest korda planeerimise kava vastu kaebusega esinenud Planeerimise peakomisjoni ees. Ei olnud Jüri Kummisaar planeerimise kavaga rahul, pidi ta eelnimetatud § 54-a põhjal kaebusega esinema korralduskomisjoni ees. Et ta seda ei ole teinud ja et korralduskomisjon tema talu piiride suhtes mingisuguseid muudatusi ei teinud, siis puudus Planeerimise peakomisjonil

alus alles temale esimest korda Jüri Kummisaare poolt antud kaebuse põhjal planeerimise kava Kaarli nr. 5 ja Ässa nr. 6 talude piiride suhtes muuta. Kui M. T. määrustes kindel edasikaebamise kord on ette nähtud, siis tuleb sellest ka kinni pidada.

Eeltoodud põhjustel Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal otsustas Riigikohus: Planeerimise peakomisjoni otsus 27/29 aprillist 1927 a. tühistada ja asi samale Peakomisjonile uueks otsustamiseks saata.

Nr. 13.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

24. jaanuaril/2. märtsil 1928 a.

Nahatööstuse a.-s. „Unioni“ kaebus Tollikomitee otsuse peale nahaparkimiseõli tollitariifi § 71 pkt. 7 alla kuuluvaks tunnistamise asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik P. Välbe; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Asja arutanud, Tollikomitee esindaja seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et Tollikomitee otsus käesolevas asjas tuleb tühistada järgmistel põhjustel:

5. oktoobril 1927 a. otsustas Tollinõukogu: Kaubanduse-Tööstuseministeeriumi tunnistust 30. sept. 1927 a. nr. 2908, milles tõendatakse, et aurik „Brookiga“ Hamburgist Tallinna a.-s. nahatööstus „Union’ile“ sissetoodud nahaparkimiseõli on keemiline nahaparkimise aine ja on nahaparkimise-tööstuse jaoks tarvitata ning tuleb Tollitariifi § 124 p. 3 märkuse põhjal tollida, mitte arvesse võtta, sest kaup on märdematerjal, mida peale nahaparkimise-tööstuse ka mujal tarvitada võib.

Missugustel alustel ja kaalutlustel Tollinõukogu säärasele otsusele on jõudnud, seda tema eeltoodud otsusest ei nähtu. Aktsia-selts „Unioni“ voliniku k/m. „Joh. Pitka ja Pojad“ edasikaebusel arutas asja Tollikomitee ja 29. oktoobril 1927. a. otsustas: „Tunnistada kaup sisseveo tollitariifi § 71 p. 7 alla kuuluvaks, seletades, et kuigi ta tarvitamist leiab naha parkimise juures, ei ole ta § 124-as ettenähtud materjalide keemiline aescaine“. Mingisuguseid põhistsi Kaubanduse-Tööstuseministeeriumi eeltähendatud tunnistuse mittearvessevõtmise kohta Tollikomitee, samuti kui Tollinõukogu omas otsuses ette ei ole toonud, olgugi et a.-s. „Unioni“ volinik oma edasikaebuses 8. oktoobrist 1927 a. oli palunud seda tunnistust arvesse võtta. Kuna tähendatud tunnistus on Kaubanduse-Tööstuseministeeriumi poolt välja antud Tollitariifi § 124 p. 3 märkuse põhjal ja peab olema tolliasutistele kohuslik tunnistuses ära tähendatud kauba tollimisel, ei ole tolliasutistel seaduslikku alust seda tunnistust arvesse võtmata jätta, kuni ta ei ole seatud korras tühistatud.

Selle kõige pärast ei või Tollikomitee otsus jõusse jääda ja tuleb tühistada.

Eeltoodud põhjustel ja Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal otsustas Riigikohus: Tollikomitee otsus 29. oktoobrist 1927 a. tühistada ja asi Tollikomiteele uueks otsustamiseks saata.

Nr. 14.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

14. veebruaril/6. märtsil 1928 a.

Vändra apostliku õigeusu koguduse voliniku vann. adv. Johan Sapase kaebus Planeerimise peakomisjoni otsuse peale 2. märtsist 1927. a. koguduse maade planeerimise asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Vändra ap. õigeusu koguduse Vana-Vändra vallas asuvate maade planeerimine on 1926. aastal ette võetud Põllutööministeeriumi korraldusel. Põllutööministeeriumi maamõõtja E. Perdau poolt kokku seatud ja tema poolt 28. augustil 1926 a. koha peal asjast huvitatud isikutele esitatud kava järele eraldatakse eespooltähendatud maast nr. 2 all krunt Vändra gümnaasiumile koolimaja ümber suurusega 0,14 tiinu ja nr. 3 all krunt Vändra I tarvitajate-ühisusele suurusega 0,14 tiinu. Ülejääv osa maast ühes koguduse teenijate hoonetega jäetakse 1,27 tiinu suuruses ühte krunti nr. 1 all kogudusele tagasiandmiseks.

Kava on Pärnu maakonna planeerimise komisjonis 5. oktoobril 1926 a. kinnitatud ette pandud kujul.

Kava kohta kaebusi Planeerimise peakomisjoni ei ole esitatud ja viimane otsusega 2. III 27 a. kinnitas planeerimise kava ette pandud kujul.

Riigikohtule antud kaebuses seletab Vändra ap. õigeusu koguduse volinik vann. adv. J. Sapas, et Planeerimise peakomisjoni otsusest olevat näha, et Vändra ap. õig. koguduse maa suurus on kõigest 1,55 tiinu ja seal olevat veel isegi surnuaed. Siin olevat tegemist maaga, mis üldse äravõtmisele ei kuulu, kui kogudusele tarvilik kiriku õuema ja ümbrus. Kui aga mõnesuguse eksituse tagajärjel peaks olema säärane poolteise-tiinuline maatükk kiriku mõisa asemel üle võetud või võõrandatud, siis kuuluvat ta tagasiandmisele, sest siin olevat maad alla normi, mis seaduses ette on nähtud, kui kogudustele tagasiantav maa, ning kõik see maa asuvat just kiriku ümber. Lugu olevat seda kurvastavam ja arusaamatust äratavam kogudusele, et ära planeeritud maatükkide peal asuvad koguduse hooned, missugused nüüd Planeerimise peakomisjon ühes maaga teistele olevat planeerinud.

Neil põhjustel palub kaebaja Planeerimise peakomisjoni otsus muuta, liites Vändra gümnaasiumile ja Vändra I tarvitajate-ühisusele planeeritud maatükid nr. 2 ja 3 kiriku või koguduse maa krunt nr. 1 külge.

Riigikohtu istungil palus Põllutööministeeriumi volinik vann. adv. Talts kaebuse tagajärjeta jätta, seletades, et Planeerimise peakomisjoni seisukoht on põhjendatud sellega, et maade riigistamise vastu ei ole omal ajal kaevatud ega seda asja lähemalt selgitatud. Planeerimise-asutiste kompetentsi ei kuulu selgitamine, kas maa riigistamisele kuulub, või mitte: seda teeb Maakorralduse ja metsade peavalitsus. Maade ülevõtmine on toime pandud 16.III. 26 a. ja 28.VIII.26 a. on planeerimine ette võetud. Ülevõtmise juures ei viibinud küll koguduse esindaja ja sellepärast kirjutas aktile alla vallavalitsuse esindaja, kes ka kohalik inimene oli ja sellepärast ei või väita, et ülevõtmine kogudusele teada ei olnud. Järelikult pidi kogudusele maade ülevõtmine teada olema, kuid selle vastu ei ole seaduslikul tähtajal kaevatud.

Käesoleva asja arutanud, poolte seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et kaevatud otsus ei või jõusse jääda: Pärnu maakonna planeerimise komisjoni otsus Vändra ap.-õigeusu koguduse maade planeerimise asjas on 5. oktoobrist 1926 a., s. t. ajast, kui Maar. t. määr. §§. 59 ja 60 olid maksivad redaktsionis, mis Riigi Teatajas nr. 65 — 1921 a. avaldatud. Selle 1921 a. redaktsiooni järele oli Planeerimise komisjon kohustatud ex officio, sõltumata sellest, kas olid kaebused tema otsuse peale antud, asja oma otsusega lõplikuks

kinnitamiseks Planeerimise peakomisjonile saatma. Niisugusel korral oli Planeerimise peakomisjon õigustatud ja kohustatud asja terves ulatuses läbi vaatama.

Käesoleval juhul oligi Planeerimise komisjon tähendatud määruse täitmiseks asja oma otsusega Planeerimise peakomisjonile lõplikuks kinnitamiseks saatnud ja viimane, selle peale vaatamata, et kaebusi sisse ei olnud antud, pidi asja sisuliselt läbi vaatama ja otsustama, kas planeerimise kava vastab maksvatele seadustele. Riigikohus ei või kõigiti ühineda Põllutöoministeeriumi voliniku seisukohaga. Kuigi Maakorralduse ja metsade peavalitsuse kompetentsi kuulub selgitamine, kas maa riigistamisele kuulub või mitte, peavad siiski ka asutised, kes maade planeerimist teostavad, silmas pidama maksvaid seadusi, määrusi ja viimastele tugevaid juhtnööre, nagu see ka on väljendatud Maar. t. määr. § 50, 51 ja eriti § 52. Maaseaduse § 1 järele on koguduste maad võõrandatud, kuid planeerimise korras tuleb kindlaks teha, mis ülevõetud maast maksvate seaduste järele tagasi tuleb anda. Maas. § 1 märkus 1 p. 3 põhjal ei kuulu võõrandamisele surnuaiad, kirikute ja kloostrite alune pind ühes tarviliku õuemaaga ja Maasead. täiendamise ja muutmise sead. 26. maist 1925 a. (RT 95/96 — 25) ja 30. nov. 1926 a. (RT 99 — 26) § 3 p. 2 alusel tuleb ka võõrandatud koguduste maadest tagasi anda kirikuteenijatele kuni 50 ha maad nende peal asuvate elu- ja majapidamishoonetega. Nähtavasti ongi käesoleval juhul planeerimise juures nende seaduste järele käidud, kui Vändra ap. õigeusu kogudusele tagasi anti 1,27 tiinu suurune krunt ühes kiriku- ja koguduse teenijate hoonetega. Kuid, nagu aktist selgub, on kogudusele maad ühes hoonetega vähem tagasi antud, kui kogudusele seaduse järele õigus on tagasi saada. Kui koolimaja ühes majaluse maaga, Seisuste kaotamise seaduse (RT 129/130 — 20) ja Maas. täiend. ja muutm. seaduse (RT 95/96 — 25) põhjal igatahes ei tule tagasi anda, siis ei ole mingisugust seaduslikku põhjust tagasi andmata jätta kogudusele 0,14 tiinu maad ühes seal asuvate hoonetega, mis Vändra tarvitajate-ühisusele kui krunt nr. 3 välja mõõdetud. Kõik selle maapinna peal asuvad hooned on koguduse päralt, ja ka see hoone, mis tarvitajate-ühisus ehitanud, sest nagu selgub ettepanud lepingust, ehitas tarvitajate-ühisus selle hoonekogudusele, kusjuures ehituse kulud tasutakse ühisusele koguduse poolt 12 aasta jooksul vähendatud üürisumma näol; alates 1917. a. 1929. aastani. Tarvitajate-ühisus on ainult koguduse päralt olevate hoonete rentnik, ja kui niisugusel, võrreldes kogudusega, ei ole temal mingisugust seaduslikku alust nõuda, et temale koguduse maast maa-ala ühes renditud hoonetega eraldataks.

Eeltoodud põhjustel, Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal **otsustas** Riigikohus: Planeerimise peakomisjoni otsus 2. märtsist 1927 a. tühistada ja asi samale Peakomisjonile uueks otsustamiseks saata.

Nr. 15.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

9. märtsil 1928 a.

Töö-Hoolekandeministri protest Kinnitusnõukogu otsuse peale 14. jaanuarist 1928 a. Eestimaa õlikivi konsortsiumile oma haigekassa asutamise loa andmise asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep ja ettekandja riigikohtunik M. Klaassen; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

14. jaanuaril 1928 a. otsustas Kinnitusnõukogu I osakond tühistada III jsk. tööinspektori ringkonna Kinnitusameti otsus 23. augustist 1927. a. ja lubada Eestimaa õlikivi konsortsiumile oma ettevõtte juurde asutada enese haigekassa.

Riigikohtule antud protestis palub Töö-Hoolekandeminister Kinnitusnõukogu I osakonna otsus tühistada.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: Protesteeritud Kinnitusnõukogu I osakonna otsusest nähtub, et nimetatud osakonna juhataja Töökaitse ja sotsiaalkindlustuse direktor Joh. Sonin on asja otsustamisel eriarvamusele jäänud. Järelikul ei ole osakonna juhataja osakonna otsusega nõus olnud. Kinnitusnõukogu seaduse (RT 77/78 — 1920) § 17 järele juhul, kui osakonna juhataja osakonna otsusega nõus ei ole, läheb asi üldisele koosolekule otsustamiseks, ning nõukogu üldise koosoleku otsuse kinnitab Töö-Hoolekandeminister. Käesoleva protesti on Töö-Hoolekandeminister Riigikohtule esitanud Kinnitusnõukogu kodukorra (RT 18 — 1921) § 22 põhjal, mis järgmiselt redigeeritud: Esimese osakonna otsused Töö-Hoolekandeministri kinnituse alla ei kuulu; need antakse temale teada ja ta võib nendega mitte rahul olles nende vastu protesteerida administratiivkohtu ees administratiivkohtu-korras. Samuti ei või need otsused revideerimise alla tulla peakoosolekul Kinnitusnõukogu seaduse § 17 teise lause korras. Kinnitusnõukogu seadus ei tee mingisugust vahet I osakonna ja teiste osakondade otsustega mittenõusolemise korral asja edaspidise lahendamise ja edasikaebamise korra suhtes. Seepärast ei saa ka kodukord Kinnitusnõukogu I osakonna otsuste peale mingisugust teist edasikaebamise korda maksma panna, kui seaduses ette nähtub. Sellest selgub, et Kinnitusnõukogu kodukorra § 22 on vastolus Kinnitusnõukogu seadusega ja ei või seepärast käesoleval korral kohaldatud saada. Et I osakonna juhataja osakonna otsusega nõus ei olnud, siis pidi käesolev asi Kinnitusnõukogu üldkoosoleku otsustamisele ja sealt Hoolekandeministri kinnitusele minema. Seepärast ei või Töö-Hoolekandeministri protest käesolevas asjas sisulisele arutusele võetud saada.

Eeltoodud põhjendustel, Kinnitusnõukogu seaduse (R T 77/78 — 1920) § 17 põhjal **otsustas** Riigikohus: Töö-Hoolekandeministri protest läbivaatamiselt kõrvaldada.

Nr. 16.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

28. veebruaril/20. märtsil 1928 a.

Koiola vallavolikogu voliniku Gustav Loks (Loks) kaebus Põllutööministri otsuse peale 26. juulist 1927 a. Mammaste, Himmaste, Adiste ja Vanaküla koolimaade võõrandamise kohta.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Koiola vallavolikogu volinik esines 2. juulil 1925 a. Põllutööministeeriumis palvega, et ministeeriumi poolt võõrandatud Mammaste, Himmaste, Adiste ja Vanaküla koolimaad ja vallamaa võõrandamise alt vabastataks ja vallale tagasi antaks, põhjendades oma palvet sellega, et need maad olevat Vene valitsuse poolt obrokilepingu alusel vallale kasutada antud ja et need lepingud ei olevat Maaseadusega maksvusetaks tunnistatud. Selle palvele tõendusteks olevat juurde lisatud ärakirjad veneaegsetest reguleerimise aktidest.

Maakorralduse peavalitsus, arvesse võttes, et neist dokumentidest nähtub, et kõik palves tähendatud kohad on harilikud, obroki-maatükid, mille eest vald on Vene riigile obrokita maksnud, aga mitte tähtajata obrokilepingud, mille järele oleks kindlaks määratud obrokimaks põliselt, teatas kirjaga 16. okt. 1926 a. nr. 13. I. 44922 all Koiola vallale, et esitatud obrokilepingud on tähtajalised ja seega Maaseaduse § 5 põhjal tühistatud ning nad kuuluvad väljarentimisele M. t. määruste alusel, ning seepärast tulevat vallal, kes neid krunte seni ilma lepinguteta kasutanud, renti alates 1. maist 1920 a. kohaliku ringkonna valitsejale tema sellekohase nõudmise peale ära tasuda.

23. III. 1927 aastal pöördus Koiola vallavolikogu volinik vann. adv. O. Rütli uuesti Põllutööministri poole palvega: 1) tunnustada ja kinnitada omandusõigus Koiola vallale nende hoonete peale, mis Koiola valla Mammaste, Himmaste, Adiste ja Vanaküla koolimaade peale on ehitatud ja 2) sõlmida pikaajaline põline rendileping Koiola vallaga nimeetatud koolimaade kasutamise suhtes, kusjuures nimetatud koolimaad jääks kõik tervikutena ilma uue planeerimiseta Koiola valla kasutada.

Vastuseks sellele palvele teatas Riigimaade valitsus v/k. 26. aug. 1927 a. nr. 2/3734 Koiola vallavolikogu volinikule vann. adv. O. Rütli, et Põllutööminister otsusega 26. VII. 1927 a. on palve rahuldamata jätnud, ja et kohad korraldamise alla võetakse, kusjuures nende otstarve planeerimise korras ära otsustatakse, kuna hoonete küsimus peale kohtade korraldamist otsustamisele tuleb. Põllutööministeeriumile võlgnevad rendid 1. V. 1920—31. IV. 1927 a. Mk. 208.363 ja viivitusprotsendid kuni 1. V. 1927 a. — Mk. 54.902.— kokku Mk. 263.265 tuleb ära tasuda.

Riigikohtule antud kaebuses palub Koiola vallavolikogu volinik Gustav Loks tühistada Põllutööministri otsus 26. juulist 1927 a. ja asi uueks otsustamiseks tagasi saata, sest see otsus ei olevat õige, kuna vald olevat need maad teatavil tingimustel kasutada saanud. Põline rent või obrokimaks olevat kord juba kindlaks määratud, mispärast Maa-korralduse peavalitsus ei saavat seda muuta, veel vähem maid ära võtta. Lihtsat rendilepingut oleks saanud ülesütleemisega tühistada, kuna siin olevat teine õiguslik vahekord. Hooned olevat vald ise ehitatud ja need olevat valla omandus, nii et maad ühes hoonega riik ei saavat valla käest võõrandada, sest seda õigust Maaseadus temale ei andvat.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulunud, leiab Riigikohus, et Koiola vallavolikogu voliniku Gustav Loksi kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel:

Asjatoimetuses olevatest Vana-Koiola kogukonna korraldusesse antud maatükkide kirjelduse (opissanie) ärakirjadest (lht. 3—9) nähtub, et vaidluse all olevad maatükid olid Vana-Koiola valla kogukonna korraldusse antud, nimelt 1) koolikoht nr. 1 — Mammaste küla kooli tarvitada, 2) koolikoht nr. 2 — Himmaste küla kooli tarvitada, 3) koolikoht nr. 3 — Adiste küla kooli tarvitada, 4) koolikoht nr. 4 — Vanaküla kooli tarvitada, igaaastase obrokimaksu eest. Seega ei ole tähendatud maatükid Koiola vallale antud põlisele obrokile. Obroki seaduse (V. S. K. VIII k. I j.) § 122 järele loetakse obrokütükid, mille eest obrokimaksu makstakse, põlisele obrokile antuks siis, kui obrokilepingus pole ette nähtud obroki pidamise lõpptähtaega. Käesoleval juhul on vaidluse all olevad maatükid obrokile antud teatava aja peale, sest „kirjelduses“ on tähendatud, et määratud obrokimaks jääb muutmata 1889 aastani. Sellest tuleb järeldada, et peale määratud tähtaja möödumist sõlmiti uus tähtajaline obrokileping (§ 93 ja järg. alustel). Vene-Eesti rahu- lepingu järele läksid kõik endise Vene riigi varandused, mis jäid Eesti Vabariigi piiridesse, Eesti Vabariigi omanduseks. Järelikult läksid ka kõik õigused ja kohustused nimetatud varanduste kohta Eesti Vabariigile üle. Sellest järgneb, et Põllutööministeerium oli õigustatud Koiola valla käes obrokimaksu eest kasutada olevaid maatükke üle võtma ja nende suhtes korraldusi tegema.

Kaevatud otsusest ei nähtu, et Põllutööministeerium oleks otsustanud Koiola valla ülaltähendatud koolidelt maid ära võtta ja neil maadel asuvaid hooneid riigi omaks tunnistada, vaid ministeerium on otsustanud maade planeerimist ette võtta, milleks temal õigus on (M. T. M. § 49) ja pärast seda hoonete küsimus otsustamise alla võtta.

Seega ei sisalda kaevatus otsus endas midagi, mis kaebaja õiguslikke ja majanduslikke huvisid seadusevastaselt puudutaks, mispärast käesoleva kaebuse rahuldamiseks puudub alus.

Sellepärast Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus: Koiola vallavolikogu voliniku Gustav Loksi (Loks) kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 17.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

2./20. märtsil 1928 a.

Jaan Hendrikson'i kaebus Maakorralduse ja metsade peavalitsuse otsuse peale 5. septembrist 1927 a. võõrandatud maatüki „Vanamõisa“ vabaks andmisest keeldumise kohta.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik
A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi L. Luud.

9. aprillil 1926 a. esines endise Leebiku mõisa omanik Jaan Hendrikson palvega Maakorralduse peavalitsusele, et temale Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3 p. 1 lit. a põhjal (RT 95/96 — 1925) tagasi antaks Leebiku mõisast lahutatud maatükk Vanamõisa. J. Hendrikson seletas, et tema olevat ostnud Leebiku ja Vanamõisa M. Oetningenilt 1896 a. üksteisest lahus: Vanamõisa ostnud tema aprillikuus 1896 a. 30.000 rubla eest ja Leebiku mõisa juulikuus 1896 a. 50.000 rubla eest, kusjuures mõlemate ostude kohta ka eraldi eellepingud tehtud. Kuna paluja ei olevat suutnud ostuhinda kohe välja maksta, siis teinud müüja mõlemate kohtade peale laenu, mis 15. jaanuaril 1898 a. maakohtade peale ingrosspeeritud, nimelt Leebiku mõisa peale 25.900 rubla ja Vanamõisa peale 15.000 rubla ning peale seda kinnistatud mõlemad maakohad ühel ajal 7. mail 1898 a. paluja nimele. J. Hendrikson seletas, et Maasead. täiendamise ja muutmise seaduse § 3 p. 1 lit. a kohaldamisel ei tulevat arvesse võtta maakoha kinnistamise momenti, vaid eellepingu sõlmimise momenti, kunas tegelikult kokkulepe ostu-müügi kohta saavutatud. Vanamõisa kohta olevat aga käesoleval juhul ostu-müügi eelleping sõlmitud 3 kuud varem, kui Leebiku mõisa kohta. Eellepingud nimetatud maakohtade kohta hoidnud J. Hendrikson alal Leebiku mõisas, kuid Leebiku mõisa rüüstamisel Vene sõjavägede poolt 23. II. 1918 a. ja 10. II. 1919 a. hävitatud need eellepingud ära. Asjaolu tõenduseks, et tema on tegelikult Vanamõisa ja Leebiku mõisa lahus ostnud, ning Vanamõisa varem kui Leebiku mõisa, esitas J. Hendrikson Johann Leiki notariaalselt tõsitatud tõenduse 10. II. 1926 a. ja M. Oetningeni voliniku M. Krüdeneri tõenduse 29. aug. 1925 a.

Maakorralduse ja metsade peavalitsuse peadirektori otsusega 5. sept. 1927 a. on J. Hendriksoni palve rahuldamata jäetud põhjendusel, et Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus ei näe ette maakohtade tagasiandmist, mis lahutatud samast mõisast, mis palve avaldajale kuulus Maaseaduse jõusse astumisel ja et „Vanamõisa“ on kaebaja nimele kinnistatud ühel ajal Leebiku mõisaga.

Riigikohtule antud kaebuses palub Jaan Hendrikson tühistada Maakorralduse ja metsade peavalitsuse otsus, ette tuues nedisamu seletusi, mis palves Maakorralduse peavalitsuselegi, juurde lisades, et tema omandanud tegelikult Vanamõisa ja Leebiku mõisa juba 1896 a., missuguse asjaolu tõenduseks on juurde lisatud kaebusele Liivimaa Landrat Collegiumi kirjad 5. nov. 1896 a. nr. 4755 ja 28. veebr. 1898 a. nr. 1240, kus kaebajat Leebiku ja Vanamõisa omanikuks nimetatakse.

Asja arutanud ja prokuröri arvamus kuulunud, leiab Riigikohus:

Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3 p. 1 (RT 95/96 — 1925) on ette nähtud rüütlimõisa omanikult võõrandatud maatükkide tagasiandmine endisele omanikule kahel erijuhul ning kummagi juhu tingimused on eraldi ära määratud lit. a ja b all. J. Hendrikson on nõudnud maatüki „Vanamõisa“ tagasiandmist § 3 p. 1 lit. a põhjal, mis näeb ette maatüki tagasiandmist, kui see on omandatud enne rüütlimõisa omandamist. Lit. a all ette nähtud juhul ei ole maatüki tagasiandmine mingisugusesse tingivusse seatud asjaolust, kes võõrandamise ajal on selle mõisa omanik olnud, kust see maatükk lahutatud.

Sidudes lit. a all ette nähtud juhtu tingimusega, mis ette nähtud teise juhu kohta, mis eraldi ära määratud § 3 p. 1 lit. b all, on Maakorralduse ja metsade peavalitsuse peadirektor ebaõigelt tõlgendanud § 3 p. 1 määrusi. Käesoleva asja otsustamine oleneb ainult kahe asjaolu selgitamisest: 1) kas „Vanamõisa“ kuulub maatükkide hulka, mis ette nähtud B. E. S. § 597 p. 5 ja 2) kas Vanamõisa on J. Hendriksoni poolt omandatud enne rüütlimõisa omandamist. Viimase asjaolu selgitamisel on Maakorralduse ja metsade peavalitsus pöördunud ainult äramärgimisega, et „Vanamõisa“ ja Leebiku mõisa on ühel ajal J. Hendriksoni nimele kinnistatud. On õige, et B. E. S. § 809, 812 ja t. järele loetakse kinnisvara omanikuks isikut, kes sellena kinnistusraamatutes näidatud, kuid B. E. S. § 799, 808, 809 ja 813 ühtlasi nähtub, et omanduse õigus kinnisvara peale tekib omandajal osaliselt juba kinnisvara üleandmise ajast, kuigi see õigus kinnistusraamatutesse kandmiseni ei ole kaitsitud kõrvaliste isikute vastu. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3 p. 1 lit. a räägitakse maatükkide „omanduseks omandamisest“, ilma et siin ära oleks tähendatud, et omandamise all tuleb mõista nimelt juhtu, kus omanduseõigus kinnisvara peale oli juba kinnistusraamatutesse sisse kantud. Et viimast asjaolu selle seaduse käsitlemisel ei tule oluliseks pidada, seda võib järeldada sama seaduse § 4 ja 5, kus räägitakse kinnisvara „omandajatest“ ka juhtudel, kus omanduseõigus kinnisvara peale kinnistusraamatutesse ilmselt sisse kandmata ja kus kinnisvara omandatud võõrandamislepingute alusel. Arvesse võttes ettetoodud kaalutlusi, tuleks käesolevas asjas selgitada, millal on J. Hendriksoni poolt sõlmitud maatüki Vanamõisa ja Leebiku mõisa kohta lepingud, mille põhjal tema omanduseõigus nende kinnisvarade peale kinnistusraamatutesse sisse kantud ja millal need kinnisvarad temale üle on antud, s. o. millal tema nende valdamisele on asunud. Nende asjaolude selgitusest oleneb ka küsimuse lahendamine, kas maatüki „Vanamõisa“ omandamist J. Hendriksoni poolt tuleb lugeda Maasead. täiend. ja muutm. sead. § 3 p. 1 lit. a mõttes omandatuks enne Leebiku mõisa omandamist või mitte.

Kõigil ettetoodud põhjustel, Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal **otsustas** Riigikohus: Maakorralduse ja metsade peavalitsuse otsus 5. septembrist 1927 a. tühistada ja asi Põllutööministeeriumile uueks otsustamiseks saata.

Nr. 18.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

20. märtsil 1928 a.

Harju maavalitsuse revisjoniprotest Raasiku jsk. rahukohtuniku otsuse peale 20. sept. 1927 a. vallavalitsuse liikmete valimise kohta käiva Naissaare vallavolikogu 1927 a. 14. juuli otsuse pr. nr. 7 vastu tõstetud protesti asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik P. Valbe; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Raasiku jsk. rahukohtunikule antud protestis palus Harju maavalitsus tühistada Naissaare vallavolikogu otsus 14. juulist 1927 a. vallavalitsuse liikmete valimise kohta põhjusel, et vallavolikogu, valides vallavalitsuse, jättis ära määramata vallavalitsuse liikmete palgad, kuid palka on vallavalitsuse liikmetele makstud.

Rahukohtunik, asja arutanud, otsustas 20. septembril 1927 a. Harju maavalitsuse protest Naissaare vallavolikogu otsuse peale 14. juulist 1927 a. tagajärjeta jätta põhjusel, et vallavalitsuse liikmete palgad olid juba kindlaks määratud 1927 a. eelarvega, mispärast palga määrade nimetamata jätmine vallavalitsuse liikmete valimise protokollis 14. juulist 1927 a. iseenesest mingis vastolus Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ja vallavalitsuste korraldamise seaduse § 86 ei olevat.

Riigikohtule antud revisjonikaebuses palub Harju maavalitsus rahukohtuniku otsus tühistada ja asja saata uueks otsustamiseks põhjusel, et valla 1927 a. eelarves, mis vastu võetud 14. jaanuaril 1927 a., tähendatud vallavalitsuse liikmete palgad ei olevat kohustavad uuele 20. ja 21. veebruaril 1927 a. valitud volikogule ja Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ja vallavalitsuste korraldamise seaduse § 86 järele olevat volikogud kohustatud volikogu liikmete palku kindlaks määrama enne valimisi.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et Raasiku jsk. rahukohtuniku otsus käesolevas asjas tuleb tühistada, sest Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ja vallavalitsuse korraldamise seaduse § 86 põhjal on vallavolikogud kohustatud iga kord enne valimisi kindlaks määrama valitavate isikute palgamäära, kuigi ei ole kavatsatud seda palgamäära muuta ja olgugi, et valla eelarves on ära tähendatud volikogu poolt valitavate isikute palgad just samal määral. Seepärast ei saa kunagi enne valitavate isikute valimist neid palku eelarve korras kindlaks määratuks lugeda.

Neil põhjustel Adm. K. K. § 35 põhjal otsustas Riigikohus: Raasiku jsk. rahukohtuniku otsus 20. sept. 1927 a. tühistada ja asi saata uueks otsustamiseks Tallinna 1. jsk. rahukohtunikule.

Nr. 19.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. märtsil 1928. a.

Pärnu maavalitsuse voliniku Jüri Marksoni revisjonikaebus Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale 17./20. augustist 1927. a. Tammiste vallavolikogu kaebe-asjas Tammiste valla likvideerimise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Klaassen; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Pärnu maavolikogu koosolekul 27. mail 1927 a. arutas Pärnu maavalitsuse ettepanekut Tammiste valla, kui iseseisva omavalitsuse-ühiku, likvideerimise ning tema osade naabervaldade külge liitmise asjus ja otsustas: 1) arvates 1. jaanuarist 1928. a. likvideerida Tammiste vald, kui iseseisev omavalitsuse-ühik, ning liita tema administratiivpiirkonda kuuluvad maaalad naabervaldade — Are, Suigu, Tori, Taali ja Tahkuranna administratiivpiiride külge alustel ja määradel, nagu see täpsalt on ära tähendatud maavalitsuse motiveeritud määruses 14. detsembrist 1925. a. nr. 153, ning 2) Tammiste valla, kui iseseisva omavalitsuse-ühiku likvideerimise puhul tema varanduse jaotamise ning korra suhtes kinnitada maavalitsuse ettepanek, nagu see täpsalt ära tähendatud maavalitsuse määruses 18. oktoobrist 1926. a. nr. 53.

Viljandi-Pärnu rahukogule antud kaebuses palus Tammiste vallavolikogu volinik Mihkel Schenk Pärnu maavolikogu otsus 27. maist 1927. a. Tammiste valla likvideerimise ja naabervaldade külge liitmise asjus tühistada, seletades: Omavalitsuse ajutise järelevalve seaduse (RT 78 — 1919) järele olevat maa-omavalitsusel järelevalve valla-omavalitsuse tegevuse üle ainult selle seaduslikkuse suhtes, kuid maa-omavalitsusel ei olevat ühegi seadusega lubatud otsustada valla-omavalitsuse tegevusse puutuvaid asju nende otstarbekohasuse suhtes. Sellest järgnevat, et maa-omavalitsuse kätte on üle läinud ainult need talurahvaasjade komissaride ja komisjonide õigused ja kohustised, mis neil asutistel olid valla kogukondade suhtes seaduslikkuse järelevalve alal, ning maa-omavalitsuse osavõtt valdade ühendamise ja lahutamise asjus olevat mõeldav niivõrt, kui võrt see seaduslikkuse järelevalve teostamise seisukohalt üldse võimalik. Baltimaa vallakogukondade seaduse § 2 märkuse järele (Üld. kub. asut. sead. § 18 märkuse lisa — V. S. K. II k.) võivat valdade ühendamine sündida ainult valdade omavahelise kokkuleppe teel, kusjuures maa-omavalitsusele kuuluvat järelevalve selle seaduslikkuse üle, kuna valdade lahutamine võivat sündida ainult seadusandlikul teel, ja seni kuni säärast seadust välja antud ei ole, ei saavat ka valdade ühendamist ja lahutamist ette võtta. 17./20. augustil 1927. a. otsustas Pärnu-Viljandi rahukogu Pärnu maavolikogu otsus 27. maist

1927. a. Tammiste valla likvideerimise ja naabervaldade külge liitmise asjus tühistada. Oma otsuse põhistes seletab rahukogu, et Pärnu maavolikogu olevat oma otsuse Tammiste valla likvideerimise asjus ekslikult põhjendanud Vene Ajutise Valitsuse 30. märtsi 1917. a. määruse peale (V. V. Seadl. ja Korr. K. nr. 173 — 1917. a.), sest nimetatud määruse järele olevat maavolikogul õigus ainult valdade piiride õiendamise küsimusi lahendada, kuna valdade likvideerimise ja ühendamise küsimused tulevat lahendada Üld. Kub. Asut. Sead. § 18 märkuse lisa p. 2 ja selle märkuse alusel ja neis ette nähtud tingimustel.

Riigikohtule antud revisjonikaebuses palub Pärnu maavalitsuse volinik Jüri Markson Viljandi-Pärnu rahukogu otsus 17./20. augustist 1927. a. tühistada.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: jättes käesolevas asjas lahtiseks küsimuse, kumma seaduse järele tuleb valdade likvideerimise ja ühendamise asju lahendada, s. o. kas Vene Ajutise Valitsuse 30. märtsi 1917. a. seaduse elluviimise määruse või Üld. Kub. Sead. § 18 märkuse lisa (Baltimaa vallakogukonna seaduse) järele, tuleb tähendada, et ei ühel ega teisel juhul ei olnud Viljandi-Pärnu rahukogul seaduslikku alust Tammiste vallavolikogu voliniku kaebust Pärnu maavolikogu otsuse peale 27. V. 1927. a. Tammiste valla likvideerimise asjus enda sisulise arutamise ja otsustamise alla võtta. Vene Ajutise Valitsuse 30. III. 1917. a. seaduse elluviimise määruse V osa p. 1 on otseselt tähendatud, et kaebused maavolikogude otsuste peale valla territooriumi piiride määramise asjus tulevad anda kubermangu maanõukogule. Viimase õigused Eesti Vabariigis neis asjus on üle läinud Siseministeeriumile, Baltimaa vallakogukonna seaduse (V. S. K. II k. — Üld. Kub. Asut. Sead. § 18. märkuse lisa) p. 2 on samuti tähendatud, et valdade ühendamine sünnib Kubermangu talurahvaasjade komisjoni kinnitusel. Edasi on Talurahva asutiste juhtimise seaduse (V. S. K. II k. — Üld. Kub. Asut. Sead. § 21 märkuse lisa) § 17. p. 6 ette nähtud, et valdade ühendamise ja jagamise (razdelenie) kavad kuuluvad kubermangu talurahvaasjade komisjoni kinnitusele. Viimase seaduse § 9 on otseselt ette nähtud, et kaebused talurahvaasjade komissaride otsuste peale valdade ühendamise asjus tulevad anda kubermangu talurahvaasjade komisjonile. Omavalitsuse ajutise järelevalve seaduse (RT 78 — 1919) § 12. järele on Kubermangu talurahvaasjade komisjoni õigused ja kohused üle läinud Siseministeeriumile. Eeltoodust selgub, et Tammiste vallavolikogu, kui ta Pärnu maavolikogu otsusega Tammiste valla likvideerimise asjus rahul ei olnud, pidi selle otsuse vastu kaebusega esinema Siseministeeriumile, mitte aga rahukogule. Adm. K. K. § 5. järele alluvad kaebused maavolikogu otsuste peale küll rahukogule, kuid see ei tähenda, et iga maavolikogu otsuse peale võib ainult rahukogule kaevata. Kui eriseaduses on eriedasikaebamise kord ette nähtud, siis tuleb ka selle edasikaebamise korra järele käia. Kõigest eeltoodust järgneb, et Viljandi-Pärnu rahukogu, võttes Tammiste vallavolikogu voliniku kaebuse Pärnu maavolikogu otsuse peale Tammiste valla likvideerimise asjus enda arutuse alla, on otsustanud asja, mis tema otsustamisele ei kuulunud.

Eeltoodud põhjendustel Adm. K. K. § 35 põhjal otsustas Riigikohus: Viljandi-Pärnu rahukogu otsus 17./20. augustist 1927. a. tühistada ja rahukogu toimetus maha kustutada.

Nr. 20.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. märtsil 1928. a.

Aleksander Häussleri kaebus Tulumaksu peakomitee otsuse peale 19. maist 1927. a. 1926. a. tulumaksu asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Klaassen; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

19. mail 1927. a. otsustas Tulumaksu peakomitee Aleksander Häussleri 1926. a. tulumaksu asjas maksu alla kuuluv tulu, peale Tulum. sead. §§ 21 ja 22 põhjal 150.988 m. mahaarvamist, kindlaks määrata 116.401 m. peale.

Riigikohtule antu kaebuses palub Aleksander Häussler tühistada Tulumaksu peakomitee otsuse selles osas, kus tema tulust maha arvamata jäetud asunikukrundi tulu, abikaasa, poja ning ema elatismäärad ja ema matusekulud, ja asi peakomiteele uueks otsustamiseks saata.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud leiab Riigikohus: Algotimetusest nähtub, et kaebaja tulu põllumajapidamise suhtes on tema enda soovil keskmiste normide alusel maksustatud. Vambola nr. 7 koha tulu arvutamisel ei ole maksuasutised asunikkude kohta ette nähtud normi kohaldanud põhjusel, et nimetatud koht on kaebaja teisele talule Kõstri nr. 51 — juurde lõigatud, ning et kaebaja ei ole asunik. Et Vambola nr. 7 oleks iseseisev asunikukrunt, selle kohta ei ole kaebaja maksuasutistele tõendusi esitanud. Kaebaja poolt Riigikohtule esitatud vallavalitsuse tunnistust ei saa arvesse võtta, sest et see maksuasutistele ei ole esitatud. Mis puutub kaebaja seletusesse, et abikaasa elatismäär ei ole tema tulust maha arvatud, siis nähtub Pärnu II jsk. maksuinspektori kirjast 8. apr. 1927. a. nr. 3419, et abikaasal on oma tulu ja on ka eraldi maksustatud. Pealegi ei ole kaebaja oma tuluteadaandes näidanud, et abikaasa tema kulul oleks elanud. Niisugusel korral puudub alus abikaasa elatismäära mahaarvamiseks kaebaja Häussleri tuludest. Samuti puudub seaduslik alus kaebaja tuludest poja Harry elatismäära ja ema matusekulude mahaarvamiseks, sest poeg Harry, nagu kaebaja ise seletab, on sündinud alles maikuul 1926. a., kuna käesolevas asjas on tegemist 1925. a. tulude ja kuldega; matusekulude mahaarvamine ei ole aga seaduses ette nähtud. Mis puutub aga ema elatismäära kaebaja tuludest mitte mahaarvamisesse, siis selles küsimuses ei saa Riigikohus Tulumaksu peakomitee arvamusega ühineda. Tulumaksu seaduse § 22 põhjal kuulub üle 60 a. vana perekonna liikme elatismäär maksukohuslase tulust mahaarvamisele, kui maksukohuslane seda perekonna liiget on üleval pidanud. Algotimetusest nähtub, et kaebaja Häussleri 85 a. ema on 1925. a. maksukohuslase ülevalpidamisel olnud ja alles 16. detsembril 1925. a. surnud. Tähendab, kaebaja on oma ema üleval pidanud pea terve 1925. a. (15 päeva vähem kui aasta). Kuigi Tulumaksu seaduses ei ole ette nähtud, et tulu saamise aastal tekkinud perekonna koosseisu muutus tuleb arvestada vastavalt kuudele ja päevadele, siiski ei saa sellest järeldada, et seaduseandja säärast arvestamist ei tahtnud lubada. Teisest küljest tuleb tähendada, et ei ole ka mingisugust alust perekonna koosseisu muutuse arvestamise momendiks võtta aasta vahetuse päeva. Kui viimasele seisukohale asuda, siis tuleks näiteks aasta viimastel päevadel juurde tulnud perekonnaliiget terve aasta maksukohuslase ülevalpidamisel olnuks lugeda ja tema elatismäär maksukohuslase tuludest maha arvata. Elatismäära on täiesti võimalik kuude ja päevade peale ära jagada. Et käesoleval korral kaebaja tuludest tema ema elatismäära (vastavalt surmapäevani) ei ole maha arvatud, siis ei või kaevatud otsus jõusse jääda.

Eeltoodud põhjendustel Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal **otsustas** Riigikohus: Tulumaksu peakomitee otsus 19. maist 1927. a. tühistada ja asi saata samale peakomiteele uueks otsustamiseks.

Nr. 21.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

6. /27. märtsil 1928. a.

Karl Tariku vol. vann. adv. Aleksander Kann'i kaebus Otsekoheste maksude peavalitsuse otsuse peale 17. det. 1926. a. 1926. a. puhtakasumaksu asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik
D. Verhoustinski; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Käesoleva asja arutanud, poolte seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et kaebus tuleb tagajärjeta jätta.

Karl Tarik peab Tallinnas Aia tän. nr. 5 aiatööstust korralikult sisse seatud triiphoonetega, kus ta teotseb kolme kuupalgalise töölisega ja suvel lisaks ka päevilistega. Aiastööstuse peale on tema poolt lunastatud äritunnistus. Otsekoheste maksude peavalitsuse otsusega on Karl Tariku ettevõtte maksust vabastamata jäetud põhjusel, et see ettevõtte ei ole põllumajanduslik, vaid äriine ettevõtte.

Asjaolude järele, ühenduses kaebusega, tekib ja nõuab lahendamist küsimus, kas käib Karl Tariku ettevõtte puhtakasumaksu alla.

Karl Tariku volinik vann. adv. A. Kann, asudes selles küsimuses eitaval seisukohal, toob oma seisukoha toetuseks järgmist ette:

1) Ärimaksu seaduse kohaldamise instruksioon § 90 p. 9 näeb ette, et ekslikult maksu alla pandud — sattunud ettevõtted vabastatakse puhaskasumaksust igal tingimusel; 2) Peakomitee arvamus, et aiastööstus on midagi muud kui oma saaduste müük triiphoonetest ja lavadest, ei võiks käesoleval juhul mõõduandev olla; 3) ka ei võiks nõus olla, et aiastööstus tingimata maal peaks asuma, sest siis ei saaks lavadest ja triiphoonetest üldse midagi müüa. Seks ongi triiphooned, et oma saadusi müüa. Niisuguste triiphoonete juures peab ka olema oma personaal töötajaid, kes moodustavad kokku aiastööstuse mõiste; 4) triiphooned, lavad ja puukoolid ei ole harilikud lillekauplused ja nad ei kuulu ärimaksu alla.

Nende kaebaja väidete vastu seletab Otsekoheste maksude peavalitsus järgmist: Kaebaja väide, nagu tuleks tema aiastööstus Ärim. sead. käsitam. instruksiooni § 90 p. 9 põhjal kui ekslikult maksustatu maksust vabastada, on täiesti ekslik, sest peab tähendama, et kaebaja äri on äriine ettevõtte ja et kaebaja on lunastanud äritunnistuse aiastööstuse peale, seega kuulub see äri Otsekoheste maksude sead. § 532 põhjal puhtakasumaksu alla, kui tööstusettevõtte tööliste arvu järele ja ei saa kuidagi säärast aiandustööstust, mis asub linnas, põllumajandusettevõtteks lugeda, sest Ärim. sead. § 453 p. 19 (26) põhjal on maksust vabad ainult need põllumajanduslikud ettevõtted, mis asuvad väljaspool linna-asundusi, ning kellel oma põllumajapidamine. Käesoleval korral asub ettevõtte linnas ja kaebajal üldse oma põllumajapidamist ei ole, seega siis ei kuulu kaebaja ettevõtte ülalnimetatud seaduse järele nende ettevõtete hulka, mis ärimaksust vabastatud. Samuti ei saa ka aiastööstust lugeda säärase ettevõtete hulka, mis loendatud Vene Sen. seletuses 6. okt. 1901. a. nr. 10430, sest selle Senati seletuse järele on maksust vabastatud aiaasjanduse saaduste müük, kuna käesoleval korral on tegemist aiastööstusega, mitte aga kauplusega, sest tööstus ja kauplus moodustavad enestest kaks iseseisvat ettevõtet, kusjuures kauplus maksust vabastatud, kuna tööstus maksu alla kuulub.

Riigikohus leiab, et Otsekoheste maksude peavalitsuse seisukoht tuleb õigeks tunnistada. Kaebaja toetab ennast Ärim. sead. § 453 p. 21 (29) peale. Selle seaduse punkti järele ei käi riigi ärimaksu alla „oma päris, renditud või osalt teiste kohalike põllumajapidamiste (vene tekstis mestnoje selskoje hozjaistvo — põllumajandus) ja oma metsamajapidamise igasuguste toodete kui ka p. p. 24, 26, 27 tähendatud põllumajanduslikkudes tööstustes välja töötatud asjade müük ja hange, ilma selleks erilisi äri- või ladurume pidamata väljaspool päris või renditud maade piire, või pidades tähendatud toodete ja asjade jaoks ladusid laatadel, raudteejaamades, sadamates ja muudes kaupade saate- ja vastuvõttepunktides“.

Põllumajanduse (selskoje hozjaistvo) all mõistetakse tööndust, milles tegemist on vilja- ja loomakasvatamise ja pidamisega ja millega ühenduses võivad käia ka kõiksugused tööndused kõrvalharudena, nagu nad ka osalt nimetatud on Ärimaksu sead. § 453 p. p. 17 (24) ja 19 (26) all. Niisugused põllumajandused tarvitavad suuremat maapinda ja on arusaadav, et nad asuvad pea ilma erandita väljaspool linna piire. Aiastööstus võib muidugi üks põllumajanduse kõrvaltööndustest olla. Kaebaja tähendabki, et V. Sen. Uk. järele 6. okt. 1901. a. nr. 10430 triiphoonetest, lavadest ja puukoolidest võib lillede, viljapuude ja köögivilja müüki toimetada ilma ärimaksu maksmata sel juhul, kui selle jaoks ei peeta erilist poodi või magasinini väljaspool aiaäri. Kuid kaebaja jätab tähele panemata, et see ärimaksust vabastamine on tun-

nistatud ainult siis võimalikuks, kui need tooted moodustavad üht põllumajanduse kõrvalharu (sostavljat odnu iz otraslei semledeltšeskoj kulturo). On aga tegemist iseseisva aiatööstusega linna piirides, mis ärilist iseloomu kannab, siis ei või teda kuidagi põllumajanduseks (selskoje hozjaistvo).lugeda ja teda Ärim. sead. § 453 p. 21 (29) alla viia ja ärimaksust vabastada. Soodustused ärimaksu alal on antud ainult põllumajandusele, kui niisugusele. Kaebaja vastupidisele arvamusele teeb Ärimaksu seadus vahet põllumajanduslike tööstuste teotsemise ja nendes väljatöötatud saaduste müügi vahel, nagu seda selgesti näha võib, kui võrrelda § 453 p. p. 17 (24) ja 19 (26) sellesama paragrahvi p. 21 (29).

Kaebaja aiatööstus asub Tallinna linnas, on iseseisev tööstus, ei moodusta põllumajanduse kõrvalharu ja kannab ärilist iseloomu ega või teda seepärast põllumajanduse mõiste alla viia ja kui niisugust ärimaksust vabastada Ärim. sead. § 21 (29) põhjal.

Eeltoodud põhjustel Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 1 põhjal **otsustas** Riigikohus: Karl Tariku voliniku vann. adv. Aleksander Kanni kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 22.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. märtsil 1928. a.

Tammiste vallavolikogu voliniku Mihkel Schenki kaebus Siseministri otsuse peale 12. novembrist 1927. a. Tammiste valla likvideerimise asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Klaassen; prokuröri abi A. Luiga.

Pärnu maavolikogu koosolekul 27. mail 1927. a. arutas maavalitsus ettepanekut Tammiste valla, kui iseseisva omavalitsuse-ühiku, likvideerimise ning tema osade naabervaldade külge liitmise asjus ja otsustas: Kinnitada Maavalitsuse ettepanek Tammiste valla likvideerimise kohta ja 1) arvates 1. jaanuarist 1928. a. likvideerida Tammiste vald, kui iseseisev omavalitsuse-ühik, ning liita tema administratiivpiirkonda kuuluvad maa-alad naabervaldade — Are, Suigu, Tori, Taali ja Tahkuranna administratiivpiiride külge, alustel ja määradel, nagu see täpsalt on ära tähendatud maavalitsuse motiveeritud määruses 14. detsembrist 1925. a. nr. 153, ning 2) Tammiste valla, kui iseseisva omavalitsuse-ühiku likvideerimise puhul tema varanduse jaotuse ning korra suhtes kinnitada maavalitsuse ettepanek, nagu see täpsalt ära tähendatud maavalitsuse määruses 18. oktoobrist 1926. a. nr. 53. Selle maavolikogu otsuse esitas Pärnu maavalitsus kirja juures 7. juulist 1927. a. nr. 5384 Siseministeeriumile seisukoha võtmiseks ja kinnitamiseks. 12. novembril 1927. a. otsustas Siseminister kinnitada Pärnu maavolikogu otsus 27. maist 1927. a. Tammiste valla likvideerimise asjus.

Riigikohtule antud kaebuses palub Tammiste vallavolikogu volinik Mihkel Schenk tühistada Siseministri otsus 12. novembrist 1927. a. Tammiste valla likvideerimise asjus, seletades: Siseminister kinnitanud Pärnu maavolikogu otsuse 27. maist 1927. a. vaatamata sellele, et tähendatud otsus olnud Viljandi-Pärnu rahukogu otsusega 17./20. augustist 1927. a. juba tühistatud. Siseministril ei olevat Eesti ajut. omavalitsuse 30. märtsi 1917. a. seaduse elluviimise määruse järele õigust valla-omavalitsust selle omavalitsuse tahtmise vastu likvideerida ja varandusi ära jagada. Valdade ühendamine võivat sündida teatavatel tingimustel ainult valdade kokkuleppel ja nende eneste soovil. Käesoleval korral ei olevat tegemist valla piiride õiendamisega, vaid valla likvideerimisega. Tammiste valla elanikkude rõhuv enamus olevat valla likvideerimise ja teiste valdadega ühinemise vastu.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: Siseminister, nagu nähtub asja algmaterjalist, on oma otsuse aluseks Tammiste valla likvideerimise asjus võtnud Eesti ajutise omavalitsuse 30. märtsi 1917. a. seaduse elluviimise määruse V osa § 1-se (V.

Seadl. ja Korrald. Kogu 1917. a. nr. 173, art. 953). Selle paragrahvi järele on valla maa-ala (territooriumi) piiride kindlaksmääramine antud maavolikogu võimkonda. Sama paragrahvi viimases lauses on tähendatud, et kaebused maavolikogu otsuste peale valla maa-ala piiride kindlaksmääramise asjus antakse kubermangu maavolikogule, kes neis asjus lõpliku otsuse teeb. Kubermangu maavolikogu õigused ja kohused neis asjus on Eesti Vabariigis üle läinud Siseministeeriumile. Kaebaja voliniku arvamuse järele, nagu nähtub Riigikohtule antud kaebusest ja tema seletusest asjaarutusel Riigikohtus, olevat Siseminister eelnimetatud seaduse elluviimise määruse põhjal õigustatud ainult valla piiride õiendamise (muutmise) küsimusi otsustama, mitte aga valda likvideerima. Selle kaebaja voliniku arvamusega ei saa Riigikohus ühineda. 30. märtsi 1917. a. seaduse elluviimise määruse V osa § 1 ei räägita valla piiride muutmisest või õiendamisest, vaid selles räägitakse valla maa-ala piiride kindlaksmääramisest (opredelenie granits territorii volosti). Valla maa-ala piiride kindlaksmääramise mõiste on palju laiem kui vallapiiride õiendamise või muutmise mõiste. 30. märtsi 1917. a. seadusega ja selle elluviimise määrusega kaotati ära senine seisuslik vald ja loodi kõikseisuslik vald. See muutus tingis ka valla maa-alade muutmise. Selle muutmise paratamata tagajärjeks võis olla ka valdade ühendamine ja lahutamine. Nõnda jõuab Riigikohus arvamusele, et eeltähendatud elluviimise määruse V osa § 1 põhjal maavolikogu ja Siseminister õigustatud on ka valdu lahutama ja ühendama (üht valda likvideerima), kui selleks on oluline vajadus. Seda Riigikohtu arvamust kinnitab ka see asjaolu, et sama Vene Ajutise Valitsuse poolt 1917. a. 21. mail välja antud Vene vallaomavalitsuse seaduses on otseselt ette nähtud, et valdade lahutamise ja ühendamise küsimuste otsustamine kuulub maavolikogude võimupiiridesse (V. Seadl. ja Korrald. Kogu 1917. a. nr. 122, art. 655 p. 2 märkus). See seadus ei ole meil küll maksev, kuid sellest võib järeldada, et tolleaegse seaduseandliku võimu, Vene Ajutise Valitsuse, tahe oli anda valdade ühendamise ja lahutamise küsimuste otsustamine maavolikogude võimupiiridesse. Eedasi tuleb tähendada, et samal 1917. a. ja sama Vene Ajut. Valitsuse poolt maksuma pandud Aleviseaduse (V. Seadl. ja Korrald. Kogu 1917. a. nr. 187) p. 8 järele kuulub alevite eraldamine valdadest iseseisvateks omavalitsuse-ühikuteks, samuti maavolikogude võimupiiridesse. Maavolikogude otsused neis asjus kinnitab Siseminister. Kõigest eeltoodust tuleb järeldada, et valla maa-ala kindlaksmääramise, tarbekorral ka valla ühendamise küsimuse otsustamine teise vallaga (likvideerimine), kuulub 30. märtsi 1917. a. seaduse elluviimise määruse V osa § 1 põhjal maavolikogule, mille otsuse kinnitab Siseminister. Mis puutub kaebaja voliniku seletusse, et Siseminister ei olevat võinud kinnitada Pärnu maavolikogu otsust 27. maist 1927. a. põhjusel, et see otsus olnud juba tühistatud Viljandi-Pärnu rahukogu otsusega, siis selle kohta tuleb järgmist tähendada: Otsuses 27. märtsist 1928. a. Pärnu maavalitsuse voliniku Jüri Marksoni revisjonikaebuse asjus Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale 17./20. aug. 1927. a. (Riigikohtu adm. osak. toim. nr. 243-I — 1928. a.) on Riigikohus juba seletanud, et Tammiste vallavolikogu volinikul tuli kaebusega Pärnu maavolikogu otsuse peale Tammiste valla likvideerimise asjus esineda Siseministrile, mitte aga Viljandi-Pärnu rahukogule, ning et rahukogu on otsustanud küsimuse, mis tema otsustamisele üldse ei kuulunud. Selle tagajärjel on rahukogu otsus tühine ja Siseministril ei olnud põhjust sellega arvestada. Kaebaja voliniku seletuse kohta, et Tammiste vald ei soovi likvideeritud saada ja et vald on küllalt elujõuline, tuleb tähendada: algoimetusest nähtub küll, et suurem osa Tammiste valla elanikkudest on valla likvideerimise vastu, kuid nähtub ka, et tervelt neli Tammiste valla küla on soovi avaldanud Tammiste vallast eralduda ja teiste valdadega ühineda. Arvesse võttes nende külade talupidajate täiesti põhjendatud soovi ja Tammiste valla ebaloomulist geograafilist asendit, oli maavolikogul ja Siseministril küllalt põhjust nende nelja küla talupidajate soovi rahuldada. Kui aga neli küla Tammiste vallast, kus 1922. a. rahvalugemise järele oli kõigest 938 hinge, eraldada, siis oli maavolikogul ja Siseministril küll põhjust arvata, et Tammiste vald pärast nelja küla eraldamist elujõuetuks jääb. Lõpuks tuleb tähendada, et

Tammiste vald, kui ta Pärnu maavolikogu otsusega 27. maist 1927. a. valla likvideerimise asjus rahul ei olnud, pidi Adm. K. K. § 9 ettenähtud kuuajalisel tähtajal kaebusega esinema Siseministrile. Seda ta aga teinud ei ole. Siseminister, kinnitades Pärnu maavolikogu otsuse Tammiste valla likvideerimise asjus, on talitanud temale 30. märtsi 1917. a. seaduse elluviimise määruse V osa § 1-ga antud võimu piirides. Seepärast puudub alus tema kaevatud otsuse tühistamiseks. Eeltoodud põhjendustel Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus: Tammiste vallavolikogu voliniku Mihkel Schenki kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 23.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

21. veebruaril/21. aprillil 1928 .a.

Tulumaksu peakomitee esimehe protest Tulumaksu peakomitee otsuse peale 1. septembrist 1927. a. Eesti Tarvitajate Ühisuste Keskühisuse 1922. a. tulumaksu asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik D. Verhoustinski; Riigikohtu prokurööri abi A. Luiga.

Iseäralise tulu- ja ärimaksu komitee esitise tagajärjel 18. nov. 1926 a. nr. 2893 tühistati Tulumaksu peakomitee poolt 18. nov. 1926. a. Eesti Tarvitajate Ühisuste Keskühisuse 1922 ja 1925. a. tulu maksustamised Tulum. sead. § 58 põhjal uute asjaolude ilmsikstuleku tõttu (kuna Tallinna tähtsamate asjade 2. jaosk. kohtu-uurija toimetuse nr. 4 järele eeluurimisel tulude varjamine kindlaks oli tehtud), ja kirjutati ette ettevõtte nende aastate eest uuesti maksustada.

Eesti Tarvitajate Ühisuste Keskühisuse tulumaksu väljaarvamisel 1922. maksuaasta (1921. operatsioon-aasta) eest oli esmalt (Iseäralise tulu- ja ärimaksu komitee prot. 30. I. 1923. a.) maksualuseks tuluks välja arvatud 14.242.200 mk. ja tulumaks 3.560.600 mk., kuna aga uuesti maksustamisel (6. mail 1927. a.) kujunes tulu 35.733.995 mk. ja maks 8.933.500 mk. suuruseks. Niisugune suur vahe on seletatav sellega, et esimesel maksustamisel oli Komitee Keskühisuse poolt 1921. operatsiooniaasta aruandes ettevõtte puhaskasule muu seas juurde arvanud „hinnaalandused“ liikmetele 7.244.632 mk., teisel maksustamisel aga selle asemel hinnaalandused liikmetele 16.919.717 mk. ja peale selle veel linade ja rukiste juurdemaksud 15.044.657 mk. Keskühisuse poolt on antud uue maksustamise vastu vastulause, ja kui see rahuldamata jäeti, edasikaebus Tulumaksu peakomiteele. Keskühisus vaidleb uue maksustamise seaduslikkuse vastu järgmistel põhjustel: Tulum. sead. § 58 alusel võiks maksu ainult uute asjaolude puhul määrata; uued asjaolud olevat need, mis ei olnud teada ja ei võinud teada olla; aruanne ei olevat võltsitud; kõik, mis ekspertiis leidnud, olevat kõik Eesti Tarvitajate Ühisuste Keskühisuse raamatutest võetud, mis samal kujul olemas, kui eksperdid hiljem leidsid olevat; ei olevat kindlaks tehtud, et maksustamisel oleks võltsitud raamatud esitatud ja ettevõtte pahas usus (mala fide) talitanud ja oma tulu varjanud. Asi olevat üldse iganenud; kohtu-uurija poolt toimetatud ekspertiisid, millest Keskühisus osa ei võtnud, ei tõendavat, et mõnesugust summat, mis 1922. a. maksu asjas maksualust tulu suurendaks, juurde võiks arvata. Rukki- ja linaoperatsioonidest saadud ja juurdemaksuks reserveeritud summased (15.044.657 mk. 80 pen.) ei saavat tuluks arvata. Teravilja ostu alates ei olevat Keskühisus teadnud, kui palju saab maksu; pärast, kui kasu selgunud, makstud juurde; 8.436.391 mk., mis reserveeritud summadest juurde makstud, ei tulevat kindlasti tuluks lugeda, ülejäänud osa 6.608.267 mk. olevat puutumata seisnud kuni 1923. a. lõpuni.

Tulumaksu Peakomitee arutades 1. sept. 1927. a. Eesti Tarvitajate Ühisuste Keskühisuse vol. H. Normaki kaebust, tuli omas enamikus otsusele, et selles asjas ei ole tegemist uute asjaoludega, mis Tulum. sead. § 58 ette nähtud ja mis täiendavat maksustamist õigustaks.

Selle otsuse vastu on Tulumaksu peakomitee esimees protesti avaldanud, kuna tema arvates käesolevas asjas uued asjaolud siiski olemas on.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud leiab Riigikohus, et Tulumaksu peakomitee esimehe protesti ei tule rahuldada.

Protestis leiduvat tähendust Peakomitee järjekindlusetusest ei saa küllalt kaaluvaks tunnustada, sest Tulumaksu peakomitee otsus 18. nov. 1926. a., millega oli otsustatud uute asjaolude ilmsikstuleku pärast endist maksustamist tühistada ja uut maksustamist ette võtta, on tehtud ainult Iseäralise tulu- ja ärimaksu komitee esitise tagajärjel, ilma et oleks ära kuulatud maksukohuslase seletusi; käesoleval korral oli aga Peakomitee liikmetel võimalus antud ettevõtte esindaja üksikasjaliste seletuste ja vastuvaidluste najal põhjalikult asjaga tutvuda ja küsimuses kindel seisukoht võtta.

Uute asjaolude all, millede ilmsikstulek Tulum. sead. § 58 järele uut maksustamist õigustab, tuleb mõista niisuguseid asjaolusid, mis pooltel asja otsustamise juures mitte teada polnud, teada ei võinud olla pooltest olenevatel põhjustel ja alles pärast otsuse tegemist ilmsiks tulid, ja kui need uued asjaolud juba kindlakstehtud maksustamise peale mõjuda võivad, sest muidu ei ole mõtet tehtud maksustamist tühistada. Niisuguseid uusi asjaolusid, mis uut maksustamist Tul. sead. § 58 järele õigustaksid, ei ole käesoleval juhul kindlaks tehtud. See fakt, et liikmetele hinnaalandusi tehti, oli esimese maksustamise juures juba teada, on ju iseäralise Komitee järelepärimisele 14. dets. 1922. a. nr. 2614 Eesti Tarvitajate Ühisuste Keskühisus vastanud, et 1921. a. jooksul hinnaalandusi liikmetele tehtud 7. 244.632 mk. 28 pen.

Et need andmed puudulikud olid, sai maksuasutistele teatavaks 2. nov. 1926. a. nr. 63 sal. all saadud Tallinna-Haapsalu rahukogu 2. jsk. tähtsamate asjade kohtu-uurija toimetusest. Kuid sel puhul ei või väita, et mõnesugune uus asjaolu oleks sellega ilmsiks tulnud. Asjaolu et ettevõtte oma liikmetele hinnaalandusi tegi, oli juba esimesel maksustamisel teada ja osanendest on juba arvesse võetud; seesama asjaolu, nimelt, et hinnaalandused liikmetele tehtud, on ka kohtu-uurija toimetusega kindlaks tehtud. Endisest suurema summa kindlakstegemine ei moodusta mingisugust uut asjaolu, vaid ainult ennemalt teada olnud asjaolu, hinnaalanduste suuruse väljaselgitamise. Protestis tähendatakse, et seadus 18. aprillist 1920. a. nr. 179 § 17. näeb ette, kuidas maksuasutiste poolt revideerimist ärraamatute ja dokumentide alusel koha peal toimetada tuleb, et aga käesoleval korral ei ole ettevõtte 1921. aasta operatsioonide kohta kohapeal 1922. ja 1923. aastal faktilist revisjoni toimetatud, ja et samuti tulumaksu alal mingit faktilist revisjoni ei ole olnud. Sellest järgneb, et maksuasutisel oli võimalik hinnaalanduste suurust ärraamatute ja dokumentide alusel kindlaks teha; kui ta aga maksustamise juures piirdus nende ettevõttelt saadud andmetega, ilma neid kontrollimata, ja kui nüüd ilmsiks tuli, et need andmed puudulikud olid, siis ei ole siin tegemist uute asjaoludega selles mõttes nagu seda Tulum. sead. § 58 silmas peab (v. Tulum. sead. § 60).

Protestis juhitakse tähelepanu sellele, et hinnaalandusi tuleb Eesti Tarvitajate Ühisuste Keskühisuse kassasse sissetulnuteks lugeda ja et Keskühisusel Otskoheste maksude peakomitee otsusest 22. II. 1922. a. pidi juba teada olema maksuasutiste seisukoht, et niisugused hinnaalandused maksu alla kuuluvad. Need faktid on tähtsusetu uute asjaolude mõiste küsimuse lahendamise juures; niisama ei või uue asjaolu tõenduseks olla see, et Iseäraline tulu- ja ärimaksu komitee, toetudes Tulum. sead. § 77-le, on 31. mail 1927. a. ettevõtte vastulauset läbi vaadates, otsustanud ka ettevõttele trahvi määrata, sest trahv määratakse selle paragrahvi järele valeteadete andmise eest.

Ka ei ole põhjust lugeda uueks asjaoluks teadet, et rukki ja linade müüjatele 1921. aasta kasu arvel oli reserveeritud juurdemaksuks 15.044.657 mk. 80 pen. Andmed selle kohta olid olemas sama ettevõtte nendes ärraamatutes, millest need andmed on saanud kohtu-uurija; niiviisi oli ka maksuasutistel võimalus neid andmeid saada. Ei või ettevõttele etteheidet teha, nagu oleks ta andmeid selle kohta varjata tahtnud. Ettevõtte on ka nüüd veendumuses, et neid

summasid ettevõtte kasuks ei saa lugeda ja et need seepärast tulumaksu alla ei käi, sest neid juurdemaksusid pidi tehtama mitte ettevõttelt kaubaostjatele, vaid ettevõttele kaubamüüjatele. Protestis on viimasest küsimusest mööda mindud, kuid, nagu eespool seletatud, võib Tul. sead. § 58 järele arvesse võtta nimelt niisuguseid uusi asjaolusid, mis maksustamise mõttes tähtsad on.

Kõige sellepärast Tulumaksu sead. § 33. põhjal otsustas Riigikohus: Tulumaksu peakomitee esimehe protest tagajärjeta jätta.

Nr. 24.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

17. veebruaril / 3. aprillil 1928. a.

Philipp Patzneri kaebus Otsekoheste maksude peavalitsuse otsuse peale 28. jaanuarist 1927. a. 1926 a. puhtakasumaksu asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Philipp Patzner on oma Tallinnas Pikk tän. nr. 67 asuva kaubakontori 1925. a. läbimüügi üles andnud 3.443.820 m. ning soovi avaldanud, et tema äri puhaskasu äriraamatute põhjal kindlaks määrataks, teatelehes ära märkides, et tema on 1925. aastal sellest ärist kahju saanud. Ärimaksu komisjon on läbimüügi summana arvanud 3.442.820 mk., sellest puhtakasu välja arvanud 240.997 mk. peale vastava ärigrupi keskmise kasuprotsendi järele ning selle järele 1926. a. puhtakasumaksu määranud kokku 23.793 mk. Kaebaja vastulause, palvega puhas kasu välja arvata äriraamatute põhjal, on komisjoni poolt tagajärjeta jätud, samuti on edasikaebus komisjoni otsuse peale Otsekoheste maksude peavalitsuse otsusega 28. I. 1927 a. tagajärjeta jätud põhjendusel, et kaebaja poolt deklareeritud läbimüük on ärimaksu komisjoni poolt vastu võetud, kuna aga äriraamatute põhjal ei ole võimalik kahju või kasu kindlaks teha, sest kaubamüügi tõenduseks ei ole kaubaarvete ärakirju esitatud.

Riigikohtule antud kaebuses palub Philipp Patzner tühistada Otsekoheste maksude peavalitsuse otsuse 28. jaan. 1927. a. seletades, et temal ei olewat tarvis olnud pidada ja esitada kaubamüügi arvete ärakirju, sest Kaub. s. § 671 järele ei olewat temale kohuslik kaubaarvete ärakirjade raamatupidamine ja tema äri pearaamatus olevat iga kauba müügi kohta kindlad arvesummad sisse kantud ostjate nimele, kellele pearaamatus iseäralik konto avatud, kust näha olevat, kui palju keegi kaupa ostnud ja palju ta selle eest maksnud, ning kassasse sissetulnud maksud olevat iga ostja kontosse pearaamatusse üle kantud ja sellega olevat arvete suurus täies selguses tõendatud. Nende kaubamüügi kokkuarvatud summad olevat kaebaja ka deklareerinud äri läbimüügi summana, mis maksuasutiste poolt vastu võetud.

Asja arutanud ja prokuröri arvamus kuulunud, leiab Riigikohus:

Kaub. sead. § 670 ja 671 järele ei ole II järgu kaubanduslikud ettevõtted kohustatud kaubaarvete ärakirjade raamatut pidama ja seepärast ei tee kaubaarvete ärakirjade puudumine iseenesest veel äriraamatuid puudulikkudeks, kui näd muidu õieti peetud, ja nende puudumise asjaolu üksinda ei või olla äriraamatute tagasilükkamise põhjuseks puhaskasu kindlakstegemisel. Otsekoheste maksude sead. § 550 alusel maksustamiseks on tarvis kaht eeltingimust: 1) et Kaub. seaduses ettenähtud raamatud õieti oleksid peetud raamatupidamise seisukohalt; 2) et äriraamatud näitaksid ettevõtte tegevuse tõelist seisut. Nii võib iseenesest küll ka raamatupidamise seisukohalt õieti peetud äriraamatuid § 550 alusel maksustamisel tagasi lükata, kui nendes ei väljendu ärioperatsioonide tõeline käik ja seisukord, kuid seda ei või teha palja olemise juures, et äriraamatud on puudulikud puhaskasu kindlakstegemiseks, vaid selleks on tarvis otseseid tõendusid, et äriraamatud äri tõelist tegevust ei väljenda. Käesoleva asja otsus-

tamisel ei ole Otsekoheste maksude peakomitee eeltähendatud nõudeid arvesse võtnud ja seepärast Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 2. põhjal otsustas Riigikohus: Otsekoheste maksude peavalitsuse otsus 28. jaanuarist 1927. a. tühistada ja asi Otsekoheste maksude peavalitsusele uueks otsustamiseks saata.

Nr. 25.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

3. aprillil 1928. a.

Koonga valla voliniku eraadvokaat Hans Viitaeki revisjonikaebus Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale 2. detsembrist 1927. a. kaebesjas Pärnu maa-koolivalitsuse 1927. a. 10. septembri korralduse nr. 395—7024 vastu õpetaja Alide Laasi mitteregistreerimise kohta.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Klaassen; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Viljandi-Pärnu rahukogule antud kaebuses palus Koonga vallavolikogu volinik Jaan Kommesson Pärnu maakoolivalitsuse korralduse 10. septembrist 1927. a. õpetaja Alide Laasi mitteregistreerimise kohta tühistada, vallavolikogu otsused 12. aug. 1927. a. nr. VII p. 102 ja 3. sept. 1927. a. nr. VIII p. 113 seaduslikkudeks ja seadusejõusse astunudteks lugeda ja Pärnu maakoolivalitsusele kohuseks teha Alide Laasi Koonga 6 kl. algkooli peale õpetajaks registreerida. Otsusega 2. detsembrist 1927. a. jättis Viljandi-Pärnu rahukogu Koonga vallavolikogu voliniku kaebuse tagajärjeta.

Riigikohtule antud revisjonikaebuses palub Koonga valla volinik eraadv. Hans Viitaek Viljandi-Pärnu rahukogu otsus ära muuta ja asi rahukogule anda uueks otsustamiseks.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: Viljandi-Pärnu rahukogu on Koonga vallavolikogu voliniku Jaan Kommessoni kaebuse tagajärjeta jätnud järgmistel kaalutlustel: 1) Haridusministeeriumi määruse õpetajate registreerimise kohta (RT 149/150 — 1920. a.) § 2 järele valvab registreeriv asutis eriti selle järele, et koht, millele õpetaja registreeritakse, vaba oleks. Käesoleval juhul on Koonga vallavolikogu, nagu protokollis ära kirjutatud 3. sept. 1927. a. näha, Koonga 6 kl. algkooli peale Ann Martsoni asemele valinud Alide Laasi, seega polnud Koonga vallavolikogul mingit õigust mittevakanse koha peale valida uut õpetajat, ilma et Ann Martson ennem ametist lahti registreeritud oleks seaduslikus korras. 2) Sama vallavolikogu koosoleku protokollis ära kirjutatud 12. aug. 1927. a. selgub, et volikogu on otsustanud õpetaja Ann Martsoni valimisele võtta. Rahukogu arvates oleks pidanud vallavolikogu ühes teiste kandidaatidega ka õpetaja Ann Martsoni kandidaatuuri hääletamise alla võtma enne koolitöö algust, seda mitte tehes, on mõlemad vallavolikogu otsused 12. aug. ja 3. sept. 1927. a. sisuliselt vastuolus, ja vallavolikogu on rikkunud Avalikkude algkoolide seaduse (RT 75/76 — 1920) § 57 — 64 juhtnööre. 3) Mis puutub Koonga vallavolikogu kaebusesse, et ühes asutises ei või alluvas vahekorras olla mees ja naine, siis leiab rahukogu, et Ann Martson on ametisse määratud 1. aug. 1922. a. (vahekiri 19. juulist 1922. a. nr. 2/23), ja kuigi Pärnu maakoolivalitsus 25. mail 1927. a. on tunnistanud mittesoovitavaks ühe perekonna liikmete ühes koolis teenimise alluvas vahekorras, tuleb seda rahukogu arvates lugeda tuleviku juhtnööriks. 4) Mis puutub Ann Martsoni koolitöösse, siis arvesse võttes koolinõuniku J. Töötsi kirja 17. juulist 1925. a. nr. 649 all (ärakiri aktis), on see täiesti rahuldav ja pole põhjusi tema lahtiregistreerimiseks. Eelpool toodud kaalutlustel on Pärnu maakoolivalitsuse otsus 10. sept. 1927. a. nr. 395 — 7024 all Algkooli seaduse ja õpetajate registreerimise määrustega kokkukõlas ja õige. Teistel kaebaja voliniku väidetel olulist tähtsust ei ole käesolevas asjas seisukorras.

Need Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse põhised on kokkukõlas vastavate seadustega ja määrustega ning asjatoimetuses leiduvate asjaoludega, mispärast Riigikohus nendega täielikult ühineb.

Mis puutub kaebaja poolt Riigikohtule antud kaebuses ette toodud seletusse, et Pärnu maakoolivalitsus polevat 7 päeva jooksul Koonga vallavolikogu ettepaneku peale õpetaja Ann Martsoni lahtiregistreerimise kohta eitavat vastust andnud, mispärast Ann Martsoni tulevat Hariduseministeeriumi 8. sept. 1920. a. määruse § 10 alusel lahtiregistreerituks arvata, siis on see seletus aluseta, sest nimetatud paragrahv käib õpetaja ametisse registreerimise kohta. Õpetaja lahtiregistreerimine sünnib selles korras, mis ette nähtud sama määruse § 12 ja järgmistes. Silmas pidades, et õpetajat võib valida ainult vabale kohale (eelnimet. määruse § 2) ja et Koonga 6 kl. algkooliõpetaja koht, kuhu vallavolikogu Alide Laasi valis, vaba ei olnud, siis pole põhjust kaebaja poolt ettetoodud teisi väiteid kaalumisele võtta.

Eeltoodud põhjendustel Adm. K. K. § 35 põhjal otsustas Riigikohus: Koonga valla voliniku eraadv. Hans Viitaeki revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 26.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. aprillil 1928. a.

Tartu linnavalitsuse voliniku vann. adv. Juhan Ostrati kaebus Sõjaministri otsuse peale sõjaväe alla võetud ruumide üüritasu asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik
P. Välbe; prokuröri abi K. Luud.

Riigikohtule antud kaebuses palub Tartu linnavalitsuse volinik tühistada Sõjaministri otsust, millega tagajärjeta on jäetud linnavalitsuse kaebus Sõjaministrile Varustusvalitsuse ülema otsuse vastu 2. jalaväerügemendi ruumide üürialuse pindala väljaarvamise asjas. Oma kaebust põhistab Tartu linnavalitsuse volinik järgmiselt:

„Sõjaminister leiab, et Sõjaväeosade ja asutiste alla võetud ruumide üüriseadus (RT 94 — 1922) ja Kogukondl. kohustuste sead. (S. K. IV) osa, mis käsitleb ruumide arvestamise küsimust, osutuvad mõlemad eriseadusteks, millised käsitlevad: 1-ne üüritasude normeerimist, 2-ne lahendab ruumide suuruse kindlaksmääramist ning et kumbki seadus üksteist ei asenda ega muuda. Selle seisukohaga ei saa ühineda, sest vaadeldes lähemalt Sõjaväe üüriseadust, selgub, et see seadus ei käsitle ainult üüriraha normeerimist, vaid on palju suurema ulatusega, sest seaduse § 2 selgitab otseselt, missugused ruumid üürialuse põrandapinna hulka ei käi. Samuti käsitlevad teised paragrahvid ruumide muretsemise korda j.n.e. Seega peaks selge olema, et sõjaväe üüriseadus ka muid, mitte ainult üürinormeerimisse puutuvaid küsimusi, käsitleb. Kogukondlikkude koh. sead. § 543 räägib ka just neist ruumidest, mis üürimaksu alla ei või kuuluda. Kui nüüd seisukohale asuda, et kumbki seadus üksteisest täiesti lahus olevat küsimust käsitleb, siis tekib siin kollisioon uue ja vana seaduse vahel, sest mõlemad käsitlevad tegelikult üht ja sama asjaolu. Seaduste seletamise teooria järele ei või aga säärast olukorda lubada, kus kaks paralleelset seadust, mis üht ja sama küsimust kumbki omamoodi lahendavad, korraga maksivad oleksid. Teooria järele on maksev hilisem seadus, mis iseenesest varasema seaduse kas tervelt või osaliselt ära muudab. Neil kaalutlustel tuleb järeldusele jõuda, et Sõjaväeosade ja asutiste alla võetud ruumide üüriseaduse § 2-ga on Kogukondlikkude kohustuste seaduse § 543-as nõnda muudetud, et sõjaväele võetud ruumide põrandapinna hulka kuuluvad ka seesmised koridorid, mille eest Sõjaväe üüriseaduse § 2 põhjal üüri tuleb maksta. On see nii, siis osutub Sõjaministri otsus, millega sisemiste koridoride eest üürimaksmise lahtütlemine on kinnitatud, seadusevastaseks ning kuulub tühistamisele“.

Asja arutamisel Riigikohtus 27. aprillil 1928. a. toetas kaebaja volinik vann. adv. J. Ostrat kaebust ja palus selle rahuldada. Sõjaministri seletuses Riigikohtule, kui ta arvab, et Kogukondl. koh. sead. § 543 normeerib kaitseväe käes kasutada olevate ruumide suurust ja selle

kindlaksmääramist ning RT 94 — 1922. a. avaldatud seadus nr. 76 — nende ruumide üürihinna kindlaksmääramist, peitub loogiline vastuolu. Seadus nr. 76 — 1922. a. (§ 2) ütleb selgesti, et üüri alla ei käi: trepi- ja eeskojad, samuti eluruumide juurde kuuluvad eraldiseisvad kõrvalehitised j.n.e., seega on selgesti öeldud, mis ei käi, kuid sisemistest koridoridest seal ei räägita. Järelikult tuleb need üüri alla kuuluvateks arvata. Sõjaministri volinik Leithammel palus kaebuse tagajärjeta jätta Sõjaministri seletuses ette toodud motiivide põhjal, Kogukondl. koh. sead. § 543 ei luba koridori pörandapinda üürialuseks pörandapinnaks arvata, ja seepärast ei saa Sõjaministeerium nende eest üüri maksta. Teise seaduse kohta tuleb tähendada, et ta ei tee mingit vahet sisemise ja välise eesruumi vahel, kuna Vene seadus ei käskinud arvestada „сени’sid“, s. o. väliseid eesruume. Eesti seadus seega eraldab ainult trepid ja eeskojad, mis väljaspool peaseinu asetsevad. Lõpuks tähendas, et käesolevas asjas on tegemist peamiselt just korteri kviitungite väljaandmise küsimusega ja seepärast tuleb vastavalt Sõjaministri arvamusele kohaldada just seadust, mis normeerib kasutatavate ruumide pörandapinna suuruse kindlaksmääramist, s. o. Kogukondlikkude koh. seaduse § 543-at.

Asja arutanud, poolte seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et Sõjaministri otsus käesolevas asjas tuleb tühistada järgmistel põhjustel:

Sõjaministri otsus põhineb kahel väitel: 1) et Sõjaväeosade ja asutiste alla võetud ruumide üüriseadus (RT 94 — 1922. sead. nr. 76) normeerib ainult kaitseväe tarvitada antavate ruumide üüritasusid, kuna Koguk. koh. seaduse (S. K. IV k.) § 543 lahendab ruumide suuruse kindlaksmääramist, s. o. kumbki seadus normeerib eriküsimust ega või teineteist asendada ega muuta ja 2) et Kogukondl. koh. sead. § 543 maksvus selgub otsekohe 1922. a. Sõjaväeosade üüriseaduse § 1 tekstist, milles räägitakse üüri maksmisest Koguk. koh. sead. § 447 — 659 põhjal sõjaväeosade ja asutiste alla võetud ruumise eest.

Mis puutub esimesse väitesse, siis on täiesti esklik Sõjaministri arvamus, et 1922. a. Üüriseadus (RT 94 — 1922 a. sead. nr. 76) normeerib ainult üüritasusid. Selle seaduse § 1 nähtub, et üüri makstakse sõjaväeosade ja asutiste alla võetud ruumide eest sellele seadusele juurde lisatud tabelite järele just üürialuse ruumi pörandapinna ruutmeetri pealt, ja sama seaduse § 2 on ära tähendatud, missugused ruumide osad ei kuulu üürialuse pörandapinna hulka, ja nimelt: trepi- ja eeskojad, samuti eluruumide juurde kuuluvad eraldiseisvad ehitised, nagu: puukuurid, väljakäigukohad, solgikaevud ja prügikastid ning eluruumide jaoks määratud keldrid ja pööningud. Samuti normeerib selle seaduse § 3 peale üüritasu ka üürialuse pörandapinna, määrates, et elanikkude juurde paigutatud sõjaväelaste ja sõjaväehobuste eest makstakse tabelis määratud üüri nende arvu järele, lugedes iga sõjaväelase kohta 5 ruutmeetri eluruumi pörandapinda ning iga hobuse kohta 7,5 ruutmeetri talli pörandapinda. Ka märkuses selle § 3 juurde räägitakse pörandapinnast, mille eest üüri makstakse, ja nimelt: terve toa või talli sõjaväe jaoks võtmise korral makstakse üüri terve ruumi pörandapinna järele. Sellest kõigest nähtub, et Sõjaväeosade ja asutiste alla võetud ruumide üüriseadus normeerib nii üüritasusid, kui ka määrab kindlaks pörandapinna, mille eest üüri tuleb maksta (§ 2 ja 3). Seepärast puudub igasugune alus sõjaväeosade ja asutuste alla võetud ruumide üürialuse pörandapinna kindlaksmääramisel tarvitada mõnd teist seadust. Samuti ei saa ka kindlaks määrata nende ruumide üürialust pörandapinda Kogukondl. koh. seaduse § 543 põhjal, sest see paragrahv kaotas oma maksvuse just üürialuse pörandapinna kindlaksmääramise kohta juba ajutise Määruse sõjaväeosade, -asutiste, -ohvitseride ja -ametnikkude korteri kütte ja valgustuse asjus (RT 40 — 1919. a.) maksmahakkamisega. Viimase § 3. järele tuli sõjaväeasutiste alla võetud ruumide eest üüriraha maksta niisama palju, kui nende eest enne nende sõjaväe kätte võtmist saadi, mitte aga Kogukondl. koh. sead. § 543 korras kindlaks määratud ruumide pörandapinna pealt.

Mis puutub Sõjaministri teise väitesse, siis on õige, et Kogukondl. koh. sead. § 543 on maksev, kuid see ei tähenda veel sugugi, et see paragrahv on ka maksev sõjaväele võetud ruu-

mide üürialuse pinna kindlaksmääramise kohta, mida tuleb välja arvata, nagu eelpool nimetatud, Üüriseaduse alusel, vaid see § 543 on maksma jäänud ainult selle pörandapinna kindlaksmääramise kohta, mis on tarvilik ühe või teise väeosa või asutise mahutamiseks eraruumidesse.

Nagu käesoleva asja algoimetusest nähtub, on sõjaväeosade ja asutiste alla võetud ruumide pörandapinna kindlakstegemine ette võetud just üürialuse pinna kindlaksmääramiseks vastavalt RT nr. 94 — 1922. a. avaldatud seaduse nõuetele (Tartu linna garnisoni ülema käsukiri nr. 45 — 20. nov. 1926. a. (algt. lh. 1) ja komisjonide poolt kokku seatud aktid (algt. lk. 2, 3, 4, 5 ja 6) ja seepärast puudub alus väitmiseks, et ruumide pörandapinna kindlakstegemine on ette võetud korterikviitungite väljaandmiseks (Sõjaministri seletus Riigikohtule p. 2 — 20. märtsist 1928. a.). Pealegi peavad korterikviitungid sisaldama eneses ka andmeid selle kohta, kui palju on õigus tasu saada sõjaväeosade või asutiste alla võetud ruumide eest, mispärast tuleb neis ära tähendada just üürialune pörandapind.

Neil põhjustel Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 2. põhjal otsustas Riigikohus: Sõjaministri otsus, mis Sõjaministeeriumi poolt kirjaga 20. oktoobrist 1927. a. nr. 5346/2741 all teada antud Tartu linnavalitsuse volinikule vann. adv. Juhan Ostratile, tühistada ja asi Sõjaministrile uueks otsustamiseks saata.

Nr. 27.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. aprillil 1928. a.

Arnold Jaksi kaebus Kohtuministri otsuse peale 19 jaan. 1928. a. temale, kui end. kohtu-uurijale, ametnik E. Valterile ja käskjalg-majateenija O. Nirgile alates 1. jaan. 1928. a. kuni tegelikult ametist vabastamiseni teenistustasu mittemaksmise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik P. Välbe; prokuröri abi K. Luud.

Tallinna end. 6. jsk. kohtu-uurija Arnold Jaks esines 17. jaanuaril 1928. a. Kohtuministri ees palvega, korralduse teha krediidi määramiseks, millest oleks tasutud tema kui kohtu-uurija teenistustasu 1. jaanuarist 1928. a. kuni jsk. tegeliku üleandmise ja ametniku Valteri ja käskjala O. Nirgi töötasud 11 päeva ehk 71½ tunni teenistuse eest peale 1. jaanuari 1928. a. Oma palvet põhistas Jaks sellega, et kuni 10. jaan. 1928. a. puudunud korraldused likvideerimisele määratud Tallinna 6. uurimisjoaskonna üleandmise, samuti ka tema, Jaksi, teenistusest vabastamise kohta, ja alles Tallinna-Haapsalu rahukogu ettekirjutusega 9. jaanuarist 1928. a. nr. 163, mille ta kätte saanud 10. jaanuaril 1928. a., olevat temale ülesandeks tehtud toimetused, arhiiv, kaustad, inventar jne. ettekirjutuses äratähendatud korras akteerituna üle anda, seepärast olnud tema kohustatud omi teenistuskohuseid täitma ka peale 1. jaanuari 1928. a. Jaksi palve puhul tegi Kohtuminister 19. jaanuaril 1928. a. järgmise resolutsiooni: „Ei ole seaduslikku alust maksmiseks“.

Riigikohtule antud kaebuses, tugeses Riigiteenistuse sead § 20, palub Arnold Jaks tühistada Kohtuministri resolutsioon 19. jaan. 1928. a. ja Kohtuministrile ette panna maksta temale teenistustasu 1. jaanuarist 1928. a. 20. jaanuarini 1928. a. Ametikoha ärakaotamise puhul makstavat tasu palus otsustada maksta alates 20. jaanuarist 1928. a. ja töötasu jsk. likvideerimisel kaasa töötanud kantseleiametnik E. Valterile ja käskjalg-majateenija Nirgile 11 päeva ehk 71½ tunni eest.

Asja arutanud, kaebaja seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et Kohtuministri otsus 19. jaanuarist 1928. a. Arnold Jaksile teenistustasu mittemaksmise kohta käivas osas tuleb tühistada; muus osas aga tuleb kaebus tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: Riigiteenistuse sead. § 15 järele saab ametnik teenistuse eest seaduses kindlaksmääratud tasu;

sama seaduse § 20 järel lõpeb teenistustasu saamise õigus tegelikult ametist vabanemise päevaga, välja arvatud Riigiteenistuse seaduse § 17 ja 18 ette nähtud juhud. Viimastes paragrahvides on ette nähtud nimelt juhud, millal ametnikule jääb tasusaamise õigus ka peale ametist vabanemise ja nimelt ametniku reservi üleviimisel, kuid ametikoha järel on ametnikul õigus Riigiteenistuse seaduse § 15 ette nähtud tasu saada tegelikult ametist vabanemise päevani, missugusest päevast teda ka võib reservi viia, vastavalt § 13 nõuetele ja missugusest päevast alles tuleb ametnikku lugeda reservis olevaks ametnikuks, kes õigustatud on Riigiteenistuse seaduse § 17 ja 18 ette nähtud tasu saada. Kaebaja vabanes tegelikult oma ametist 20. jaanuaril 1928. a., nagu see nähtub Tallinna-Haapsalu rahukogu esimehe tunnistusest 9. veebr. 1928. a. nr. 729, kuigi kohtu-uurija 6. jsk. oli likvideeritud Kohtuministri määrusega 1. jaanuarist 1928. a. Seepärast on kaebaja õigustatud Riigiteenistuse seaduse § 20 põhjal tasu saada 1. jaanuarist 1928. a. 20. jaanuarini 1928. a. ning 20. jaanuarist 1928. a. alates tasu Riigiteenistuse seaduse § 17 alusel. Pealegi ei kuulu kohtunikude ametistvabastamine Kohtuministri kompetentsi.

Mis puutub Jaksi palvesse määrata krediiti, millest oleks tasutud kantseleiametnik Valteri ja majahoidja-käskjalg Nirgi töötasud 11 päeva ehk 71½ tunni teenistuse eest peale 1. jaanuari 1928. a., siis see palve ei vääri rahuldamist ja on ministri poolt õieti rahuldamata jäetud. Nagu Riigikohtule antud kaebusest nähtub, on kaebaja vastavalt Kohtuministri ringkirjale 14. detsembrist 1927. a. Valterile ja Nirgile 16. detsembril 1927. a. teatavaks teinud, et 1. jaanuarist 1928. a. nemad enam ei seisa 6. kohtu-uurimisjaoskonnas teenistuses. Kaebaja Jaks ei ole aga mingisuguseid tõendusid esitanud, et Valter ja Nirk oleks uuesti seatud korras teenistustusse võetud, mispärast puudub alus neile teenistustasu määramiseks.

Neil põhjustel Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 1 ja 2. põhjal otsustas Riigikohus: Kohtuministri otsus 19. jaanuarist 1928. a. tühistada Arnold Jaksile teenistustasu mittemaksmise kohta käivas osas ja selles osas asi Kohtuministrile uueks otsustamiseks saata; muus osas Arnold Jaksi kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 28.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

4. mail 1928. a.

Port-Kunda tsemendivabriku a/s. juhatus kaebus *Otsekoheste maksude peavalitsuse otsuse peale, mis väljendatud kirjas 7. jaanuarist 1928. a. nr. 1401-E — 5% riigimaksu asjas 1926. tegevusaasta eest.*

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

V.-k. 7. jaan. 1928. a. nr. 1401-E teatas Otsekoheste maksude peavalitsus a.-s. Tsemendivabrik „Port-Kunda”le, et peavalitsuses olevate andmete järel on ta 1926. a. jooksul Otsekoheste maksude seaduse § 614 p. 3 põhjal 5% riigimaksu alla kuuluvaid protsente maksnud mk. 11.212.958, mispärast tuleb temal nimetatud summa pealt 5% riigimaksu 5606 kr. 46 s. ära tasuda. Riigikohtule antud kaebuses palub „Port-Kunda” tsemendivabriku a.-s. juhatus volinik Th. Hansen eespool esitatud Otsekoheste maksude peavalitsuse otsuse tühistada järgmistel põhjustel:

Ülal tähendatud 5% riigimaksu võetavat seaduse järel protsentide pealt, mis makstud eraisikutele ja asutistele, välja arvatud ettevõtted, mis Otsekoheste maksude sead. § 509 ja 574 tähendatud. Kuna Port-Kunda tsemendivabriku a.-s. protsendid olevat makstud välismaa aktsiaseltsidele, kes käivat avaliku aruandmise kohustise alla ja kes saadud protsentidest omakord maksu maksvat, siis vastavalt § 509 ja 574 tulevat Port-Kunda tsemendivabriku a.-s.

sellest 5% maksust vabastada. Välismaa pangad ähvardavad krediidi andmisest kaebaja töösusele loobuda, kui see maks nende kanda jääb. Kaebaja tööstus olevat aga maksudega niivõrt koormatud, et tema niisugust erimaksu ei suutvat kanda.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et eelletteoodud kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: Otsekoheste maksude sead. § 614 p. 3 järele võetakse 5% riigimaksu protsentide pealt, mis aruandvate ettevõtete poolt makstud eraisikutele ja asutistele, välja arvatud ettevõtted, mis Otsekoheste maksude sead. § 509 ja 574 tähendatud. Ei ole alust välismaa krediidiastutisi, kes meil lisaärimaksu alla ei käi, lugeda ettevõtete hulka, mis on ette nähtud Otsekoheste maksude sead. § 509 ja 574. Ka Vene ajal on Otsekoheste maksude departemang seletanud (12. jaan. 1913. a. nr. 503), et kaubandus-tööstusettevõtete poolt makstud protsendid välismaa krediidiastutistele, kes on Vene fiskuse suhtes eraisikud ja ärimaksu alla ei kuulu, 5% riigimaksust vabastatud ei ole.

Ehk küll tähendatud 5% riigimaks võetakse sissetulekutest, mis eraisikud raha välja-laenamisest saanud, kuid Otsekoheste maksude sead. § 620 näeb otsekohe ette, et § 614 p. 3 põhjal võetava maksu tasuvad deebitorid nende võlakapitalide omanikkude eest. Seega kaevatud otsuses tähendatud 5% riigimaksu nõudmine „Port-Kunda“ tsemendivabriku aktsiaseltsilt on põhjendatud. Deebitori kohustis tasuda seda maksu ei ole rippuv maksu võlakapitali omanikkudelt sissenõudmise või kinnipidamise võimalusest. Igatahes maksjal on õigus kinni pidada vastavalt kreditorilt viimase eest tasutud maksusummat. Kaebaja seletusel, et välismaa pangad ähvardavad loobuda krediidi andmisest, kui vaidluse all olev maks nende kanda jääb, ja et a.-s. ei suuda seda erimaksu kanda juba niikuinii kanda olevate maksude tõttu, ei ole käesoleva asja otsustamise kohta olulist tähtsust, sest see seletus ei osutu seadusliku maksust vabastamise põhjuseks.

Kõigil neil põhjustel Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 1. põhjal **otsustas** Riigikohus: Port-Kunda Tsemendivabriku a.-s. juhatuse kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 29.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

8. mail 1928. a.

Aleksander Valdovi kaebus Tulumaksu peakomitee otsuse peale 6. okt. 1927. a. 1927 a. tulumaksu asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

6. oktoobril 1927. a. Tulumaksu peakomitee, arutades Tallinna I. jsk. tulumaksu komitee esimehe protesti 1. oktoobrist 1927. a. nr. 1283 sama komitee otsuse vastu 20. sept. 1927. a. Aleksander Valdovi 1927. a. tulumaksu asjas, otsustas protesti rahuldada ja tulu peale § 21 ja 22 põhjal mahaarvamist kindlaks määrata 1.261.400 margale, ning teatada maksjale, et selle otsuse peale võib Tulumaksu peakomitee kaevata jsk. komitee kaudu kahenädalasel tähtajal, arvates otsuse ära kirja kättesaamise päevast.

Riigikohtule antud kaebuses palub Aleksander Valdov tühistada eelletteoodud Tulumaksu peakomitee otsus ja asi sama peakomiteele saata uueks otsustamiseks järgmistel põhjustel:

Tulumaksu sead. § 32 põhjal olevat küll jsk. tulumaksu komitee esimehel õigus komitee otsuse peale protesti anda, kuid asja arutamise kord sel puhul ei erinevat üldisest arutamise korrast Tulumaksu peakomitees. See kord olevat ette nähtud Tulumaksu seaduses §§ 54 ja 55. Ei olevat mingit kahtlust, et jsk. esimehe protest komitee otsuse peale tulevat samas korras arutusele, nagu maksja kaebus. Säärane olevat Riigikohtu enese praksis, sest alati, kui Riigikohtus esineb protestiga peakomitee esimees, olevat Riigikohus asja arutusele võtnud üldises korras ja kutsed asja arutamiseks saatnud ka maksjale. Käesoleval juhul ei olevat peakomitee

Tulumaksu seaduse §§ 54 ja 55 ettenähtud korrast kinni pidanud ja asja arutusele võtnud, ilma et temale, kaebajale, sellest oleks teatanud, mille tõttu võetud temalt võimalus peakomiteele näidata, et jsk. tulumaksu komitee esimehe protest aluseta on. Selle ebaõige tulumaksu peakomitee teguviisi tõttu olevat loodud säärane seisukord, et peakomitee otsustab küsimuse jsk. komitee asemel ja kuulutab välja edasikaebuse korra, mille järele kaebus tuleb anda samale peakomiteele. Tulumaksu seadus säärast korda ei õigustavat.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: 1) et Tulumaksu peakomitee otsuste peale võib edasi kaevata ainult Tulumaksu seaduse § 56 ettenähtud korrast ja et käesolev kaebus on nimetatud paragrahvis ettenähtud korrast Riigikohtule antud, seepärast vaatamata, et peakomitee poolt on kuulutatud kaebajale hoopis eriline edasikaebuse kord, tuleb käesolev kaebus sisuliselt arutuse alla võtta ja 2) et kaevatud otsus tuleb tühistada ja asi peakomiteele tagasi saata uueks otsustamiseks, sest kaebaja seletab omas kaebuses täiesti põhjendatult, et peakomitee oleks pidanud temale jsk. tulumaksu komitee esimehe protesti arutamise päevast teada andma ja oma otsuse peale õige edasikaebuse korra välja kuulutama. Jsk. tulumaksu komitee esimehe, samuti ka Tulumaksu peakomitee esimehe protestid, mis ettenähtud Tulumaksu seaduse §§ 32 ja 33, on sisuliselt samasugused edasikaebused, kui maksjate kaebused, ainult selle vahega, et protestid antakse fiskuse ja kaebused maksjate huvides, ja nende arutamise kord on üks ja sama nii Tulumaksu peakomitees kui ka Riigikohtus, samuti nagu Adm. K. K. ettenähtud järelevalveasutiste protestide ja kõigi isikute, seltside, ühingute ja omavalitsuse-asutiste kaebuste arutamise kord on ühesugune.

Et Tulumaksu seaduse § 32 ei ole ette nähtud jsk. komitee esimehe protesti läbivaatamise korda, sellest ei saa järeldada, et säärane protest puudutab ainult ametiasutise sisemist asjaajamist ja seepärast ei ole tarvis maksjale protesti arutamisest teada anda, nagu seda Tulumaksu peakomitee oma kirjas 3. jaan. 1928. a. arvab, sest üldine põhimõte on ikka see, et kui mõningate asjade otsustamiseks erilist korda seaduses ei ole ette nähtud, siis tuleb neid arutada üldises korrast. Seepärast oleks Tulumaksu peakomitee käesoleval juhul pidanud jsk. tulumaksu komitee esimehe protesti üldises, s. o. Tulumaksu seaduse §§ 54 ja 55 korrast läbi vaatama ja oma otsuse peale § 56 ettenähtud edasikaebamise korra välja kuulutama, vaatamata selle peale, kas ta protesti rahuldab või mitte ja kas ta Aleksander Valdovi tulumaksu summa ise kindlaks määras või andis asja jsk. komiteele uueks otsustamiseks tagasi, aga mitte välja kuulutama säärast edasikaebamise korda, mida seaduses üldse ei ole ette nähtud.

Seepärast Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal otsustas Riigikohus: Tulumaksu Peakomitee otsus 6. oktoobrist 1927. a. tühistada ja asi sama Peakomiteele uueks otsustamiseks saata.

Nr. 30.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. aprillil / 15. mail 1928. a.

Eesti Ev. Luteri usu konsistooriumi volinikkude vann. adv. Alfred Nirki ja Johan Aronsoni kaebus Hariduseministeeriumi korralduse peale, mis väljendatud vahelkirjas 10. nov. 1927. a. nr. 31086 Tallinna Toomkiriku remonteerimise asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Klaassen; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Riigikohtule antud kaebuses seletavad Eesti Evangeeliumi Luteri usu kiriku (liidu) volinikud vann. advokaadid Alfred Nirk ja Johan Aronson järgmist:

„Tallinna Toomkirik, mis Eesti Vabariigi omandus, on valitsuse poolt Eesti Evangeeliumi Luteri usu kiriku kasutada antud piiskopikirikuna pikemaks ajaks, nimelt 99 aasta peale. Et Toomkirik hädasti remonteerimist vajab, asus konsistoorium kiriku parandamistödele.

Selleks tuli kiriku ruumides mitmesuguseid eeltöid teha ja muuseas eriti kiriku seinte ja tulpade pealt kõrvaldada endiste mõisnikkude vapid, mis vastavate konksude otsas rippusid. Neid harilisi mõisnikuseisusest isikute vappe, millel mitmesuguse sisuga pealkirjad, nimetab Hariduseministeerium „epitaafideks“. Remonditööde vältel selgus, et Toomkirik juba enne konsistooriumi kätte saamist muinasvarana kaitse alla oli võetud (sellekohase seaduse põhjal Riigi Teatajas 1925. a. nr. 111/112, seadus nr. 70). Kiriku remondiga ei ole konsistoorium muinasvarade kaitseseaduse vastaselt talitanud. Kiriku vallasvarast ei ole midagi kaitse alla võetud. Et seinte ja kiriku tulpade pealt konkduuselt maha võetud mõisnikuseisusest isikute vapid nüüd kirikuskäijate muutunud koosseisu juures paljude kirikuskäijate korduvate tähenduste järele enam kohased ei ole kirikus endistel kohtadel rippuma ja et vapid kiriku sisemist ilu ei tõsta ja vanaduse tõttu hädaohtlikud, siis arvas konsistoorium, et neid võib paigutada kuhugi mujale, olgugi kas või kirikusse, kuid sääraestesse kohtadesse, kus eelnimetatud puudused ennast tunda ei anna. Sellega ei ole nõus Hariduseministeerium, kui Eesti muinsuste kaitsja. Hariduseministeerium asub ise ka sellel seisukohal, et kaitse alla on võetud kinnisvara, kuid arvab, et konksude otsas seintel kiriku tulpadel rippuvad vapid (ministeerium nimetab neid mõnikord oma kirjades „Epitaafid“) on kinnisvara lahutamatu osa ja päraldis. Seepärast kirjutas Hariduseministeerium oma vahekirjaga 10. novembrist 1927. a. nr. 31086 all konsistooriumile ette, et kõik tööd, mis vappide puhastamisega ja ülesseadmisega ühenduses, tuleb nüüd kohe alustada ja vapid puhastatud seintele otsekohe üles seada. Eelnimetatud kirja ei ole võimalik esitada, kuna teda konsistooriumis enam ei ole. Tema kättesaamise kohta on antud allkiri. Seda Hariduseministeeriumi ettekirjutust ja korraldust ei pea konsistoorium seaduslikuks. Nagu Hariduseministeerium ise omaks võtab, on muinasvarana kaitse alla võetud ainult kinnisvara. Konksu otsas lahtiselt rippuvaid vappe ei saa pidada ei kinnisvara osaks ega päraldisteks (Erasead. §§ 547, 548, 551, 557). Võiks veel juttu olla sellest, et näiteks kantsel, orel, altar on kiriku päraldis, kuidagi ei saa kaebaja arvates asuda sellele seisukohale, et konksude otsas rippuvad vapid on kiriku päraldis. Nad ei ole seotud ei hoonega ega ka kirikuga, kui usklikkude palvekojaga. Konsistooriumil ei ole midagi selle vastu, kui kõne all olevad vapid üle antaks muuseumi või isegi kiriku ruumides ära mahutataks vastavalt kiriku kasutamise nõudele. Ettetoodud põhjustel palume Riigikohut 1) välja nõuda Hariduseministeeriumist kõik asjasse puutuv materjal ja 2) kaevatud Hariduseministeeriumi korraldus, mis on väljendatud tema vahekirjas konsistooriumile 10. novembrist 1927. a. nr. 31086 ja millega konsistooriumile ette kirjutati mahavõetud vappide puhastamisega ja ülesseadmisega ühenduses olevaid töid alata ja vapid puhastatud seintele otsekohe üles seada, täies ulatuses tühistada“.

Asja arutusel Riigikohtus põhjendasid kaebaja volinikud oma kaebust veel järgmiselt: 1) Toomkirik, kui kinnisvara, ei olevat üldse seaduslikus korras muinsuskaitse alla võetud ega muinasvarana registreeritud; 2) Hariduseministeerium ei olevat Toomkiriku muinasvarana registreerimisest selle omanikule teatanud; 3) kuigi arvata, et Toomkirik on muinasvarana registreeritud, siis kui kinnisvara; Toomkiriku vallasvara ei olevat aga muinasvarana registreeritud; eriti ei saavat vappisid muinasvarana registreerituks arvata, sest vapid ei olevat kiriku inventar ega päraldised.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Muinasvarade kaitseseaduse (RT 111/112 — 1925) § 3 järele teostab muinasvarade kaitset Hariduseminister temale alluva muinsusnõukogu abil. Muinsusnõukogu võimkonda kuulub muinsusvarade väärtuse tunnustamine, nende hindamine ja registreerimiseks ettepanemine ja üldse kõigi küsimuste lahendamine, mis muinasvarade kaitsega seotud. Sama seaduse § 4 on tähendatud, et kaitstavaid muinasvarasid registreerib Hariduseministeerium muinsusnõukogu abil. Käesoleva asja algotimetuses ei leidu ei muinsusnõukogu otsust Toomkiriku muinasvaraks tunnustamise ja sellena registreerimise ettepaneku kohta, ei ka Hariduseministeeriumi otsust Toomkiriku muinasvarana registreerimise kohta. Kuid sellest ei järgne, et Toom-

kirik muinasvarana üldse registreeritud, või seaduslikus korras registreeritud ei ole. Algotimetuses leidub Hariduseministeeriumi teaduse- ja kunsti-osakonna kiri 20. juulist 1926.a. nr. 31212 Tallinna VI jsk. politseikomissarile, milles viimast palutakse kirjale ligilisatud teatelehed kätte anda isikuile või asutisile, kelle omanduses või valdamises teatelehes nimetatud muinasvara seisab. Ühes teatelehes, nimelt nr. 1625, on muinasvarana registreerituks ära tähendatud olnud „Toompea saksa kirik“, nagu nähtub algotimetuses olevast teatelehe kontsust. Selle kontsu peal leidub ka Toompea saksa koguduse nõukogu esimehe Axel Maydelli allkiri 21. septembrist 1926. a. Toompea saksa kiriku muinasvarana registreerimise teatelehe kättesaamise üle. Sellest nähtub, et Toompea saksa kirik on hiljemalt juulikuul 1926. a. muinasvarana registreeritud ja sellest registreerimisest on tolleaegsele Toompea kiriku valdajale teatatud. Leidis tolleaegne kiriku valdaja, et Toompea kirik ei ole seadusepäraselt muinasvarana registreeritud, võis ta selle vastu seaduses ettenähtud korras ja tähtajal kaebusega esineda. Seepärast ei või käesolevas asjas enam arutusele tulla küsimus, kas Toomkirik oli seaduslikus korras muinasvarana registreeritud või mitte. Samuti aluseta on kaebaja voliniku seletus, et Hariduseministeerium ei ole Toomkiriku muinasvarana registreerimisest selle omanikule teatanud. Eespool on juba seletatud, et tolleaegsele kiriku valdajale on sellest teatatud. Seaduses ei ole ette nähtud, et Hariduseministeerium peaks teatama teatava vara muinasvarana registreerimisest igale uuele selle vara valdajale või omanikule. Algotimetuses olevast muinsusnõukogu 3. septembri 1927. a. koosoleku protokollist aga nähtub, et Toomkiriku muinasvarana registreerimine on ka praeguse kiriku valdajale teada olnud, sest nimetatud koosolekul on arutatud piiskopp Kuke palvet Toomkiriku remondi asjus.

Asudes küsimuse lahendamisele, kas Toomkirikuga kui kinnisvaraga on ühtlasi muinsuskaitse alla võetud ka Toomkiriku seintel ripuvad vapid, tuleb tähendada, et muinasvarade kaitseseaduses, samuti ka selle seaduse § 20 põhjal Hariduseministri poolt välja antud sundmääruses (RT 47 — 1926) ei ole ette nähtud teatava vara muinasvaraks tunnustamise ja muinasvarana registreerimise lähem kord. Ei ole ka ette nähtud, kas muinsuskaitse alla võetud kinnisvaraga ühenduses olev vallasvara tuleb muinsuskaitse alla võtmise ja muinasvarana registreerimise otsuses eriti ära tähendada või mitte. Muinasvarade kaitseseaduse § 1 on ette nähtud, missugused kinnis- ja vallasvarad loetakse selle seaduse mõttes muinasvaradeks. Vallasmuinasvarade loendi p. 3 on tähendatud, et vallasmuinasvaradeks loetakse „kaitse alla võetud ehitustes leiduvad endisaega iseloomustavad esemed“. Sellest võib järeldada, et kaitse alla võetud ehitises leiduvaid endisaega iseloomustavaid esemeid ei ole tarvis selle ehitise muinasvaraks tunnustamise ja registreerimise otsuses eraldi ära tähendada. Et Toomkiriku seintel ripuvad vapid osutuvad „endisaega iseloomustavaiks esemeiks“, selle juures ei või kahtlust olla. Selle vastu ei ole ka kaebaja volinikud väielnud. Kuid kuigi asuda seisukohale, et kaitse alla võetud ehitistes leiduvad endisaega iseloomustavad esemed tulevad selle ehitise muinasvaraks ja sellena registreerimise otsuses eriti ära tähendada, ja kuigi käesoleval korral Toomkiriku muinasvarana registreerimise otsuses ja teatelehes nimetatud kiriku seintel ripuvad vapid ei ole registreerituna ära tähendatud, tuleb siiski tunnustada, et ühes Toomkirikuga, kui ehitisega, on ka selle seintel ripuvad vapid muinsuskaitse alla võetud, sest need vapid on Toomkiriku kui ehitise päraldised. Ei ole kahtlust, et vapid olid nende omanikkude poolt Toomkiriku omaniku või valdaja nõusolekul kiriku seintele üles pandud selle mõttega, et need sinna pidid jääma alaliselt. Seda tõendab asjaolu, et mõned vapid, nagu kaebaja volinikkude seletusestki nähtub, juba aastasadu kiriku seintel on rippunud. Olid vapid nende omanikkude poolt kiriku valdaja või omaniku nõusolekul selle mõttega üles pandud, et need pidi alaliselt kirikuga ühendusse jääma, siis tuleb neid B. E. S. § 557 ja 562 mõttes lugeda kiriku kui ehitise päraldisteks. On nad aga kiriku kui ehitise päraldised, siis polnud vajadust kiriku muinsuskaitse alla võtmise ja muinasvarana registreerimise otsuses neid eraldi tähendada. Eeltoodud kaalutlustel jõuab Riigikohus otsusele, et ühes Toomkirikuga, kui ehitisega, on

muinsuskaitse alla võetud ka Toomkiriku seintel ripuvad vapid. On aga vapid muinsuskaitse alla võetud, siis, ja selle vastu ei ole ka kaebaja volinikud vaieldud, on Hariduseministril muinasvarade kaitseseaduse põhjal õigus nende suhtes korraldusi teha ja kaitseabinõusid tarvitusele võtta. Lõpuks tuleb tähendada, et vappide eraldamisega seintelt muutuks oluliselt Toomkiriku kui kultuurajaloolise mälestusmärgi sisemine ilme. Muinasvaradena registreeritud kinnisvarade ilme oluline muutmine Hariduseministri loata on eelnimetatud seaduse § 14 põhjal keelatud.

Eeltoodud põhjendustel Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus: Eesti Ev. Luteri usu konsistooriumi volinikkude vann. adv. Alfred Nirki ja Johan Aronsoni kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 31.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

15. mail 1928. a.

Pada vallavalitsuse voliniku eraadv. Kristoph Haho revisjonikaebus Lüganuse jsk. rahukohtuniku otsuse peale 30. detsembrist 1927. a. Leopold Rikkeni kaebasjas Pada vallavalitsuse otsuse vastu tema volituste vallavolikogus tühjastunnistamise kohta.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Klaassen; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Pada vallavalitsus koosolekul 23. augustil 1927. a. otsustas tunnistada lõppenuks Pada valla voliniku Leopold Rikkeni volitused, arvates 29. juulist 1927. a. ja teda valijate nimekirjast maha kustutada põhjusel, et Rikken on 29. juulil 1927. a. Rakvere linna elama asunud. Leopold Rikkeni kaebuse põhjal tühistas Lüganuse jsk. rahukohtunik otsusega 30. detsembrist 1927. a. Pada vallavalitsuse otsuse 23. augustist 1927. a. Leopold Rikkeni vallavoliniku volituste tühjastunnistamise asjas.

Riigikohtule antud kaebuses palub Pada vallavalitsuse volinik eraadvokaat Kristoph Haho tühistada Lüganuse jsk. rahukohtuniku otsus ja asi saata teisele rahukohtunikule uueks otsustamiseks.

Asja arutanud ja prokuröri arvamus kuulunud, leiab Riigikohus: Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seaduse § 3 järele on vallavolikogude valimistel hääleõigus kõigil Eesti Vabariigi kodanikkudel, kes valijate nimekirjade kokkuseadmise päevaks 20 a. vanaks saanud, kui nad valijate nimekirjade kokkuseadmise ajal vallas elavad, või kui neil on vallas kodune sisseead, või kui nad on seal teenistuses, või neil on mingi muu kindel vallaga ühenduses seisev amet. Sama seaduse § 61 on tähendatud, et juhul, kui vallavolinik kaotab oma valimisõiguse, astub tema semele kandidaat sellest nimekirjast, mille järgi lahkuja vallavolinik oli valitud. Käesoleval korral ei ole Leopold Rikken Pada vallas oma valimisõigust kaotanud, sest nagu rahukohtuniku poolt ülekuulatud tunnistajate seletustest nähtub, on temal Pada vallas talukoht, mis küll pooletera peale antud, kuid mille majapidamist ta ise juhib ja kus asuvad tema loomad, põllutööriistad ja kodune sisseead. On Rikkenil Pada vallas veel valimisõigus, siis puudub vallavalitsusel seaduslik alus tema voliniku volitusi lõppenuks tunnistada ja teda valijate nimekirjast maha kustutada, nagu rahukohtunik õieti on seletanud. Mis puutub sellesse, et Leopold Rikken on Rakvere linna hääleõiguslike kodanikkude nimekirja sisse kantud, siis on see sündinud hiljem. 23. augustil 1927. a., millal Pada vallavalitsus oma otsuse tegi, ei olnud Rikken veel mitte Rakvere linnas hääleõiguslike kodanikkude nimekirja sisse kantud, nagu nähtub Rakvere linnavalitsuse tunnistusest 9. septembrist 1927. a. nr. 2917.

Eeltoodud põhjendustel Adm. K. K. § 35 põhjal otsustas Riigikohus: Pada vallavalitsuse voliniku eraadv. Kristoph Haho revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 32.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

15. mail 1928 a.

Viljandi maavalitsuse voliniku maavalitsuse esimehe H. Lauri revisjonikaebus Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale 16./30. detsembrist 1927. a. Helene Sock'i kaebasjas Viljandi maavalitsuse 1927. a. 23. septembri otsuse vastu Olustvere valla Tilla-Reinu algkooli õpetajaks mitteregistreerimise asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik P. Välbe, Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

16. detsembril 1927. a. arutas Viljandi-Pärnu rahukogu Helene Sock'i kaebust Viljandi maavalitsuse haridusosakonna otsuse peale 23. septembrist 1927. a. tema Tilla-Reinu algkooli õpetajaks mitteregistreerimise asjas ja otsustas Viljandi maavalitsuse haridusosakonna otsuse, millega Helene Socki Tilla-Reinu algkooli õpetaja kohale ei registreeritud, tühistada ja tunnistada, et Helene Sock on seaduslikus korras õpetajaks valitud ja Viljandi maavalitsuse haridusosakonnale ette kirjutada Helene Sock sellele kohale õpetajaks registreerida 31. augustist 1927. a. arvates. Rahukogu põhistas oma otsust järgmiselt: „1) Nagu nähtub Olustvere vallavolikogu koosoleku protokollis nr. 6, 31. aug. 1927. a. väljavõttest, on Helene Sock Tilla-Reinu algkooli peale määraliseks õpetajaks valitud, alates 1. aug. 1927. a., kusjuures samas protokollis on tähendatud, et kooli hoolekogu Av. alg. sead. § 85 p. 5 ette nähtud õigust, õpetaja kandidaadi ettepanemist valivale asutisele, kasutanud ei ole; 2) Viljandi maavalitsuse haridusosakond 23. sept. 1927. a. teatab nr. 725 all Helene Sock'ile, et tema on õpetajate registreerimise määruse § 8 alusel registreerimata jäetud Tilla-Reinu kooli peale; 3) et reg. määruste § 8 järele võib õpetajat registreerimata jätta, kui selleks seaduslikud takistused ees on; 4) Viljandi maavalitsus leiab seaduslikuks takistuseks käesoleval juhul seda, et Olustvere vallavalitsus ametlikult ei ole teatanud Tilla-Reinu algkooli hoolekogule, sellele koolile ühe õpetaja valimise ajast, millepärast hoolekogul võimalus puudunud enne valimiste toimetamist kasutada temale Aval. algk. sead. § 85 p. 5 antud õigust õpetaja kandidaadi ülesseadmiseks vallavolikogus 31. augustil 1927. a.; 5) et Av. algk. sead. § 85 p. 5 juures oleva märkuse põhjal võib valiv asutis ka hoolekogu poolt ette pandud kandidaadid jätta valimisele võtmata, kui ka õpetajad valida omalt poolt üles seatud kandidaatide hulgast, seega ei või Helene Sock'i, kui omalt poolt üles seatud kandidaadi valimine mitte seesuguseks seaduslikuks takistuseks olla registreerimata jätmiseks, mis on ette nähtud reg. määr. § 8, sest Olustvere vallavolikogul oli õigus ka oma poolt üles seatud kandidaatide hulgast õpetajat valida; 6) et reg. määruste § 6 põhjal ainult seaduslikud takistused võivad võimaldada õpetaja registreerimata jätmist ja sama reg. määruste § 10 järele on ühe nädala jooksul pärast registreerimise ettepaneku ja täiendavate dokumentide kättesaamist õpetaja registreerituks arvatud, kui pole eitavat vastust selle aja sees järgnenud või täiendavaid teateid nõutud, tuleb ka Helene Sock'i registreerituks arvata reg. määr. § 10 põhjal, sest Viljandi maavalitsuses on Olustvere vallavalitsuse ettepanek juba 5. sept. 1927. a. saadud ja pole reg. määr. § 10 nõuete kohaselt eitavat vastust tähtajal antud.

Riigikohtule antud revisjonikaebuses palub Viljandi maavalitsuse volinik H. Lauri Viljandi-Pärnu rahukogu otsust tühistada ja maavalitsuse haridusosakonna korraldus 23. sept. 1927. a. nr. 725, õpetaja H. Sock'i registreerimata jätmises jõusse jätta, selleks ette tuues järgmist: Olustvere vallavolikogu protokollis H. Sock'i valimise puhul on tähendatud, et Tilla-Reinu algkooli hoolekogu ei ole kasutanud Aval. algk. sead. § 85 p. 5 koolihoole-

kogudele antud õigust. Mispärast koolihoolekogu seda õigust ei kasutanud ja kas tal ka seda õigust võimalik kasutada oli, ei ole rahukogu lähemalt juurelnud. On arvestatud vallavolikogu märkust kui õiget fakti. Kui üldiselt asuda rahukogu seisukohale, siis kaotaks Avalikkude algkoolide seaduse § 85 p. 5 oma mõtte ja otstarbe. Koolielu edukuse ja hea-käekäigu mõttes on hoolekogu kandidaadil alati suur tähtsus. Võtavad ju hoolekogust osa ka koolijuhataja, õpetajad ja lastevanemate esindajad, kellele kool ja tema edu kõige ligemal ja seepärast on hoolekogu püüid alati kandidaatide seast välja valida kõige sündsamat. Mõnesugustel põhjustel võib ka vallavolikogul oma kandidaat olla, keda tahetakse tingimata läbi viia. Kui on hoolekogu kandidaat, siis on see kui takistuseks ees, sest mittemalimist tuleb põhjendada, ja see ei ole igakord kerge. Aval. algkool. sead. § 85 p. 5 ja teistes selle seaduse osades ei ole ette nähtud, kuidas hoolekogud oma õigusi õpetaja kandidaadi ülesseadmise asjus kasutada saavad. Seadusega on see osa jäetud loomuliku ja õiglase asjaajamise lahendada, missugune on: kui kõik õpetaja valimisest huvitatud asutised valivalt asutiselt vastava teate saavad. Aval. algkoolide sead. § 59 on küll ette nähtud, et õpetaja valimisest kuulutatakse ajalehis. See on aga peamiselt määratud kohaotsijaile. Kuulutused võivad aga avaldatud saada niisugustes lehtedes, mida üldse kooli hoolekogu liikmetel ja kooli ümbruses ei käi. Õpetajate vakantkohtadest koolides teatatakse järelevalve ja õpetajaid registreeriva asutise poolt ainult valivale — kooli ülalpidajale asutisele. Kooli hoolekogudele sellest ei teatata. Tegelikult ei oleks teatamisest kooli hoolekogule mingisugust kasu, sest koolihoolekogu saab oma kandidaati ikkagi siis üles seada, kui on valimised avalikult välja kuulutatud ja valimise aeg kindlaks määratud. Seega ei ole hoolekogul mingisuguseid võimalusi õpetaja valimisest teada saada ja oma kandidaati esitada. Järelik ja õiglane asjakäik on, kui valiv asutis koolihoolekogule õpetaja valimisest ametlikult teatab.

Mis puutub rahukogu väitesse, et H. Sock'i registreerimiseks ettepanemise puhul on mööda lastud õpetajate registreerimise määruse § 10 ette nähtud ühenädalane tähtaeg ja selle tagajärjel tuleb Sock automaatselt registreerituks lugeda, siis ei ole rahukogu selles asjas kõiki temale esitatud dokumente arvesse võtnud ega ole näidanud, et teadaanne, mis Olustvere vallavalitsusele 12. sept. 1927. a. nr. 725 all antud, seaduslik pole. Pole ka põhjendanud, et registreerimise edasilükkamisest või täiendavate teadete nõudmisest registreeriv asutis oleks kohustatud teatama registreerimiseks ette pandud õpetaja kandidaadile. Seega langeb see osa rahukogu otsusest iseenesest ära.

Et eespool näidatud asjaolud ja põhjendused on õpetaja valimise suhtes väga tähtsad ja kaaluvad ning kui neid nõudeid valiva asutise poolt ei täideta, siis ei saa seda kuidagi teisiti võtta, kui olulist seaduse rikkumist. Järelikult oli Helene Sock'il valimise puhul Tillu-Reinu algkoolile see toimunud ja seepärast pidi haridusosakond kui järelevalveasutis neil põhjustel H. Sock'i registreerimata jätma. Helene Sock'i valimise tühistamise vastu ei ole ka valiv asutis — Olustvere vallavolikogu, protestinud, tunnustades sellega valimise puhul omalt poolt tehtud viga.

Riigikohtule antud seletuses palub Helene Sock'i volinik maavalitsuse kaebust tagajärjeta jätta põhjusel, et valimine on toimunud seaduslikus korras ja peale selle olevat haridusosakond täiendavaid teateid nõudnud kolmandatelt isikutelt, missuguste teadete nõudmine aga ei panevat seisma registreerimise määruse § 10 ette nähtud ühenädalast eitava vastuse andmise tähtaega.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et Viljandi maavalitsuse voliniku revisjonikaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel:

Avalikkude algkoolide õpetajaid valitakse korras ja tingimustel, mis ette nähtud Avalikkude algkoolide seaduse §§ 57—60. Õpetajate valimise kohta on § 59 üles seatud nõud-

mine, et see peab olema avalik ja valimisest tuleb kuulutada hiljemalt 2 nädalat enne valimist ajalehes, kus koolide kohta käivad ametlikud teated ilmuvad ja peale selle vähemalt kahes teises ajalehes. Säärast nõudmist aga, et valiv asutis oleks kohustatud peale § 59 korras ette nähtud kuulutuse avaldamist õpetajate valimise kohta veel ametlikult valimisest teatama selle kooli hoolekogule, missuguse kooli tarvis õpetajat valitakse, Avalikkude algkoolide seaduses üldse üles seatud ei ole. Selle seaduse § 85 p. 5 on küll ette nähtud koolihoolekogude õigus õpetajate kandidaatide ettepanemiseks valivale asutisele, kuid see ei tähenda veel sugugi, et valiv asutis, peale § 59 ette nähtud teadaandmise peab koolihoolekogult kandidaatide esitamist nõudma, või et ta oleks kohustatud koolihoolekogule valimisest veel eraldi, väljaspool § 59 ette nähtud korda teatama. Nimetatud § 85 p. 5 on ainult ette nähtud koolihoolekogude õigus omalt poolt kandidaate esitada. Maavalitsuse haridusosakonna arvamus, et koolihoolekogudelt on selle läbi, et neile valimisest eraldi ei ole teatatud, võimalus võetud seda õigust kasutada, on täiesti ekslik ja põhjendamatu, sest nagu § 59 nähtub, kuulutatakse valimise päevast avalikult 2 ajalehes ja peale selle veel ajalehes, kus just koolide kohta käivad ametlikud teated ilmuvad; seega on koolihoolekogudel võimalus juba aegsasti valimisest teada saada ning võivad omalt poolt kandidaate valivale asutisele esitada. Peale selle on ju igal kooli hoolekogul eelseisvad õpetaja valimised juba enne valimiste väljakuulutamist teada, sest nagu nähtub Aval. algkoolide seaduse § 83, on koolihoolekogu liikmeiks esiteks koolijuhataja ja teiseks 1—2 kooli määralist õpetajat, kellel igatahes on teada ühe või teise õpetaja koolilt lahkumine. Seega on see asjaolu ka kindlasti teada koolihoolekogule. Pealegi oleks säärase eriteadaande saatmise nõudmine põhjendatud ainult siis, kui see oleks seaduses otse ette nähtud. Väide, et koolihoolekogu ei saa oma õigust kandidaatide esitamise kohta tarvitada, põhineb oletusel ja seepärast ei ole alust valimist, mis seadusenõuete kohaselt toimetatud, tühistada. Erand on küll tehtud Av. algkool. seaduse § 72-ga koolijuhatajate valimise kohta, milles on ette nähtud, et koolijuhatajate valimistest võtavad osa hääleõigusega kooli pedagoogikanõukogu ja hoolekogu esindajad igast asutisest üks, kellele ka seepärast tuleb valimispäevast eraldi teatada, sest ilma nende asutiste esindajate osavõtuta oleks võimatu valimist teostada. Av. algkool. sead. § 85 p. 5 juures oleva märkuse 2 järele võivad aga õpetajaid valivad asutised mõjuvatel põhjustel koolihoolekogu poolt esitatud kandidaate ka valimise alla mitte võtta, kui ka õpetajaid valida omalt poolt üles seatud kandidaatide hulgast. Käesolevas asjas, nagu nähtub asjaoludest, oli Tilla-Reinu algkooli hoolekogu esimehele, kes Av. algkool. sead. § 87 järele hoolekogu kokku kutsub, õpetaja valimise päev teada, sest tema ise kandideeris valimistel 1-se õpetaja kohale. Seepärast puudub igasugune alus väitmiseks, et koolihoolekogul valimine üldse teadmatu oli. Selle kõige pärast leiab Riigikohus, et H. Sock'i valimine oli seaduslikus korras toimunud ja Viljandi maavalitsuse haridusosakonnal puudus alus tema registreerimata jätmiseks. Peale selle leiab Riigikohus, et H. Sock tuleb registreerituks lugeda ka Haridusministeeriumi poolt välja antud õpetajate registreerimise kohta käivate määruste (RT 149/150 — 1920) § 10 põhjal, sest Viljandi maavalitsuse haridusosakond ei ole täitnud selles paragrahvis ette nähtud korda: Nimelt ei ole ta ühe nädala jooksul eitavat vastust andnud registreerimise ettepaneku tegijale asutisele, ega ole ka nõudnud temalt selle aja jooksul täiendavaid teateid ega dokumente; selle paragrahvi järele on õigus-
tatud neid teateid ja dokumente nõudma registreeriv asutis ainult ettepaneku tegijalt asutiselt, mitte aga kolmandate isikute käest, sest käesolevas asjas on nõutud teateid Tilla-Reinu kooli hoolekogult. Säärane kolmandate isikute käest teadete ja dokumentide nõudmine võiks õpetaja registreerimist lõpmatuseni venitada, kuna tähendatud andmed peab vastavalt registreerimise määruste § 3 esitama kohalik koolivalitsus, see on vallaomavalitsus, kes ka otse huvitatud on ettepaneku rahuldamisest ning kohustatud on teateid andma ja dokumente esitama.

Selle kõige pärast puudub alus rahukogu otsuse tühistamiseks.

Neil põhjustel Adm. k. k. § 35 põhjal **otsustas** Riigikohus: Viljandi maavalitsuse voliniku maavalitsuse esimehe H. Lauri revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 33.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25. mail 1928. a.

Johannes Ibruse kaebus Töö- ja hoolekandeministeeriumi otsuse peale 4. veebr. 1928. a. pensioni asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud leiab Riigikohus, et kaevatud Töö- ja hoolekandeministeeriumi otsus Johannes Ibrusele pensioni maksmise alguse arvamise kohta tuleb tühistada, sest nagu asjatoimetusest nähtub, ei ole kaebaja ise omal palvel õpetaja teenistusest lahkunud, vaid tema on 1. augustist 1927. a. õpetaja ametist lahti registreeritud teenistuse huvides ja ta on otseselt soovi avaldanud pensionile minna, seega oleks tulnud temale Riigi- ja omavalitsuse teenijate pens. sead. § 81 põhjal pensioni maksmise alguseks arvata lahtiregistreerimise päev, s. o. 1. aug. 1927. a.

Seepärast Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 2 põhjal **otsustas** Riigikohus: Töö- ja hoolekandeministeeriumi otsus 4. veebruarist 1928. a. tühistada ja asi Töö- ja hoolekandeministeeriumile uueks otsustamiseks saata.

Nr. 34.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

1. juunil 1928. a.

Vaimastvere vallavolikogu voliniku Jaan Sarapuu revisjonikaebus Jõgeva jaosk. rahukohtuniku otsuse peale 10./13. veebruarist 1928. a. vaeste õpilaste toetusraha mittemaksmise kohta käiva Vaimastvere vallavolikogu 1927. a. 21. detsembri otsuse nr. 8 p. 10 vastu Tartu maavalitsuse poolt tõstetud protesti asjas.

Eesistuja, osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik P. Välbe; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

10./13. veebruaril 1928. a. arutas Jõgeva jaoskonna rahukohtunik Tartu maavalitsuse protesti Vaimastvere vallavolikogu otsuse vastu 21. detsembrist 1927. a. prot. nr. 8 p. 10 Villakvere algkooli vaeste õpilaste toetamiseks määratud 2.000 mk. mittemaksmise ja selle summa järgmise aasta kuludeks jätmise kohta ning otsustas: Vaimastvere vallavolikogu otsus 21. dets. 1927. a. prot. nr. 8 p. 10 vaeste õpilaste toetusraha 2.000 mk. mittemaksmise asjas muuta ja tühistada. Rahukohtunik põhistas oma otsust järgmiselt: „Vaimastvere vallavolikogu oma otsusega 21. dets. 1927. a. on otsustanud valla summadest määratud vaeste õpilaste toetusraha 2.000 mk. ehk 20 kr. mitte välja maksta, sest pole vajadust, kuna vajadus olevat kaetud riigi poolt antud summaga. See vallanõukogu otsus ei või jõusse jääda järgmistel põhjustel: Nagu akti juurde lisatud Villakvere algkooli juhataja kirjadest selgub, et äärmise viletsa seisukorra tõttu Jaansen-Neuhausi perekonnas on vajadus koolikohuslikul Eduard Jaansenil abiraha saamiseks suur. See avaldis maavalitsusele

ei ole mitte liht-eraisiku poolt sisse antud, vaid koolijuhataja poolt, kelle arvamust ka arvestada tuleb. Vallavolikogu kohuseks on hoolitseda puudustkannatavate kooliskäijate laste eest ja riik annab sellele ainult lisa. Nii ei saa ka õigeks pidada valla voliniku seletust, et kui riik või maakond juba määranud on Villakvere koolile 2.500 mk., siis enam vallas tarvidust pole omalt poolt abi anda, kuna hoolekogu poolt on palutud ainult 2.000 mk., millise summa riiklik toetus on ületanud. Vallavolikogu määras 2.000 mk. abiraha ja on kohustatud seda ka välja andma. Selle summa väljamaksmise keeldumiseks puudub vallas igasugune seaduslik alus.

Riigikohtule antud revisjonikaebuses palub Vaimastvere vallavolikogu volinik Jaan Sarapuu tühistada Jõgeva jaoskonna rahukohtuniku otsuse ja Vaimastvere vallavolikogu otsus jõusse jätta, põhistades oma kaebust järgmiselt:

1. Valla eelarve seatakse kokku lõplikult vallavolikogu poolt, kuna Av. algkoolide sead. § 85 p. 12 põhjal koolihoolekogu koostavad kuluarved oma koolide kohta ja volikogule esitavad kinnitamiseks. Villakvere koolihoolekogu on 1927. a. eelarvesse üles võtnud muu seas 2.000 marka vaeste õpilaste toetamiseks ja selle summa on ka volikogu kinnitanud. See on see summa, mis hoolekogu ja vald arvasid tarvis minevat vaeste toetuseks, ja sel ajal ei olnud midagi teada sellest, kas valda keegi toetab või mitte.

2. Tartu maavalitsuse kirjadest 25. aug. 1924. a. nr. 4022 ja 9. dets. 1924. a. nr. 5651 all (aktis ärakirjadena) on selgem kui selge, et riik aitab kogukonnal kehvemate hoolitsemist kanda. Praegusel juhul on riik valda toetanud 2.000 margaga Villakvere kooliõpilaste arvel, seega peab loomulikult vallas niipalju välja andmata jääma, kuipalju kõrvalt toetust on saadud. Kui vald ikkagi terve eelarvesumma peaks välja maksma, siis ei oleks vald mingisugust toetust saanud, vaid toetus oleks isiklik ja isiku kasuks. Kui vallas on kellelegi tasuda teatud summa ja kolmas isik tasuks sellest osa, siis jääb vallas tasuda puuduv summa, mitte terve summa. Oleks ju mõttetutu tegu võlausaldajale tasuda terve võlasumma ja ka kinkija kingitus. Praegusel juhul on riik kogukonda aidanud ja seega peaks vald sellest toetust tundma.

3. Oma protestis nimetab maavalitsus, et just 2.000 marka olevat puudu, siis oleks Villakvere kehvemad rahuldatud. Seda muidugi Villakvere õpetaja kirjade põhjal. Et aga Aval. aglk. sead. § 83 ja 85 p. 3 ja 12 järele koolihoolekogu on ette nähtud sääraсте küsimuste ettekandmiseks kooli ülalpidavale asutisele ja seesama asutis — hoolekogu — ka täiendavad nõudmised vallavolikogule esitama peab, selles ei ole kahtlust. Kui Villakvere kool vaeste õpilaste toetuseks 2.000 marga asemel 2.500 kätte sai, siis oli krediit lõppenud ja tuli uut summat volikogult nõutada. Ainult õpetaja ei saa olla hoolekoguks. Seadus ei ole õpetajale terve hoolekogu võimu andnud.

4. Aval. algk. sead. § 85 p. 12 alusel on Villakvere koolihoolekogu valla poole pöördunud täiendava toetuse saamiseks Eduard Jaanseni jaoks, selgitades enne tema varanduslikku seisukorda, ja sel alusel on valla poolt nüüd Jaanseni muretsetud saapad ja pinsak. 6. märtsil anti need Jaanseni välja. Vaimastvere vald on alaliselt kehvemate õpilaste toetamise eest hoolt kandnud ja püüab seda ka edaspidi teha. See on selge sellest, et iga aasta vallavolikogu sama palju toetuseks on kinnitanud, kuipalju hoolekogu on tarviliseks arvanud. Mõnikord on koguni nõudmisest rohkem määratud. Praegusel ajal on ka vallaomavalitsused küllalt korrektsed ja küpsed asja arutama, ilma et järelevalveasutistel tarvitseks sundivaid samme astuda.

Asja arutanud ning Tartu maavalitsuse voliniku seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud leiab Riigikohus, et Vaimastvere vallavolikogu voliniku rev. kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel:

Vallavolikogu voliniku väited selle kohta, et valla 1927. a. eelarvesse võetud 2.000 mk. väljamaksmist ei võinud koolijuhataja enam nõuda sellepärast, et eelarves ette nähtud summa

oli juba kaetud maavalitsuse poolt antud toetusega, on õige, sest sellest summast toetuse saamiseks pidi koolihoolekogu poolt uus nõudmine seatud korras sisse antama, kuid ekslik on kaebaja voliniku arvamus, et vallavolikogu oli õigustatud seda eelarvesse võetud summat enne eelarveaasta lõppu kustutama, kuna Av. algk. sead. § 18 järgi on just kogukond kohustatud hoolt kandma puudustkannatavate laste eest ja sellest summast võis tarvilik olla veel väljamakse teha sellel eelarveaastal, nagu see ka tegelikult on olnud, sest vallavolikogu voliniku poolt esitatud tõendusest nähtub, et vallavalitsus on ühele lapsele saadud muretsenud peale maavalitsuse poolt saadud 2.500 mk. ärakulutamist. Seepärast puudub alus rahukohtuniku otsuse tühistamiseks.

Neil põhjustel Adm. K. K. § 35 põhjal otsustas Riigikohus: Vaimastvere vallavolikogu voliniku Jaan Sarapuu revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 35.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

1. juunil 1928. a.

Vastemõisa vallavolikogu voliniku Madis Raabe revisjonikaebus Suure-Jaani jsk. rahukohtuniku otsuse peale 28. veebr./1. märtsist 1928. a. Suure-Jaani alevivalitsuse kaebeasjas Vastemõisa vallavolikogu 1927. a. 18. novembri otsuse prot. nr. 9 p. XIII vastu vallalt 1925. ja 1926. aastatel Suure-Jaani alevi algkoolis õppinud kooliealiste laste eest kooli majanduslike kulude tasumise nõudmise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik P. Välbe; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

28. veebruaril/1. märtsil 1928. a. arutas Suure-Jaani jsk. rahukohtunik Suure-Jaani alevivalitsuse kaebust Vastemõisa vallavolikogu otsuse peale 18. novembrist 1927. a., millega vallavolikogu oli rahuldumata jätnud Suure-Jaani alevivalitsuse nõudmise, tasuda Suure-Jaani algkooli majanduslikud kulud Vastemõisa valla laste pealt, kes käisid Suure-Jaani alevi algkoolis 1925. ja 1926. a., kokku 24.888 mk. ja otsustas Vastemõisa vallavolikogu otsuse 18. novembrist 1927. a. prot. nr. 9 p. XIII tühistada ja Vastemõisa vallavolikogule ette kirjutada, otsustada Suure-Jaani alevivalitsusele ära tasuda alevi algkooli majanduslikud kulud 248 krooni 88 sendi suuruses summas Vastemõisa vallast 1925. a. ja 1926. a. alevi algkoolis käinud laste eest. Põhistas rahukohtunik oma otsust järgmiselt: Avalikkude algkoolide seaduse (RT 75/76 — 1920) § 2 põhjal on algkool maksuta; § 24 põhjal asutatakse ja peetakse algkoolid ülal valdade, alevite ja linnade poolt niisugusel arvul, nagu see on tarvilik koolikohustise läbiviimiseks; § 26 põhjal vallad, alevid ja need linnad, mis moodustavad ühes maakonnaga administratiivühiku, kannavad oma koolide majanduslikud ja kõik muud kulud, peale õpetajate palkade, mis on maakonna kanda, ning viimane otsustab lõplikult koolide asutamise ja oma koolivõrgu loomise küsimuse, kuna kooli majanduslike kulude kandjatel õigus on selles asjas maavalitsusele põhjendatud ettepanekuid teha.

Viljandi maanõukogu 26.—27. septembril 1924. a. kinnitades Viljandimaa algkoolide võrgu kava, võttis vastu selle juurde järgmise märkuse I: „Kuna koolivõrgus ainult külad ette on nähtud, lahusesisvad üksikud talud ja elukohad aga täpsalt määramata jäetud, on lastel üldiselt õigus käia ligemas algkoolis, sellele vaatamata, kas see on oma, võõra valla või alevi algkool. Igal niisugusel puhul, kus kooliringkondade kuuluvus koolivõrgu järele selge ei ole, määrab lapse kooliskäimise koha maakonna koolivalitsus.“

Viljandi maavalitsuse haridusosakond 7. jaanuaril 1925. a. nr. 28 all seletas Suure-Jaani alevi koolivalitsusele, nähtavasti eeltoodud algkoolide võrgu juurde kuuluva märkuse 1. põhjal, et Hariduseministeeriumi seletuse järgi ei saa ühtki last, kes õppeaasta alul kooli vastu võetud, õppeaasta kestusel majanduslikkude vahekordade selgituse pärast koolist välja heita ja kinnitas seda seletust veel üksikute laste kohta eeskirjaga 4. oktoobrist 1926. a. nr. 1082 all Suure-Jaani alevi algkooli juhatajale, millest ka ärakiri oli saadetud Vastemõisa vallavalitsusele.

Et Avalikkude algkoolide seaduse § 26 järele vallad, alevid ja linnad, mis moodustavad ühes maakonnaga administratiivühiku, kannavad oma koolide majanduslikud ja muud kulud, siis on Vastemõisa vald kohustatud ka tasuma Suure-Jaani alevile need majanduslikud kulud, mis ta on kandnud Vastemõisa vallast Suure-Jaani alevi algkoolis 1925. ja 1926. a. käinud laste pealt, sest nimetatud seaduses ei ole sugugi väljendatud, et vallad, alevid ja linnad, mis maakonnaga ühte administratiivühikusse kuuluvad, üksnes oma valla, alevi või linna piirides asuvate koolide majanduslikud ja muud kulud kannavad, peale õpetajate palkade. Kui seaduseandja tahe oleks olnud, et iga vald, alev või linn, mis maakonnaga ühte administratiivühikusse kuuluvad, ehkki üksikute nende kodanikkude lapsed soodustuste tõttu teistes nende omavalitsuste algkoolides käivad, üksnes oma valla, alevi või linna piiridesse kuuluvate algkoolide majanduslikud ja muud kulud kannavad, peale õpetajate palkade, siis oleks ta seda seaduses täpsalt ära tähendanud, ning sellest tuleb järeldada, et kui ühe valla või alevi laps käib teise valla või alevi algkoolis ja selle läbi viimasele tekivad majanduslikud kulud, esimene omavalitsus peab teisele need kulud ära tasuma. Pealegi ei või B. E. S. III k. § 3734 põhjal keegi ennast rikastada teise kulul, nagu see oleks niisugusel puhul, kui Suure-Jaani alev üksi kannaks tema algkoolis käivate Vastemõisa valla laste peale langevad majanduslikud kulud ja Vastemõisa vald nende tasumisest vaba oleks. Ka ei ole vaielnud asja arutisel Vastemõisa vallavolikogu volinik 1925. ja 1926. a. Vastemõisa vallast Suure-Jaani alevi algkoolis käinud laste hulga ja nende peale langevate majanduslikkude kulude suuruse vastu. Niisama ei võinud tunnistaja Vaader seda kinnitada, et Selma Riivald ja Selma Viisuti vanemad nende laste kooli asutamise ajal ei elanud Vastemõisa vallas, ja Vastemõisa vallavolikogu volinik ei ole esitanud mingeid tõendusid, et Riivald ja Viisut ei kuulu Vastemõisa valla laste hulka.

Kõigil neil eeltoodud põhjendustel tuleb Suure-Jaani aleviomavalitsust tunnsitada õigustatuks vahekirjaga 6. augustist 1927. a. nr. 927 all nõutavaid alevi algkooli majanduslikke kulusid 1925. a. eest 171 kr. 63 senti ja 1926. a. eest 77 kr. 25 senti, kokku 248 kr. 88 s. suuruses summas, Vastemõisa vallalt sisse nõudma, tühistades Vastemõisa vallavolikogu otsust 18. novembrist 1927. a. prot. nr. 9 p. XIII ja Vastemõisa vallaomavalitsusele ette kirjutades Suure-Jaani aleviomavalitsusele ära tasuda alevi algkooli eespoolt tähendatud majanduslikud kulud.

Riigikohtule antud revisjonikaebuses palub Vastemõisa valla volinik M. Raabe tühistada rahukohtuniku otsust, tuues ette järgmist: „1. Viljandi maanõukogu 26.—27. sept. 1924. a., kinnitades Viljandimaa algkoolide võrgu kava, võttis vastu selle juurde järgmise märkuse 1: „Kuna koolivõrgus ainult külad ette on nähtud, lahuselavad üksikud talud aga täpsalt määramata jäetud, on lastel üldiselt õigus käia ligemas algkoolis, sellele vaatamata, kas see oma, võõra valla või alevi algkool on. Igal niisugusel puhul, kus kooliringkondade kuuluvus koolivõrgu järele selge pole, määrab lapse kooliskäimise koha maakonna koolivalitsus.“

Selle Aval. algk. seaduse alusel vastu võetud maanõukogu otsusega on täpsalt määratud algkoolide ringkonnad ja sellesse ringkonda mittekuuluvate üksikute laste ühte või teise kooliringkonda määramise kord. Määramine sünnib asjasthuvitatud omavalitsuste ja isikute algatusel maakoolivalitsuse poolt. Viimane otsustab lõplikult koolivõrgu küsimused.

Sellest järgneb, et ükski omavalitsus pole kohustatud tema ülalpidamisel olevasse kooli vastu võtma last, kes maakoolivalitsuse otsusega pole selle kooli ringkonda arvatud. Võtab omavalitsus säärase lapse siiski vastu, siis kannab ta ise lapse koolitamise kulud, sest viimasel puhul säärasel teel kooli vastu võetud lapse koolitamise kulusid ei kannata omavalitsus enam Aval. algk. seaduse alusel, vaid omal vabal soovil.

Toodud väiteid kinnitab ka Viljandi maavalitsuse haridusosakonna seletus 7. jaan. 1925. a. nr. 28 all Suure-Jaani alevi koolivalitsusele, mille järele juba kooli vastu võetud last ei või koolist lahkuma sundida. Siin ei ole aga kaugelgtki öeldud, et igat last, kes soovib kooli astuda, senikaua, kui ta sinna kooliringkonda pole arvatud, peaks omavalitsus vastu võtma. Rahukohtunik on üldtähendatult seletust võõriti tõlgendanud ja seletanud just vastupidisest seisukohast.

2. Rahukohtunik on asunud seisukohale, et lapsevanem võib igal ajal oma äranägemise järgi lapse panna kas ühte või teise algkooli, selle järele, missugust ta kõige soovitatavamaks ja lähemaks peab, ilma et maakoolivalitsusel, kui ka vastaval omavalitsusel selle kohta midagi teha oleks. Lapsevanem otsustab, missugune kool kõige lähedamal, omavalitsustel ei ole siin õigust vahele segada. See rahukohtuniku seisukoht on täiesti põhjendamata ja otseses vastuolus Aval. algk. seaduse nõuetega.

Aval. algk. seadus on avalik-õiguslik seadus. Selle üht või teist moodi teostamine ja täitmine ei või oleneda üksikute kodanikkude äranägemisest, vaid seaduse korraldiku täitmist ja elluviimist juhivad samas seaduses määratud asutised ja ametnikud, esijoonel aga maakoolivalitsus.

3. Suure-Jaani alevi poolt näidatud kooli majanduslikud kulud, mida ta Vastemõisa vallalt nõuab, pole tekkinud säärase Vastemõisa valla laste kooliskäimisest, kes alevi kooliringkonda maakoolivalitsuse poolt oleks määratud. Kooli majanduslikke kulusid võib teiselt omavalitsuselt nõuda ainult siis, kui omavalitsuse poolt ülalpeetavasse kooliringkonda on arvatud maakoolivalitsuse poolt ka teise valla või alevi lapsed (Riigikohtu adm.-osak. toimetis nr. 17 — 1925. a.). Seda käesoleval korral ei ole.

Seda asjaolu ei ole aga rahukohtunik üldse arutanud. Ei ole ka selgitatud, kas Suure-Jaani alevi poolt näidatud lapsed, kelle koolitamise majanduslikke kulusid nõutakse, üldse Vastemõisa vallas elavad.

4. B. E. S. § 3734 käesoleval korral kohaldada ei saa.

Riigikohtule antud seletuses palub Suure-Jaani alevivalitsuse volinik Vastemõisa valla voliniku revisjonikaebust tagajärjeta jätta seletades, et Viljandi maanõukogu poolt 26./27. veebr. 1924. a. kinnitatud koolivõrgu kava märkuste I ja II järele on üksikute külade ja talude lastel õigus käia lähemas oma kui ka võõra omavalitsuse koolis ja et Vastemõisa vallavalitsusel oli teada, missugused lapsed sellest vallast käisid Suure-Jaani algkoolis. Maavalitsus teatas sellest vallavalitsusele v/k. 7/1. 1925. a. nr. 28 ja 4. okt. 1926. a. nr. 1082; ka ei olevat valla volinik laste nimekirja vastu kohtus vaieldud.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulunud, leiab Riigikohus, et Suure-Jaani jsk. rahukohtuniku otsus tuleb tühistada järgmistel põhjustel:

Rahukohtunik on õieti otsusele jõudnud, et Avalikkude algkoolide seaduse järele on vallad, alevid ja linnad, mis maakonnaga ühte administratiivühikusse kuuluvad, kohustatud teatavatel puhkudel osa võtma ka teiste valdade, alevite või linnade algkoolide majanduslikkudest kuludest; täiesti ekslikult on aga rahukohtunik arvamusele jõudnud, et seda kohustist peavad tähendatud omavalitsused kandma ka siis, kui nende lapsed käivad võõra valla, alevi või linna algkoolis, ilma et nad kinnitatud koolivõrgu järele oleksid õigustatud seal käima, või et selleks oleks oma vallaomavalitsuse luba olnud kokkuleppel teise omavalitsusega, kus see kool asub. Säärasel korral oleks kaotanud täiesti oma tähtsuse Aval. algk. sead. § 26 ette nähtud koolivõrkude loomine ja oleks võimatuks saanud ka koolide

asutamine, mille läbi aga oleks raskendatud koolikohustise läbiviimine. Samuti oleks ühe või teise kooli olemasolu siis jäänud koolikohuslike laste vanemate otsustada selle läbi, et nemad ühel või teisel põhjusel oleksid eelistanud laste saatmist mitte sinna kooli, millesse kinnitatud koolivõrgu järele laps peaks käima, vaid mõnda teise kooli, mida ta milgi põhjusel paremaks loeb. Aval. algk. sead. § 26 järele aga otsustab lõplikult koolide asutamise ja kohaliku koolivõrgu loomise küsimuse maakond, kuna kooli majanduslike kulude kandjatel õigus on jäetud selles asjas maavalitsusele põhjendatud ettepanekuid teha. Sellest nähtub, et kui ühe valla, alevi või linna, mis moodustab ühes maakonnaga ühe administratiivühiku, lapsed on arvatud teise valla, alevi või linna kooliringkonda ja võivad seal koolis käia ainult kinnitatud koolivõrgu piirides, ja siis ka need vallad, alevid ja linnad on kohustatud vastava kooli majanduslike kulude kandmisest osa võtma proportsionaalselt laste arvule, kes tegelikult seal koolis on käinud. Viljandimaa algkoolide võrgu kava märkus I järele on üldiselt lastele õigus jäetud käia ligemas algkoolis, sellele vaatamata, kas see on oma võlla või alevi algkool ja kuigi nad pole koolivõrgu järele selle algkooli ringkonda arvatud, kuid samas märkuses on ette nähtud, et see võib toimuda ainult maakoolivalitsuse vastava määramise järele. Rahukohtunikule esitatud Viljandi maavalitsuse haridusosakonna kirjas Suure-Jaani alevi algkooli juhatajale 4. okt. 1926. a. nr. 1082 (algk. 30), millest ära kirjad olid saadetud ka Suure-Jaani alevivalitsusele ja Vastemõisa vallavalitsusele, teatatakse, et osakonna korraldusega 26. sept. 1925. a. nr. 1252 on Vastemõisa valla Epra küla elanikkude Jaan Krauti, Hans Reismanni, Ell Kinki, J. Tõlpti ja M. Rebase laste kooliskäimise kohaks maavolikogu poolt kinnitatud koolivõrgu kava märkus I põhjal määratud Suure-Jaani alevi algkool. Teiste nimekirjas tähendatud laste kohta Suure-Jaani alevivalitsuse volinik säärast tõendust esitanud ei ole ega väidagi, et nemad kuulusid Suure-Jaani alevi algkooli ringkonda, või neil oli selleks eeltähendatud koolivõrgu kava märkus I ette nähtud luba. Seepärast puudus rahukohtunikul alus Vastemõisa vallavalitsuse kohustamiseks ka nende valla laste pealt Suure-Jaani alevivalitsusele majanduslike kulusid ära tasuma; ta võis seda teha küll ainult eelnimetatud haridusosakonna kirjas tähendatud laste pealt, kelle arvamine Suure-Jaani alevi algkooli ringkonda oli tõendatud.

Neil põhjustel Adm. K. K. § 35 põhjal otsustas Riigikohus: Suure-Jaani jsk. rahukohtuniku otsus 28. veebruarist/1. märtsist 1928. a. tühistada ja asi saata uueks otsustamiseks Viljandi I jsk. rahukohtunikule.

Nr. 36.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

5. juunil 1928. a.

Vastse-Roosa vallavolikogu vol. Johan Kuuse revisjonikaebus Valga I. jsk. rahukohtuniku otsuse peale 6. märts. 1928. a. Alfred Aboltini kaebuseasjas mitte kutsetseisgusliku vallasekretäri valimise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik
M. Klaassen; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Vastse-Roosa vallavolikogu koosolekul 4. veebruaril 1928. a. oli vallasekretäri valimine. Vastava kuulutuse peale olid end üles andnud neli kandidaati, kaks kutseta ja kaks kutsetõiguslikku; viimaste seas Alfred Aboltin. Vallavolikogu, arvesse võttes, et „valimistele ilmunud kandidaatide elulood küllalt selgunud pole“, otsustas ette võtta sekretäri ajutise kohustetäitja valimise. Valimise tagajärjel osutus sekretäri ajutiseks kohustetäitjaks

valituks kutseõiguseta Herbert Hanimägi. Valga 1. jsk. rahukohtunikule antud kaebuses palus Alfred Aboltin Vastse-Roosa vallavolikogu otsust 4. II. 1928. a. vallasekretäri valimise asjus tühistada ja vallavolikogule ette kirjutada kutseõiguslik vallasekretär valida. Otsusega 6. märtsist 1928. a. tühistas Valga 1. jsk. rahukohtunik Vastse-Roosa vallavolikogu otsuse 4. II. 1928. a. Herbert Hanimäe vallasekretäri ajutiseks kohustetäitjaks valimise asjus.

Riigikohtule antud revisjonikaebuses palub Vastse-Roosa vallavolikogu volinik Johan Kuus Valga 1. jsk. rahukohtuniku otsust tühistada ja asi uueks otsustamiseks anda teisele rahukohtunikule, seletades: 1) Alfred Aboltinil ei olevat üldse kaebamise õigust, sest ta ei olevat tõendanud, et tema huvid on vallavolikogu otsusega rikutud; 2) Alfred Aboltinil puuduvat omadused sekretäri vastutusrikka kohuste täitmiseks, olgugi, et ta on kutseõiguslik; 3) vastuvõetava kandidaadi puudumisel võivat ka kutseõiguseta isikut sekretäri ajutiseks kohustetäitjaks valida.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud leiab Riigikohus: Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuse korraldamise seaduse (RT 97 — 1926.) § 78 järele valib vallavolikogu vallavalitsuse raamatute ja arvete pidamiseks ja üldse kõigi vallavalitsuse kantselei ja asjaajamise juhtimiseks vastava hariduse ja ettevalmistusega kodanikkude hulgast vallasekretäri. Seejuures juhitakse nimetatud paragrahvis tähelepanu Vallametnikkude palga ja tööolude korraldamise ajutisele seadusele — RT 69/70 — 1920. Selle seaduse § 3 järgi peavad uuesti ametisse valitavad sekretärid oma ametioskuse kohta sellekohase tunnistuse ette näitama. Neist seadustest selgub, et vallasekretärideks võidakse valida isikuid, kes esitavad tunnistused, millega nende ettevalmistus ja ametioskus on tõendatud. Seadus ei näe üldse ette vallasekretäri ajutise kohustetäitja ja kutseta isiku valimist. Kutseõiguseta isiku valimine vallasekretäri kohustetäitjaks võiks lubatav olla ainult siis, kui ükski kutseõiguslik kandidaat end valimiseks üles andnud pole. Niisugusel korral võiks kutseõiguseta isik vallasekretäri k. t. valitud saada ainult teatavaks ajaks, mitte aga määramata ajaks, nagu see käesoleval korral on sündinud. Kuid käesoleval korral puudus vallavolikogul alus kutseta isiku valimiseks vallasekretäri ajutiseks kohustetäitjaks, sest valimiseks olid end üles andnud kaks kutseõigusega kandidaati. Vallavolikogu põhjendus, et Alfred Aboltinil puuduvad omadused vallasekretäri kohuste täitmiseks, on alusetu, sest Aboltin oli esitanud tunnistuse oma ametioskuse ja kutse kohta. Et Alfred Aboltin'it, kui kutseõiguslikku ei valitud vallasekretäriks, vaid valiti kutseõiguseta isik, siis sellega rikuti tema huvisid seadusevastaselt, mispärast temal ka õigus oli vallavolikogu otsuse vastu kaebusega esineda. Rahukohtunik on õieti seletanud, et Vastse-Roosa vallavolikogu vallasekretäri valimisel on toimunud eelnimetatud seaduste vastaselt; seepärast puudub alus tema otsuse tühistamiseks.

Eeltoodud põhjendustel, Adm. K. K. § 35 põhjal **otsustas** Riigikohus: Vastse-Roosa vallavolikogu voliniku Johan Kuuse revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 37.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

8. juunil 1928. a.

Vann. adv. Kaarel Baarsi kaebus Tulumaksu peakomitee otsuse peale 15. dets. 1927. a. 1927. a. tulumaksu asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et kaevatud Tulumaksu peakomitee otsus tuleb tühistada, sest peakomitee ei ole Karl Baarsi

vastulause tähtaja uuendamise küsimuses öieti arvestanud seda asjaolu, et tulumaksuleht polnud politsei poolt Tulumaksu seaduse § 87 korras kaebajale kätte antud.

Tulumaksu seaduse § 50 ette nähtud maksualuste nimekirja väljapanemise otstarbeks ei ole mitte ükski kindlaks tehtud tulumäärade teatavakstegemine maksukohuslastele, vaid ka nende teatavakstegemine kõigile kodanikkudele, et seega igale riigikodanikule võimalust anda nimekirja puudulikkuse pärast 10 päeva jooksul nimekirja väljapanemisest arvates, seda läbi vaadata ja kirjalikke kaebusi anda.

Peale tähendatud üldise teadaandmise tulumäärade kohta näeb seadus ette (§ 49), et maksualustele saadetakse välja hiljemalt 1. juuliks veel maksulehed, milles peavad tähendatud olema mitte ainult tulumäärad, vaid ka maksumäärad. Need maksulehed peavad maksukohuslastele kätte antama Tulum. sead. § 87 korras. Seepärast selleks, et tõsitada, et kaebaja oma süü läbi vastulause andmise tähtaja on mööda lasknud minna ja et selle tõttu tuleb tema vastulause andmise tähtaja uuendamise palve rahuldamata jätta, peaks enne kindlaks tehtama, 1) et maksukohuslasele on maksuleht Tulum. sead. § 49 tähendatud ajaks tema ülesantud aadressi järele välja saadetud, millise väljasaatmise eesmärgiks Tulumaksu seaduse üldmõtte järele on maksulehe kätteandmine maksukohuslasele hiljemalt 2 nädalat enne üldist vastulausete andmise tähtaja lõppu, 2) et maksuleht on maksukohuslasele Tulum. sead. § 87 korras kätte antud ja 3) et kõigi maksualuste nimekirja ühes komitee poolt kindlaks tehtud tulumääradega oli hiljemalt 1. juuliks üldiseks teadmiseks välja pandud. Kui aga vastulause andmise tähtaja uuendamise palve arutusel ilmiks tuleb, et üks neist kolmest tingimusest, milliste täitmine tunnistuseks on, et maksukohuslasele on õiges korras ja õige ajaks temale määratud tulumäär ja maksumäär teatavaks tehtud, ei ole ametiasutiste poolt seaduses ette nähtud korras täidetud, siis ei saa tõsitada, et maksukohuslane oma süü läbi vastulause andmise tähtaja mööda on lasknud minna.

Käesoleval puhul on kaebaja K. Baars oma aadressi teadaandelehes üles andnud, kuid tema maksuleht on politsei poolt alles 21. juulil 1927. a. kätte antud kellelegi E. Reisenbergile, kes ei kuulu nende isikute hulka, kellest Tul. sead. § 87 räägitakse, ja kaebaja sõnade järele olevat Reisenberg maksulehe temale alles peale 1. augusti 1927. a. edasi andnud.

Mis puutub aga kaebaja seletustesse, et tema poolt antud vastulause on tähtajal jsk. komiteele sisse antud, siis ei osutu need õigeteks ja lugupidamiseväärilisteks, sest käesoleval juhul on ikkagi kaebajat maksustatud üldmaksustamisel, s. o. Tulumaksu sead. § 49 ja 50 tingimustel enne 1. juulit, mispärast ka vastulause esitamise lõpptähtajaks oli 1. august (§ 51).

Neil põhjustel Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 2 põhjal otsustas Riigikohus: Tulumaksu peakomitee otsus 15. detsembrist 1927. a. tühistada ja asi samale peakomiteele uueks otsustamiseks saata.

Nr. 38.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

8./12. juunil 1928. a.

Arthur Krimmi kaebus Tulumaksu peakomitee otsuse peale 10. nov. 1927. a. 1927. a. tulumaksu asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et Artur Krimmi kaebus tuleb tagajärjeta jätta, sest aluseta on kaebaja arvamus, et tulumaksu alla

ei käi taksiraha, mis ta kohtukutsete kätteandmise pealt saab. Kui juba rahukogude juures teenivatele kohtukäskjalgadele kõiksuguste teadete ja kutsete kättetoimetamise eest maksvat tasu (RT 74 — 1924, sead. nr. 36) loetakse nende palgalisaks (vt. RT 53 — 1927, lht. 736), siis tuleb ka kaebaja poolt saadud taksirahad palgalisaks, aga mitte sõidurahaks arvata. Nii Kohtupristavite taksi seadus (RT 36 — 1927) kui ka Kohtukäskjalgade taksi seadus (RT 74 — 1924) teeb vahet taksirahade ja sõidu- ja päevarahade vahel.

Et aga Tulumaksu seaduse § 21 märkus 2 järgi ei loeta tuludeks ainult sõidu- ja päevarahasid, siis talitasid maksuasutised täiesti seadusepäraselt, kui nad kaebaja poolt saadud taksirahad tema maksualuste tulude hulka arvasid.

Seepärast Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 1 põhjal **otsustas** Riigikohus: Arthur Krimmi kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 39.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25. septembril 1928. a.

Tallinna linnaomavalitsuse nimel Tallinna linnavalitsuse kaebus Rahaministri abi otsuse peale Sõjaväe majandusühisusele Tallinnas piirituse- ja viinamüügi loa andmise asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja Riigikohtu abi-
esimees A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

1. sept. 1927 a. pöördus Sõjaväe majandusühisus Tallinnas Aktsiisivalitsuse poole palvega välja anda temale eelmiste aastate eeskujul 3 aasta peale luba riigiviina, piirituse ja denaturaadiga kauplemiseks. 21. veebr. 1928. a. esines Tallinna linnavalitsus ettekandega Rahaministrile, milles põhjendades erakorraliste tulude soetamise tarbega omavalitsuste suurte kohustuste täitmisel hoolekande, tervishoiu ja hariduse alal ning toetudes 10. V. 1927. a. seaduse § 3-le (RT 50 — 1927, sead. nr. 46), palus Rahaministrit samme astuda, et Tallinna linnale jäetaks linna piirides seaduses ette nähtud alusel viina, piirituse ja denaturaadi müügiks ainuõigus. Linnavalitsuse soovi kohaselt teatas Aktsiisi peavalitsus kirjaga 2. III. 1928. a. Sõjaväe majandusühisusele, et viimase sooviavaldus 1. septembrist 1927. a. on rahuldamata jäetud, kuna linnavalitsus linna piirides piirituse ja viina müüki enda kätte tahab võtta, tarvitades 10. V. 1927. a. seaduse § 3-da omavalitsusele antud eesõigust. Kirjaga 6. III. 1928. a. pöördus Sõjaväe majandusühisus palvega Sõjaministrile toetada Rahaministri ees loaandmist Sõjaväe majandusühisusele piirituse- ja viinamüügiks, seletades, et omavalitsustele ei ole 10. mai 1927. a. seaduse järele antud ainuõigus viina ja piirituse müügiks, vaid üksnes eesõigus selleks ja et loaandmisega viinamüügiks Sõjav. majandusühisusele saaks ära hoitud ebasoovitavad nähtused, kus kaitseväelased peavad seisma ühes kõige mitmekesisema rahva hulgaga viinasabas viinapoodide ees. 9. III. 1928. a. tühistas Rahaminister oma resolutsiooniga Aktsiisi peavalitsuse korralduse 2. III. 1928. a. tähendusega, et loaandmisel Sõjav. majandusühisusele teatada, et luba antakse eeldusega, et Sõjav. majandusühisus ei toimeta piiritust ja viina joogikohtadele kätte. Sama resolutsiooni põhjal teatas Rahaminister kirjaga 10. III. 1928. a. nr. 11446-M all Tallinna linnavalitsusele vastuseks kirjale 21. II. 1928. a., et Rahaminister ei loe võimalikuks olemasolevas olukorras Sõjaväe majandusühisusele piirituse ja viina müügi õiguse andmisest keelduda, kuna linnavalitsuse seisukoht, nagu oleks seaduse järele linnal piirituse ja viina müümiseks ainuõigus, õige ei ole.

12. apr. 1928. a. Riigikohtule antud kaebuses palub Tallinna linnavalitsus tühistada Rahaministri otsused, mis väljendatud kirjas 10. III. 1928. a. nr. 11446 -M all ja tunnistada

Rahaministeeriumi poolt Sõjaväe majandusühisusele piiritusega ja viinaga kauplemiseks antud loa seadusevastaseks ja maksvusetuks. Kaebaja seletab, et Sõjaväe majandusühisus on eraõiguslik ühing, mille põhikiri registreeritud Tallinna-Haapsalu rahukogu poolt 29. dets. 1921. a. nr. 322 all ja et 10. V. 1927. a. seaduse § 3 teise lõike põhjal on omavalitsustel eesõigus piirituse ja viina müüki oma kätte võtta Rahaministri poolt kinnitatud tingimustel, kuid Rahaministeeriumi poolt olevat selle seaduse rikkumiseks Sõjav. majandusühisusele luba antud viinaga ja piiritusega kauplemiseks, ilma et Tallinna linnale oleks ettepanekut tehtud kauplemist vastavatel tingimustel enese kätte võtta, kuigi Tallinna linn sellega nõus oleks olnud ja seda isegi nõudis.

Esitades algoimetuse selles asjas Riigikohtule, seletab Rahaminister, et 10. V. 1928. a. seaduse § 3 ei anna omavalitsustele viina ja piirituse müügi ainuõigust ja et Rahaministril on õigus määrata neid tingimusi, mida tema riiklikes huvides tarvilikuks peab. Sääraseks tingimuseks olevat ka nõudmine, et linnakaupluste kõrval ka Sõjaväe majandusühisusel oleks õigus viinamüüki teostada. Pealegi olevat Tallinna linnavalitsusel piirituse ja viinamüügi lepingule allakirjutamise ajal 27. III. 1928. a. teada olnud, et Sõjaväe majandusühisusele ka edaspidi luba antakse piirituse ja viina müügiks, ning lepingule alla kirjutades olevat linnavalitsus järelikult sellega ka nõus olnud.

Asja arutanud, poolte seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud leiab Riigikohus:

Piirituse ja alkoholiliste jookide müügi seaduse (RT 50 — 1927) § 1 järele on piirituse, viina, napside ja likööride müük siseriiklikuks tarvituseks riigi ainuõigus ning § 3 järele sünnib piirituse ja alkoholiliste jookide müük väljaviimiseks kas riiklikest, omavalitsuste, eraettevõtete või Göteborgi süsteemi alusel teotsevate alkoholimüügi ühingute müügikohtadest. Sama paragrahvi viimase lõike järele on kohalikkudel omavalitsustel eesõigus piirituse- ja viinamüüki oma kätte võtta Rahaministri poolt kinnitatud tingimustel. § 3 ei ole ette nähtud mingisuguseid väljavõtteid omavalitsuste eesõiguste kitsenduseks mõne liigi eraettevõtjate kasuks, nagu on seda ette nähtud § 6 alkoholiliste jookide müügikohtade avamiseks loa andmisel, kus üksikute loendatud müügikohtade avamiseks ei tarvitse nõutada kohaliku omavalitsuse nõusolekut. Seadusega on kindlustatud kohalikule omavalitsusele eesõigus piirituse ja viina müüki väljaviimiseks oma kätte võtta ja Rahaministril ei ole õigust oma määrusega seda omavalitsuse eesõigust kitsendada, keelates linnale oma eesõiguse tarvitamise mõne liigi eraettevõtjate kohta, sest Rahaministri määrused peavad kokkukõlas olema seadusega ja nad on ainult niivõrt maksvad, kui võrd nad seadustega on kokkukõlas. § 3 sõnastus ja mõte ei anna alust mõista selle viimast lõiget nii, nagu seda seletab Rahaministeerium, nimelt et Rahaminister võib omavalitsusele eesõiguse andmisel tingimuseks teha, et ka mõnel teisel eraettevõtjal õigus oleks alkoholiliste jookide müügiks. Sääraste tingimuste ülesseadmisel kaoks seadusega linnavalitsusele kindlustatud eesõigus ja eesõigustatuiks osutuksid hoopis teised ettevõtjad. Sõjaväe majandusühisus Tallinnas on eraõiguslik ühing, tema kuulub eraettevõtjate liiki, ning Piirituse ja alkoholiliste jookide müügi seaduse § 3 ei tee väljavõtet säärase ettevõtjate kasuks omavalitsuse eesõiguse kasutamisel. Rahaministeeriumi seletus, nagu oleks Tallinna linna omavalitsus nõusolekut avaldanud alkoholiliste jookide müügi loa andmiseks Sõjaväe majandusühisusele, ei ole tõestatud asja algoimetuses olevate andmetega ja seda seletust ei võta omaks ka linnavalitsus, eitades loobumist oma eesõiguse kasutamisel Sõjaväe majandusühisuse suhtes.

Ettetoodud kaalutlustel, Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 2 põhjal otsustas Riigikohus: Rahaministri otsus, mis Rahaministeeriumi sekretariaadi poolt kirjaga 10. märtsist 1928. a. nr. 11446-M all teada antud Tallinna linnavalitsusele, tühistada ja asi saata Rahaministrile uueks otsustamiseks.

Nr. 40.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25. septembril 1928. a.

Helmi Ase kaebus Kohtuministri otsuse peale 27. 3. 1928. a. perekonnaabiraha maksmisest keeldumise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik A. Palvadre, Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

3. III. 1928. a. pöördus Viljandi-Pärnu rahukogu vanem kantsleiametnik Helmi Ase palvega rahukogu esimehe poole korraldust teha, et temale poja Jen arvel makstaks toetusraha seaduses ette nähtud määral, arvates poja sündimise päevast, s. o. 27. septembrist 1927. a. Rahukogu esimees on jätnud H. Ase palve rahuldamata põhjusel, et ei ole tõendatud, et laps tema ülal pidada on. H. Ase kaebus Kohtuministrile on viimase poolt tagajärjeta jäetud resolutsiooniga 27. märtsist 1928. a. samadel põhjustel, mis rahukogu esimehe poolt ette toodud.

19. apr. 1928. a. Riigikohtule antud kaebuses palub Helmi Ase tühistada Kohtuministri otsust, seletades, et maksvas Perekonna abiraha seaduses (RT 1/2 — 1923, sead. nr. 6 ja RT 53 — 1927, sead. nr. 52) ei leiduvat määrust, mille järele võiks keelduda naisteenijale perekonna abiraha maksmast. Seaduse järele makstavat perekonna abiraha palgasajaajale, s. t. igale teenijale, olgu see nais- või meesteenija. Samuti ei lugevat Perekonna abiraha seadus lapsi üksi mehe ülalpidamisel olevateks, sest juhul, kui laste vanemad mõlemad riigiteenistuses on, loetakse lapsed selle ülalpidamisel olevateks, kes neist rohkem palka saab. Kuigi eraseaduse norme ei saavat käesoleval korral kohaldada, olevat ka seal ette nähtud, et ema peab lapse ülalpidamise eest hoolitsema (B. E. S. § 199). Kaebaja mees ei olevat riigiteenistuses ja esitatud põhjendustel ei olevat üldse tähtsust asjaolul, kas kaebaja mehel üldse teenistust on või kui suur see teenistus on.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Perekonna abiraha seaduse § 1 järele (RT 1/2 — 1923 ja RT 53 — 1927) makstakse riigiametnikkudele ja -teenijatele toetusraha nende ülalpidamisel olevate laste pealt. Kumma vanema ülalpidamisel lapsed peavad olema ja tegelikult on, seda küsimust Perekonna abiraha seadus üldse ei lahenda, ning see küsimus kuulub lahendamisele eraseaduse määruste järele. Perekonna abiraha seadus näeb ette küsimuse lahenduse ainult ühel juhul, nimelt, kui mõlemad vanemad on riigiteenistuses, määrates § 4-as, et sellel juhul loetakse lapsed selle ülalpidamisel olevateks, kes suuremat palka saab, ühesuuruse palga korral aga isa ülalpidamisel olevateks. Kuna kaebaja abikaasa ei ole riigiteenistuses, siis ei saa käesolevas asjas eeltoodud § 4 määrusi kohaldada, vaid kaebajal on õigus toetusraha saada, kui tema kindlaks teeb, et laps tema ülalpidamisel on, missugune asjaolu § 1 järele teda üldse õigustaks toetusraha saama. Käsitades B. E. S. § 199 koos sama seaduse § 9, 200 ja 8 p. 3-ga, selgub, et lapse ülalpidamise kohustis lasub esijoones isa peal, kuna see kohustis emale langeb ainult juhul, kui isa last ülal pidada ei suuda. Tähele pannes, et Perekonna abiraha seaduse § 1 õigustab riigiteenijat lapse pealt toetusraha saama ainult tingimusel, kui laps tema ülalpidamisel on. Et kaebaja millegagi ei tõestanud, et tema poeg just tema ülalpidamisel on, aga mitte tema abikaasa ülalpidamisel, nagu seda normaalselt eeldavad eraseaduse määrused, ei olnud rahukogu esimehel ja Kohtuministril seaduslikku alust toetusraha määramiseks.

Ettetoodud põhjustel Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus: Helmi Ase kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 41.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25. septembril 1928. a.

Arie van den Boš'i voliniku vann. adv. Ants Piibu kaebus Tulumaksu peakomitee otsuse peale 24. maist 1928. 1922. a. tulumaksu asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

22. juulil 1927. a. otsustas Tallinna VI jsk. tulumaksu komitee Klaus Šeeli 1922. a. tulumaksu asja arutamisel maha arvata Klaus Šeeli 1921. a. tuludest 347.886.875 mk., mis-sugune summa oli 1921. a. välja antud A. van den Boš'ile ühenduses pangaoperatsioonidega. 13. okt. 1927. a. otsustas sama komitee Tul. sead. § 60 põhjal kindlaks määrata van den Boš'i 1921. a. maksualuse tulu 347.886.875 m. ja 1922. a. tulumaksu 124.664.200 m. peale. Maksuleht on A. van den Boš'ile kätte antud 20. okt. 1927. a. A. van den Boš'i vastulause on komitee poolt rahuldamata jäetud. Tulumaksu peakomitee on edasikaebuse puhul van den Boš'i 1921. a. tulu 1922. a. tulumaksu määramiseks kindlaks määranud 1.032.387 krooni 50 sendi peale, välja jättes van den Boš'i tulu arvestamisel summad, mis viimase poolt saadud Šeeli pangast kviitungite vastu, kus tähendatud „zur Auszahlung“, ning arvestades ainult 12. III. 1921 a. saadud 1.200.000 Rootsi krooni, kus tähendus „zur Auszahlung“ puudub, ning 13. I. 1921. a. saadud 302.500 Rootsi krooni ja 31. XII. 1921. a. saadud 2.000 Inglise naela, missuguseid summe Tulumaksu peakomitee arvamus järele van den Boš ei ole edasi andnud, vaid mis van den Boš'i kirja järele otsustades 6. IX. 1926. a. G. Šeel ja Ko'le, mingisuguse kokkuleppe põhjal van den Boš'ile pidid kuuluma.

Riigikohtule antud kaebuses palub A. van den Boš'i volinik vann. adv. A. Piip Tulumaksu peakomitee otsuse ära muuta ja tema volitajat 1922. a. tulumaksu maksmisest vabastada. Kaebaja seletab: 1) et Tulum. sead. § 60 ja 84 põhjal oli 1921. a. tulude maksustamine oktoobrikuul 1927. a. juba aegunud, kuna 1921. a. tulud kuulusid deklareerimisele 1. veebruaril 1922. a. ja esimese poole tulumaksu õiendamise tähtajaks oli 30. september 1922. a. 2) et Tulum. sead. § 2 p. a järele ei kuulu van den Boš, kui Hollandi kodanik ja Hollandi aukonsul üldiselt tulumaksu alla ja võiks maksustatud olla ainult tuluallikate pealt, mis § 2 tähenduses märgitud. Van den Boš'il tähendatud tuluallikaid ei olevat aga olnud. Temal ei olevat Eestis kinnisvara ega olevat tema saanud tulu vabariigi kassast. Samuti ei olevat temal olnud mingisugust ettevõtet, sest ettevõtte mõiste alla Tulum. sead. § 2 tähenduse mõtte järele käivat ainult eriline majanduslik ühik omaette raamatupidamisega, varanduse valitsemisega ja rea operatsioonide toimetamisega äri otstarbel. Juhuslikult saadud summad ei olevat Tulum. sead. § 2 tähenduses ette nähtud; 3) et summad, mis van den Boš'i 1921. a. tuluks arvatud, ei olevat viimane tegelikult mitte omale saanud, vaid kolmandatele isikutele komisjonitasuna edasi andnud, nagu teisedki summad, mis Tulumaksu peakomitee otsusega van den Boš'i tulude hulgast välja jäetud.

Asja arutanud ja prokuröri arvamus kuulunud, leiab Riigikohus:

Käesolevas asjas tuleb kõige pealt kindlaks teha, kas tulumaksu määramine A. van den Boš'ile 13. oktoobril 1927. a. 1921. a. tulude pealt sündis Tulumaksu sead. § 60 ette nähtud tähtajal, või tuleb seda maksustamist lugeda sündinuks peale seda tähtaega, kus maksustamise võimalus juba aegunud oli. Tulum. sead. § 60 lausub: „Maksukohuslased, kes maksu määramisel juhtumisi vahele jäänud ehk kes põhjusega maksust vabastatud, ehk jälle vähemas suuruses on maksu alla pandud kui nõuetav, tulevad selle selgumisel maksu alla täiel määral ehk lisandlikult kõige vahelejäanud aja eest, kuid mitte rohkem kui läinud viie maksuaasta eest.“ Tulumaksu peakomitee on asunud seisukohale, et § 60 järele võib tulumaksu

määrata viie maksuaastale järgneva kogu kuuenda kalendriaasta kestusel, s. o. et 1921. a. tulude pealt võib tulumaksu määrata veel 31. dets. 1927. a. kuna kaebaja asub seisukohal, et 1921. a. tulude pealt, mis maksustamisele kuulusid 1922. aastal, võib tulumaksu määrata ainult kuni 1. veebruarini 1927. a. Peab ütleva, et Tulum. sead. § 60 iseenesest ei ole küllalt täppis ja annab aluse mitmeti mõistmiseks. Kõigepealt ei määra Tulumaksu seadus kuskil täpsalt maksuaasta mõistet, ja eriti ei ole küllalt selgesti § 60 näha, mis seal on mõistetud „läinud viie maksuaasta all“. Tulumaksu seaduse normidest on üldiselt selge, et maksuaasta all tuleb mõista aastat, millal selle seaduse järele tulumaksu määratakse ja millal seaduse järele määratud tulumaks kuulub tasumisele. 1921. a. saadud tulude pealt määratakse tulumaks ja tasutakse tulumaks 1922. aastal ja seepärast tuleb ka § 60 järele 1921. a. tulude suhtes maksuaastaks lugeda 1922. aastat. Kuid kui „maksuaasta“ all mõista aastat, millal tulumaks seaduse järele maksmisele kuulub, siis ei saa § 60 ette nähtud tähtaega tagantjärele maksustamiseks „mitte rohkem, kui läinud viie maksuaasta eest“ mõista nii, et seda maksustamist võib teostada kuuendal aastal kogu kalendriaasta kestusel. Tulumaksu seaduse § 49 ja 50 järele peab tulumaksu määramine normaalselt sündima hiljemalt 1. juuliks ja § 64 järele on tulumaksu tasumise normaalseteks tähtaegadeks 30. september ja 30. november. Võtame nüüd näiteks juhu, kus maksukohuslasel on 1921. aastast alates kuni 1927. aastani igal aastal tulud olnud ja kus maksukohuslasele on üldises korras ka tulumaksu määratud. Maksukohuslane on tasunud 1922., 1923., 1924., 1925., 1926. ja 1927. maksuaastal seaduslikkudel tähtaegadel oma tulumaksu. 1927. aastal detsembrikuus aga selgub, et maksukohuslasel on 1921. aastast alates igal järgneval aastal olnud erituluallikas, mida tema ei deklareerinud ja mida maksustamisel arvesse ei ole võetud. Tul. sead. § 60 järele tuleks teda lisandlikult maksu alla panna täiel määral, kuid mitte rohkem kui läinud viie maksuaasta eest. Kas antud juhul 1927. a. tuleb maksukohuslase suhtes lugeda ka „läinud maksuaastaks“? 1926. a. tulude eest oli temale juba 1927. a. tulumaks määratud ja tema oli selle tulumaksu ka juba 30. novembril lõplikult ära õiendanud, ning lisandlik maksustamine ise sünnib § 60 alusel. Asudes Tulumaksu peakomitee seisukohale, tuleks sel juhul § 60 põhjal lisandlikult määrata tulumaksu 1921. a. tuludega alates ja lõpetades 1926. a. tuludega, s. o. § 60 põhjal pannakse maksukohuslane lisandlikult maksu alla kuue maksu aasta eest. § 60 alusel võib aga maksu alla panna ainult viie maksuaasta eest. Ettetoodud näitest peaks selguma, et Tulumaksu peakomitee seisukohta Tulum. sead. § 60 tõlgendamisel ei saa õigeks pidada. Kuid ei saa ka õigeks pidada kaebaja seisukohta, et Tulum. sead. § 60 põhjal lõpeb maksustamise õigus 1. veebruariks järgneval kuuendal aastal, mil lõpeb tähtaeg tulude deklaratsiooni esitamiseks. Tulude deklaratsiooni esitamine ei ole ilmtingimata tarvilik tulumaksu määramiseks, tulumaksu võib määrata maksukohuslasele ka ilma tema poolt deklaratsiooni esitamata ja selle mitteesitamise tagajärjena on ette nähtud § 76 ainult vastavad trahvid. § 41-el ei ole olulist tähtsust § 60 tõlgendamisel. Kuid § 60 tõlgendamisel tuleb arvesse võtta Tulumaksu seaduses ette nähtud maksustamise ja maksumaksmise normaalkorda (§§ 49, 50, 64 esimene lõige) ja erikorda (§§ 59, 60 ja 64 teine lõige). Üldise normaalkorra järele peab tulumaks määratud olema 1. juuliks ja määratud maks tasutud olema 30. septembril ja 30. novembril. Üldise normaalkorra järele langevad ühe aasta peale nii maksu määramine kui maksu õiendamine, ja see aasta kannab ka eelmise aasta tulude suhtes maksuaasta nime. Erikorras maksustamisel ei pruugi maksumääramine ja maksu õiendamine üldse ühe aasta sisse langeda, vaid § 64 teise lõike põhjal on näiteks võimalik, et 1926. aasta tulude pealt määratakse maks 1927. aastal, mis 1926. a. tulude suhtes normaal-maksuaastaks, kuid maksu õiendamise seaduslikud tähtajad võivad langeda 1928. aasta peale. Tähele pannes, et Tulumaksu seadus määrab üldmaksustamise tähtajaks 1. juuli ja et § 60 põhjal võib lisandlikult maksu määrata maksukohuslasele, kellele samal aastal üldmaksustamise korras juba maks määratud, kuna sama paragrahvi järele ei või maksu määrata rohkem kui läinud viie

aasta eest, peab arvamusele jõudma, et § 60 alusel võib tulumaksu määrata läinud viie maksu-aasta eest järgneval kuuendal maksuaastal 1. juulini. Niisugune § 60 tõlgendamine oleks vaba vastuoludest ja selle juures langeks ka maksuaasta sisse nii maksu määramine kui ka maksu õiendamine. A. van den Boš'ile on 1921. a. tulude pealt 1922. a. tulumaksu määratud alles 13. oktoobril 1927. a. ja maksuleht temale kätte antud 20. oktoobril. Eeltoodud kaalutluste põhjal tuleb seda maksustamist § 60 põhjal ebaõigeks pidada, sest see maksustamine oleks võinud sündida ainult 1. juulini 1927. a. Kuna ettetoodud põhjustel A. van den Boš'i 1921. a. tulude maksustamine üldse ära langeb, siis ei ole enam põhjust arutada kaebaja poolt esitatud teisi vastuväiteid selle maksustamise vastu.

Ettetoodud põhjustel Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 2 põhjal **otsustas** Riigikohus: Tulumaksu peakomitee otsus 24. maist 1928. a. tühistada.

Nr. 42.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

2. oktoobril 1928. a.

Hans Tattari kaebus Töö-hoolekandeministeeriumi otsuse peale 18. maist 1928. a. pensioni asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja Riigikohtu abiesimees A. Palvadre; Riigikohtu prokurori abi A. Luiga.

Töö-hoolekandeministeerium, läbi vaadates 18. V. 1928. a. Hans Tattari pensioninõudmise asja ning leides: 1) et Hans Tattar on pensioniõiguslikus teenistuses olnud 24 a. ja teenistusest lahkunud haiguse puhul, mis õiguse annab pensioni saada Pensioniseaduse § 11 ja tabeli nr. 2 alusel 63% aasta palgast, kuna Vene sõjaväes teenitud sunniga 1893—1897 a. Pensioniseaduse põhjal arvesse võtta ei saa, 2) et Tattar on eelviimasel kõrgema palgaga ametikohal alla 2 a. teeninud, mis pärast pensioni tuleb määrata viimase ametikoha palgamäärast 900 krooni aastas, 3) et pensioni nõudmine on esitatud Töö-hoolekandeministeeriumi nimele 19. I. 1928. a., 4) et ühekordset toetusraha § 29-b põhjal Tattarile ei saa määrata, otsustas määrata Hans Tattarile pensioni 567 krooni aastas, alates 19. jaanuarist 1928. a.

Riigikohtule antud kaebuses seletab Hans Tattar: 1) et Riigi ja omaval. teenijate pensionisead. § 15 p. b täpsa mõtte järele peaks temale pensioni määratama eelviimase teenistuskoha, s. o. Rasina vallavalitsuses saadud palga järele, kuna § 15 viimase lõike järele määratavat pensioni viimase ametikoha palga järele juhul, kui ametnik vabastatakse teenistusest ametikohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud raskete haavade, vigastuste või haiguste pärast, 2) et tema on pensioni nõude esitanud 15. dets. 1927. a., mis ajast temale ka pensioni tuleks arvata, 3) et Riigi ja omaval. teenijate pensioni sead. § 18 ja Kaitseväelaste pensionisead. § 19 põhjal peaks arvesse võetama ka tema sundteenistusaeg Vene sõjaväes.

Kaebaja palub tühistada Töö-hoolekandeministeeriumi otsus 18. maist 1928. a. ja asi saata samale ministeeriumile uueks otsustamiseks.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud leiab Riigikohus:

1) Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioni seaduse (RT 123/124 — 1924) § 44 ja 81 järele määratakse pension, kui seda on nõutud pärast teenistusest vabastamist, sellest päevast, mil pensioninõudja on esitanud palve Töö-hoolekandeministri nimele. Nagu asja algtoimetusest nähtub, on kaebaja palvekirja pensioni saamiseks Töö-hoolekandeministri nimele kirjutanud 19. I. 1928. a. ja sellest päevast on temale ka pension määratud.

2) Kaebajale on pension arvatud Pensioniseaduse § 15 eelviimase lõike järele (RT 149 — 1924), kus on ette nähtud, et pension arvatakse eelviimase koha järele ainult siis,

kui pensioninõudja on eelviimasel kohal vähemalt kaks aastat teeninud. Kaebaja aga ei ole Rasina vallavalitsuses kahte aastat teeninud ja seepärast on temale ka pension määratud viimase koha järele. § 15 esimene lõige p. p. a ja b all näeb ette juhu, kus pensioni nõudja viimasel kohal rohkem palka on saanud, kui eelviimasel kohal, kaebaja on aga viimasel kohal vähem palka saanud, kui eelviimasel kohal ja seepärast ei tule käesolevas asjas ka käia § 15 esimese lõike järele, vaid § 15 eelviimase lõike järele.

3) Kaitseväelaste ja nende perek. pensionisead. § 19 on maksev ainult teenistuse kohta Eesti kaitseväes. Teenistuse arvestamine endises Vene sõjaväes on ette nähtud sama seaduse §§ 27 ja 28, kus aga sundaja teenistuse arvestamist endises Vene sõjaväes ei ole ette nähtud. Samuti ei näe ette sundaja teenimise arvestamist end. Vene sõjaväes Riigi- ja omav. teenijate pensioni seaduse § 18, kus räägitakse teenistusest Vene valitsuse ajal riigi ja omavalitsuste asutistes vabariigi praegustes piirides, sest sundaja teenimist Vene sõjaväes ei loetud üldiselt teenistuseks riigiasutises, samuti kui ei käinud sundaja teenija sõjaväes riigiteenija mõiste alla.

Kõigil esitatud põhjustel ei ole alust Töö-hoolekandeministeeriumi kaevatud otsuse tühistamiseks, mispärast Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 1 põhjal **otsustas** Riigikohus: Hans Tattari kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 43.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

21. septembril/5. oktoobril 1928. a.

Tartu linnavalitsuse voliniku vann. adv. Juhani Ostrati revisjonikaebus Tartu-Võru rahukogu otsuse peale 11. novembrist 1927. a. A/s. Royal-Film'i kaebe asjas kino „Central'i“ lõbustusmaksu pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

13. detsembril 1926. a. Tartu-Võru rahukogule antud kaebuses A/s. Royal-Filmi volinik seletas, et 31. augustil 1926. aastal otsustas Tartu linnavolikogu linna kasuks kinodelt võetavat lõbustusmaksu terve 1927. aasta peale 3.060.000 marga suuruses kindlaks määrata ja selle summa määramise aluseks võtta kinode harilikud pileti hinnad. 15. oktoobril 1926. a. on Tartu linnavalitsus selle linna kasuks võetava lõbustusmaksu üksikute kinode vahel ära jaotanud. Selle jaotusega ei olnud volitaja rahul ja palus linnavolikogu seda tühistada ning uus jaotus toime panna, kuid see palve on linnavolikogu poolt 10. novembril 1926. a. tagajärjeta jäetud. Selle linnavolikogu otsusega ei ole volitaja rahul ja leiab, et see otsus ei ole seaduslik ja tuleks ära muuta järgmistel põhjustel:

Tartu linnavalitsus on kinode pealt linna kasuks võetava lõbustusmaksu jaotuse juures kino „Central'ile“ 1927. aasta eest 765.000 marka lõbustusmaksu määranud, ilma et tema oma otsust lähemalt oleks põhjendanud ja selles maksu jaotuse objektiivseid aluseid ära näidanud. Linnavolikogu on sellega ühinenud, ilma et ka tema otsusest näha oleks need põhjused, mis maksuvõtjat on maksu jaotuse juures juhtinud. Niisugune maksujaotuse viis on õiguslikus riigis lubamatu, sest säärasel korral ei ole maksumaksja millegagi administratiivse omavoli eest kaitstud. Ja nimelt: käesoleva aasta jaotuse põhjal maksis volitaja sama kino pealt 580.000 marka lõbustusmaksu, kuna tuleva aasta eest peab mingipärast 765.000 marka lõbustusmaksu maksma. Asja sisu juures peatudes tähendab, et volitajale kino „Central'i“ pealt määratud lõbustusmaks ei ole õiglane ja ei vasta Tartu linnavolikogu otsusele 31. augustist 1926. a. ning kino „Central'i“ töötamisvõimalustele. Kõigi kinode töötamis-

võimalused on platside arvust ja hinnast sõltuvad. Tartu linnavalitsus lõbustusmaksu jaotuse juures oleks pidanud aluseks võtma kinode harilikud piletihinnad vastavalt linnavolikogu otsusele 31. augustist 1926. a. Selle järele oleks linna kasuks kinode pealt 1927. aasta eest võetav lõbustusmaks 3.060.000 marga suuruses tulnud üksikute kinode vahel järgmiselt ära jagada: kino „Apollo“ 682.972 marka, kino „Athena“ — 674.127 marka, kino „Central“ — 595.824 marka, kino „Ideal“ — 572.349 marka ja kino „Illusion“ — 532.728 marka. Palub ära muuta Tartu linnavolikogu otsus 10. novembrist 1926. a. ühes Tartu linnavalitsuse otsusega 15. oktoobrist 1926. a. kinode pealt linna kasuks 1927. aasta eest võetava lõbustusmaksu jaotuse asjas ja asi temale tagasi saata uue lõbustusmaksu jaotuse toimepanemiseks.

Asja käigus kuulati üle tunnistajad Hans Vassar, Teodor Johanson, Andres Hefftlar, Mark Schenderov ja Anette Adamson ning vaadati läbi asja juurde lisatud vastav maksujaotuse kavand.

Kaebaja volinik toetas kaebust ja palus seda rahuldada. Kaebaluse volinik seletas, et lõbustusmaksu määramise juures on arvestatud nii kohtade arvu, piletite hindu, kui ka igasuguseid muid asjaolusid, näiteks kino asukohta ja mugavust. Kino „Central“, võrreldes teiste kinodega, on saanud paremaid filme, ja ka rahvast käib palju, mis võimaldab suuremat sissetulekut; pealegi on kino „Central“ ja A/s. Royal-Film ühtede ja samade omanikkude käes. Kino „Central“i“ puhaskasu tõuseb 200.000 margani, mis juba küllaldaseks tõenduseks; kõiki eelpoolnimetatud asjaolusid arvestades, palub kaebuse tagajärjeta jätta. Kaebaja volinik teatab, et kino „Central“ ja A.-s. Royal-Film on kaks täiesti iseseisvat asutist.

Rahukogu 11. nov. 1927. a., olles käesoleva A.-s. Royal-Filmi kaebuse läbi vaadanud, leidis, et see väärrib rahuldamist järgmistel kaalutlustel.

Lõbustusmaksu muutmise seaduse (vt. RT 44 — 1922) § 1 põhjal võib linn lõbustusmaksu võtta kinode käest kahte moodi, kas piletite pealt või istekohtade arvu pealt. Sama seaduse § 2 põhjal määravad maksu suuruse linnavolikogud 10% kuni 50% pileti hinnast, istekohtade pealt võetava maksu korral aga oma äranägemise järele. Tähendab, istekohtade pealt maksuvõtmise korral pole linnavolikogu seaduse poolt ühe või teise normiga piiratud, kuid seaduse täpsa mõtte järele peab ta selle suuruse ikkagi kindlaks määrama. Sama seaduse § 3 järele võivad linnavolikogud kinode lõbustusmaksu summa järgmise terve aasta peale kindlaks määrata, mis linnavalitsus seaduses antud tähtpäevaks kinode vahel ära jagab. Seadus ei ütle küll, mis alusel see jagamine peab sündima, kuid pole kahtlust, et siin linnavalitsuse äranägemist ei saa oletada, kuna see käiks Põhiseaduse § 83 vastu, mille järele avalikku maksu või koormatust võib peale panna ainult seaduse alusel. Seaduse alus on aga, nagu eespool ette toodud, kas piletihinnast teatav protsent või istekohta pealt maks linnavolikogu määramise järele. Ja on linnavolikogu kõikide kinode peale terve aasta kohta teatava summa jagamiseks määratud, siis võib linnavalitsus ainult istekohtade arvu järele jagamist toimetada, kuna protsentide määra pole linnavolikogu kindlaks teinud. Tartu linnavolikogu 1926. a. 31. augusti koosoleku protokollist nähtub, et linnavolikogu määras Tartus asuvatelt kinodelt 1927. a. linna kasuks võetava lõbustusmaksu suuruse 3.060.000 marga peale kindlaks. Protokollis on edasi tähendatud, et selle summa määramise aluseks on võetud kinode harilikud piletihinnad; kui kinopidajad hindasid tõstavad, siis tõstetakse vastavalt ka lõbustusmaksu. Kõik see on seadusega kokkukõlas. Tartu linna kinodes on kokku 2265 istekohta, nagu nähtub linnavalitsuse vahikirjast nr. 6693 ja maksujaotamise kavandist. Kui nüüd 3.060.000 marka selle arvu peale ära jagada, saame ühe istekohta jaoks 13.571 marka ja kaebaja kino „Central“ile“ tema 453 istekohta järele 612.003 marka. Niipalju oleks kaebaja kino peale pidanud 1927. aasta maksu langema, linnavalitsus on aga temale oma otsusega 15. oktoobrist 1926. a. määratud 765.000 marka, sellega palju rohkem, kui „Central“i“ istekohtade arv õigustaks määrama, ja säärane jagamine läheb seaduse määrustest lahku. Kaebaluse volinik seletab, et linnavalitsus võtab lõbustusmaksu jagamise juures arvesse nii

kohtade arvu, piletihindad, kui ka igasugused teised asjaolud, näiteks kino asukohta ja mugavused. Seda asjaolu tõendas ka ülekuulatud tunnistaja Hans Vassar, kes maksujaoskonna ametnikuna linnapea korraldusel lõbustumaksu jaotamise kavandi kinode vahel koguni kaheksas teisendis kokku seadis. Säärane mitmekülgne arvestamine pole aga lõbustumaksu võtmisel seaduse poolt lubatud. Seadus näeb ainult istekohtade arvu arvestamist ette ja lubab oma äranägemise järele talitamist ainult linnavolikogule istekoha pealt võetava maksu suuruse kindlakstegemisel või aasta kogusumma määramisel, mitte aga rohkem. Maksuseadusi ei saa mitte laiendavalt tõlgendada ja linnavalitsus ei võinud sellepärast kohtade arvu kõrvale veel teisi jagamise aluseid võtta, ehk olgu siis, kui see oleks seaduses eriti olnud ära tähendatud, nagu näit. Trahterimaksu sead. §§ 30 ja 32. Tartu linnavalikogu jättis oma otsusega 10. novembrist 1926. a. kino „Central'i“ pidaja kaebuse linnavalitsuse eespooltähendatud otsuse peale tagajärjeta, kinnitades sellega linnavalitsuse poolt toime pandud seadusevastast lõbustumaksu jagamist. Sellepärast tuleb Tartu linnavalikogu otsus ühes linnavalitsuse otsusega kinode pealt linna kasuks 1927. aasta eest võetava lõbustumaksu jaotuse asjas ära muuta ja Tartu linnavalikogule ette kirjutada tähendatud lõbustumaksu uueks jaotamiseks korraldus teha.

Eeltoodud põhistel Rahukogu Adm. k. k. §§ 21 ja 22 p. 2 juhatusel otsustas: ära muuta Tartu linnavalikogu otsus 10. novembrist 1926. a. ühes Tartu linnavalitsuse otsusega 15. oktoobrist 1926. a. kinode pealt linna kasuks 1927. aasta eest võetava lõbustumaksu jaotuse asjas ja Tartu linnavalikogule ette kirjutada kinode pealt 1927. aasta eest võetava lõbustumaksu uueks jaotamiseks korraldus teha.

Riigikohtule antud revisjonikaebuses palub Tartu linnavalitsuse volinik vann. adv. J. Ostrat eellettetoodud rahukogu otsust tühistada, sest Rahukogu olevat ekslikult leidnud, et Tartu linnavalitsusel ei olewat õigust lõbustumaksu jaotamisel üksikute kinode vahel arvestada kino asukohta, mugavust j.n.e., nagu see näit. Trahterimaksu seaduses §§ 30 ja 32 ette nähtud. Lõbustumaksu muutmise seaduse (RT 44 — 1922) motiividest olevat selgesti näha, et selle seadusega olewat linnavalitsusele lõbustumaksu jaotamisel samasugune õigus antud nagu Trahterimaksu seaduseski. See nähtuvat Riigikogu istungi protokollidest Lõbustumaksu seaduse muutmise seaduse vastuvõtmisel ja seaduse § 4, mis paragrahvi järele olewat linnavalitsusel õigus lõbustumaksu jagamist toimetada, olles mitte piiratud istekohtade arvuga.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et kaevatud rahukogu otsus tuleb tühistada ja asi uueks otsustamiseks sama rahukogule tagasi saata järgmistel põhjustel:

Nagu kaevatud otsusest nähtub, leiab rahukogu, et Lõbustumaksu muutmise seaduse § 3 põhjal võivad linnavalikogud kinode lõbustumaksu summa, mis terve aasta peale kindlaks määratud, jagamisel kinode vahel arvesse võtta istekohtade arvu, kuna peale kohtade arvu veel arvestamine iga kino piletihindadega, asukohta ja mugavusega ei olewat seaduse poolt lubatav.

Seda rahukogu arvamust ei saa Lõbustumaksu muutmise seadusega kokkukõlas olevaks lugeda. 1920. a. seaduse nr. 180 (RT 61/62) põhjal võis lõbustumaksu võtta teatav % piletihindast või kuni kaks marka iga ühe inimese istekoha pealt päevas. Samad lõbustumaksu võtmise alused üldistes joontes on 21. III. 1922. a. Riigikogu poolt vastu võetud Lõbustumaksu muutmise seaduse (RT 44 — 1922, sead. nr. 16) §§ 1 ja 2 alles jäänud, kuna § 3 on ette nähtud täiesti uus maksukord, mida linna- ja alevivolikogud olid õigustatud maksma panema § 5 põhjal 1922. a. lõpposa peale, sealjuures vastavaid tähtaegu ära määrates. § 3 tähendatud korras määrab linnavalikogu lõbustumaksu summa kinode pealt järgmise terve aasta peale kindlaks, mis linnavalitsus teatavaks tähtpäevaks kinode vahel ära jagab ja selle jaotuse oma ruumidesse üldiseks teadmiseks üles paneb (15. okt. — 1.

nov.). Et linnavalitsus linnavolikogu poolt määratud üldise kinoasutiste peale langeva lõbustumaksu summa jagamisel üksikute kinode vahel peaks arvestama ainult iga kino istekohtade arvu, nagu seda rahukogu seletab, on alusetu. Ei saa seda oma äranägemise järele talitamiseks lugeda, kui linnavalitsus nimetatud jagamise juures arvestab iga üksiku kino istekohtade arvu, pileti hindade kõrgust, asupaika ja muid soodsaid või mittesoodsaid asjaolusid. Seadus ei näe küll otseselt ette, mis alusel lõbustumaksu jagamine tuleb toimetada, kuid kui tutvuda Lõbustumaksu muutmise seaduse projekti juurde lisatud seletuskirjaga (Riigikogu protok. lisa nr. 392 (19) 1—IX istungjärk lk. 814) ja aruandja seletusega Riigikogus (I. Riigikogu prot. 5. istungjärk 1922 a. lk. 75, 148), siis selgub, et § 3 tähendatud (kolmas) maksukord sarnaneb trahterimaksu korruga (§ 30 ja 32) ja on säärasena ka mõeldud. Seega näeb lõbustumaksu muutmise seadus kolm teineteisest erinevat lõbustumaksu määramise korda ette.

Neil põhjustel ja Adm. k. k. § 35 põhjal otsustas Riigikohus: Tartu-Võru rahukogu otsus 11. novembrist 1927. a. tühistada ja asi sama rahukogule uueks otsustamiseks saata teises kohtukoosseisus.

Nr. 44.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

25. septembril / 8. oktoobril 1928. a.

Hans Tuksam'i kaebus Sõjaministri otsuse peale 26. juulist 1927. a. pensioni asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik
A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Sõjaministri otsusega 26. VII 1927. a. on reserv-major Tuksamile pensioni määramise asi eitavalt otsustatud põhjendusel, et major Tuksam on teenistusest vabastatud omal palvel, aga mitte haiguse tõttu, ja et tema on pensioni peale välja teeninud ainult 23 aastat 10 kuud 11 pv., kuna Kaitsev. pens. sead. § 33 pensioni õigustavaks aja alammääraks on 25 aastat ette nähtud. Teenistusaja arvestamisel on teenistus diviisistaabi ülema kohal loetud teenistuseks administratiivkohal ning selle põhjenduseks on Korraldusvalitsus teatanud reserv-major Tuksamile kirjaga 29. aug. 1927. a. järgmist: „Staabiülema koht ei ole rivikoht pensioni peale aja arvestamisel. Pensioni seaduse järele loetakse ainult need kohad rivi ametikohtadeks, kus teenistuse ala nõuab füüsiliselt raskete riviharjutuste kaasategemist sõdurite õpetamisel ning missugused ametkohad on seotud igakülgse vastutusega alluvate eest mitte ainult teenistuse alal, vaid ka väljaspool teenistust.“

26. I 1928. a. Riigikohtule antud kaebuses palub reserv-major Tuksam tühistada Sõjaministri otsust 26. VII 1927. a. ja tunnistada diviisistaabi ülema koht riviametikohaks. Kaebaja seletab, et Kaitsev. ja nende perekondade pens. seadus ei määra ära riviametikohti ja et diviisistaabi ülemale alluvad riviväeosad, nagu õppekompanii, mitte ainult teenistuse alal, vaid ka väljaspool teenistust, kuna diviisistaabi ülem on ka oma alluvate eest igakülgselfastutav.

Asja arutanud, poolte seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: Kaitsevälaste ja nende perekondade pens. sead. (RT 149 — 1924) § 20 järele loetakse teenistus kaitseväes riviametikohtadel pensioni arvestamisel iga neli päeva viieks päevaks administratiivteenistuses. Sama paragrahvi juurde kuuluva märkuse järele on riviametikohad ette nähtud vastavates seadustes. Seda soodustust riviametikohtadel teenivatele kaitsevälastele ei olnud endises Pens. seaduses ning selle võtmist praegu maksvasse Pens. seadusse on Vabariigi Valitsuse seletuskirjas seaduse eelnõu juurde järgmiselt põhistatud: „Kaitseväe

ettevalmistus sõjale nõuab intensiivset ja järjekindlat tööd selleks, et kasvatada sõdureid vastupidavateks sõjaraskustele. Selle ülesande täitmiseks tuleb elukutselistel kaitseväelastel, kelle peal lasub kaitseväe väljaõpetamine — riviohvitseridel, vaatamata nende eluea peale, alatasa kaasa teha raskaid harjutusi, kus sagedasti sõjatingimusi kõigis sõjaraskustes järele aimatakse. Samuti peab riviohvitser olema alluvate eest hoolitseja ja nende eest igakülgne vastutaja, mis nende peale paneb raskemad kohused, kui teenistus sõjaväes administratiivametikohtadel või kodanlik teenistus ükskõik mis alal. Sarnane suuri jõupingutusi nõudev teenistus ei jäta aja jooksul halvavat mõju avaldamata riviohvitseri tervise peale, mille tagajärjel loomulikult töövõime kestus lüheneb...“ (Riigikogu protokollid, 6. istungjärk, 1924. a. lisa nr. 174). Missugused riviohvitseride kohad selle soodustuse alla kuuluvad, seda pidi lahendama § 20 märkuse järele vastavad seadlused, kuid neid vastavaid seadlusi ei ole veel seni ilmunud. Kuna Vene ajal maksvuses olnud Pensioniseaduses riviohvitseridele niisugust soodustust ei olnud ette nähtud, siis ei võinud ka tolleaegsetes sõjaväe korraldamise seadustes kaitseväelaste liigitamist 1924. a. Pensioniseaduse mõttes läbi viidud olla ja seepärast tuleb seni, kui küsimus vastava seadlusega lõplikult lahendatakse, maksvatest seadustest kaudselt vastust leida küsimusele, kes riviohvitseridest selle soodustuse osalisteks võivad saada. Lähtekohaks võttes Vabariigi Valitsuse seletuskirja, mis põhistab § 20 tekkimislugu, peab kõige pealt selge olema, et mitte kõik riviohvitserideks maksvates seadustes loetavad kaitseväelased ei või § 20 alla käia, sest riviohvitseridest võivad üksikud teenida ka administratiivkohtadel (Kaitseväe ohvits. teenistusk. seadl. § 115, RT 37/38 — 1924), missugune teenistus ei vasta aga neile tingimustele, mis on põhjustanud § 20 tekkimise. S.S.K.V. r. §§ 199, 244, 246 järele otsustades ei saa ka diviisistaabi ülema kohta niisuguseks riviohvitseri kohaks pidada, mis § 20 soodustuse alla käiks, sest eeltähendatud paragrahvide järele on diviisistaap diviisi valitsemisorganiks ja staabiülema amet kannab samuti administratiivameti iseloomu, ning staabiülema harilikkude igapäevaste ülesannete hulka ei käi kaitseväe tegelik väljaõpetamine ja raskete harjutuste kaasategemine sellel õpetamisel. Kuigi kaebaja väidab, et Eesti kaitseväes allub diviisistaabi ülemale õppekomando, kuid eeltähendatud S.S.K.V. r. määrusi ei ole muudetud ja seaduslikus korras ei ole diviisiülema ülesandeid laiendatud ka kaitseväe tegelikust väljaõpetamisest osavõtmise kohta. Et kaebaja diviisistaabi ülemaks olles ka tegelikult õppekomando väljaõpetamisest osa on võtnud, kaasa tehes raskaid harjutusi, selle kohta ei ole kaebaja kohtule andmeid ega tõendusid esitanud. Kui diviisistaabi ülema ülesanded tegelikult on laienenud nende piirideni, mis § 20 aluseks olnud, siis peab loomulikult § 20 märkuses ette nähtud seadlustes ka diviisistaabi ülema kohta nende riviametikohtade hulka võetama, mis § 20 alla käivad. Kuid jäädes küsimuse lahendamisel praegu maksvate seadluste juurde ja arvesse võttes diviisistaabi ülema ülesandeid, nii nagu nad S.S.K. V raamatus tähendatud, ei saa diviisistaabi ülema kohta lugeda vastavaks § 20 mõttele.

Ettetoodud kaalutlustel ei ole alust Sõjaministri kaevatud otsuse muutmiseks ja seepärast Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 1 põhjal **otsustas** Riigikohus: Hans Tuksami kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 45.

12. oktoobril 1928. a.

Eugen Maddisoni kaebus Riigikontrollnõukogu otsuse peale 6. juunist 1928. a. 10.000 marga tagasinõudmise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Siseministeeriumi dokumente 1926. a. jaanuari-, veebruari- ja märtsikuude kulude alal revideerides leidis Riigikontrolli tsiviilosakond, et end. Administratiivasjade peavalitsuse

juhataja Eugen Maddison'ile on makstud eritasu esinemise eest Riigikohtus F. Tompi, J. Liimanni, H. Habichti, L. Sõlgi ja A. Eichelmanni kaebuste asjus Siseministri määruste ja otsuste peale, kokku 10.000 mk. Osakond leides, et niisuguse kulu tegemiseks puudub seaduslik alus, jättis tähendatud summa õigeks tunnistamata ja tegi Siseministriteeriumile ettepaneku seda riigitulude arvele tagasi maksta.

Tähendatud ettepanekule avaldas Siseministri abi vastulause seletusega, et Siseminister ei leia võimalikuks tagasi nõuda tasu, mis on makstud ametnikkudele komandeerimise puhul Riigikohtusse Siseministriteeriumi protsesside asjus, sest riigihuvide kaitseks oleks ministriteerium pidanud komandeerima riigikohtusse oma volinikuna mõne vannutatud advokaadi, kuid arvesse võttes, et ministriteeriumi ametnik, kes asja otsustamisest ettekandjana ministriteeriumis osa võtnud, asja toimetust kõige paremini tunneb, komandeeriti vastav ametnik. Tegelikult osutuski säärane ametniku volitamine täiesti otstarbekohaseks, mida näitab suurema osa protsesside otsustamine Siseministriteeriumi kasuks; ka ei või ametnikult nõuda, et tema erilise tasuta ajaks asutiste protsesse, milleks temal mõnikord mitme päeva jooksul hilja õhtuni ja koguni keskööni tuleb kohtus viibida teises linnas, käesolevatel juhtudel Tartus. On selge, et tasu peaks suurem olema kui lihtne päevaraha, sest juba ületunnitööd arvesse võttes peaks ametnik eritasu saama; et aga sääraotes protsessides raske ületundide arvu ja hoolust kindlaks teha, on ametnikule määratud üldine tasu mitme protsessi eest, mis igatahes mitte kõrgem ei ole, kui seda oleks tulnud määrata vannutatud advokaadile. Kontrollnõukogu 6. juunil 1928. a. käesolevat asja läbi arutanud leidis, et Siseministriteeriumi seletusi käesolevas asjas ei saa kaaluvateks tunnistada järgmistel motiividel: endise Administratiivasjade peavalitsuse juhataja Eugen Maddison'i esinemistel Riigikohtus on tegemist administratiivkaebustega ministriteeriumi korralduste vastu. Sääraotes korralduste kaitsmine kohtus kuulub ministriteeriumi ametnikkude kohustiste hulka. Ametnikul, keda asutiste huvides välja komandeeritakse, peale päeva- ja sõiduraha muud eritasu seaduses ei ole ette nähtud. Ka ei saa tasu väljamaksmist põhjendada asjaoluga, et ametnik käesoleval juhul advokaati asendas ja selle eest õigustatud oli eritasu saama. Tasu on makstud ministriteeriumi eelarve § 7 ette nähtud kulude krediidist (juriidiline abi ja kohtukulud). Tähenatud kulu on eelarve mõtte järele selleks üles võetud, et asutise huvide kaitseks vilunud ja asjatundlikke õigusteadlasi palgata juriidiliste küsimuste lahendamiseks, milleks ametnikkudel tarviline vilumus või ettevalmistus puudub. On aga asutises eneses asjatundjad isikud olemas, siis ei ole ka tarvidust eratööjõudude järele ja selleks ette nähtud krediit jääb kasutamata. Ka ületunnitöö mõiste alla ei saa tähendatud kulu paigutada, sest tasumaksmise käsust on näha, et see makstakse honorariks kohtus ülesastumise eest, aga mitte ületunnitöö eest. Ka ei oleks käesoleval juhul tasumaks ületundide eest põhjendatud, kuna Vabariigi Valitsuse otsus 25. aprillist 1924. a. protok. nr. 41 nõuab, et ületundidega töötamine iseäralise lisatasu eest peab ministri poolt ette ära otsustatud olema, ning ületunnid peavad tarvilikult registreeritud olema, misuguseid nõudeid käesoleval juhul ei ole täidetud. Ka ei kuulu § 7 ette nähtud kulud oma iseloomu poolest ületunnitöö tasude hulka, sest ületunni töid võib tasuda § 1 lit. d alusel. Ühtlasi peab tähendama, et samal viisil eritasu maksmist teised riigiasutised ei ole toimetanud, kuigi mõnedel neist, näiteks Rahaministriteeriumil, ametnikud kohtutes asutiste huvide kaitsjatena esinevad. Arvesse võttes eelpooltoodud asjaolusid ja Riigikontrolli ajut. sead. § 12 p. f (RT 9 — 1919) Kontrollnõukogu otsustas: endise Administratiivasjade peavalitsuse juhatajalt Eugen Maddison'ilt tagasi nõuda temale seadusliku aluseta 1926. a. väljamakstud honorar Riigikohtus esinemise eest mk. 10.000.

Riigikohtule antud kaebuses palub Eugen Maddison Riigikontrollnõukogu eellettetoodud otsust tühistada järgmistel põhjustel:

August Möldereri kaebas 3. juunil 1927. a. (toim. nr. 438 — II — 1927. a.) seletanud Riigikohus järgmist: „Kaebaja tähendus, et tema esines Riigikohtus administratiiv-

kaebustes mitte Siseministeeriumi korralduste, vaid peakomisjoni sellekohaste otsuste põhjal, on õige. Riigiametnikud esinevad kohtutes ametiasutiste sellekohase käsu järele ja kaebaja ongi Rekvireerimise ja sõjakahjudehindamise peakomisjoni poolt kui sellesama asutise esimees volitatud kohtus esinema, kuid niisugusel korral on kaebaja, kui iga teinegi ametnik, kes oma asutise poolt selle asutise asjus kuhugi komandeeritakse, õigustatud saama ainult sõidu- ja päevarahad... kaebaja tähendus, et valitsuse määruses 25. II. 1919. a. ei ole ette nähtud peakomisjoni ülesanded, on aluseta, sest iga ametnik on kohustatud täitma kõiki kohustusi, mis tema ametiga on seotud (S K III k. § 707).“ Seda arvesse võttes oleks Riigikontrollnõukogu õigustatud temale makstud honorari tagasi nõudma, kui Riigikontrollnõukogu otsuses tähendatud asjad oleksid kuulunud Administratiivasjade peavalitsuse ülesannete hulka, kuna aga need asjad kuulunud Siseministeeriumi kantselei (eriti asjade valitseja) ja Politsei peavalitsuse kompetentsi. Riigikohtus esinenud tema neis asjus, mitte kui ministeeriumi ametnik, kes asja otsustamisest ettekandjana ministeeriumis osa võtnud, nagu Riigikontrollnõukogu otsuses tähendatud, vaid vabal kokkuleppel, kui ametnik, kellel juhuslikult vastavad teadmised.

Riigikontrollnõukogu leidvat: „Kui aga asutises eneses (arvatavasti Siseministeeriumi terves ametkonnas. E. M.) asjatundjad isikud olemas, siis ei ole ka tarvidust eratööjõudude järele.“ Kui asuda säärasele seisukohale, siis võiks vastav ametkond täiesti tasuta ära kasutada ametnikkude igasuguseid eriteadmisi selle asemel, et palgata eratööjõudusid, kuid see ei olevat ei juriidiliselt õige ega ka õiglane. Kui kohtus esinemine kuulub ametniku ülesannete hulka, siis igatahes ainult neis asjades, mis kuuluvad selle asutise (peavalitsuse, valitsuse või osakonna) kompetentsi, kus ta ametis, aga mitte terve ametkonna (ministeeriumi) asjus. Vastasel korral tekiks säärane mitteõiglane kord, kus ühe asutise (peavalitsuse j.n.e.) ametnik oma eriteadmiste tõttu oleks sunnitud tasuta teise asutise ametnikkude tööd tegema sel põhjusel, et selles asutises puudub vastav ametnik. Säärane olukord ei oleks kokkukõlas ka Põhiseadusega, mis „rajatud õiglusele ja seadusele ja vabadusele“.

Käesoleva asja arutanud ja prokuroori arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et Eugen Maddison'i kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel:

Ts. kp. s. § 1285 ja 1286 järele riigiasutised nõuavad ja kostavad kohtutes ainult iseäraliste volinikkude kaudu, keda määratakse selleks kas vastava ametkonna ametnikkude hulgast, või valitakse vaba kokkuleppe alusel isikute seast, kellel on seaduse järele õigus volinikuks olla, kusjuures määratud ametnik peab kohtule esitama kirjaliku volituse või ettekirjutuse asjast osavõtmise kohta. Adm. k. k. § 44 põhjal tuleb nimetatud Ts. kp. s. paragrahve administratiivkohtu asjus kohaldada.

Nagu asjatoimetusest nähtub, on kaebaja ülalpooltähendatud F. Tompi ja teiste kaebuse asjus esinenud Riigikohtus kui Siseministeeriumi ametkonda kuuluv ametnik Siseministri ettekirjutuste põhjal. Seega on aluseta kaebaja seletus tema esinemisest Riigikohtus vaba kokkuleppe alusel Siseministriga. Pealegi ei kuulu kaebaja vannutatud advokaatide hulka, kellel on õigus vaba kokkuleppe alusel esineda Riigikohtus (KAS § 406¹ ja 406).

Tähtsusetu on ka kaebaja seletus, et need asjad, mille puhul ta Riigikohtus esinenud, ei olevat kuulunud Administratiivasjade peavalitsuse kompetentsi, kus tema ametis, sest Ts. kp. s. § 1285 räägitakse ametkonnast, aga mitte ametkonna osakonnas teenivatest ametnikkudest, kellele võib ametkonna juhataja ette kirjutada ametkonna nimel teatavas asjas kohtus esineda. Kuna kaebaja teenis Siseministeeriumi ametkonnas, siis allus ta kui ametnik Siseministrile ja viimane võis temale ainult ettekirjutuse näol volitust anda esinemiseks Riigikohtus, aga mitte vabal kokkuleppel erilise tasu määramisega.

Neil põhjustel ja ühinedes kaevatud otsuses ettetoodud motiividega, Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus: Eugen Maddison'i kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 46.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

16. oktoobril 1928 a.

Paul Sormul'i kaebus Rahaministri otsuse peale 27. aprillist 1928 a. autasu jaotamise kohta Luise Mandeli salakauba asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja Riigikohtu abiesimees A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Tallinna-Haapsalu rahukogu otsusega 21. aprillist 1926 a. ja Kohtupalati otsusega 18. okt. 1927 a. oli Luise Mandelit karistatud Tolliseadustiku §§ 420 p. 8 ja 426 lit. a põhjal rahatrahviga 1.633.482 marga suuruses. 17. veebr. 1928 a. otsustas Vabariigi Valitsus Luise Mandelile kohtu poolt mõistetud karistust kergendada, määrates temale rahatrahvi 3.266 krooni 45 sendi suuruses. 17. aprillil 1928 a. esines Tallinna peatolliameti endine salakauba asjade ajaja Paul Sormul palvega Rahaministrile, milles seletas, et tema, kui Luise Mandelilt leitud salakauba ülesandja ja selles asjas rahukogus riigihuvide kaitseks esinenud, on õigustatud Tollisead. §§ 451, 452 ja 454 alusel L. Mandelile määratud trahvist autasu saama vähemalt 35%, mispärast tema huvitatud olevat sellest, et L. Mandelile määratud rahatrahv temalt ka õieti sisse nõutaks. Tallinna peatolliamet aga tõlgendavat ja täitvat Vabariigi Valitsuse otsust 17. veebr. 1928 a. ebaõigelt. Nimelt olevat Tallinna peatolliamet arvamusel, et L. Mandelile kohtu poolt määratud kogu trahvisumma on vähendatud 3.266 krooni peale, mis ka Mandelilt sissenõudmisele kuulub. Tegelikult tulevat aga Vabariigi Valitsuse otsust mõista nii, et selle otsusega on vähendatud ainult see trahvisumma osa, mis Tollisead. § 451 lit. a ja b järele kuulub riigile, kuna trahvisumma osa, mis § 451 lit. c järele autasuks tuleb välja anda, vähendatud ei ole, sest armuandmise aktiga võivat ainult niisuguseid soodustusi anda, mis ei riku kellegi seadusega kindlustatud huviseid ja õigusi. Tollisead. § 451 lit. a b ja c põhjal kuuluvat riigile 40% trahvisummast ja 60% autasuks määramisele. Nii tulevat käesolevas asjas arvata, et Vabariigi Valitsuse otsusega on vähendatud riigile kuuluv 40% osa 3.266 krooni peale, kuna aga 60% trahvisummast, s.o. 9.800 krooni, püsima on jäänud. Seega tulevat L. Mandelilt sisse nõuda 9.800 + 3.266, kokku 13.046 krooni. P. Sormul palus Rahaministril Tallinna peatolliametile ette kirjutada sisse nõuda L. Mandelilt 13.046 krooni tollitrahvi ja sellest palujale välja maksta autasuks ja asjajamise eest kohtus vähemalt 3.850 krooni. Rahaministri otsusega 27. apr. 1928 a. on P. Sormuli palve rahuldamata jäetud põhistusel, mis ette toodud Kohtuministri vahekirjas Rahaministrile 26. apr. 1928 a. nr. 152, nimelt, et Tollisead. §§ 451 ja 452 alusel võib autasu määrata ainult sellest trahvisummast, mis süüdlasele lõplikult seatud korras määratud; ja kui L. Mandelile on armuandmise korras kohtu poolt määratud trahvisumma vähendatud, siis tuleb temalt ka sisse nõuda ainult see vähendatud summa.

14. mail 1928 a. Riigikohtule antud kaebuses palub Paul Sormul tühistada Rahaministri otsus 27. apr. 1928 a. ja saata asi Rahaministrile uueks otsustamiseks. Kaebaja seletab, nagu palves Rahaministrilegi, et armuandmise korras ei või riivata kolmandate isikute seadusega kindlustatud huviseid ja õigusi, ja et salakauba asjus trahvitud isikud võivad armuandmise teel trahvi kergendust saada kõige rohkem selle summa ulatuses, mis seaduse järele riigile kuulub. Selles mõttes olevat välja kujunenud ka Vene ajal tolliseaduste käsitlemine, nagu see avaldunud Vene Senati otsustes 83/2 Sidorovi, 84/25 Sukerniki, 95/18 Etelsoni ja 97/16 Drü-

keri ja Kleimanni asjus. Kaebaja leiab, et praegu maksev Tolliseadustik sisult ja mõttelt täiesti sarnaneb end. Vene Tolliseaduse määrustega ja et ka rahatrahvide ärajaotamine ja autasude määramine mõlemas seadustikus on rajatud ühesugustele alustele ja põhimõtetele, mis pärast Vabariigi Valitsuse otsust 17. veebr. 1928 a. tulevat mõista ja täita nii, et selle otsusega on vähendatud L. Mandelile kohtu poolt määratud trahvisumma ainult riigile kuuluvas osas, kuna Tollisead. § 451 lit. c, 452 ja 454 põhjal kolmandate isikute kasuks minev trahvisumma osa vähendatud ei ole.

Asja arutanud, poolte seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Vabariigi Valitsuse otsus 17. veebruarist 1928 a. on sisuliselt selge: selle otsusega on Luise Mandelile kohtu poolt määratud karistust kergendatud sel teel, et temale on määratud rahatrahv 3.266 krooni 45 sendi suuruses kohtu poolt määratud rahatrahvi asemel 16.334 krooni 82 sendi suuruses. Seega on Vabariigi Valitsuse otsusega kindlaks määratud Luise Mandelilt sissenõudmisele kuuluv kogu rahatrahvisumma, aga mitte ainult vähendatud kohtu poolt määratud rahatrahvisummat riigile kuuluvas osas. Rahatrahvi sissenõudmine L. Mandelilt kaebaja poolt soovitatud suuruses tähendaks sellepärast Vabariigi Valitsuse otsuse revideerimist ja selle muutmist rahatrahvisumma sissenõudmise korras. Vabariigi Valitsus on L. Mandelile kohtu poolt määratud trahvi vähendanud armuandmise korras Põhisead. § 60 p. 8 alusel, s.o. Vabariigi Valitsus on talitanud käesolevas asjas oma võimkonna piirides. Kaebaja seletusi, et Vabariigi Valitsus on oma armuandmise õiguse teostamisel ületanud seaduslikud võimupiirid, rikkudes kolmandate isikute seadusega kindlustatud huvid ja õigused, mis pärast Vabariigi Valitsuse otsus kuulub täitmisele Rahaministeeriumi poolt ainult tema seaduslikkudes piirides, s.o. riigile kuuluva trahvisumma vähendamise osas, ei saa põhjendatuteks pidada. On õige, et kaebaja poolt nimetatud asjades Vene Senat on manifestide seletamisel asunud seisukohale, et manifestidega on maha jäetud või vähendatud tolli rahatrahve ainult riigile kuuluvas osa, seletades, et kolmandate isikute õigusi manifestidega ei või riivata. Kuid sellele seisukohale asumisel Senat on arvesse võtnud ikka manifesti teksti ennast ja omad seletused andnud kokkukõlas manifesti tekstiga, aga mitte selle vastu. Vene Senat ei ole manifeste tunnustanud mõnes osas täitmisele mittekuuluvaks põhjusel, et selles osas on ületatud seaduslikke piire, nagu seda taotab käesolevas asjas kaebaja. Mis eriti aga puutub Tollisead. põhjal jagamisele kuuluvatesse summadesse, siis kuuluvad need summad §§ 418 ja 451 põhjal jagamisele, kui nad on juba sisse nõutud või sisse makstud. Alles sellest momendist on kolmandatel isikutel kindlustatud õigus nende summade jagamist nõuda. Enne nende summade sissemaksmist või sissenõudmist ei ole aga kolmandate isikute õigused nende summade peale veel kindlustatud, sest § 412 põhjal on Rahaministril iseäranis mõjuvatel põhjustel õigus trahve maha jätta ja kauba konfiskeerimisi tühistada, samuti võib § 444 põhjal Rahaminister rahatrahve maha jätta või vähendada, või salakauba konfiskeerimist hoopis tühistada. Sellise Rahaministri tegevuse korral kaovad iseenesest mõistetavalt ka kolmandate isikute õigused nende summade peale, mis jaotamise korral neile oleksid kuulunud, ja neil ei ole mingisugust alust Rahministri sellise tegevuse vastu väielda, sest Rahaminister teotseks oma seaduslikkudes võimupiirides. Kui Rahaminister tollitrahvide küsimuste otsustamisel ei ole seotud nende isikute õigustustega, kes sissetulnud rahatrahvi jaotamisel sellest osa saaksid, siis ei ole alust lugeda ka Vabariigi Valitsust tema tegevuses Põhisead. § 60 p. 8 alusel nende õigustega seotuks, sest Tolliseadustiku järele on nende õigused kaitstud ja kindlustatud alles pärast rahatrahvi sissenõudmist.

Tähele pannes, et Rahaministril ei olnud seaduslikku alust keelduda Vabariigi Valitsuse otsuse täitmisest ega seda otsust muuta, Adm. k k. k. §§ 21 ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus: Paul Sormuli kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 47.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

16. oktoobril 1928 a.

Pärnu maavalitsuse voliniku August Ehrmanni kaebus Haridusministeeriumi korralduse peale, mis väljendatud Riigi-koolivalitsuse kirjas 14. apr. 1928 a. nr. 25394 usuõpetuse kui vabatahtliku õppeaine tundide lisatundideks arvamise pärast algkoolides.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik
A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Kirjaga 14. apr. 1928 a. nr. 25394 teatas Haridusministeerium Pärnu maakoolivalitsusele vastuseks viimase järelepärimistele usuõpetuse tundide arvestamise kohta õpetajatele tasumaksmisel, et usuõpetuse tunnid, mis Aval. algk. sead. elluviimise määruse § 4 põhjal (RT 83 — 1923) õpetajaile tasutakse kui vabatahtliku õppeaine tunnid lisatundidena, jäävad lisatundideks ka uue Õppejõudude tasude seaduse maksvusel, kuna tähendatud määrus ei ole antud mitte Õpetajate palgaseaduse ja selle seaduse muutmise seaduse põhjal (RT 41 — 1921 ja 26 — 1923), vaid on antud Avalikkude algk. seaduse § 99 põhjal (RT 75/76 — 1920), mis senini muutmata.

Riigikohtule antud kaebuses palub Pärnu maavalitsuse volinik August Ehrmann tühistada Haridusministeeriumi eeltoodud korralduse 14. apr. 1928 a., seletades, et kaevatud korraldus muudab lisatundideks kõik usuõpetuse tunnid Pärnumaa algkoolides ja sellega toob Pärnu maavalitsusele juurde mitu tuhat krooni uusi kulusid, sest Õppejõudude tasuseaduse (RT 22 — 1928) § 25 põhjal maksab maavalitsus 20% lisatundide tasust. Kaebaja leiab Haridusministeeriumi korralduse 14. apr. 1928 a. olevat ebaõige järgmistel põhjustel: 1) RT nr. 83 — 1923 a. avaldatud Aval. algk. sead. täiendava elluviimise määruse § 4 lahendavat ainult tasuküsimust ja ei omavat peale selle mingit muud eesmärki ega lahendavat muid ülesandeid; 2) Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seadus (RT 22 — 1928) lahendavat kõik tasudega seotud küsimused avalikkudes õppeasutistes ja õigustega erakoolides, loomulikult ka vabatahtlikkude õppeainete, nende hulgas ka usuõpetuse tasuküsimuse; 3) RT 22 — 1928 a. avaldatud Tasude seadus ei tegevat vahet vabatahtlikkude ja sunduslikkude tundide vahel tasu mõttes; 4) RT 83 — 1923 a. avaldatud määruse § 4 lahendavat usuõpetuse tundide tasuküsimuse „Õpetajate palgaseaduse“ nimelise seaduse § 5 märkus 2 alusel. Õppejõudude tasude seaduse § 18 teise lõike põhjal arvestatavat Palgaseaduse alusel lisatundidena arvestatud tunnid lisatundidena ainult siis, kui nad ületavad Tasude seaduse §§ 11, 13—15 ette nähtud normid, millest selgub, et Tasude seadus ei arvestavat mingisuguseid erakorralisi lisatunde, olgu need vabatahtlikud või muude ainete tunnid; 5) Õpetajate palgaseaduse nimeline seadus kaotanud oma maksvuse arvates 1. apr. 1928 a., mis pärast selle alusel ei saavat enam lisatunde arvestada. Vaidluse all oleva määruse § 4 olevat orgaanilises ühenduses Õpetajate palgaseadusega, sest § 4-ma lõpp ju ütlevat: „tasutakse usuõpetuse tunnid, kui õpetajale vabatahtliku õppeaine tunnid kui lisatunnid (Õpetaj. palgaseaduse § 5 märk. 2)“; 6) mis alusel Vabariigi Vavalitsus Aval. algk. sead. elluviimise täiend. määruse § 4 on andnud, sellel ei olewat tähtsust. Olevat isegi küsitav, kas Vabariigi Valitsus seaduse elluviimise korras võis lahendada tasude küsimust vabatahtlikkude õppeainete eest. See määrus olevat aga arusaadav olnud ainult „Palgaseaduse“ maksvuse ajal, kuna „Tasude-seaduse“ kõrval ta maksev ei võivat olla.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

RT 35 — 1923 a. avaldatud seaduse nr. 36 p. 2 järele on usuõpetus algkooli õppeaineks arvatud, ning sama seaduse p. 3 järele on usuõpetus õpetajaile ja õpilastele vabatahtlikuks õppeaineks. Vabariigi Valitsuse määruse järele 1. VI. 1923 a. (RT 83 — 1923), mis välja antud Aval. algk. sead. § 99 põhjal, tasutakse õpetajale, kellel nädalatundide arv vähemalt 24 ning kes peale selle veel usuõpetust õpetab, selle õppeaine tunnid kui lisatunnid (Õpet. palgasead. § 5 märk. 2). Õpetajate palgaseaduse § 5 märkus 2 (RT 41 — 1921), mis korraldab tasumaksmist õpetajatele tundide eest üle normaalarvu või alla selle, jäi püsima ka Õpetajate palgaseaduse muutmise seaduses (RT 26 — 1923). Avalikkude õppeasutiste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasuseaduse (RT 22 — 1928) § 18 teise lõike järele ei arvestata Õpetajate palgaseaduse muutmise seaduse järgi lisatundideks loetud tunde enam säärastena, kui nad ei ületa §§ 10, 11 ja 13—15 tähendatud nädalatundide normaalarvu. Õpetajate tasuseadus ei liigita tunde lisatundideks ja normaalarvu tundideks õppeaine lähtekohalt. §§ 10, 11 ja 15, mis korraldavad tasumaksmist lisatundide eest, võtavad aluseks ainult võimaliku normaalarvu tunde, kuna tundide normaalarvu ülesseadmisel samuti ei nimetatagi õppeaineid, mille kohta normaalarv võiks käia. Kõigest sellest peab järgnema, et tundide normaalarvud on kokku seatud, aluseks võttes kõiki õppeaineid, mille õpetamist kool peab korraldama, muu seas ka usuõpetust. Usuõpetuse aine eraldamiseks teistest õppeainetest õpetajatele tasumaksimisel ja normaalarvu tundide väljaarvamisel ei anna alust ei RT 35 — 1923 a. avaldatud seadus nr. 36 ega maksev Õpetajate tasuseadus (RT 22 — 1928). Avalik. algk. sead. § 99 põhjal võib Vabariigi Valitsus välja anda algkooli seaduse elluviimiseks määrusi, kuid nende määruste põhjal ei saa korraldada õpetajatele tasumaksmist ja õpetajate tundide normaalarvu kindlaksmääramist teisiti, kui see on ette nähtud vastavates seadustes. Pealegi ei ole Vabariigi Valitsuse määruses 1. juunist 1923 a. ette nähtud, et usuõpetuse tunde tuleb igal juhul lisatundideks arvata. Selle määruse § 4 järele tasutakse õpetajale, kellel nädalatundide arv vähemalt 24 on, usuõpetuse tunnid, kui lisatunnid (Õpet. palgasead. § 5 märk. 2 järele). Kuid Õpet. palgasead. § 5 märk. 2 järele tuli samuti maksta õpetajale iga õppeainetunni eest, mis üle 24 tunni oli, kui lisatunni eest. Kõigil ettetoodud kaalutlustel tuleb õigeks võtta Pärnu maavalitsuse seisukoht, et maksva Õppejõudude tasuseaduse järele ei tule vahet teha õpetajate normaalarvu tundide kindlaksmääramisel usuõpetuse ja teiste koolide sunduslikkude õppeainete vahel ja et usuõpetuse tunnid võivad lisatundideks loetud olla samadel alustel, kui teistegi õppeainete tunnid.

Seepärast Adm. k. k. §§ 21 ja 22 p. 2 põhjal **otsustas** Riigikohus: Haridusministeeriumi korraldus, mis Haridusministeeriumi Riigikoolivalitsuse poolt kirjaga 14. aprillist 1928 a. nr. 25394 all teada antud Pärnu maakoolivalitsusele, tühistada ja asi Haridusministeeriumile uueks otsustamiseks saata.

Nr. 48.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

16. oktoobril 1928 a.

K/m. Schenker ja Ko kaebus Tollikomitee otsuse peale tollimaksude järelnõudmise asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja Riigikohtu abiesimees A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

K/m. Schenker ja Ko esitas 24. III 1928 a. Tallinna peatolliametile ülesandekirja Hollandist saadud vihmavarjude kauba kohta ühes Hollandi päritolutunnistusega ja viimase

juurde kuuluva originaalarvega. Tollinõukogu otsustas 26. III 1928 a. päritolutunnistuse maksvaks lugeda, tollirevident tunnistas kauba kokkukõlas olevaks päritolutunnistusega ja arvas tolli Hollandi konventsiooni tariifi järele 96 krooni 60 sendi peale, missuguse summa k/m. Schenker ja Ko ära tasus ja kauba tolli korraldusest 28. III 1928 a. välja võttis. Kirjaga 19 apr. 1928 a. teatas peatolliamet k/m. Schenker ja Ko-le, et 28. märtsil on tähendatud kaubamajalt puuvillaste lihtsate vihmavarjude pealt eksikombel tollimaksu võetud Eesti-Hollandi kaubalepingu alusel, kuna seda kaupa selles kaubalepingus ei ole ette nähtud, ja et k/m. Schenker ja Ko tuleb Tollinõukogu otsuse järele 11. aprillist ära maksta hariliku ja konventsiooni tariifide vahe 30 kr. 7 senti. Selle korralduse vastu kaubamaja poolt antud kaebus on Tollikomitee otsusega 26. apr. 1928 a. tagajärjeta jäetud põhjendusel, et tollimaksu oli vähem võetud väljaarvamisel tekkinud vea tõttu, aga mitte kaubalepingu eksliku tõlgendamise põhjal. Ka tollirevident ei olevat kaupa lepingutariifi alla määranud, vaid ainult tähendanud, et kaup (pos. 1) on kokkukõlas esitatud päritolutunnistusega. Selle dokumendi järele ei olevat aga kaup üldse mitte Hollandi täieline saadus ja Hollandi kaubamaja poolt olevat ainult erafirma allkiri tõestatud.

Riigikohtule antud kaebuses palub k/m. Schenker ja Ko tühistada Tollikomitee otsus 26. apr. 1928 a. põhjendusel: 1) et päritolutunnistus oli Tollinõukogu poolt, hoolimata formaalsetest puudustest, maksvaks loetud; 2) et toll oli Eesti-Hollandi konventsiooni tariifi järele Peatolliameti poolt välja arvatud ja kaebaja poolt tasutud ning kaup välja antud, kuna tolliametitel on õigus oma otsuseid muuta ainult kauba väljalaskmiseni (Tollisead. §§ 223—227 ja 313); 3) et tolli väljaarvamisel ei olnud mingisugust aritmeetilist viga, vaid oli tegemist kaubalepingu tõlgendamisega.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Nagu asja algtoimetusest nähtub, on k/m. Schenker ja Ko kauba ülesandekirjale märgitud Tollinõukogu otsus 26. III 1928 a. „päritolutunnistus maksvaks lugeda“, ning revideerimisaktil on märkus „pos. 1 kooskõlas päritolutunnistusega“, ja et toll ja teised maksud tulevad arvata tolli konventsiooni järele. Alles 2. aprillil on tolli arvestaja revideerimisakti teisel küljel tähendatud, et päritolutunnistus ei vasta ja tuleb arvata järelmaksu 30 kr. 7 senti. 3. aprillil on asjaajaja esinenud pearaamatupidajale ettekandega korraldus teha asja otsustamiseks, kas lihtsad vihmavarjud kuuluvad konventsiooni tariifi alla, või tuleb sisse nõuda hariliku ja konventsiooni tariifide vahe, ning Tallinna Peatolliameti pearaamatupidaja ettekandel 5. aprillist on Tollinõukogu 11. apr. otsustanud täiendada Tollinõukogu otsust 26. märtsist selles mõttes, et lihtsate vihmavarjude pealt konventsiooni tolli ei saa anda ja et tolli vahe tuleb sisse nõuda. Kirjeldatud asjakäigust ja asjaoludest selgub, et käesoleval juhul ei olnud tegemist tolli ja muude tollimaksude väljaarvamise veaga, missuguse juhu ette näeb Tollisead. § 254, vaid lahkarvamustega konventsiooni tariifi käsitamisel, kuna kaup oli esialgu arvatud konventsiooni tariifi alla käivaks, pärast aga leiti, et see kaup konventsiooni tariifi alla ei kuulu. Selles mõttes ja sihis on aga tolliasutiste toimingute kontrollrevideerimine võimalik Tollisead. §§ 223—227 ja 313 järele ainult enne kauba väljalaskmist tolliasutise korraldusest. Kuna käesoleval juhul oli kaup juba 28. märtsil kauba käsutaja poolt tolli korraldusest välja võetud, siis ei olnud enam tolliasutistel õigust kaupa kontrollrevideerimisele võtta ja kaubakäsitajalt järelmaksu nõuda.

Ettetoodud põhjustel Admr. k. k. §§ 21 ja 22 p. 2 põhjal otsustas Riigikohus: Tollikomitee otsus 28. aprillist 1928 a. nr. 1674 tühistada ja asi Tollikomiteele uueks otsustamiseks saata.

Nr. 49.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

9/26. oktoobril 1928 a.

Sõmmerpalu vallavolikogu voliniku Otto Raudsep'a revisjonikaebus Tartu-Võru rahukogu otsuse peale 4. aprillist 1928 a. kaebesjas, Võru maavalitsuse 1927 a. 17. detsembri korralduse nr. 11430 vastu Kärgula-Sõmmerpalu valdade ühise volikogu 1927 a. 12. detsembri otsuse kinnitamise kohta.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Klaassen; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Kärgula ja Sõmmerpalu valdade ühine vallavolikogu, koosolekul 12. XII 1927 a. Kärgula vallamajas, otsustas nimetatud valdade ühendatud hoolekandekohtu kulud 1928/1929 aasta peale kindlaks määrata 21.000 m. suuruses. Kirjaga 19. XII 1927 a. nr. 1007 teatas Kärgula vallavalitsus Sõmmerpalu vallavalitsusele, et Kärgula ja Sõmmerpalu valdade ühise vallavolikogu otsus 12. XII 1927 a. on Võru maavalitsuse administratiiv-osakonna kirjaga 17. detsembrist 1927 a. nr. 11430 all täitmisele lubatud. Tartu-Võru rahukogule antud kaebuses palus Sõmmerpalu vallavolikogu volinik Otto Raudsep tühistada Võru maavalitsuse administratiiv-osakonna otsus 17. XII. 1927 a. nr. 11430, samuti tühistada ka Kärgula ja Sõmmerpalu valdade ühise volikogu koosoleku otsuse 12. XII 1927 a. ja ette kirjutada uus ühendatud Sõmmerpalu ja Kärgula valdade hoolekandekohtu kulude 1928/1929 a. eelarve kokku seada. Otsusega 4. aprillist 1928 a. jättis Tartu-Võru rahukogu Sõmmerpalu vallavolikogu voliniku kaebuse tagajärjeta.

Oma otsuse põhistes seletab rahukogu, et Omavalitsuse ajutise järelevalve seaduse põhjal tulevad küll vallavolikogude protokollide ära kirjad esitada järelevalve korras maavalitsusele ja et maavalitsusel on õigus administratiivkohtu korras protesti avaldada vallavolikogu otsuste vastu, kui ta neis seaduse rikkumisi leiab. Kui Võru maavalitsus Kärgula-Sõmmerpalu valdade ühendatud volikogude 12. XII 1927 a. otsuse vastu protesti ei ole andnud, siis (arvab rahukogu) ei leidnud ta nimetatud otsuses seaduse rikkumist. Et aga vallavolikogul pole järelevalve õigust maavalitsuse tegevuse üle, seepärast puuduvat alus Sõmmerpalu vallavolikogu kaebuse tõttu kaaluma hakata, kas Võru maavalitsus võis oma protestiõigust 12. XII 1927 a. otsuse kohta tarvitamata jätta või mitte, ja kas ei tuleks maavalitsuse vastav otsus tühistada. Edasi seletab rahukogu, et kui Sõmmerpalu vallavolikogu leidis, et Sõmmerpalu ja Kärgula valdade ühendatud volikogude otsus 12. XII 1928 a. seadusepärane ei ole, siis oleks pidanud ta selle otsuse vastu Adm. k. k. § 4 p. a põhjal kaebusega esinema vastava rahukohtuniku juures.

Riigikohtule antud kaebuses palub Sõmmerpalu vallavolikogu volinik Otto Raudsep: 1) tühistada — a) Tartu-Võru rahukogu otsus 4. aprillist 1928 a., b) Võru maavalitsuse otsus 17. XII 1927 a. nr. 11430, c) Kärgula-Sõmmerpalu valdade ühendatud volikogude otsus 12. XII 1927 a., 2) ette kirjutada uus ühendatud Sõmmerpalu-Kärgula valdade 1928/29 a. eelarve kokku seada ja 3) ära seletada, kus vallas peab vallavolikogude ühendatud koosolekud ära pidama. Kaebuses seletab kaebaja, et Omavalitsuse ajutise järelevalve seaduse §8 järele olevat maavalitsusel õigus ja kohus otsuseid, mis seaduse rikkumisi sisaldavad, administratiivkohtu korras protestida. Kaebuse juures rahukogule olevat esitatud Sõmmerpalu vallavolikogu 28. XII 1927 a. koosoleku prot. nr. 12 p. 12, milles olnud ära näidatud seaduse rikkumised, mis aset leidnud ühendatud vallavolikogude koosolekul; seepärast pidanud rahukogu Sõmmerpalu vallavolikogu kaebuse sisulisele arutusele võtma. Ei olevat loomulik, et vallavolikogu ise oma otsuste peale kaebusi hakkaks esitama, olles ise kaebaja ja kaevatav pool.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: käesolevas asjas on tegemist ühendatud vallavolikogude koosolekuga ja sellel koosolekul tehtud otsusega. Eesti

Vabariigi ajal maksma pandud seadustes ja määrustes ei leidu norme, mis käsitleksid kahe valla ühendatud volikogude kokkukutsumise korda. Balti kubermangude talurahva asutiste seaduse (VSK II k. § 21 märkuse lisa) § 8 p. 5 järele kuulus talurahvaasjade komissari võimupiiridesse loa andmine ühendatud vallavolikogude kokkukutsumiseks. Tähendab, ilma komissari loata ei võinud kahe valla volikogud ühendatud koosolekuks üldse kokku tulla. Talurahvaasjade komissari õigused selles suhtes tuleb Omavalitsuse ajutise järelevalve seaduse (RT 78—1919) § 12 põhjal lugeda üleläänuks maavalitsustele. Käesolevas asjas ei ole näha, et Võru maavalitsus oleks Sõmmerpalu ja Kärgula valdade volikogude ühise koosoleku kokkukutsumiseks luba andnud või korraldust teinud. Sõmmerpalu vallavolikogu 28. XII 1927 a. koosoleku protokollist aga selgub, et vallavolikogude ühise koosoleku on kokku kutsunud Kärgula vallavalitsus (protokollis on tähendatud Kärgula vallavolikogu, mis vististi eksitus). Kärgula vallavalitsusel (või vallavolikogul) puudus seaduslik alus teise vallavolikogu kokkukutsumiseks korraldust teha. Edasi nähtub asjatoimetusest, et vallavolikogude ühisest koosolekust on osa võtnud Kärgula valla 15 volikogu liikmest 12 liiget ja Sõmmerpalu valla 15 volikogu liikmest kõigest 3 liiget. Maksvates seadustes ei ole ette nähtud, missuguse koosseisu juures tuleb kahe valla ühendatud volikogude koosolekut otsustusevõimseks arvata. Kuid käsitades analoogiliselt Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seaduse (RT 97—1926) § 72, mille järele vallavolikogu koosolek on otsustusevõimne, kui on koos vähemalt pool kõigist volinikkudest, tuleb otsusele jõuda, et kahe valla ühendatud volikogude koosolek on otsustusevõimne ainult siis, kui sellest osa võtavad vähemalt pool kummagi vallavolikogu liikmetest. Eeltoodust selgub, et Sõmmerpalu Kärgula valdade volikogude ühine koosolek oli kokku kutsutud seadusevastaselt ja et see koosolek ei olnud ka otsustusevõimne. Omavalitsuse ajutine järelevalve seadus ei näe küll ette vallavolikogude otsuste kinnitamist järelevalveasutise poolt. Käesolevas asjas on tegemist kahe valla ühendatud volikogude koosoleku otsusega, missugune kokku võib kutsutud saada ainult maavalitsuse loal. Veneaegsetes vallaomavalitsusse puutuvates seadustes ei leidu otsekoheseid määrusi selle kohta, et ühendatud vallavolikogude otsused kuulusid talurahvaasjade komissari kinnitusele. Kuid silmas pidades seda, et säärased koosolekud võisid kokku tulla ainult komissari loal, peab otsusele jõudma, et neil koosolekuil vastuvõetud otsused talurahvaasjade komissarile alluvais asjus kuulusid ka komissari kinnitusele. Eeltoodud kaalutlustel jõuab Riigikohus otsusele, et käesoleval korral kuulus Kärgula ja Sõmmerpalu valdade ühendatud volikogude otsus maavalitsuse kinnitusele ja maavalitsuse teate peale selle otsuse täitmisele lubamise suhtes tuleb vaadata kui otsuse kinnitamisele. Seepärast oli Sõmmerpalu vallavolikogu ka õigustatud selle otsuse peale kaebusega esinema.

Eeltoodud põhjendustel Adm. k. k. § 35 põhjal **otsustas** Riigikohus: Tartu-Võru rahukogu otsus 4. aprillist 1928 a. tühistada ja asi samale rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 50.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

9/26. oktoobril 1928 a.

Tallinna linnavalitsuse voliniku vann. adv. abi Marta Kurfeldt'i revisjonikaebus Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale 28. märtsist 1928 a. kaebasjas Viljandi maavalitsuse töö-hoolekandeosakonna 1928 a. 10. jaanuari otsuse vastu Ida Kotsarile abiandmisest keeldumise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja Riigikohtu abiesimees A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Viljandi-Pärnu rahukogu otsusega 28. III 1928 a. on tagajärjeta jäetud Tallinna linnavalitsuse kaebus Viljandi maavalitsuse töö-hoolekandeosakonna otsuse vastu 10. I 1928 a.

Ida Kotsarile abiandmisest keeldumise asjas, põhjendusel, et Tallinna linnaval. hoolekandeosakonna kontroll-lehest 5. okt. 1927 a. on näha, et abitarvitaja Ida Kotsar elab juba 1920 aastast alaliselt Tallinnas oma leivavanemate Jaan ja Johanna Rätsepate juures ja pole kunagi elanud oma isa Jaan Kotsari juures, kelle asukoht Kõo vallas, mispärast Hoolekande sead. § 51 mõtte järele on Tallinna linnavalitsus kohustatud J. Kotsarile abi andma.

Riigikohtule antud revisjonikaebuses palub Tallinna linnavalitsuse volinik vann. adv. abi Marta Kurfeldt tühistada Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse, seletades, et Hoolekande sead. § 51 järele olenevat hoolekande kulude kandmise kohustis lapse vanemate elukohast, aga mitte lapse elukohast.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Kaebaja seletab õieti, et Hoolek. sead. § 51 järele tuleb hoolekande kohustise kulude kandmise küsimuse otsustamisel arvesse võtta lapse ema või isa elukohta, aga mitte lapse enese elukohta. Kuid käesolevas asjas ei tule hoolekande kulude kandmise küsimust otsustada Hoolek. sead. § 51 alusel. Selle paragrahvi alusel lahendatakse hoolekandekulude kandmise küsimus ainult juhul, kui lapsed on antud „lastekodusse või perekondadesse“ kasvatada. Nagu asjatoimetusest nähtub, ei ole Ida Kotsar lastekodusse ega perekonda kasvatada antud Hoolekande seaduses ette nähtud korras, vaid Ida Kotsarile on ainult ajutist abi antud. Niisugusel korral tuleb aga hoolekande-kulude kandmise küsimust otsustada Hoolekande seaduse § 19, aga mitte § 51 alusel. § 19 alusel ei ole aga Viljandi maaomavalitsus kohustatud kandma hoolekandekulusid, mis Tallinna linnaomavalitsus Ida Kotsari isikus on teinud. Nii ei kuulunud rahukogule antud kaebus ikkagi rahuldamisele, kuigi teistel põhjustel, kui see rahukogu otsuses seletatud.

Ettetoodud põhjustel Adm. k. k. § 35 põhjal **otsustas** Riigikohus: Tallinna linnavalitsuse voliniku vann. adv. abi Marta Kurfeldti revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 51.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

12. oktoobril, / 20. novembril 1928 a.

Rodion Treimuth'i voliniku vann. adv. Theodor Rõuk'i kaebus Sõjaministri otsuse peale 19. oktoobrist 1927 a. pensioni määramise asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik P. Välbe; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Reserv-kapten R. Treimuth esines 30. augustil 1927 a. Sõjaväe korraldusvalitsuse ülema ees palvega, et teda kui Vabadussõja invaliidi määrataks arstlikule läbivaatusele tööpõukaotuse protsendi kindlaksmääramiseks. 30. septembril 1927 a. esines reserv-kapten Treimuth Korraldusvalitsuse ülema ees palvega saata pensioni arvestamiseleht Töö-hoolekandeministeeriumile pensioni väljaarvamiseks, kui Vabadussõja invaliidile. 19. oktoobril 1927 a. kinnitas Sõjaminister reserv-kapten Rodion Treimuthi pensioni arvestamiselehe, mille järele temale, kui Vabadussõjas haavamise tagajärjel 35% alaliselt töövõimet kaotanule, määrati 1. juulist 1927 a. 69.720 mk. pensioni aastas kompaniiülema ametkoha palga järele (10.800 mk. + 1.900 mk.). Sellel arvestamiselehel on ära tähendatud kaebaja viimase ametkohana kaitseväes rooduülema koht 12. III 1921 a. kuni 1. X 1921 a. ja et ta ülekoosseisu teenis 1. X 1921 a. — 16. X 1921 a. ja peale selle, et Kaitseleiidust reservi arvatud 1. VII 1927 a. ja et olnud kaitseleiidus Võru maleva pealikuna 14. märtsist 1925 a. 1. juulini 1927. a.

Riigikohtule antud kaebuses palub reserv-kapten Rodion Treimuthi volinik vann. adv. T. Rõuk tühistada Sõjaministri otsus 19. oktoobrist 1927 a. volitajale pensioni määra-

mise kohta kompaniiülema koha järele ja Sõjaministrile ette panna volitajale pensioni määrata Kaitseliidu malevapealiku koha järele. Kaebaja volinik põhistab oma kaebust järgmiselt: Treimuth teeninud kaitseväes 1921 aastani, mil reservi arvatud. Reservis viibinud 14. märtsini 1925 a. Käsukirjaga kaitsevæele nr. 2680 — 1925. aastast arvatud teda reservist teenistusse Kaitseliitu ja kinnitatud Võru maleva pealikuks 14. märtsist 1925 a. arvates. Sellel kohal teeninud tema 1. juulini 1927 a., millal enese palvel reservi arvatud. Pensionilehes olevat hoopis arvesse võtmata jäetud asjaolu, et volitaja pärast esimest reservi arvamist uuesti teenistusse Kaitseliitu määratud 14. märtsil 1925 a. malevapealiku kohale ja sellel kohal teeninud ta 1. juulini 1927 a. Kaitseliidu põhikirja § 11 järele, mis vastu võetud Vabariigi Valitsuse poolt 2. veebruaril 1925 a., loetakse ohvitserid, kes teenivad Kaitseliidus malevapealiku kohtadel, tegevas kaitsevæeteenistuses olevateks ja eraisikud, kes nendel kohtadel teenivad — riigiteenijateks. Kaitseliidu põhikiri on kinnitatud Vabariigi Valitsuse poolt sõjaväe seadluste väljaandmise korras ja põhikiri ise avaldatud „Riigi Teataja“ sõjaväe numbris, kui kaitsevæe kohta käiv seadlus. Seepärast olevat Sõjaminister kohustatud pensioni väljaarvamisel ka Kaitseliidu malevapealiku kohal teeniva ohvitseri teenistusaega pensioni väljateenimisel üldise pensioni aja arvestamisel arvesse võtma. R. Treimuth teeninud Kaitseliidus malevapealikuna üle kahe aasta, mispärast ka pension pidi välja arvatama Kaitseliidu malevapealiku palga, mitte aga kompaniiülema palga järele.

Asja arutamisel Riigikohtus 12. oktoobril 1928 a. toetas vann. adv. Th. Rõuk kaebust ja palus selle rahuldada. Kaitseliidu põhikirja § 11 kõrvaldavat kõik kahtlused volitaja tegelikus kaitsevæeteenistuses oleku kohta. Sedasama nähtuvat ka Kaitseliidu põhikirja § 11-st uues redaktsioonis (RT 150 — 1925). Volitaja, kui malevapealiku kohal teeninud kaitsevæelane (kaitseliitlane), kuuluvat pensioni väljaarvamisel kaitsemaleva pealiku palga alla, teisiti ei saavat seaduseandja tahet tõlgendada (Kaitseliidu põhikiri § 11). Juhtis Riigikohtu tähelepanu asjaolule, et Sõjaminister isegi on kahelnud otsuse tegemisel, ning on asja lasknud Riigikohtusse viia otsuse saamiseks. Sõjaministri esindaja major F. Leithammel vaidles väite vastu, nagu määraks Kaitseliidu põhikirja § 11 ohvitseri kuuluvuse Kaitsev. pens. seaduse alla. Pensioni seaduse maksvuse ulatuse määravat Pens. seadus ise ära, pealegi ei olevat viimase (Pens. seaduse) sündides Kaitseliitu veel praegusel kujul olemas olnud, seepärast ei võinud seaduseandja tahe olla kaitseliitlasi selle seaduse alla arvata. Kaitseliitlasi saavat Kaitsev. pens. seaduse alla arvata vaid Pens. seaduse täiendamise teel seaduseandlikus korras, teisiti seda läbi viia ei saavat. Kuigi põhikirja § 11 (uues redakts.) loeb Kaitseliidus teenivaid ohvitseri tegelikus kaitsevæeteenistuses olevaiks, ei viivat see neid veel Pens. seaduse alla. Pens. sead. § 1 juhtivat tähelepanu ka piirivalve ohvitseridele, millest tulevat järeldada, et tegelikus teenistuses olevaiks loetakse ohvitseri, kes alluvad Sõjaministrile, kui tegelikule juhatajale. Sääraselt Kaitseliit Sõjaministrile ei alluvat, vaid ainult operatiivselt; ka ei kuuluvat kaitseliitlased kaitsevæe koosseisu ega makstavat neile palka Sõjaministeeriumi krediitidest; seepärast ei vastavat nad (kaitseliitlased) tegelikus kaitsevæe teenistuses oliajale. Kokkuvõttes tähendas Sõjaministri esindaja, et kaebaja ei olevat tegelikust sõjavæeteenistusest lahkudes 1920 a. pensioninõudmisega esinenud, seepärast ei saavat temale Kaitsev. pens. seaduse järele pensioni maksta. Palus kaebus tagajärjeta jätta. Kaebaja volinik vann. adv. Th. Rõuk vaidles ettetoodud väidetele vastu, tähendades, et vastaspoole volinik minevat iseenese väidetega vastuollu. Et Pens. seadus varem olnud kui Kaitseliit, see olevat tõsi, kuid kui ohvitseri, kes Kaitseliidus teenivad, arvatakse tegelikus kaitsevæes teenivaiks, tulevat arvata, et nad pärivad ka kõik teised tegelikus teenistuses olevate ohvitseride õigused. Millisest krediidist neile palka makstakse, ei olevat tähtis, kuna väide, et distsiplinaarselt Kaitseliidu ohvitserid Sõjaministrile ei alluvat, ei olevat tõsi. Kaitseliidu ohvitseri antavat kohtu alla ja ülendatavat aukraadis just Sõjaministri ettepanekul. Jäi kaebuse rahuldamise palve juurde. Major F. Leithammel lisa juurde, et Kaitseliidu

põhikiri § 11 on loonud uue liigi, mis ei kuulu kaitsevägede hulka. Kaitseleit olevat seltskondlik organisatsioon (põhik. §§ 1 ja 14), mitte sõjaväeosa. Toonitas, et ainult Kaitsev. pens. seaduse täiendamise teel on võimalik küsimust jaatavalt lahendada.

Asja arutanud, poolte seletused ja prokuröri arvamuse kuulnud, leiab Riigikohus, et Rodion Treimuthi voliniku kaebus tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel.

Asjatoimetusest ei nähtu, et Rodion Treimuth üldse oleks esinenud Sõjainistri või Sõjainisteeriumi ees palvega temale pensioni määrata Kaitseleidiu pealiku ametikoha ja teenistuse järele ja sääraseid tõendusi ei ole esitanud Riigikohtule ka kaebaja volinik, vaid asjatoimetusest nähtub, et Treimuth on palunud määrata temale pensioni kui Vabadussõja invaliidile. Seda pensioni ongi temale õieti määratud ja selle pensioni arvestamise vastu Treimuthi volinik Riigikohtule antud kaebuses üldse ei vaidle. Seepärast, silmas pidades, et Sõjainister ei saanudki mingit otsust teha Treimuthile pensioni määramise kohta Kaitseleidiu ametikoha ja teenistuse järele põhjusel, et Treimuth seda ei palunud, tuleb Treimuthi voliniku poolt Riigikohtule antud kaebus tagajärjeta jätta. Pealegi leiab Riigikohus, et Treimuthil üldse puudub õigus nõuda, et temale oleks pension määratud Kaitsev. pens. seaduse alusel Kaitseleidiu malevapealiku ametikoha ja palga järele. Treimuthi voliniku väited selle kohta, et Kaitseleiidus teenivatel ohvitseridel on õigus Kaitseleidiu põhikirja § 11 alusel pensioni saada Kaitseväe pens. seaduse järele, ei ole kaaluvad ja ei või põhjuseks olla Treimuthile pensioni määramiseks Kaitseleidiu malevapealiku ametikoha järele. Põhiseaduse § 84 järele ei ole lubatud kellelegi riigi kulul pajukit, vaevatasu või muud tasu määrata muidu, kui sellekohase seaduse põhjal.

Vabariigi Valitsuse poolt vastu võetud Kaitseleidiu põhikirja § 11 alusel (RT 23/24 ja 150 — 1925) loetakse Kaitseleidiu ülema, Kaitseleidiu staabiülema, malevapealiku ja tema abi ning malevkonnapealiku ja tema abi ametikohtadel teenivad ohvitserid tegelikult kaitseväeteenistuses olevaiks ja nende teenistust arvestatakse teenistusena administratiivalal.

Riigikogu poolt 19. dets. 1924. a. vastu võetud Kaitseväelaste ja nende perekondade pens. sead. (RT 149 — 1924) § 1 järele on pensioni ja ühekordse toetusraha saamise õigus, pärast kaitseväeteenistusest lahkumist, ohvitseridel ja sõjaväeametnikkudel ning nende surma puhul nende perekondadel. Selle paragrahvi juures oleva märkuse järele loetakse kaitseväeteenistuses olevateks käesoleva Pens. seaduse järele ka Sõjainistri kohal olevad kaitseväelased, olgu nad tegevas teenistuses, tagavaras või erus, samuti ka piirivalves teenivad ohvitserid ja sõjaväe ametnikud.

Et ka Kaitseleiidus teenivate ohvitseride peale oleks laiendatud Kaitseväe pens. seaduse § 1 tähendatud õigused ja et neid oleks loetud selle seaduse järele kaitseväeteenistuses olevateks, seda Kaitseväe pens. seaduses ette nähtud ei ole: ainult Kaitseväe pens. seaduse § 19 näeb ette, et pensioniõigusliku teenistusaja hulka arvatakse kaitseväelastele ka teenistus kaitseleiidlasena, mille all võiks mõeldud olla ainult sõjaaegses Kaitseleiidus teenimine. Samuti ei ole Riigikogu poolt vastu võetud ka hiljem seadust, mille järele Kaitseleiidus teenivaid ohvitseri oleks loetud Kaitseväe pens. seaduses ette nähtud kaitseväeteenistuses olevateks ja pensioniõiguslikkudeks. Põhiseaduse § 81 järele on Vabariigi Valitsusel küll õigus antud eriseaduses ette nähtud alustel ja korras kaitsevägedesse puutuvaid seadlusi ja määrusi välja anda, kuid Põhiseaduses ei ole ette nähtud säärest Vabariigi Valitsuse õigust Kaitseleidiu kohta. Ei anna Vabariigi Valitsusele sarnast õigust ka Riigikogu poolt 6. detsembril 1921 a. vastu võetud seadus kaitsevägedesse puutuvate sõjaväe seadluste ja määruste väljaandmise korra kohta Põhiseaduse § 81 põhjal (RT 1 — 1922), sest selle seaduse § 1 järele on Vabariigi Valitsusel õigus täiendada ja muuta ainult järgmisi seadlusi ja määrusi: a) sõjaväe valitsemise Sõja-seaduste Kogu I—IV r. ja Mere-seaduste Kogu I ja II r.; b) sõjaväe korraldamise ja teenistuskäigu kohta sõjaametkonnas (SSK V—XI r. ja MSK IX—XX r.); c) sõjaväe asutiste organiseerimise (SSK XII—XVII r. ja MSK III—VII r.); d) sõjaväe majanduse

(SSK XVII—XX r. ja MSK XII—XV r.) ja e) distsiplinaarkaristuste kohta (SSK XXIII r. ja MSK XVII r.), kusjuures selle § 1 märkuse järgi kõik väljaminekud, mis nende seadluste ja määruste muutmise ja täiendamise läbi tekivad, kaetakse harilikus riigieelarve korras. Selle seaduse järgi teisi seadlusi välja anda Vabariigi Valitsusel õigust ei ole. Sama seaduse § 2 järgi on Vabariigi Valitsusele õigus antud, vabariigi eelarve järgi sõjaametkonnale määratud krediitide piiridest mitte üle minnes, Sõjaministri ettepanekul teatavaid otsuseid teha ja määrusi anda kaitsevägede kohta ja selle § 2 p. f järgi otsustada Kaitseliidu korralduse ja sõjalisesse õpetamisse puutuvaid küsimusi. Kuna aga Kaitseväe pens. sead. § 2 järgi pensionid ja ühekordsed toetusrahad makstakse riigikassast pensionisaajatele Töö-hoolekandeministeeriumi eelarvesse võetud pensionikapitali arvelt, siis puudub Vabariigi Valitsusel ka õigus kaitsevägedesse puutuvate sõjaväe seadluste ja määruste väljaandmise korra kohta Põhiseaduse § 81 põhjal antud seaduse alusel sääraseid otsuseid teha Kaitseliidu kohta, mis nõuaks väljaminekuid Töö-hoolekandeministeeriumi eelarvest ja üldse oleks üle läinud vabariigi eelarves sõjaametkonnale määratud krediitide piiridest. Kaitseliidus teatavatel kohtadel teenivate ohvitseride teenistuse tegelikuks pensioniõiguslikuks kaitseväeteenistuseks lugemine oleks aga tingimata välja kutsunud eeltähendatud väljaminekuid ja seepärast Vabariigi Valitsus ei olnud õigustatud seda teenistust pensioniõiguslikuks tunnistama. Vabariigi Valitsus, andes Kaitseliidu põhikirja § 11 tähendatud õigused Kaitseliidus teenivatele ohvitseridele, teotses alustel, mis temale õiguse annavad niisuguste korralduste tegemiseks, näiteks aukraadide väljaandmine j. n. e. Neil põhjustel puudub alus kaebuse rahuldamiseks.

Seepärast Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 1 põhjal **otsustas** Riigikohus: Rodion Treimuthi voliniku vann. adv. Theodor Rõuki kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 52.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

20. novembril 1928 a.

Johannes Karlson'i kaebus Tulumaksu peakomitee otsuse peale 22. märts. 1928 a. 1927 a. tulumaksu asjas.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Johannes Karlson oli oma 1926 a. tulu deklareerinud 220.000 marga peale, millest 190.000 mk. saadud ülikooli välismaa stipendiumina, 30.000 mk. kodumaal. Deklaratsioonile juurde lisatud seletuskirjas palus J. Karlson Tulum. sead. § 21 käsitamisel maksu alla mittekuuluvat tulu arvestamisel arvesse võtta Austria, eriti Viini, elukallidust, kus tema 10 kuud elanud. Tulumaksu komitee oli otsustanud Tulum. sead. § 21 põhjal tulust, kui palgatulust, maha arvata 20% ja maksuvabaks lugeda 60.000 mk. ning maksu arvata 116.000 marga pealt 5.950 mk. Vastulauses palus J. Karlson tulumaksu määra vähendada selles osas, mis välismaal saadud summa, s. o. 190.000 marga arvel on määratud põhjendusel, et Austrias olnud elukallidus Eesti omast kolm korda suurem ja et saadud rahast tulnud tasuda sõidukulud ja õpperaha, mille tagajärjel välismaa stipendium tegelikult võrduvat kodumaa stipendiumi suurusega, s. o. 7.500 mk. kuus. Tulumaksu komitee otsusega on vastulause rahuldamata jäetud. J. Karlsoni edasikaebuse puhul on Tulumaksu peakomitee 3. nov. 1927 a. otsustanud asja saata jsk. tulumaksu komiteele kaebaja uuesti maksustamiseks

põhjusel, et Tulum. sead. § 21 põhjal võib 20% mahaarvamine aset leida ainult palgatulude suhtes, kuna aga käesolevas asjas ei olevat tegemist palgatuluga.

Jsk. komitee oli selle järgi J. Karlsoni maksualuse tulu arvanud 160.000 marga peale ja maksu 8.600 marga peale. 9. dets. 1927 a. antud vastulauses palus J. Karlson täiendavalt määratud tulumaksu maha kustutada, seletades, et stipendium olevat sama, mis ametnikkude palgatulugi, sest Hariduseministri poolt 9. XI 1923 a. nr. 31675 all kinnitatud määrustes ülikooli stipendiaatide kohta olevat öeldud § 2: „Stipendiumi antakse Ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste ametnikkude palgaseaduses kindlaks määratud suuruses“ ja § 10: „Stipendiumi saajal ei ole õigust samal ajal ülikoolist teist stipendiumi saada, või mingisuguses muus palgalises teenistuses olla“. Asja arutusel komitees oli vastulauseja palunud arutusele võtta ka esialgse maksustamise puhul antud vastulauses avaldatud väiteid. Tulumaksu komitee otsustas vastulause rahuldamata jätta, arvesse võttes esialgse vastulause rahuldamata jätmise motiive ja Tulumaksu peakomitee otsust 3. novembrist 1927 a. Edasikaebuses tulumaksu peakomiteele palus J. Karlson Tulumaksu komitee otsust muuta motiividel, mis ette toodud mõlemates vastulausetes. Tulumaksu peakomitee otsusega 22. märts. 1928 a. on J. Karlsoni edasikaebus rahuldamata jäetud põhjendusel: 1) et edasikaebus kuulub arutamisele ainult vastulauses 9. dets. 1927 a. äratähendatud piirides, s. o. 20% mahaarvamise küsimuses; 2) et stipendiume makstakse teaduse, s. o. teatava väärtuse omandamiseks ja seepärast ei esine stipendium sisuliselt mingisuguse ametiga seotud teenistustasuna. Riigikohtule antud kaebuses palub J. Karlson tühistada Tulumaksu peakomitee otsuse, seletades: 1) et Peakomitee oleks pidanud asja sisuliselt arutama samas ulatuses, nagu jsk. tulumaksu komitee seda oli teinud 30. dets. 1927 a.; 2) et stipendiumi tuleb võrdseks pidada ametnikkudele makstava palgaga.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: 1) Tulumk. sead. § 21 põhjal arvatakse tulumaksu arvestamise juures palgatuludest maha 20%, mille juures tähendus 2 järgi § 21 juurde palgatuludeks loetakse igasugune tasu isikliku töö ja teenistuse eest, mis makstakse põhipalga, elukalliduslisa, perekonna abiraha, preemiade, gratifikatsioonide j.n.e. näol. Ülikooli seaduse § 54 järgi, mis paigutatud VIII peatükki ja mis omalt poolt üldiselt käsitleb ülikooli õpetajate ja abijõudude õigusi ning kohustisi, arvatakse ülikooli juurde stipendiaadid, kes endid teaduslikule tööle ette valmistavad ülikooli kulul sise- või välismaal. Ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste teenijate tasude seaduse (RT 39 — 1927) § 11 järgi makstakse ülikooli teaduslikule stipendiaadile toetusraha ja peale selle saavad nad laste abiraha riigiteenijatega ühistel alustel ja määral. Nagu ettetoodud seaduste määrustest nähtub, makstakse ülikooli stipendiaatidele tasu teaduslikule tööle ettevalmistamise eest selle ettevalmistamise võimaldamise otstarbel, mille juures tasumaksmine stipendiaatidele on ette nähtud üldises Ülikooli õppejõudude tasude seaduses ja stipendiaadid saavad peale kindla tasu riigiteenijatega ühistel alustel ja määral ka lasteabiraha. Kõigest sellest selgub, et maksvate seaduste järgi on ülikooli stipendiaatide tasu arvatud sarnaseks tasuga, mis makstakse riigiteenijatele ja et Tulum. sead. § 21 tähendus 2 järgi tuleb seda tulu üldiselt arvata palgatuluks, millest § 21 järgi tulumaksu arvestamisel 20% maha tuleb arvata; 2) jsk. tulumaksu komitee oli arutanud J. Karlsoni vastulauset nii teise kui ka esimese vastulause ulatuses. Mõlemate vastulausetes oli J. Karlsoni poolt ka edasikaebus esitatud Tulumaksu peakomiteele. Seepärast ei olnud Tulumaksu peakomiteel Tulum. sead. § 53 ja 55 põhjal alust piirduda edasikaebuse arutamisega ainult vastulauses 9. dets. 1927 a. äratähendatud ulatuses, vaid Tulumaksu peakomitee oleks pidanud asja arutama edasikaebuse piirides.

Ettetoodud põhjustel Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 2 põhjal otsustas Riigikohus: Tulumaksu peakomitee otsus 22. märtsist 1928 a. tühistada ja asi Tulumaksu peakomiteele uueks otsustamiseks saata.

Nr. 53.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

2/20. novembril 1928 a.

Ida Rahneli enese ja kvi oma alaealise tütre Juta eestkostja kaebus Töö-hoolekandeministri otsuse peale 26. juul. 1928 a. pensioni asjas.

Eesistuja Riigikohtu abiesimees A. Palvadre, ettekandja riigikohtunik M. Klaassen; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Otsusega 27. jaanuarist 1928 a. määras Töö-hoolekandeministeerium 6. augustil 1927 a. surnud Saaremaa kurtummade kooli juhataja Mihkel Rahneli lesele ja tütrele pensioni Pens. sead. § 15 p. b põhjal Mihkel Rahneli eelviimase palgaastme alusel, põhjusel, et Mihkel Rahnel, kes küll viimasel ametikohal üle 2 aasta teeninud, on viimast palka saanud alla 2 aasta. Selle peale esines Mihkel Rahneli lesk Ida Rahnel Töö-hoolekandeministeeriumis palvega muuta ministeeriumi otsus 27. I 1928 a. ja määrata temale ja tema tütrele pensioni Mihkel Rahneli viimase palgamäära järgi põhjusel, et Mihkel Rahnel on viimasel ametikohal teeninud 34 a. ja seega õigustatud pensioni saama Pens. sead. § 15 p. a alusel. Otsusega 11. maist 1928 a. rahuldab Töö-hoolekandeministeerium Ida Rahneli palve. 26. juulil 1928 a. revideeris Töö-hoolekandeminister Ida Rahnelile ja tema tütrele pensioni määramise asja ja leidis, et Töö-hoolekandeministeerium on omas otsuses 11. maist 1928 a. Pens. sead. § 15 ebatäpsalt käsitanud, sest seaduseandja tahe sama paragrahvi p. b-ga pensionimääradele teatavaid piire tõmmata oli kindlasti seotud ajaga, mille jooksul isik viimast palka sai, kuna ametikoha muutus endaga ka palgamuutusi kaasa toob. Seepärast jõudis Töö-hoolekandeminister otsusele, et Mihkel Rahneli perekonnale pensioni määramisel tuleb arvesse võtta Mihkel Rahneli eelviimane palgamäär ja otsustas ministeeriumi 11. mai 1928 a. otsuse tühistada ja määrata Ida Rahnelile pensioni 546,97 kr. ja tema tütrele 182,32 kr. aastas, alates 6. augustist 1927 a.

Riigikohtule antud kaebuses palub Ida Rahnel Töö-hoolekandeministri otsus 26. juulist 1928 a. tühistada ja jõusse jätta Töö-hoolekandeministeeriumi otsuse 11. maist 1928 a., seletades, et Töö-hoolekandeminister olevat Riigi- ja omavalitsuse teenijate pens. seaduse § 15 tõlgendanud vastupidiselt selle tekstile ja õigele mõistele.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus: Riigi- ja omavalitsuste teenijate pens. seaduse muutmise seaduse (RT 149 — 1924) § 15 järgi arvatakse pension väljateenitud aastate eest ja haiguste tagajärjel: a) neile, kes ametikohal, millest nad lahkunud, kaks aastat või enam on teeninud, — selle ameti palgamäära järgi; b) neile, kes lahkumise päevaks alla kahe aasta ametikohal on teeninud, — eelviimase ametikoha palgamäära järgi. Nagu nähtub Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seadusest (RT 27 — 1927), on iga riigiteenija ametikoha järgi kindlaks määratud teatav palk, mis ei olene ei isikust, kes ametikohal asub, ega ka muudest asjaoludest. Ainult ametikoha muutmisel muutub riigiteenija palk. Selles mõttes on ametikohal teenimise aeg ja palgamäära saamise aeg üks ja sama pensioni väljaarvamisel Pens. sead. § 15 järgi. Seepärast, kui § 15 on tähendatud, et need, kes ametikohal, millest nad lahkuvad, kaks aastat või enam on teeninud, saavad pensioni selle ametikoha palgamäära järgi, siis tähendab see, et nad ka selle ametikoha järgi fikseeritud palka said kaks või enam aastat. Õpetajad ei saa palka ametikoha järgi, sest neil ei ole ametikohti selles mõttes, nagu teistel riigiteenijatel. Nagu nähtub Avalik. õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude-seadusest (RT 22 — 1928), ei erine õpetajate palgamäärad ametikoha järgi, vaid hariduse (§ 1), õppetöö praktika, klassi-komplekti arvu (§ 4) ja muude asjaolude järgi. Seepärast on õige Töö-hoolekandeministri

seisukoht, et Pens. sead. § 15 ettenähtud ametikoht õpetajate suhtes tuleb asendada nende palgaastmega ning pensioni väljaarvamisel arvestada viimast.

Eeltoodud põhjendustel Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 1 põhjal **otsustas** Riigikohus: Ida Rahneli enese ja kui oma alaealise tütre Juta eestkostja kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 54.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

16. oktoobril/20. novembril 1928 a.

Jaan Sootsi voliniku vann. adv. Jaan Teemanti kaebus Kontrollnõukogu otsuse peale 4. juulist 1928 a. Hans Kubeni asjas Jaan Sootsile kui endise Siseministri k.t. 3.024 krooni tagasimaksu määramise pärast.

Eesistuja osakonna esimes P. Puusep, ettekandja riigikohtunik A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Riigikontrollnõukogu arutades 4. juulil 1928 a. tagasimaksu määramist end. Siseministri k.t. J. Soots'ile H. Kuben'i asjas ning leides: 1) et Siseministri kohusetäitja Jaan Soots'i korraldusel 10. I 1927 a. on H. Kuben'ile, Politsei peavalitsuse endisele ülemale, välja makstud 12. jaanuaril 1927 a. palga ja lisatasu arvel 302.400 mk.; 2) et Siseministri korraldus 10. I 1927 a. H. Kuben'ile palga ja lisatasu väljamaksmise asjus ei põhine maksvatel seadustel, sest palgamaksmise korraldus on põhjendatud Vene Kodanl. teenistus. sead. § 589-le, mis käsitleb palga maksmist teenistusest kõrvaldatud ametnikkudele, kuna H. Kuben aga oli vabastatud ametist omal palvel, mispärast sama seaduse § 525, 596 ja 600 järgi temal ei olnud õigust palka ega lisatasu saada, arvates ametist vabastamise päevast; 3) et käesolevas asjas ei ole tegemist ministri vastutusele võtmisega ametalaliste süütegude eest, millest räägib Põhiseaduse § 67, vaid ministeeriumi aruandmise korraga, mida reguleerib Ministeeriumide asut. sead. §§ 137, 138 ja 946 ning Üldarvepidamise seadus; 4) et ministrite kohta erikorda tagasimaksu määramise asjus ei ole ette nähtud, mispärast tuleb toimetada üldkorra järgi; 5) et H. Kuben raha saamise momendil ei seisnud enam riigiteenistuses, mispärast Kontrollnõukogul õigust ei ole temalt tagasimaksu määrata — otsustas Riigikontrolli ajut. sead. § 12 p. f põhjal (RT 9 — 1919) tagasimaksu määrata end. Siseministri k.t. J. Soots'ile 3.024 krooni suuruses summas.

11. augustil 1928 a. Riigikohtule antud kaebuses palub kindral Jaan Sootsi volinik vann. adv. J. Teemant asjasse tõmmata tema usaldaja poolele kui kolmandat isikut Ts. kp. s. § 653 põhjal Hans Kuben'it regressiõiguse alusel ja ära muuta Kontrollnõukogu otsus 4. juulist 1928 a., vabastades tema usaldajat pealepandud tagasimaksust. Kaebaja seletab: 1) et Üldarvepidam. sead. § 374 alusel, kus ette nähtud summade tagasinõudmine, mis välja makstud seadusevastase tegevuse ja muul alusel, ei olnud Kontrollnõukogul õigust tagasimaksu määrata tema usaldajale, sest selleks oleks tarvis olnud seaduslikku kohtuotsust. Põhiseaduse § 67 alusel võivat ministrit kohtulikult vastutusele võtta ainult Riigikogu, samuti võivat ministri tegevuse otstarbekohasuse üle Põhiseaduse § 64 põhjal otsustada ainult Riigikogu. Siseministri korraldus 10. I 1927 a. ei olevat seaduslikul teel tühistatud ja olevat veel maksev ning Kontrollnõukogu võimkonda ei kuuluvat Siseministri korralduse seadusevastaseks tunnistamine ja nende tühistamine. Kontrollnõukogu olevat seega oma võimupiirist üle astunud, määrates tagasimaksu Siseministrile, kui harilikule ametnikule, Riigikontrolli sead. § 12 p. f põhjal; 2) et 4. juulil 1924 a., s. o. Kontrollnõukogu otsuse tegemise ajal, olnud J. Soots juba eraisik; 3) et ülemäära riigilt saadud summad kuuluvad

tagasinõudmisele eeskärt rahasaajalt ja alles siis, kui viimaselt võimatu neid kätte saada, krediidi käsutajalt. Käesoleval korral ei olevat aga H. Kubenilt kohtu teel midagi tagasi nõuda katsutudki; 4) et Hans Kubeni ametistvabastamise aktis olevatest tolleaegse Siseministri tunnistustest olevat näha, et H. Kuben oli sunnitud ennast teenistusest lahti võtma, mispärast sisuliselt olevat tegemist olnud ametist kõrvaldamisega ja seepärast olevat H. Kubenil õigus olnud pärast õigeaegsust kohtuotsust V.S.K. III k. §§ 260, 589, 602 ja 603 ning Kr. kp. sead. §§ 1100 ja 1110 põhjal palka ja lisatasu kätte saada, nagu see Siseministri k.t. korralduse tagajärjel 10. I 1927 a. on ka sündinud.

Asja arutanud, poolte seletused ja prokuröri arvamuse kuulunud, leiab Riigikohus:

RT nr. 9—1919 a. avaldatud seaduse nr. 22 § 1 põhjal on Riigikontrolli ülesandeks kõigi asutiste, ametkohtade, ettevõtete ja majapidamise järele valvamine nende käes olevate riigi varadega ümberkäimise, nende eelarve täitmise ja nende majapidamise seadusepärasuse ja otstarbekohasuse suhtes. Sama seaduse § 12 p. e järgi kuulub Kontrollnõukogu alla ettepanekute tegemine ametnikkude kohtu kätte andmiseks revideerimisel ja aruannete läbivaatamisel ilmsiks tulnud peetuste, võltsimiste, altkäemaksude ja muude kuritarviduste eest ning p. f järgi juurde- ja tagasimaksude määramine ametnikkudelt. Käesolevas asjas on kaebaja poolt tõstetud kõige pealt vaidlus Kontrollnõukogu võimupiiride kohta ametnikkudelt juurde- ja tagasimaksude määramise korra suhtes. Kaebaja nimelt leiab, et Üldarvepidam. sead. § 374 põhjal (SK VIII k. II j.) võib Kontrollnõukogu ametnikkudelt juurde- ja tagasimaksu ise määrata ainult juhul, kui tagasimaksu määramise aluseks on viga arves või arve ebaõigus, kuna igal teisel juhul, eriti kui on tegemist arve aluse seadusevastasusega, ei või Kontrollnõukogu tagasimaksu määrata, vaid tagasimaksu määramine niisugustel korradel peab kuuluma kohtu arutusele. Ettetoodud kaebaja arvamust ei saa põhjendatuks pidada. Üldarvepidamise sead. § 373-st ühes 1912 a. täiendusega selle juurde ja § 374-st selgub, et ainult niisugused tagasimaksumääramise asjad tuleb kohtu lahendada anda, mis põhistavad ametniku vastu kriminaalsüüdistuse tõstmise. § 373 täienduse p. 3 näeb ju ette ainult niisuguste tagasimaksude määramise asjade juhtimise kriminaalkohtusse, kus kahtlus tekib ametniku kuritahtluses, kuna kõik teised tagasimaksude määramise asjad kuuluvad p.p. 1 ja 2 järgi lahendamisele kontrollasutiste poolt harilikus korras. § 373 täienduse p. 3 on samasugune mõte omastatud ka § 374-le ja § 374 kokkukõlas § 373 täienduse p. 3-ga näeb ette, et neis asjus, kus tagasimaksu määramine peab sündima kohtu kaudu, tuleb kontrollasutistel otsustada ametnikku kriminaal-kohtukorras vastutusele võtta ja asjale käik anda, mis on ette nähtud ametnikkude vastutusele võtmiseks ametialalistes süütegudes. §§ 373 ja 374 ühisel tõlgendamisel peaks selge olema, et kontrollasutisel ei ole põhjust keelduda tagasimaksu määramisest ametnikule, kui ametniku tegevuse kohta üldse ei teki kahtlust selle kuritahtluses või kui ei ole alust ametniku vastutusele võtmiseks ametialalise süüteo eest kriminaalkohtu korras, kuigi ametnik ei ole seadusepäraselt toiminud riigiraha käsutamisel. Niisugusele seletusele vastavad ka alul ette toodud Riigikontrolli seaduse määrused, mille § 1 järgi on Riigikontrolli ülesandeks tehtud asutuste majapidamise seadusepärasuse järgi valvata, § 12 p. e ettenähtud juhtudel ettepanekute tegemine ametnikkude kohtu kätte andmiseks, missugustel juhtudel riigile tekitatud kahju üle otsustab kohus, ning teistel juhtudel, tähendab, kui ka tegemist on ametniku tegevuse seadusevastasusega, mis aga ei tingi ametniku vastu ametialalise süüdistuse tõstmist, määrab Kontrollnõukogu ise § 12 p. f järgi ametnikkudele juurde- ja tagasimaksusid.

Üle minnes küsimuse lahendamisele, kas Kontrollnõukogu on õigustatud Riigikontrolli seaduse § 12 p. f põhjal tagasimaksusid määrama ka ministritelt, tuleb kõige pealt peatuda ministri ameti iseloomu juures. Põhiseaduse järgi on minister valitsuseliikmeks ning tema kutsumise üle ametisse ja ametist vabastamise üle otsustab Riigikogu. Olles valitsuseliik-

meks, on minister maksvate seaduste järgi ühtlasi vastava ministeeriumi tegelikuks ja juriidiliseks juhiks, või teatava ametkonna ministeeriumi kõrgemaks ametnikuks ametastmelises järjekorras. Kujundades ametkonnas kõrgemat administratiivameti astet, võib minister oma ametivõimu teostada ainult seaduses ette nähtud piirides ja seaduste alusel, nagu iga teinegi ametnik oma võimkonnas seaduste piirides ja seaduste alustel teosteda võib, sest riigivõimu ei saa keegi teostada muidu, kui Põhiseaduse või Põhiseaduse alusel antud seaduste põhjal (Põhisead. § 3). Ministri vastutus Riigikogu ees kannab üldist politilist iseloomu. Riigikogu otsuste ülesannete hulka ei kuulu ministri üksikute toimingute muutmine või tühistamine, ministri seadusevastaste toimingute juriidiliste tagajärgede kaotamine. Riigikogu võib ministriale küll umbusaldust avaldada ja sellega teda ametist lahkuma sundida, kuid tema ise ei otsusta ümber asju, mis ministri võimkonda kuuluvad ja mis ministri poolt on otsustatud. Üldiselt sünnib ministrite seadusevastaste otsuste muutmine administratiiv-kaebuse korras kohtu kaudu, s. o. korras, mis maksev on ka teiste ametnikkude ja ametiasutiste suhtes, mille juures Riigikontrollil üldse ei ole õigust taotada ministri otsuse muutmist. Ainult ministri kriminaalkohtulikule vastutusele võtmiseks ametialalise süüteo eest on Riigikogu sellekohast otsust tarvis (Põhiseaduse § 67). Seaduseandlus on ikka ministri riigiametnikkude ja riigiteenijate hulka arvanud riigi eelarvetes ja palgaseadustes, ning seda otsekohe väljendanud RT 38 — 1927 a. avaldatud seaduses nr. 30, kus § 4 määrab: „Riigivanem, ministrid ja Riigikontrolör loetakse riigiteenijateks“. Riigikontroll on asutis, mille kaudu Põhiseaduse § 55 põhjal Riigikogu teostab riigi asutiste ja ettevõtete majandusliku tegevuse ja riigi eelarve täitmise kontrolli, ning Kontrollnõukogu liikmed on Riigikogu poolt valitavad. Kontrolli teostamine sünnib üldises ühises korras kõigi asutiste ja ametnikkude suhtes, kui nende kohta seaduses kontrolli teostamiseks erikorda ei ole ette nähtud. Põhiseadus, määrates ministrite kriminaalkohtulikule vastutusele võtmiseks erikorra, ei määra mingisugust erikorda ministrite tsiviilvastutavuse kohta eraisikute ja riigi vastu. Samuti ei tee erandeid üldkorra ministrite kohta Riigikontrolli seadus, ette nähes ainult §§ 4 ja 5, et teatavatel juhtudel lahkumineku üle Riigikontrolli ja Vabariigi Valitsuse vahel otsustab Riigikogu. Üldpõhimõtte järgi vastutab iga riigiteenija isiklikult oma tegevuse seadusepärasuse eest ja kannab ka isiklikult vastutuse tagajärgi, mis tema seadusevastane tegevus tingib. Erandid sellest peavad samuti ära märgitud olema üksikutel juhtudel vastavates seadustes, nagu seda meie näeme ka näiteks Tempelmaksu seaduse § 14 p. 3 teisest lõikest, mis määrab: „kui dokumendid, mille suhtes Tempelmaksu seadus rikutud, on kinnitanud või alla kirjutanud ministrid või nende abid, vastutavad tempelmaksu maksmise eest ametnikud, kes esitanud need dokumendid kinnitamiseks või allakirjutamiseks.“ Kaebaja seletusi, et Riigikontroll ei ole õigustatud Riigikontrolli seaduse §§ 1, 2 ja § 12 p. f käsitamisel ministrite suhtes üldkorra järgi käima, mis lähemalt ära tähendatud Üldarvepidamise seaduse §§ 373 ja 374, ei saa ettetoodud kaalutlustel põhjendatuks pidada. Kaalutlused üldkorra otstarbekuse üle ministrite suhtes võivad mõjuvad olla küsimuse käsitamisel *de lege ferenda*, aga mitte *de lege lata*. Ei saa õigeks pidada ka kaebaja seisukohta, et Kontrollnõukogu ei ole õigustatud ise otsustama, kas ametniku konkreetne tegevus, mis põhistab tagasimaksu määramist, on seadusepärane või seadusevastane, ja et Kontrollnõukogu võib tagasimaksu määrata alles siis ametnikule, kui selle tegevus on juba kohtuotsusega seadusevastaseks tunnistatud. Riigikontrolli seaduse §§ 1, 2 ja 12 ning Üldarvepidam. sead. §§ 373 ja 374 näevad just ette, et välja arvatud juhud, kus asi kuulub kriminaalkohtu arutusele, otsustab tagasimaksu määramist, tähendab ka selle määramise põhistava tegevuse seadusevastasuse üle, Kontrollnõukogu. Ametnikkudel on aga õigus Riigikontrolli seaduse § 13 põhjal Kontrollnõukogu otsuse vastu kaevata Riigikohtule, kus ka vaidlus ametniku tegevuse seadusepärasuse üle lõpliku lahenduse leiab. Käesolevas asjas on kaebaja volitajale määratud tagasimaks põhjusel, et tema korraldusel 10. I 1927 a. on seadusliku aluseta Hans Kubenile riigikassa arvel välja makstud 302.400 mk. Hans Kubeni

kaebuse asjas Siseministri korralduse vastu 10. I. 1927 a. (Riigikohtu adm. osakonna toim. nr. 374 — II — 1927 a.) on Riigikohus oma otsuses 3/6. maist 1927 a. juba arutanud H. Kubeni tagantjärele palgasaamise õiguse küsimust ning seletanud, et Hans Kubenil, kes oli ametist vabastatud Vabariigi Valitsuse otsusega tema omal palvel VSK III k. §§ 776—777 kohaselt, ei olnud kohtu poolt õigeksmõistmise puhul neid õigusi, mis on ette nähtud ametnikkude jaoks kes ametist ajutiselt kõrvaldatud või hoopis vallandatud Kr. kp. sead. § 1100 alusel ja III k. § 838 kohaselt ja et Hans Kubenil üldse puudus õigus nõuda palga tagantjärele maksmist. Sama seaduste määruste põhjal puudus ka Siseministril seaduslik alus korralduse tegemiseks H. Kubenile palga tagantjärele maksmiseks, nagu Kontrollnõukogu otsuses õieti näidatud. Missugustel motiividel H. Kuben ametist vabastamise palve esitas, sellel asjaolul ei ole küsimuse otsustamisel tähtsust, sest püsima jääb asjaolu, et tema oli vabastatud ametist omal palvel. Riigikontrolli seaduse § 12 p. f põhjal võib Kontrollnõukogu tagasimaksusid määrata ametnikkudele. Üldarvepidam. sead. § 335 ja selle lisast koos § 12 p. f tuleb järeldada, et Kontrollnõukogu võib tagasimaksusid määrata isikutele, kes ametnikkudena on seadusliku aluseta riigikassast raha saanud või seadusliku aluseta korralduse teinud raha väljamaksmiseks. Hans Kuben oli raha vastuvõtmise ajal eraisik, kuna aga kaebaja volitaja oli raha väljamaksmise korralduse tegemisel riigiteenistuses. Seepärast puudus ka Riigikontrollnõukogul õigus § 12 p. f alusel tagasimaksu määrata H. Kubenile, vaid tema võis tagasimaksu määrata üksnes kaebaja volitajale. Kuid tagasimaksu määramine kaebaja volitajale iseenesest ei vabasta H. Kubenit seadusliku aluseta saadud raha tagasimaksmisest Siseministeeriumile. Raha tagasinõudmine sünnib Siseministeeriumi kaudu, ning Siseministeeriumi kohuseks on Siseministeeriumi kaudu seadusliku aluseta välja antud raha tagasi nõuda kõige pealt rahasaajalt, s.o. Kubenilt, tsiviilnõude korras ning raha tagasimaksmise puhul H. Kubeni poolt vabaneb kaebaja volitaja üldse oma vastutusest. Ainult juhul, kui H. Kubenilt osutub võimatuks raha sissenõudmine, kuulub see sissenõudmisele Riigikontrollnõukogu otsuse põhjal J. Sootsilt vastuvaidlemata korras.

Ettetoodud põhjustel Adm. k. k. §§ 21 ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus: Jaan Soots'i voliniku vann. adv. Jaan Teemanti kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 55.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

30. novembril 1928 a.

Juhan Ploompuu vol. vann. adv. Jaan Teemanti kaebus Kohtuministri abi otsuse peale 24. septembrist 1928 a. Harku kolonii kuraatori kohalt tagandamise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik P. Välbe; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et Kohtuministri abi otsus käesolevas asjas tuleb tühistada järgmistel põhjustel:

Kohtuministri abi arvamus, et Harku kolonii kuraator Ploompuu'd ei saa enam kuraatorina aktsepteerida sel põhjusel, et tema volitused keetsid 19. jaanuarini 1928 a., on ekslik, sest kuigi Ploompuu oli valitud nelja aasta peale 19. jaanuaril 1924 a., tuleb teda aktsepteerida kuraatorina seni, kui temalt ei ole ametit üle võtnud uus omavalitsuse poolt valitud kuraator seepärast, et vastasel korral oleks vangimajad teatava aja jooksul jäänud ilma kuraatorita, kuna aga Vangimajade valitsuskorra järele kuraatorite peale on pandud mitmesugused ülesanded, missuguseid ülesandeid keegi sarnasel korral täitnud ei oleks ja see võiks halvavalt mõjuda van-

gimajades valitsevale korrale. Volituste lõppemine võib ainult põhjuseks olla omavalitsustelt uue kuraatori valimise nõudmiseks. Pealegi ei ole Vangimajade valitsuskorra seaduses (RT 5 — 1919) ette nähtud, et kuraatorid on õigustatud teotsema ainult just nelja aasta jooksul valimispäevat arvates ja et nad oleks kohustatud just pärast nelja aasta möödumist nende peale pandud kohustiste täitmisest loobuma.

Neil põhjustel Adm. k. k. §§ 21 ja 22 p. 2 põhjal **otsustas** Riigikohus: Kohtuministri abi otsus 24. septembrist 1928 a. tühistada.

Nr. 56.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

23. novembril/7. detsembril 1928 a.

Vana-Kariste vallavalitsuse voliniku Johannes Tilla revisjonikaebus Mõisaküla jsk. rahukohtuniku otsuse peale 28. veebruarist 1928 a. Peeter Sakki kaebasjas valla küttepuude veo kohta käiva käsukirja vastu.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja riigikohtunik M. Taevere; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

14. II. 1928 a. Mõisaküla jsk. rahukohtunikule antud kaebuses palus Peeter Sakki volinik vann. adv. abi Paul Telg tühistada Vana-Kariste vallavalitsuse käsk tema volitajale vallaasutistele küttepuude vedamise kohta, seletades, et 28. I. 1928 a. saanud tema volitaja käsu Vana-Kariste vallavalitsuselt Muku koolile puude vedamiseks, milline käsk ei olevat seadusepärane. Koormatusi ja orjusi võivat peale panna ainult seaduses ette nähtud korras ja suuruses. Orjuste iseloom ja määr, milliseid kogukondlikud asutised peale võivat panna, nagu teetegemise kohustis, ametliku kütüdi andmise kohustis j.n.e.,olevat täpsalt Kogukondliste koormatuste seaduses (SK IV k.) ette nähtud ja selle seaduse alusel puuduvat vallaalitsusel igasugune õigus kohustada maaomanikke oma asutistele puid vedama.

28. II. 1928 a. rahukohtunik asja läbi arutanud, leidis, et kaebus tuleb rahuldada. Nagu aktis olevast Vana-Kariste vallavalitsuse käsukirjast (väljavõte) „Lobina“ Sakki nime peale nähtuvat, andnud Vana-Kariste vallavalitsus kindla käsu maapidajatele, nende hulgas ka Sakkile, küttepuid vedama tulla 1. veebruaril 1928 a. Kanaküla jõe äärest. See vallaalitsuse käsk sisaldavat eneses sundkohustist valla maapidaja vastu valla asutistele küttepuid vedada, missuguste kohustiste pealepanemiseks valla seaduslikku alust ei olevat ja seepärast see korraldus ka tühistada tulevat. Orjused ja naturaalkohustised olevat kindlaks määratud Kogukondl. koorm. seadusega (Sead. K. IV k. 1899 a. väljaanne), kuid küttepuude veo kohustist vallaasutiste tarbeks ei olevat nende orjuste hulgas loendatud. Üldse ei nägevat ükski seadus ette naturaalkohustisena vallaasutistele küttepuude vedu. Orjusi peale panna ei saavat aga omavalitsused, Põhiseaduse § 77 aluseks võttes, muidu kui ainult seaduses ette nähtud piirides. Seepärast otsustas: Vana-Kariste vallavalitsuse korraldus (käsk) vallaasutiste küttepuude veole maapidajate sundimise asjus 25. I. 1928 a. tühistada ja Peeter Sakki puude sunniveost vabastada.

Riigikohtule antud revisjonikaebuses palub Vana-Kariste vallavalitsuse volinik vallaanem Johannes Tilla eelettetoodud rahukohtuniku otsus tühistada ja Peeter Sakki kaebus tagajärjeta jätta, sest mäletamata ajast olevat maksev säärane puudeveo korraldus, kui kütüdi-kohustis valla omavalitsuse enese heaks, kui erakoormatus (Kogukon. koorm. sead. § 9), ja mis Liivi Talurahvaseadusega lubatud. Ei käivat ka säärased korraldused Põhiseaduse

vastu, sest nad olevat tingitud vallaomavalitsuste elulistest vajadustest ja, kui otstarbekohased, olevat tarvitusel peaaegu kõigis vallavalitsustes.

Käesoleva asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et kaevatud rahukohtuniku otsus tuleb tühistada ja Peeter Sakki poolt rahukohtunikule antud kaebus tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: Tuleb vahet teha kütide vahel, mida vald on kohustatud andma riigi, kaitseväe, kaitseliidu, maavalitsuse ja politsei asutistele ning nende ametnikkudele sõitude ja vedude jaoks ja kütide vahel, mis täita tuleb valla enda heaks. Esimeste kütide eest on vald kohustatud küüdi täitjatele tasu maksma Vab. Valitsuse poolt 8. VII. 1919 a. vastuvõetud Kütidimääruse § 6 (RT 49 — 1919) ja Riigikogu poolt 29. VI. 1922 a. vastu võetud sama määruse muutmise seaduse põhjal. Teiste kütide eest, s. o. kütide eest valla enda heaks, kui erakoormatise (Koguk. koorm. sead. § 9) pealt, mille hulka kuulub kaebaja peale pandud koolimaja küttepuude vedu, puudub tasunõudmiseks alus, kui valla omavalitsus seda ise teisiti ei ole korraldanud. Erakoormatiseid valla enda heaks olenevad valla omavalitsusest endast ära. Sellega on ka seletatav, et küttepuude vedu valla asutistele ja valla poolt üleval peetavatele koolidele ei ole kõigis valdades ühel viisil ja alusel korraldatud, vaid on korraldatud nii, nagu seda iga valla omavalitsus ise on heaks arvanud otsustada ja määrata; seega ei käi ka säärased korraldused Põhiseaduse § 77 vastu, nagu seda vallavalitsuse volinik õieti tähendab.

Seepärast Adm. k. k. § 35 põhjal **otsustas** Riigikohus: Mõisaküla jaoskonna rahukohtuniku otsus 28. veebruarist 1928 a. tühistada ja Peeter Sakki poolt rahukohtunikule antud kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 57.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

11. detsembril 1928 a.

Hugo Traumanni kaebus Siseministri korralduse peale 8. juunist 1928 a. rahvuse nimetuse muutmise asjas antud palve otsustamise seismapanemise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja Riigikohtu abiesimees A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Kirjaga 8. juunist 1928 a. on politsei vanem assistent teatanud Hugo Traumannile, et tema palve otsustamine rahvuse nimetuse muutmise asjas on ministri korraldusel esialgu seisma pandud. Riigikohtule antud kaebuses palub Hugo Traumann ära muuta kõigi järeldestega Siseministri korraldus tema palve otsustamise esialgse seismapaneku kohta ja Siseministeeriumile ette kirjutada tema palve rahvuse nimetuse muutmise asjus aegaviimatult ära otsustada. Kaebaja seletab, et ministri korralduse põhjenduseks ei ole ette toodud mingisuguseid palve sisu või vormi puudusi ega ei ole nõutud palvele lisaks mingisuguseid täiendavaid tõendusi. Kaevatud korraldus olevat seadusevastane, sest administratiiv-asutised olevat kohustatud neile alluvaid asju otsustama aegaviimatult maksvate seaduste põhjal.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Iga ametiasutis on kohustatud tema võimkonda kuuluvaid asju arutama ja otsustama maksvate seaduste põhjal ja korras. Ükski ametiasutis ei ole õigustatud loobuma temale kuuluva võimu tarvitamisest keeldumise teel asjade otsustamisest, mille otsustamine tema võimkonda kuulub. Ministeeriumide asutamise sead. (SK I k. 2 j. 1910 a. väljaanne) §§ 156—157 järele on ministri kohuseks selle järele valvata, et kõik temale allu-

vad ametnikud ja ametiasutised oma kohuseid võimu seadusliku tarvitamise teel täidaks, sama seaduse § 196 järele peab minister asju rutuliselt ja õiglaselt otsustama ja § 208 järgi ei või ka minister ise oma võimu tarvitamata jätta. Käesolevas asjas on Siseminister asja otsustamise esialgselt seisma pannud, ilma et selle põhjenduseks oleks näidatud sisulisi või vormilisi aluseid, mis seda korraldust seadusepäraselt õigustaksid. Niisugusel kujul asja otsustamise seismapanek tähendab ajutist loobumist võimu tarvitamisest ehk riigi-võimu funktsioneerimise osalist seismajäämist, mida ükski ametiasutis ei tohi lubada.

Ettetoodud põhjustel Adm. k. k. §§ 21 ja 22 p. 3 põhjal otsustas Riigikohus: Siseministrit kohustada Hugo Traumanni palve otsustamisele võtta.

Nr. 58.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

11. detsembril 1928 a.

Urvaste ev.-luteri usu koguduse vol. vann. adv. H. Sumberg'i kaebus Siseministeeriumi korralduse peale Urvaste ev.-luteri usu koguduse personaalraamatute ülevõtmise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja Riigikohtu abi esimees A. Palvadre; Riigikohtu prokuröri abi A. Luiga.

Urvaste koguduse õpetaja J. Valki palvel otsustas 1. aug. 1928 a. Siseministri eest Siseministeeriumi peasekretär vabastada J. Valki perekonnaseisuametniku kohuste täitmisest, arvates endise perekonnaseisu arhiivi — ühes arvatud personaalraamatud (Perekonnaseisu sead. § 65) ja aktiraamatute (sünni-, abielu-, surma- ja aktideregistrite) ühes nende juurde kuuluvate materjalide ja lisatoimetuste (Perekonnaseisu sead. § 11 ja juhtn. 88) üleandmise päevast. Sama otsusega oli volitatud koha peal arhivaale üle võtma Antsla jsk. politseikomissar. Kirjaga 15. aug. 1928 a. teatas Antsla jsk. politseikomissar Siseministeeriumi administratiiv-osakonnale, et tema on vaimulikult J. Valk'ilt 14. augustil vastu võtnud perekonnaseisu arhiivi aktiraamatud (sünni-, abielu-, surma- ja aktideregistrite) nende juurde kuuluvate materjalide ja lisatoimetustega ja et õpetaja J. Valk on loobunud personaalraamatute üleandmisest põhjendusel, et viimased on koguduse eraomandus ja on valmistatud ainult kiriklike ja hingehoiuliste otstarvete jaoks. Vastuseks sellele vahkirjale teatas Siseministeeriumi administratiiv-osakond kirjaga 18. aug. 1928 a. nr. 110 all Antsla jsk. politseikomissarile, et Urvaste koguduse õpetajale tuleb veel kord ette panna personaalraamatud üle anda ja et sellest keeldumise korral tuleb personaalraamatud üle võtta sunni teel administratiiv-korras. Kuna J. Valk ikka keeldus personaalraamatute üleandmisest, võttis politseikomissar need raamatud üle 5. sept. 1928 a. sunni teel, lastes lukusepal avada ruumi ukse, kus personaalraamatud hoiul olid. Raamatute ülevõtmise kohta on politseikomissari poolt 5. sept. 1928 a. vastav akt kokku seatud.

Riigikohtule antud kaebuses palub Urvaste ev.-luteri usu koguduse volinik vann. adv. Hermann Sumberg tühistada kõigi järeldustega Siseministeeriumi administratiiv-osakonna korraldus, mille alusel 5. sept. 1928 a. Antsla jsk. politseikomissari poolt sunni teel Urvaste kirikuõpetaja majas on üle võetud Urvaste kogudusele kuuluvad personaalraamatud ja kohustada Siseministeeriumi Urvaste koguduse personaalraamatud viimasele tagasi andma. Kaebaja seletab, et personaalraamatutel ei ole dokumentaalset tähtsust riiklike tunnistuste väljaandmisel, sest end. Kirikuseaduse § 461 põhjal antud nende raamatute põhjal ainult koguduste omavahelisi tõendusi isiku ühest kogudusest teise ülemineku korral ja nendesse tehtud õpetaja poolt märkusi koguduseliikmete kõlbliste ja usuliste omaduste kohta. Õpetaja olevat kohustatud olnud seaduslike tunnistusi endise Kirikusead. § 457 põhjal välja andma meetrikaraamatute järele; mis üles loetud Kirikuseaduse § 455,

personaalraamatud olevat aga ette nähtud § 459. Kaebaja leiab, et neil põhjustel ei või lugeda Siseministeeriumi nõudmist personaalraamatute üleandmise kohta, samuti kui nende raamatute ülevõtmist koguduselt sunni teel administratiivkorras seadusepäraseks.

Asja arutanud, poolte seletused ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Kaebaja seletab täiesti õieti, et end. Kirikuseaduse (SK XI k. I j. 1910 a. väljaanne) § 457 põhjal oli õpetaja kohustatud seaduslikke tunnistusi välja andma ainult meetrikaraamatute järgi, mis üles loetud Kirikusead. § 455 ja et personaalraamatud olid ette nähtud mitte § 455, vaid § 459. Kuid ettetoodud asjaolust ei saa järeldada, et personaalraamatud ei kuulu Perekonnaseisu sead. § 65 põhjal üleandmisele Siseministeeriumile. Personaalraamatute pidamine oli õpetajale § 459 põhjal kohuslik ja selle raamatu pidamise reeglid ja vormid olid ette nähtud S.K. IX k. § 903 ja selle lisa. § 903 nähtub, et personaalraamatusse tuli sisse kanda iga koguduseliikme kohta peale mõnede märkuste, millel ametlikku tähtsust ei olnud, ka need andmed, mis sisaldasid endise Kirikusead. § 455 ette nähtud raamatutes, nagu andmed sünni, konfirmatsiooni, abiellumise ja surma kohta. Neid andmeid tuli personaalraamatusse sisse kanda § 455 ettenähtud raamatute põhjal, samuti kui seaduslike tunnistuste väljaandmise aluseks olid § 455 ette nähtud raamatud. Kuna § 455 ette nähtud raamatutesse märgiti andmed ajajärjelises korras, peeti personaalraamatut tähestiku järele ja selle tõttu oli personaalraamat sisuliselt üldiseks juhendiks § 455 ette nähtud meetrikaraamatutele, mille alusel oli kergendatud seaduslike tunnistuste väljaandmine, eriti selle tõttu, et personaalraamatus oli kohuslik ära märkida ka koguduseliikmete liikumist ühest kogukonnast teise. Asja arutusel Riigikohtus seletas Siseministeeriumi esindaja täiesti põhjendatult, et ilma personaalraamatuta on seaduslike tunnistuste saamine ja väljaandmine meetrikaraamatutest suurte raskustega seotud, kui täpsalt teada ei ole akti kokkuseadmise aeg ja koht, mille üle tunnistust vajatakse. Personaalraamat oli sisulises ühenduses teiste raamatutega, mille pidamine õpetajale samuti kohuslik oli, tema pidamise kord oli seaduses samuti ette ära määratud ja kõik need raamatud kuulusid end. Kirikusead. § 460 ja S. K. IX k. § 904 järele ühiselt kiriku arhiivi ja nad kandsid kõik ametlike raamatute ilmet. Perekonnaseisu sead. § 65 põhjal kuuluvad perekonnaseisu endised arhiivid üleandmisele Siseministeeriumile, kui vaimulikud perekonnaseisuametniku ülesandeid ei täida, ja sellepärast kuulus ka Urvaste koguduse perekonnaseisu arhiiv kõigi raamatutega, mis endise Kirikusead. §§ 455 ja 459 ette nähtud ja kiriku arhiivis hoiul, üleandmisele Siseministeeriumile pärast Urvaste koguduse õpetaja vabastamist perekonnaseisuametniku ülesannete täitmisest. Peale Usuühingute ja nende liitude seaduse kui ka Perekonnaseisu seaduse (RT 183/184 ja 191/192 — 1925) maksma hakkamist ei ole Urvaste kogudusel, kui eraõiguslikul ühingul, alust endist ametlikku arhiivi omale hoida ja uues õiguslikus olukorras ja uute ülesannete juures ei ole temale endist ametlikku arhiivi tarviski, küll on aga seda tarvis asutistele, kes Urvaste koguduse arhiivi alusel kohustatud on seaduslike tunnistusi ka edaspidi välja andma. Kaebaja voliniku seletusele asja arutusel Riigikohtus, et käesolevas asjas on Siseministrile alluv ametnik talitanud vastupidiselt Siseministri kirjale varemast ajast, mille järgi personaalraamatute üleandmist kogudustelt ei olevat nõutud, ei saa mööduandvat tähtsust anda. Korralduse Urvaste koguduse personaalraamatute üleandmise kohta Siseministeeriumile on teinud Siseministeeriumi peasekretär Siseministri eest, Siseminister selles asjas üldse mingisugust korraldust ei ole teinud, ja Siseministri eest peasekretäri poolt tehtud korraldus on ka täide viidud. Kui ametiasutis või ametnik teotseb oma võimkonna piirides ja tema tegevus on kokkukõlas maksva seaduse määrustega, siis ei ole ka seaduslikku alust selle tühistamiseks adm. kohtu korras.

Kõigil ettetoodud põhjustel Adm. k. k. §§ 21 ja 22 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus: Urvaste ev.-luteri usu koguduse voliniku vann. adv. H. Sumbergi kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 59.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

14./18. detsembril 1928 a.

Pärnu Eesti Matmise Kassa Valitsuse (juhatus) kaebus Siseministri otsuse peale 18. okt. 1928 a. põhikirja muudatuse registreerimata jätmise pärast.

Eesistuja ja ettekandja osakonna esimees P. Puusep; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

Pärnu Eesti Matmise Kassa Valitsus (juhatus), kelle põhikiri Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse põhjal 8. septembrist 1919 a. seltside ja ühisuste registrisse nr. 39 all sisse kantud, pöördus Siseministeeriumi poole palvega 12. novembrist 1927 a. seda kassat registreerida nime all „Pärnu Eesti Matmise Kassa“ ja registreerimine välja kuulutada.

Otsusega 3. jaanuarist 1928 a. jättis Siseminister Ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seaduse § 10 põhjal tähendatud palve tagajärjeta, põhjusel: 1) et matmisekassa peakoosoleku 1927 aasta 13. veebruari protokollil väljavõttest ei selgu, kas põhikirja paragrahvide muutmise otsused on tehtud põhikirja § 38 korras, s. o. $\frac{2}{3}$ koosolijate hääle-enamusega; 2) et juhatus poolt registreerimiseks esitatud muudetud põhikiri ei vasta peakoosoleku poolt 13. veebr. 1927 a. tehtud muudatustele, kuna põhikirja muutmine peakoosoleku võimkonda kuulub ja juhatus 13. veebr. 1927 a. antud volituste põhjal peakoosoleku poolt muudetud põhikirja redigeerida võis, aga sisuliste paranduste puhul põhikirja peakoosolekule uuesti vastuvõtmiseks oleks pidanud esitama, 3) et registreerimiseks esitatud põhikirja tekst ei vasta Kooperatiivühisuste ja nende liitude seaduse § 9 nõuetele, kuna ei ole ära tähendatud liikmete väljaheitmise tingimused ja kord, liikme vastutus kassa kohustise eest, üldkoosolekute protokollimise kord, aruande kokkuseadmine, revideerimine ja kinnitamise kord ning tähtajad, kasude ja kahjude jaotamise kord ja 4) et põhikirja § 11 selgusetu on, sest et tähendatud paragrahvist kui ka § 8-st ei selgu, missuguse tasu järele liige maksust vabastatakse.

24. septembril k. a. pöördus „Pärnu Eesti Matmise Kassa“ Valitsus (juhatus) uuesti Siseministeeriumi poole palvega registreerida kassa „Pärnu Matmise-Kassa“ nime all palvele 2 eksemplaris ligi lisatud põhikirja järele ja seda seaduslikus korras välja kuulutada. Palves seletatakse, et Matmise-kassa otsustusevõimsel üldkoosolekul 12. veebr. 1928 a. olevat otsustatud põhikirja muutmine nii, nagu palvele kahes eksemplaris ligi lisatud põhikirjas tähendatud: selts (Matmise-kassa) ei olevat oma iseloomult mitte ühistegelise ettevõtte, mis äriliselt tegev ja sunduslikule välisrevisjonile allub ja ühe revisjoniliidu liige olema peab, nagu seda nõuavad Kooperatiivühisuste muutmise seadused (RT 32 — 1926, § 70 ja RT 110/111 — 1919 § 69) ja kassa põhikiri ei kuuluvat kokkuseadmisele Kooperatiivühisuste ja nende liitude seaduse § 9 nõuete kohaselt; põhikirja § 11 olevat üldkoosolekule ning kogu kassa liikmetele täiesti selge, nagu see senini enim registreeritud põhikirja alusel selge olnud. Palvele on ligi lisatud väljavõtte Pärnu Eesti Matmise-kassa üldkoosoleku protokollist 12. veebr. 1928 a., millest on näha, et kassa juhatus ühes viimasel erakorralisel üldkoosolekul 13. III. 1927 a. valitud isikutega on põhikirja läbi arutanud, teda ajakohaselt muutnud ja välja töötanud ja on põhikiri punkt-punkti järele ette loetud.

18. oktoobril 1928 a. otsustas Siseminister Ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seaduse § 10 põhjal kassa põhikirja muudatuse registreerimisavaldise tagasi lükata, põhjusel, et see muudatus ei vasta Kooperatiivühisuste ja nende liitude seaduse nõuetele (vt. Siseministri otsust 3. jaan. 1928 a. p. 3), et matmisekassa ülesandeks on oma surnud liikmete matmine, selleks otstarbeks liikmete vahel raha kogumine põhikirjas ettenähtud

maksude näol, mispärast ei saa matmiskassat pidada Ühingute ja nende liitude seaduse (RT 37 — 1926) alusel moodustatud ühinguks, vaid oma iseloomult kooperatiiv-ühisuste liiki kuuluvaks ühinguks, mille registreerimisel tuleb arvestada ka Ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seaduse § 7 ette nähtud nõudeid.

Riigikohtule antud kaebuses palub kassa juhatus Siseministri otsust 18. oktoobrist 1928 a. muuta ja põhikirja muudatust kassa juhatuse avaldise juures 19. sept. 1928 a. ettepanud kujul registreerida. Kooperatiiv-ühingute ja nende liitude seaduse § 1 põhjal ei kuuluvat kassa kooperatiiv-ühingute hulka, sest põhikirja järele olevat kassa liikmete arv piiratud (põhik. §§ 3 ja 5), kassa ülesandeks ei olevat oma liikmete majandusliku ega vaimlise heakorra tõstmise kaasa aitamine mingisuguse majandusliku ettevõtte või töö organiseerimise teel; põhikirja muudatused ei muutvat põhikirja põhialuseid, vaid sisaldavad ainult ajakohaseid ja ajanõuetest tingitud parandusi.

Siseministeerium esitises 26. nov. 1928 a. nr. 2789, mille juures kaebus Riigikohtule esitatud, seletab, et matmiskassa oma iseloomu poolest ei ole mittekasutaotlev ühing Ühingute ja nende liitude seaduse (RT 37 — 1926) alusel, ei ka aktsiaselts ega osaühing, vaid kõige lähem Kooperatiivühingute seaduse alusel teotsevatele ühingutele, ning et sellepärast põhikiri peale Registreerimise seaduse § 6 ette nähtud minimaalnõuete (milliseid käesolev põhikiri ei sisalda, sest puuduvad liikmete väljaheitmise tingimused ja kord), peab sisaldama ka Ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seaduse § 7 ette nähtud nõudeid, tähendab peab vastama ka Kooperatiivühisuste ja nende liitude seadusele. Põhikirjas olevat kooperatiivühingu tunnused olemas, sest kassa ülesandeks olevat oma liikmete matmise jaoks ühekordse abiraha andmine, kohustades selleks otstarbeks oma liikmeid põhikirjas ettenähtud maksusid maksma. Järelikult olevat kassa majanduslik ettevõtte oma liikmete, eriti nende perekondade huvides, ning oma ülesande iseloomult sarnane Kooperatiivühisuste ja nende liitude seaduse § 1 loendatud kinnitusühingutega. Ei olevat põhjendatud väide, nagu teotseks kassa piiratud liikmetearvuga. Põhikiri ei nägevat ette, et teatud isikud kassa liikmeteks on, ning liikmete vaheldumine võimatu, vaid põhikirja § 3 tõmbavat ainult piirjooned kassa maksukohuslike liikmete kohta, kuna §§ 5 ja 11 võimaldavat teiste kassaliikmete piiramata kasvu.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus:

Pärnu Eesti Matmise Kassa valitsuse poolt 24. sept. 1928 a. Siseministeeriumile registreerimiseks esitatud põhikiri vastab oma sisu poolest kassa põhikirjale, mis Viljandi-Pärnu rahukogu poolt 13. sept. 1919 a. seltside, ühingute ja nende liitude registrisse sisse kantud ja mille alusel kassa praegu teotseb. Rahukogus registreeritud põhikirjast nähtub, et kassa on registreeritud juba Vene valitsuse ajal Liivimaa kubernerite otsuse põhjal 1906 a. Sama põhikiri on ka rahukogus registreeritud ja põhikirjale on mõned lisandused tehtud ja rahaühikuna Vene rublade asemel mark võetud. Siseministeeriumile registreerimiseks esitatud põhikirjas aga on võetud rahaühikuna kroon ja sent.

Põhikirja § 1 järele on kassa eesmärgiks oma liikmetele matmise jaoks ühekordse abiraha andmine. Kassaliikme surma korral maksab kassa teatava summa liikme naisele, mehele, lastele, vennale, õele, alanevatele või ülenevatele sugulastele (põhikirja § 18), või nende puudumisel sellele, kellele kassaliikme kirjaliku teadaande järele raha välja maksta tuleb. Kui niisugust kirjalikku teadaannet ei ole antud, on kassa kohustatud ise oma liikme maha matma, kusjuures matmiskulud ei või suuremad olla saadaolevast matmise abirahast, ülejääk aga jääb kassa heaks. Kassaliikmete arv on põhikirjas ette nähtud 101 (§ 3) ega või mitte suurem olla. Kui liikmete arv 101 täis on, võib põhikirja § 5 järele kassa juhatus vastu võtta kassaliikmeks astuda soovijaid kandidaatideks, kes 2 krooni maksavad ja sissekirjutuse järjekorras liikmeteks saavad, kui liikmete arv alla 101 langeb, kusjuures sisse makstud 2 krooni arvatakse sisseastumise rahaks. Iga kassaliige maksab 3 kr. sisseastumise

raha (§ 7) ja iga kassaliikme või tema abikaasa surma korral 2 kr. 50 senti. Sisseastujad peavad mitte üle 55 a. vanad ja hea tervise juures olema. Kassaliikme surma korral maksitava rahasumma, mis nimetatakse matmise abirahaks, määratakse ära § 17 ette nähtud tabeli järgi: 1—5 sissemaksu eest 100 krooni, 6—10 sissemaksu eest 105 kr. j.n.e. ja 96—100 sissemaksu eest 300 krooni, mis on kõige suurem väljamakstav summa. On kassal alla 101 liikme, väheneb väljamakstav summa iga puuduva liikme pealt $\frac{1}{100}$ võrra. Vastavalt kassa seisukorrale võib tabel üldkoosoleku otsusel muudetud saada. § 14 järele on kassal juriidilise isiku õigused. Kassa kapital tekib: 1) liikmete sisseastumisrahast (§ 7), 2) kandidaatide sissekirjutamisrahast (§ 5), 3) liikmete maksudest surma korral ja 4) kapitaliprotsentidest. § 38 järele kaotab põhikirja muudatuste registreerimisega maksvuse senine Viljandi-Pärnu rahukogu poolt registreeritud põhikiri. Tähendab registreerimiseks on esitatud täiesti uus põhikiri, mis küll sisuliselt vastab endisele põhikirjale, milles aga ette on võetud redaktsioonilised kui ka sisulised muudatused võrreldes endise põhikirjaga, milles oli 44 paragrahvi, kuna uues põhikirjas on neid 38.

Siseministerium on kassa juhatuse palve tagasi lükanud, leides et matmiskassa oma ülesande iseloomult ei ole mittekasutaotlev ühing Ühingute ja nende liitude seaduse (RT 37 — 1926) alusel ja et ta kõige lähem on Kooperatiivühisuste seaduse alusel teotsevatele ühingutele ja et seepärast põhikiri peale Registreerimiseseaduse § 6 ettenähtud minimaalnõuete — põhikirjas puuduvad liikmete väljaheitmise tingimused ja kord — peab sisaldama ka Ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seaduse § 7 ettenähtud nõudeid, tähendab peab vastama ka Kooperatiivühisuste ja nende liitude seadusele.

Siseministeriumi seisukoht, et Pärnu Eesti Matuse Kassa ei ole mittekasutaotlev ühing, on täiesti õige, sest kui 1—5 sissemaksu eest (sissemaks 2 kr. 50 s.) makstakse 100 kr. ja sissemaksude arvu suurenemisega väljamaksu summa suureneb, saavutatakse sellega teataval määral ainelist kasu. Üldse on kassa eesmärgiks oma liikmete surma korral aineeline abiandmine, nii et kassat ei saa arvata Registreerimiseseaduse § 6 ette nähtud (RT 37 — 1926, sead. nr. 73) ainelist kasu mitte taotlevate ühingute hulka. Oma iseloomult ei ole kassa ka puhtühisegeline asutis (Vene Seadl. ja Korral. kogu nr. 72 — 1917 a. art. 414), vaid ta on kõige lähem Kooperatiivühisuste seaduse alusel teotsevatele ühingutele. Seepärast on Siseministri otsus täiesti seadusepärane ja tema muutmiseks ei ole seaduslikku alust.

Seepärast Ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seaduse (RT 37 — 1926 sead. nr. 73) § 14 p. 1 põhjal otsustas Riigikohus: Pärnu Eesti Matmise Kassa Valitsuse (juhatuse) kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 60.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

7./22. detsembril 1928 a.

Tallinna linnavalitsuse voliniku eraadvokaat A. Jõeääre erakaebus Lihula jaoskonna rahukohtunikule määruse peale 23. augustist 1928 a. Kirbla vallavalitsuse 1928 a. 27. aprilli otsuse vastu Vilhelmine Lauri toetuse asjas antud revisjonikaebuse tagasisaatmise pärast.

Eesistuja osakonna esimees P. Puusep, ettekandja P. Välbe; Riigikohtu prokuröri abi K. Luud.

23. augustil 1928 a. Lihula jaoskonna rahukohtunik, tähele pannes, et Tallinna linnavalitsuse volinik on Kirbla vallavalitsuse kaudu rahukohtunikule saatnud administratiivkaebuse tähendatud vallavalitsuse otsuse peale 27. aprillist 1928 a. Vilhelmine Laurile

antud toetuse tasumise asjas ja et hoolekande asjus erandina alluvad kohtule ainult kaebused valla esinduskogu (volikogu) peale (HS § 207), kuna aga kaebused valla omavalitsuste asutiste, seal hulgas ka valla täidesaatva organi, vallavalitsuse (§ 201), peale alluvad maavalitsusele (HS § 198 p. 12) — käsitades Adm. k. k. § 44 ja Ts. Kp. s. § 53 p. 4 määras: Tallinna linnavalitsuse voliniku administratiivkaebus mittealluvuse pärast tagasi saata.

Riigikohtule antud revisjonikaebuses palub Tallinna linnavalitsuse volinik eraadvokaat A. Jõeäär tühistada Lihula jaoskonna rahukohtuniku määruse ja temale ette kirjutada kaebus vastu võtta ning seda sisuliselt arutada. Kaebaja seletab, et Adm. k. k. § 4 p. b põhjal alluvad kaebused vallavalitsuste peale rahukohtunikule. Hoolekande seadusega ei olevat Adm. kohtu kord muudetud ja H. S. § 212 kõnelevat ainult hoolekande kohta käivate seaduste tühistamisest; H. S. § 207 ei takistavat kaebuste andmist valla- ja alevivalitsuste otsuste peale Adm. k. k. §§ 2 ja 4 põhjal samuti kui H. S. § 198 p. 12 määrus ei võtvat asjaosalistelt õigust valida kaebamiseks administratiivkohtu korras ette nähtud teed.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulanud, leiab Riigikohus, et Lihula jaoskonna rahukohtuniku määrus tuleb tühistada ja Tallinna linnavalitsuse poolt Kirbla vallavalitsuse otsuse peale antud kaebus tuleb alluvaks tunnistada rahukohtunikule järgmistel põhjustel: Hoolekande seaduse § 207 on mõeldud ka vallavalitsused omavalitsuste esinduskogude all, mis nähtub ka sellest, et sama seaduse § 198 p. 12 on ette nähtud valla asutised üldse, mille hulka kuulub vallavolikogu, samuti ka vallavalitsus. Sellest nähtub, et erilist administratiivkohtu korras kaebamise korda vallavalitsuste otsuste peale Hoolekande seaduse § 198 p. 12 ette nähtud ei ole. Neil põhjustel kuulub rahukohtuniku määrus tühistamisele.

Seepärast Adm. k. k. § 35 põhjal otsustas Riigikohus: Lihula jaoskonna rahukohtuniku määrus 23. augustist 1928 a. tühistada ja Tallinna linnavalitsuse voliniku eraadvokaat Aleksander Jõeääre kaebus Kirbla vallavalitsuse otsuse peale 27. aprillist 1928 a. tunnistada alluvaks rahukohtunikule.

Nr. 61.

TSIVIL-OSAKOND.

20. detsembril 1928 a. toim. nr. 2.

Aleksander Toomi kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale 2. detsembrist 1925 a. surn. Kai (Katarina) Toomi testamendi asjas.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik V. Ditmar.

4. juunil 1924 a. esitas Ekateriina Toom Pärnu 1. jaoskonna rahukohtunikule 10. mail 1924 a. surnud Ekateriina (Kai) Toomi kirjaliku testamendi, mis tehtud 8. märtsil 1921 a., ja palus seda avada ning tunnistada seadusejõusse astunuks.

Avalikul kohtuistungil 8. septembril 1924 a. avas rahukohtunik mainitud testamendi, milles Ekateriina (Kai) Toom on oma viimase tahtmise väljendanud järgmiselt: „1) Oma varanduse pärijaks, mis seisab minul päridaolevast osast minu surnud venna Madis Kaubi varanduses, iseäranis aga tema talukohas „Kaubis“, — asub Vigala vallas, Läänemaal, ja talukoha liikuvus varanduses, määrän mina ainult oma tüdarta Ekateriina Madise t. Toomi; 2) Nimetatud minu tüdarta Ekateriinat määrän mina oma ainumaks pärijaks just sel põhjusel, et tema juba kauemat aega minu eest on hoolitsenud ja minule ülespidamist annud, kuna minu tüdarta Marie Pesti ja poeg Aleksander Toom seda mitte teinud ei ole. 3) Päranda- vat varandust ei ole minul võimalik praegusel ajal ära hinnata. 4) Eelpool nimetatud minu

pärija peab otsekohe pärandava varanduse üle valitsema hakkama, peale minu surma, ilma et see varandus hoiu korras üleskirjutatud ehk kinnipitseeritud saaks.“

Pärast testamendi avamist ja ettelugemist tegi rahukohtunik Ts. kp. s. §§ 2059—2062 ettenähtud üleskutse, mis välja kuulutati Riigi Teatajas 17/18 — 3. veebruarist 1925 a.

2. märtsil 1925 a. pöördus Aleksander Toom rahukohtuniku poole avaldusega, milles seletas, et tema, kui Kai Toomi poeg, olevat pärandusejätja seaduslik pärija ning et „Kaubi“ talukoht olevat mitte ostu teel omandatud, vaid päritud vara, mille üle Kai Toomil õigust ei olnud oma testamendis korraldusi teha, ja seepärast palus Kai Toomi testamenti tühistada ja teda, Aleksander Toomi, Kai Toomi pärijaks kinnitada.

Määrusega 30. septembrist 1925 a. otsustas rahukohtunik Kai Toomi testament täitmisele kinnitada; Aleksander Toomi vastuvaidlus selle testamendi vastu tagajärjeta jätta; tunnistada õigeks ajaks üles antuks Aleksander Toomi vastuvaidlus selle testamendi vastu, niisama tema õigused Kai Toomi päranduse kohta.

Selle määruse peale Aleksander Toomi poolt antud erakaebuse on Viljandi-Pärnu rahukogu oma määrusega 2. detsembrist 1925 a. tagajärjeta jätnud, leides, et „pärandusejätjal B. E. S. § 2015 põhjal oli õigus oma poega ilma päranduseta jätta sel põhjusel, et viimane temale tarvilikku abi ei andnud“.

Riigikohtule antud kassatsioonkaebuses taotleb Aleksander Toom rahukogu otsuse tühistamist Ts. kp. s. §§ 129 ja 1966, B. E. S. §§ 2015, 2452, 2476 ja 2477 ning sama seaduse sissejuhatuses § XIII rikkumise pärast.

Asja ettekande ära kuulanud olles, leiab Riigikohus, et asjaoludest ühenduses Aleksander Toomi kassatsioonkaebusega tekivad järgmised küsimused: Kuidas tuleb Ts. Kp. S. § 1966 mõista: 1) kas võib selles paragrahvis B. E. S. § 2452 ettenähtud tüli (споръ) testamendi vastu kõrvaldatud saada ainult nõude või ka hoiu korras? 2) Kas on kohus kohustatud tüli tekkimise puhul, millel testamendi kinnitamise kohta on oluline tähtsus, asjatoimetust hoiu korras ära lõpetama või seisma panema kuni tüliküsimuse otsustamiseni nõude korras? 3) Kas võidakse peale testamendi kinnitamist või kinnitamatajätmist hoiukorras esineda nõudega sama testamendi kohta?

Eeltoodud küsimuste lahendamisele asudes leiab Riigikohus, et Ts. Kp. S. § 1966 järele tunnistatakse testament, huvitatud isikute palvel, seadusejõusse astunuks: 1) kui on täidetud B. E. S. §§ 2451 ja 2452 ettenähtud tingimused ja 2) kui isikud, kellel õigus on tüli tõstmiseks (право оспаривать) testamendi maksvuse vastu (B. E. S. §§ 2477, 2478, 2798), on seesuguse tüli alustamisest loobunud.

Riigikohus on juba seletanud, et kohus on kohustatud Ts. Kp. S. §§ 1956—1970 ette nähtud iseäralises korras tekkinud toimetuses oma algatusel ära otsustama küsimusi, kas testament, mille seadusejõusse astunuks tunnistamist palutakse, on olemas (vt. Riigikohtu tsiv. osak. otsus 1922 a. nr. 84) ning kas testamendis ei sisaldu avalik-õigusliku iseloomuga seadustele vastaseid korraldusi, mis seaduse enese käsul tühised on ja seega kinnitamisele kohtu poolt ei kuulu (B. E. S. §§ 2922, 2788 ja 2789; vt. Riigikohtu üldkogu otsus 1926 a. nr. 4). Sellepärast võivad ka huvitatud isikud nende küsimuste piirides seletusi anda ja vaidlusi avaldada üleskutse toimetuses ning peab kohus neid tähendatud küsimuste lahendamisel samas toimetuses arvesse võtma ja hindama. Leiab kohus selle juures, et testamendi näol esitatud dokument ei vasta testamentide tegemise kohta seatud seaduste nõuetele ja sellepärast ei olegi testament või et olemas olevas testamendis sisalduvad avalik-õigusliku iseloomuga seadustele vastased korraldused, siis on ta kohustatud: esimesel juhul — testamendi seadusejõusse astunuks tunnistamise pärast avaldatud palve tagajärjeta jätma ja teisel — testamendi kinnitamata jätma neis osis, mis avalikõigusliku iseloomuga seaduse vastased on, muus osas aga seadusejõusse astunuks tunnistama.

Väidab aga huvitatud isik, et testamenditegija korraldustega olevat rikutud tema kui seadusejärgse pärija, eraõiguslikku laadi õigused, ning taotleb ta sel põhjusel testamendi maksvusetuks tunnistamist täies ulatuses või teatavas osas, siis on esil eraõiguslikku laadi tüli (споръ о правѣ гражданскомъ), mille alustamine ja lahendamine on võimalik ainult nõude korras (Ts. Kp. S. § 1). On seesugune tüli nõude korras tõstetud seaduses (Ts. Kp. S. §§ 2061, 2064 ja 2065) ette nähtud tähtaja jooksul, s.o. üleskutses ära tähendatud tähtaja piirides ja igatahes mitte hiljem testamendi seadusejõusseastunuks tunnistamise pärast avaldatud palve sisulist äraotsustamist kohtu poolt, siis paneb kohus üleskutse toimetuse seisma kuni selle tüli lõpliku lahendamiseni nõude korras, üleskutse korras tekkinud asjatoimetuse äralõpetamiseks aga ei ole kohtul säärasel juhul ega vaidluse avaldamise korral testamendi maksvuse vastu üleskutse toimetuses seaduslikku põhjust, kuna testamendi seadusejõusse astunuks tunnistamine võib sündida ainult selleks eriti seatud iseäralises korras (Ts. Kp. S. §§ 1956—1970), mitte aga nõude korras. Vastupidine seisukoht oleks ühetähenduslik igasuguse võimaluse äravõtmisega testamendi-järgselt pärijalt oma õigusi kaitsta ja üldse maksma panna.

On tüli testamendi maksvuse vastu nõude korras tõstetud enne testamendi seadusejõusse astunuks tunnistamist mainitud iseäralises korras ja üleskutse toimetuse kohtu poolt selle tõttu seisma pandud ning lükatakse tähendatud tüli nõudekorras tehtud kohtuotsusega tagasi ja on seega kõrvaldatud, siis uuendab kohus, huvitatud isiku palvel, üleskutse toimetuse ja tunnistas testamendi seadusejõusse astunuks (B. E. S. § 2452 ja Ts. Kp. S. § 1966). On aga testament nõude korras tunnistatud maksvusetuks täies ulatuses või teatavas osas, siis jätab kohus, peale üleskutse toimetuse uuendamist, esimesel juhul — testamendi seadusejõuliseks tunnistamise pärast antud palve tagajärjeta, kuid teisel juhul — tunnistas testamendi seadusejõusse astunuks selles osas, milles see nõude korras maksvusetuks pole tunnistatud.

Mis puutub vaidlustesse testamendi maksvuse vastu, mis seaduses ette nähtud tähtaja jooksul (Ts. Kp. S. §§ 2061, 2064 ja 2065) nõude korras tõstetud ei ole, vaid ainult üleskutse toimetuses on avaldatud, siis seesugused vaidlused, kui mitte õiges korras avaldatud, ei takista üleskutse toimetuse jätkamist ega testamendi seadusejõusse astunuks tunnistamise võimalust Ts. Kp. S. §§ 1956—1970 ette nähtud iseäralises korras, sest isik, kes tüli testamendi maksvusetuse kohta mainitud tähtajal nõude korras ei tõstnud, loetakse loobunuks vaidlusist testamendi vastu (Ts. Kp. S. §§ 1966 p. 2; B. E. S. § 2798).

Ei ole isik, kellel B. E. S. § 2477 järele õigus oli tüli tõstmiseks testamendi maksvuse vastu, seda nõude korras teinud üleskutse tähtaja jooksul ning on testament kohtu otsusega seadusejõusse astunuks ja kõik ülesandmata jäänud vaidlused ja õigused kustunuks tunnistatud, siis jääb mainitud isikul ainult Ts. Kp. S. §§ 2068—2070 ette nähtud juhtudel õigus tähendatud otsuse tühistamist taotella erakaebe teel või nõude korras ja ühtlasi nõude korras tõsta tüli testamendi maksvuse vastu, kuna väljaspool Ts. Kp. S. §§ 2068—2070 juhtusid temal õigust seesuguse tüli tõstmiseks nõude korras ei ole.

Eeltoodud põhjustel leiab Riigikohus, et Ts. Kp. S. § 1966 tõsise mõtte järele võivad sama seaduse §§ 1956—1970 ette nähtud iseäralises korras lahendatud saada üksnes küsimused testamendi olemasolu ja niisuguste testamendis sisalduvate korralduste maksvuse kohta, mis avalik-õigusliku iseloomuga seaduste vastased on. Neid küsimusi peab kohus oma algatusel üles võtma ja lahendama, arvesse võttes nende piirides huvitatud isikute poolt esitatavaid seletusi ja vaidlusi, kuna tüli testamendis sisalduvate eraõiguslikku laadi korralduste maksvuse vastu võib alustatud ja lahendatud saada ainult nõude korras. Tüli tõstmise korral nõude korras selle alustamiseks õigustatud isiku poolt (B. E. S. § 2477) testamendis sisalduvate eraõiguslikku laadi korralduste maksvuse üle Ts. Kp. S. §§ 2061, 2064 ja 2065 ette nähtud tähtaja jooksul ei tohi kohus üleskutse toimetust ära lõpetada, vaid peab viimase seisma panema kuni tüliküsimuse otsustamiseni nõude korras. Peale testamendi seadusejõusse astunuks tunnista-

mise pärast avaldatud palve tagajärjeta jätmist üleskutse toimetuses tehtud otsusega ei ole huvitatud isikutel õigust esineda nõudmisega sama testamendi seadusejõusse astunuks tunnistamise kohta, küll aga võib isik, kellel õigus oli nõudmise tõstmiseks testamendi maksvuse vastu, kui ta seda Ts. Kp. S. §§ 2061, 2064 ja 2065 ettenähtud tähtaja jooksul teinud ei ole, pärast testamendi seadusejõusse astunuks ja kõigi ülesandmata jäänud tülide, vaidluste ja õiguste kustunuks tunnistamist üleskutse toimetuses tehtud otsusega, esineda tähendatud otsuse tühistamise ja testamendi maksvusetuks tunnistamise nõudmisega, kuid ainult Ts. Kp. S. §§ 2068—2070 ette nähtud juhtudel. Väljaspool neid juhtusid temal seda õigust ei ole.

Kohaldatakse eeltoodud põhilauseid käesoleva asja kohta, ei leia Riigikohus seaduslikku põhjust Aleksander Toomi kassatsioonikaebuse rahuldamiseks. Nagu asjatoimetusest näha, avaldas Aleksander Toom üleskutse tähtaja piirides rahukohtunikule palve surnud Ekateriina (Kai) Toomi kirjaliku testamendi tühistamise pärast sel põhjusel, et testamenditegija korraldusega „Kaubi“ talu kohta olevat rikutud tema, kui Ekateriina (Kai) Toomi seadusejärgse pärija, eraõiguslikku laadi õigused, kuid vastavat tüli mainitud tähtaja jooksul ta nõude korras ei alustanud. Neil tingimustel ei olnud rahukohtunikul, vatupidi kaebaja arvamusel, seaduslikku põhjust tähendatud vaidluse sisuliseks arutamiseks ega üleskutse toimetamise seisma panemiseks ning ta on õieti toiminud, tunnistades kõne all oleva testamendi seadusejõusse astunuks. Ühtlasi osutub oma lõppjäreluses ka õigeks rahukogu kaevatud otsus, olgugi et viimases ettetoodud põhistused ei järgne Aleksander Toomi erakaebusest, milles ta palus rahukohtuniku otsust tühistada ning üleskutse toimetust ära lõpetada või seisma panna, sest selle palve rahuldamiseks ei olnud rahukogul seaduslikku põhjust, kuna Aleksander Toom üleskutse tähtaja jooksul ei tõstnud nõude korras mingit tüli testamendi maksvuse vastu ning seega puudus igasugune alus tema erakaebuse rahuldamiseks.

Kõik muud kaebaja seletused langevad ära, sest käivad tema poolt üleskutse toimetuses üles antud vaidluse sisu kohta, mille lahendamiseks käesolevas asjas, nagu juba eespool öeldud, rahukohtunikul ega rahukogul seaduslikku põhjust ei olnud.

Ei saa, lõpuks, tähendamata jätta, et rahukohtunikul ei olnud õigust tunnistada õigel ajal üles antuks Aleksander Toomi poolt üleskutse toimetuses, mitte aga nõude korras avaldatud vaidlust testamendi maksvuse vastu ja tema õigused testamenditegija päranduse peale, kuna need olid üles antud mitte õiges (nõude-) korras ja seepärast tulid kustunuks tunnistada. Kuid see viga on rahukohtuniku poolt tehtud Aleksander Toomi kasuks, mille tõttu ka rahukogul ei olnud põhjust selle parandamisele asuda asja arutamisel Aleksander Toomi erakaebusel rahukohtuniku otsuse peale.

Kõike seda arvesse võttes **otsustas** Riigikohus: Aleksander Toomi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 62.

TSIVIL-OSAKOND.

19. jaanuaril 2. veebruaril 1928 a., toim. nr. 13.

Martin Lutheri voliniku vann. adv. L. Mederi kassatsioonikaebus kohtupalati otsuse peale 17. märtsist 1927. a. Eesti panga nõudes Martin Lutheri ja A/S. „Renommée“ vastu 163.100 marga suuruses.

Eesistuja esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik V. Ditmar.

5. oktoobril 1925. a. Tallinna-Haapsalu rahukogule antud nõudepalves seletas Eesti Panga volinik vann. adv. Ernst Jürmann, et aktsiaselts „Renommée“ võlgneb Eesti Pangale suurema summa kontokorrentlepingu põhjal ja on selle võla kindlustuseks oma

vallasvara nimetatud pangale pantinud ja käsipandina üle andnud; — et tähendatud vara on Eesti Panga poolt hoiule antud August Klaasile ja Hermann Koltsile; — ning et sama vallasvara on 14. septembril 1925 a. kohtupristav Kuuskmanni poolt üles kirjutatud Martin Lutheri nõudmise rahuldamiseks. Neil põhjustel nõudmisega pöördudes Martin Lutheri ja aktsiaselts „Renommée“ vastu, palus Eesti Panga volinik tunnistada, et mainitud vallasvara on Eesti Pangale panditud, ja seda varandust üleskirjutuse ja aresti alt vabastada.

Asjale on juurde lisatud: 1) aktsiaselts „Renommée“ poolt Eesti Pangale 29. novembril 1923 a. välja antud kohustus, millega nimetatud aktsiaselts tunnistab, et ta on pantinud ja üle andnud Eesti Pangale oma šokolaadi- ja kompvektivabriku masinad ja sisseseadu nimekirja järele 29. novembrist 1923 a. temale avatud kontokorrentarve-kujulise laenu kindlustuseks; ning 2) „Eesti Pangale panditud ja üle antud šokolaadi- ja kompvektivabriku A.-s. „Renommée“ masinate ja sisseseade nimestik“ Hermann Koltsi, K. Klaasi ja August Klaasi poolt alla kirjutatud pealkirjaga: „selles nimekirjas ülesloetud masinad ja sisseseade oleme oma hoiu ja ülevõlvuse alla võtnud tingimustel, mis meie hoiukohustuses 14. veebruaril ja 29. novembril 1923 a. tähendatud on.“

Otsusega 1. oktoobrist 1926 a. lükkas rahukogu Eesti Panga eeloleva nõudmise tagasi, leides, et käsipandi mõtte järele peab asi tingimata tegelikult üle antama pandivõtjale ja viimase valduses seisma, kuna käesoleval juhul tegelik üleandmine Eesti Pangale aset ei leidnud, vaid asjad, kui ka ruumid, kus need asuvad, on endiselt aktsiaseltsi „Renommée“ juhatuse ja ametnikkude kätte jäänud, ilma et asjade küljes oleks mingisuguseid pantimise väliseid tunnuseid olnud; et isegi Eesti Pangale aktsiaselts „Renommée“ poolt välja antud kohustus ja asjade nimekiri on alla kirjutatud Eesti Pangas, mitte aga asjade asupaigas; ning et Eesti Panga põhikirja § 11 on üles loetud, missuguseid asju pank võib pandile võtta, kuid nende hulgas masinaid ei leidu.

Rahukogu otsuse peale antud edasikaebuses seletas Eesti Panga volinik, et pandiõiguse sünnitamiseks ei olevat tarvis panditud asjade tegelikku üleandmist, vaid valduse üleandmine võivat sündida asjade nimekirja kätteandmisega pandivõtjale. Ka olevat plakatite väljapanemisega asjade pantimisest kolmandatele isikutele teatavaks tehtud ja B.E.S. § 3767 lubavat pandivõtjale panditud asjad pantijale ajutiselt tarvitada anda. Rahukogu arvamus, et pantimine olevat tühine, ei vastavat Eesti Panga põhikirja § 11-le, mille järele pank võivat kaupsid pandiks võtta, kaubaks aga tulevat ka masinad lugeda. Peale selle olevat Vene Senat juba seletanud, et pangad võivad igasuguseid operatsioone ette võtta, mis nendele üldseadustega ja põhikirjaga keelatud ei ole. Neil põhjustel palus Eesti Panga volinik rahukogu otsust tühistada ja nõudmine rahuldada.

Otsusega 17. märtsist 1927 a. tühistas kohtupalat rahukogu otsuse ja rahuldas Eesti Panga nõudmise täies ulatuses. Oma otsuses on kohtupalat kõige pealt peatunud küsimuse juures, kas on praegusel ajal seaduse järgi lubatud vallasvara pantimine ilma panditud asjade füüsilise üleandmiseta kreditorile ja kui see lubatud on, siis missugustel juhtudel ja tingimustel, ning tähendatud küsimuse lahendanud selles mõttes, et Balti eraseaduses sisalduvad määrused lubavad vallasvara pantimist ka ilma panditud asjade füüsilise üleandmiseta (*apprehensio*) kreditorile ja ilma asjade tegeliku käespidamiseta (*detentio*) viimase poolt, kui, — nagu käesoleval juhul, — panditud asjade valduse üleminek pandivõtjale sünnib „*constitutum possessorium*“ näol asemiku kaudu ja panditud varandus „*precariumina*“ jääb pantija enese kätte. Peale selle on kohtupalat leidnud aluseta olevat kostja voliniku Eesti Panga põhikirja § 11-l põhineva väite sel kaalutlusel, et Vene Senati Tsiv. Kass. Dep. seletuse järele (vt. otsus 1908 a. nr. 105) ühe või teise operatsiooni krediitiasutusele lubatuks tunnistamiseks ei ole vaja, et see operatsioon oleks ära tähendatud vastava asutuse põhikirjas, vaid lubatuks tuleb lugeda kõik need operatsioonid, mis nende eesmärkide kättesaamise piiridest üle ei astu, mille kättesaamiseks ühing on asutatud, vabriku sisseseadu pandile

võtmine aga Eesti Panga põhikirjaga keelatud ei ole ja ei seisa vastuolus pangaoperatsioonide eesmärkidega, mille hulka kuulub tööstuslikele ettevõtetele krediidi avamine reaalkindlustiste vastu.

Asja ettekande ära kuulanud ja kostja Martin Lutheri voliniku vann. adv. Leopold Mederi kassatsioonkaebuse arutusele asudes, ei leia Riigikohus mõjuvat põhjust selle kaebuse rahuldamiseks.

Ajutise Valitsuse poolt 24. veebruaril 1919 a. kinnitatud põhikirja (RT 1919 a. nr. 28/29, sead. nr. 69) järele on Eesti Pank Eesti Vabariigi valitsuse juhatase ja kontrolli all töötav pank, millel on ülesandeks korraldada raha liikumist Eesti Vabariigis, kergendada maksuõidusi nii sise- kui ka välismaal ja kanda hoolt vabade kapitalide mahutamise eest (§ 1). Tema põhikapital on kokku pandud 4000 osast (§ 4) ja iga osa üle antakse selle omanikule vastav nimeline osatäht (§ 5). Põhikapital on määratud panga ärioperatsioonide tarbeks, tagavarakapital — juhtuvate puudujääkide katmiseks ja mimesugused erikapitalid — täiskogu poolt määratud otstarvete täitmiseks (§ 3). Seega kuulub Eesti Pank oma iseloomu järele Krediit-seadustikus (Vene Sead. Kogu XI k. II j) ette nähtud aktsia alustel töötavate krediit-asutuste hulka, kelle tegevuspiirkond ja õigused määratakse kindlaks nende põhikirjadega (Kaub. sead. § 77 ja 78), kuid kellel ühtlasi oli riigipanga ülesanne korraldada rahaliikumist Eestis.

Oma põhikirja § 11. järele on Eesti Pangal õigus järgmisi operatsioone toimetada: 1) kulda, hõbedat ja teisi kalleid metalle tükkides ja rahas osta ja müüa; 2) vekseid ja riigining omavalitsuseasutiste võlakohustusi diskonteerida, osta ja müüa; 3) välismaa raha, vekseid, tratte ja tsekkide osta ja müüa; 4) tähtajalisi laenusid anda mitte pikemaks, kui kuue kuu peale, ja „on call“ arveid ning krediite avada järgmiste kindlustuste vastu: a) raha ja tükkis olev kuld ja hõbe ning muud kallid metallid; b) riigi võlakohustused, protsentpaberid, aktsiad ja obligatsioonid, mis valitsuse poolt kindlustatud, niisamuti ka hüpoteegiasutuste pantkirjad, välismaa raha, vekslid, tratid ning väärtpaberid, mis valitsuse poolt mitte garanteeritud; c) kaubad ja põllutööproduktid; ja d) vekslid, mille tähtaeg mitte pikem ei ole kui kuus kuud ja millel kõige vähemalt kahe maksuvõimelise isiku allkirjad on.

Kõigil loendatud pangaoperatsioonidel ja eriti „on call“ arvete ning krediitide avamisel kindlustuste vastu on puht-kaubanduslik iseloom. Sellepärast tulevad ka mainitud operatsioonide alal sõlmitud tehingutest järgnevad vahekorrad ja nende puhul tekkivad tülid, — B.E.S. § 4266 märkuse juhatusel, — lahendada panga põhikirja põhjal ühenduses Kaubanduse-seadustikus sisalduvate määrustega ning nende puudulikkuse korral vastava, kaubanduslikus elus välja kujunenud, tava (*usus*) põhjal (Tsiv. kp. s. § 1805 lisa p. 18 ja § 10; Kaub. sead. § 148 p. 4. ja § 327); nagu seda otse käsib Tsiv. kp. s. § 1805 lisa p. 18.

Tehes Eesti Pangale ülesandeks „on call“ arveid ja krediite avada „kindlustuste vastu“ ja muu seas „kaupade ja põllutööproduktide“ vastu, põhikiri ei määra kindlaks, missuguses korras ning mil viisil ja kujul nende arvete ja krediitide kindlustamine peab sündima. Et see peaks sündima ainult Balti eraseaduse vallasvara pantimise kohta käivate üldtsiviilõiguslikku laadi reeglite järele ja eriti mainitud seaduse §§ 1336 ja 1469 kindlaks määratud korras ja viisil, seda Eesti Panga põhikirjas ette nähtud ei ole ja temast ei järgne. Ja see on arusaadav, sest, osutudes mitte üld-tsiviilõiguslikku, vaid kaubandusõiguslikku laadi tehinguks, ei mahu „on call“ ehk kontokorrent-leping küllaldaselt Balti eraseaduse määruste alla, samuti ka temaga seotav võlakindlustamine.

Pankade poolt antavate laenude, kui ka avatud „on call“ arvete ja krediitide kindlustamise korda ja viisi normeerivat üldmäärust ka Kaubanduse-seadustik ei sisalda. Leidub

ainult eramäärus (§ 786), mille järele krediidasutused, kellel õigus on laene anda kaupade vastu, võivad seda teha, ilma panditud kauba füüsilise ülevõtmiseta ja käespidamiseta, § 766 korras asutatud kaubaladude dokumentide (ladu- ja panttunnistused) vastu. Samuti tunneb Krediidiseadustik (Vene Riigipanga põhikirja § 108) laenude andmist teatavate dokumentide vastu, nagu ladu- ja panttunnistused, konossementid, laeva- ja transport-ettevõtete kviitungid, raudtee saatekirjade teisendid j.n.e. Edasi, endisel Vene Riigipangal tema põhikirja § 8 järele oli õigus võlgnikkudele kasutamiseks või hoiule jätta nende võlakohustuste kindlustuseks vastu võetud vallasvara sellega, et tähendatud vara nimekiri kokku seati ja panditud vara varustati vastavate märkidega, kui see tähendatud vara tõu järele võimalik oli. Ka Eesti-aegses seaduseandluses leiduvad üksikud määrused pankade poolt antavate laenude ja avatud krediitide kindlustamise korra ja viisi kohta. Nii lubab Eesti Panga uus põhikirja, mis Riigikogu poolt vastu võetud 3. mail 1927 a. (RT 48—1927), anda tähtajalisi laene ning laene kontokorrentarvetel muu seas soolovekslite vastu, mis kindlustatud hoiutunnistustega esitähatsusega kaupade peale, mis ladus ja täiel määral kinnitatud ning millel laialdane ja elav turg (§ 51, p. 8, lit. e) 16. detsembril 1927 a. (RT 115—1927) Riigikogu poolt vastu võetud Pikalaenu Panga põhikirja tunneb tähtajaliste laenude andmist muu seas vekslite ja võlakohustuste vastu, mis kindlustatud kaupade, materjalide, põllumajandusliku inventari ja muu vallasvaraga (§ 35 p. 3), ja näeb otse ette, et sel viisil panditud vallasvara võib jääda ka võlgniku pidamisele hoidmiseks või kasutamiseks, ning määrab, et säärasel korral kuulutatakse võlgniku kulul pantimisest „Riigi Teatajas“ ja pannakse sellekohane teadaanne üles panditud varanduse hoiuruumi või platsile nähtavasse kohta, võimaluse korral kinnitades üksikute asjade külge märke asja pantimise kohta (§ 38). Samuti oli Krediidasut. sead. § 37 põhjal kinnitatud põhikirjade järele vastastikusel krediitühingutel (näit. Tartu, Tallinna, Mustvee Vast. Kred. Üh. § 17) õigus võtta pandiks kaupasad ruumides oma ülevälve all, edasi sama sead. § 94 ja 96 põhjal väike-laenuasutistel, milliste võrk üle maa õige suur oli — vallasvara, jättes varanduse selle omaniku kätte.

Olgugi, et eeltoodud üksikutel määrustel ei ole mõne üldseaduse tähendust, kuid siiski nad fikseerivad teatava, — kaubanduslikus elus kindlasti välja kujunenud, — omapärase tava olemasolu, mille järgi pandiõiguse tekkimine pankade operatsioonide kindlustamisel ei ole tingitud panditud vara füüsilise ülevõtmisega ja käespidamisega pandivõtja panga poolt. Et see tava oli juba Vene ajal sisse juurdunud praeguse Eesti riigi territooriumil asutatud pankade tegeluses, seda kinnitab eeltoodud Vene Riigipanga põhikirjas sisalduv määrus. Nimetatud pank osutus üleriiklikuks krediidasutuseks, mille põhikirja järgi käidi kõigis endise Vene riigi osades ja seega ka endistes Baltimaa kubermangudes. Sellepärast ei võinud ka tema põhikirjas väljendatud tava ilma mõjuta jääda mainitud kubermangudes teotsenud pankade tegelusele. Ning et see tõepoolest nii oli ja on, seda tõendab praegu Eestis asutatud Pikalaenu Panga põhikirja § 38, mis täiesti kokkukõlas Vene Riigipanga põhikirja § 8-ga määrab, et pangale panditud vallasvara võib jääda võlgniku pidamisele hoidmiseks ja kasutamiseks, ja seega kordab Vene Riigipanga põhikirjas fikseeritud tava olemasoleku ja tunnustab tema kohaldamisvõimalust kaubanduslikus elus.

Kõige selle tagajätjel osutub, sõltumata kaevatud otsuses ette toodud põhjustustest, oma lõppjäreluses õigeks kohtupalati seisukoht, et Eesti Panga poolt antavate laenude ja avatud „on call“ arvete ja krediitide kindlustamine vallasvaraga võib sündida panditud vara füüsilise ülevõtmiseta (*apprehensio*) ja käespidamiseta (*detentio*) pandivõtja panga poolt, ning langevad ära kaebaja Balti eraseaduse määruste tõlgendamisel põhinevad väited.

Edasi on kohtupalat kindlaks teinud, et aktsiaselts „Renommêe“ vallasvara — šokolaadi- ja kompektivabriku masinate ja sisseseadu — pantimisel Eesti Pangale on esil kõik pandiõiguse tunnused: pandileping on sõlmitud, panditud asjade nimekiri kokku seatud ja pandivõtjale üle antud ning nimetatud aktsiaseltsi ruumides on välja pandud plakatid selleks, et

kolmandatele isikutele teatavaks teha vabrikus asuvate masinate ja sisseseadu pantimisest Eesti Pangale. See kohtupalati järeldus asjaoludest, samuti tema järeldus, et mainitud välised märgid, — plakatid —, olid küllaldased selleks, et eksiarvamusi kolmandate isikute poolt ära hoida, kuulub asja sisusse, mida Riigikohus K. A. S. § 5 põhjal kassatsiooni korras ei aruta. Kaebaja saade sellele, et vallasvara pantimise korral peavad vastavad „sildid“ panditud asjade küljes olema, on tähtsusetu, sest panditud asjade varustamist seesuguste siltidega nõutakse, — nagu juba eespool öeldud —, üksnes siis, kui see panditud asjade tõu järele võimalik on, küsimus aga, kas säärane võimalus on olemas, kui — nagu käesoleval juhul — panditud on käimasoleva vabriku masinad ja muud tööriistad, mis alati töö tegemiseks tarvitusel peavad olema, kuulub asja sisusse ja sellepärast järelekatsumisele kassatsiooni korras ei kuulu (K. A. S. § 5; Ts. Kp. S. § 11).

Ei vääri lõpuks lugupidamist kaebaja väide, nagu oleks kohtupalat rikkunud Eesti Panga põhikirja § 11, leides, et nimetatud pank võib laene anda ka vabriku masinate ja sisseseadu vastu, kuna kaebaja arvamuse järele see tema õigus olevat piiratud kaupadega ja põllutööproduktidega. Sõna „kauba“ all tema kitsamas mõttes tuleb küll mõista niisuguseid asju, mis pärast nende valmistamist lähevad produtsendi käest tarvitaja kätte, kuid laiemas mõttes kuulub kauba mõiste alla igasugune vallasvara, mis oma iseloomu ja omaduste järele võib kaubanduslikku laadi tehingute ja kaubandusliku käibe (торговый оборотъ) aineks olla. Viimases mõttes on sõna „kaup“ ka tarvitatud Eesti Panga 1919 a. kinnitatud põhikirja § 11, mis juba sellest selgub, et mainitud põhikirjas ei leidu vähematki näpunäidet selle peale, et seaduseandja oleks tahtnud Eesti Panga operatsioone kitsendada keeluga laenu anda ka teist liiki vallasvara vastu, peale „kaupade“ selle sõna kitsamas mõttes. Oleks seaduseandja seda tahtnud teha, siis oleks ta seda Eesti Panga 1919 a. põhikirjas möödapääsmatult üht või teist viisi ka väljendanud.

Peale selle ei saa tähendamata jätta, et Vene Senati Tsiv. Kass. Dep. korduvate seletuste järele (näit. otsustes 1908 a. nr. 105 ja 1911 a. nr. 95) oli pankadel õigus toimetada mitte ainult neid operatsioone, mis nende põhikirjades eriti ette nähtud ja lubatud, vaid ka kõiki operatsioone, mis üldseadustega või põhikirjadega ei ole keelatud, kui nad oma sisu ja sihi poolest mahuvad piiridesse, mille otstarbeks pangad on asutatud. Laenude andmine kindlustuste vastu kuulub oma sisu ja sihi poolest Eesti Pangale lubatud operatsioonide hulka. Isäralist keeldu laenude kindlustuseks võtta ka teist vallasvara — peale „kaupade“ selle sõna kitsamas mõttes — üldseadustes ega Eesti Panga 1919 a. põhikirjas ei leidu. Seesugune keeld on Eesti Pangale antud esmakordselt tema uues põhikirjas, mis Riigikogu poolt vastu võetud 3. mail 1927 a. (R. T. 1927 a. nr. 48), § 52 p. 11 määrusega, mille järele nimetatud pangal enam õigust ei ole laenu kaupade kindlustusel anda muul viisil, kui § 51, p. 8 lit. e ette nähtud kujul, s. o. soolovekslite vastu, mis kindlustatud hoiutunnistustega ladus olevate ja täiel määral kinnitatud kaupade peale. Ei olnud aga Eesti Panga operatsioonid tema endises põhikirjas piiratud säärase kitsendusega ning leidub viimane esmakordselt mainitud uues põhikirjas, siis ei jää enam mingit kahtlust, et Eesti Pangal oli tema 1919 a. kinnitatud põhikirja järele õigus „on call“ arveid ja krediite avada mitte ainult „kaupade“ vastu selle sõna kitsamas mõttes, vaid ka teist liiki vallasvara vastu, mis oma iseloomu ja omaduste järele võib kaubanduslikku laadi tehingute ja kaubandusliku käibe aineks olla, ning et see tema õigus on kitsendatud alles tema 3. mail 1927 a. vastu võetud põhikirjaga. Et aga töötava vabriku masinad ja sissead oma iseloomu ja omaduste järele üldse võivad kaubanduslikku laadi tehingute ja kaubandusliku käibe ning seega ka pankade poolt antavate laenude kindlustuse aineks olla, seda kinnitavad endise Vene Riigipanga põhikirja §§ 89 ja 93 ning Eesti Pikalaenu Panga põhikirja § 4 p. 3, millest esimesed räägivad vabrikute sisseseadust ja inventarist, kui laenude kindlustusest, viimane aga otse lubab laenude andmist vekslite ja võlakohustiste vastu, mis kindlustatud kaupade, materjalide, põllumajandusliku inventari ja „muu vallasvaraga“.

Kõike seda arvesse võttes, ei leia Riigikohus mõjuvat põhjust kohutpalati kaevatud otsuse tühistamiseks ja sellepärast **otsustas**: Martin Lutheri voliniku vann. adv. L. Mederi kassatsioonkaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 63.

TSIVIIL-OSAKOND.

9. veebruaril 1928 a.

Aliine Mikli kaebus Tallinna-Haapsalu rahukogu otsuse peale 29. aprillist 1927 a. surnud Hans Mikli päranduse asjas.

Eesistuja osakonna esimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik V. Ditmar.

Asja ettekande ära kuulunud ja Aliine Mikli kassatsioonkaebuse arutusele asudes, leidis Riigikohus järgmist:

1) Veneaegse Lõivuseaduse § 202 määrust ei saa, — vastupidi kaebaja arvamusele —, kohaldada käesoleva asja kohta, sest 23. märtsil 1924 a. surnud Hans Mikli pärandus on avanenud samal päeval ja käib seega 8. mail 1920 a. Rüigi Teatajas nr. 67/68 väljakuulutatud Pärandusmaksu seaduse alla, viimane aga ei vabasta pärandusmaksust maakondades asuvaid maid ka sel korral, kui nad üle lähevad pärandusjätja sugulastele otsesel alaneval joonel, ega teist vallasvara, peale koduse sisseseadu, mis sissetulekut ei too.

2) Pärandusmaksu seaduse § 7 järele antakse pärandusmaksu alla kuuluva varanduse väärtus üles pärijate või testamenditajita poolt. Kui ülesantud väärtus on väiksem Pärandusmaksu seaduse §§ 30—36 ette nähtud seaduslikust hinnast, siis arvatakse maks viimase pealt. On aga pärijaid mitu ja nende avaldised pärandusvara hindamise kohta lahkuminevad, siis tuleb pärandusmaksu arvutamisel iga pärija suhtes aluseks võtta tema enese poolt üles antud päranduse väärtus ühenduses §§ 30—36 määrustega. Igal pärijal on kohustav ainult tema enese, mitte aga tema kaaspärijate või testamendis nimetatud legataaride poolt ülesantud pärandusvara väärtus. Sellepärast ei olnud rahukogul seaduslikku põhjust Hans Mikli testamendijärgsele pärijale Aliine Miklile ülemineva vara väärtuse kindlaksmääramisel aluseks võtta mitte tema, Aliine Mikli, vaid legataari Maria Mikli poolt üles antud vara väärtust. Vastupidiselt toimides on rahukogu rikkunud Pärandusmaksu seaduse § 7, millepärast tema kaevatud otsus jõesse jääda ei või.

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Tallinna-Haapsalu rahukogu otsus Pärandusmaksu seaduse § 7 rikkumise pärast tühistada ja asi samale rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 64.

TSIVIIL-OSAKOND.

22. märtsil 1928 a., toim. nr. 301.

Hans Mägi voliniku vann. adv. K. Baarsi kass. kaebus Kohutpalati otsuse peale 16. juunist 1927 a. Viljandimaal Enge vallas 1920 a. mittedud Vonnisaare-Andama nr. 10/11 tahu kohta pärandusliku väljaostu õiguse maksvaks tunnistamise pärast.

Eesistuja osakonna esimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik V. Ditmar.

5. juunil 1925 a. Viljandi-Pärnu rahukogule antud nõudepalves seletas Hans Mägi volinik vann. adv. Kaarel Baars, et alacalise Hans Mägi isa Oskar Mägi müüs 19. augustil 1920 a.

oma isalt päritud Viljandimaal Enge mõisa järele oleva talu „Andama-Vonnisaare nr. 10/11“ Helene Kirkmannile 50.000 m. eest. Helene Kirkmann olevat praegu surnud. Müüdüd talukoht olevat päritud kinnisvara. Müüja ligemal sugulasel, tema pojalt Hans Mägil, olevat väljaostuõigus, millepärast palus tunnistada Hans Mägi omanduseks „Andama-Vonnisaare nr. 10/11“ talu.

Surnud Helene Kirkmanni pärandustombu esindaja vaidles avaldatud palve vastu sel põhjusel, et väljaostuõigus ei olevat ette nähtud Liivimaa Talurahvaseaduses ning et Liivimaa Maaseaduse juhatusel ei käivat väljaostu õigus orjusmaade kohta.

Määrusega 17. jaanuarist jättis rahukogu Hans Mägi voliniku palve tagajärjeta, leides, et kõne all olev talu kuuluvat B. E. S. § 1654 2. märkuses ette nähtud maade liiki, millepärast ei saavat selle talu kohta tarvitada väljaostuõigust, ning et L. T. S. § 973 peale ei saavat rajada väljaostuõigust, kuna see oleks vastuolus B. E. S. § 1654 2. märkusega ja Vene Senati praktikaga.

Eeltoodud määruste peale Hans Mägi voliniku poolt antud erakaebuse on kohtupalat tagajärjeta jätnud ja oma määruse põhistanud järgmiselt: „Väljaostuõigus meie talurahva seadustes ei ole ette nähtud ja ei saa seda õigust ka välja lugeda L. T. S. § 973-ast, millele kaebaja toetub. Nagu B. E. S. § 1655-st näha, oli väljaostuõiguse sihiks sugukonna hülgust ja kuulsust alal hoida. B. E. S. § 1654-ast on näha, et väljaostuõigus päritud kinnisvara kohta on ette nähtud Liivimaa ja Eestimaa maa- ja linnaseaduste järele ja mõnes Kuuramaa linnas. Järelikult ei saa seda õigust mitte laiendavalt seletada ega käsitada. Kui nüüd talurahvaseadustes ei ole päritud kinnisvara kohta väljaostuõiguse instituuti olemas, siis ei või talupoegade suhtes väljaostuõigust ainuüksi põhjendada B. E. S. § 1654 põhjal, sest Eesti- ja Liivi maaõigust võib B. E. S. § sissejuhatuses XII põhjal abiõigusena mingisuguse juriidilise instituudi selgitamiseks kohaldada, kui see instituut talurahvaseadustes on puudulikult väljendatud. Sellepärast ei saa Maaõigust tervikuna Talurahvaõiguse asemel tarvitada. Kui ka asuda erakaebaja seisukohale, et B. E. S. § 1654 märkus 2 keelab ära mõisnikkudele välja osta Liivimaal orjusmaid ja Eestimaal talurendimaid, kuigi seadusetekstis ei ole öeldud, et see keeld ainult mõisnikkude kohta käiks, siiski ei saa teiselt poolt loogiliselt järeldada, et talupoegadel nimetatud maa-alade kohta väljaostuõigus oleks lubatav (Vt. ka Bukovski seletust § 1655 juures.) Kui veel silmas pidada, et väljaostuõiguse instituut välismaa seadustes on väljasuremisel, kuna Šveitsi ja Saksa tsiviilseadustikkudes ei ole enam olemas seaduslikku väljaostuõigust, siis ei ole meil mingit alust väljaostuõiguse instituuti käesolevas asjas laiendavalt tõlgitseda. Siinjuures peab veel silmas pidama, et selle instituudi elutsemine, kui raha väärtus on kõikuv, riiklikmajanduslikust seisukohast soovitav ei ole“.

Kohtupalati määruse peale Hans Mägi voliniku poolt antud kassatsioonkaebuse leiab Riigikohus rahuldamisväärse olevat järgmistel põhjustel:

Ekslikuks tuleb lugeda Kohtupalati arvamust, nagu võiks Liivimaa maaõigust abiõigusena kohaldada teatava juriidilise instituudi selgitamiseks üksnes siis, kui see instituut Liivimaa Talurahvaseaduses on puudulikult väljendatud, mitte aga siis, kui säärast instituuti Talurahvaseaduses üldse ette nähtud ei ole. Vene Senati Tsiviilkassatsiooni Departemang on juba korraldvalt seletanud (näit. otsustes 1899 a. nr. 23; 1902 a. nr. 25; 1909 a. nr. 45), et B. E. S. sissejuhatuses § XII järele ühenduses Liiv. Tal. Sead. § 938 ja Eesti Tal. Sead. § 1046-ga tulevad tähendatud Talurahvaseadustes sisalduvad „Talurahva Eraõiguse“ määrused lugeda ainult eranditeks Liivi- ja Eestimaal maksvatest üld-tsiviilõiguslikest normidest; — et sellepärast tulevad talupoegade õiguslikud vahekorrad lahendada Talurahvaseaduste reeglite põhjal ainult siis, kui nende kohta mainitud seadustes on ette nähtud iseäralised, — vastava Maaõiguse üldnormidest erinevad —, reeglid; — ning et seega tulevad talupoegade vahekordade lahendamisel kohaldada Maaõiguse üldmäärused nende erandite ja muudatustega, mis Talurahvaseadustes eriti on ette nähtud.

Liivimaa Talurahvaseaduse § 973 põhjal on Liivimaa talupojal õigus oma äranägemise järele käsutada (располагать) oma iseomandatud (благоприобретенное) vara, kui ka päritud vallasvara isegi oma lähemate sugulaste kahjuks, kuid seesugust käsutamise õigust temal oma päritud kinnisvara kohta ei ole. Seega ei ole Liivimaa talupojal õigust oma päritud kinnisvara võõrandamiseks kõrvalisele isikule. Kuid, vaatamata § 973 sisalduva keelu peale, ei leidu Liivimaa Talurahvaseaduses määrust, mis võimaldaks huvitatud isikule oma õigusi kaitsta päritud talu võõrandamise korral selle talu omaniku poolt kõrvalisele isikule. Seesuguse määruse puudusel Talurahvaseaduses tuleb vastavalt B. E. S. sissejuhatuses § XII ja Liiv. Tal. S. § 938 ühenduses eeltoodud Vene Senati seletustega pöörduda Liivimaa Maaõiguse määruste poole, mis on seatud päritud kinnisvara võõrandanud omaniku lähemate sugulaste õiguste kaitseks. B. E. S. §§ 1654 ja järgmised annavad säärasel korral võõrandaja lähematele sugulastele õiguse välja osta võõrandatud kinnisvara seaduses kindlaksmääratud tingimustel ja korras. Kohutpalati B. E. S. § 1654 märkus 2-sel põhinev seisukoht ei leia omale toetust selle märkuse täitsa selges tekstis. Tähendatud märkuses väljendatud seadusega (Vene Seaduste Kogu 1874 a. nr. 54032) kaotati ära ainult mõisa omaniku lähemate sugulaste väljaostuõigus mõisast lahutatud ja talupoegadele müüdnud talude kohta, kuid sama seadus ei puutunud sugugi küsimusse, kas talupojal on väljaostuõigus L. T. S. § 973 vastaselt võõrandatud talu suhtes, nagu seda ka Vene Senati Kass. Dep. juba tunnistanud on oma otsuses 1895 a. nr. 23. Ei leidu aga seaduses erilist keeldu Liivimaa Maaõiguse määruste kohaldamiseks võõrandatud talude väljaostu kohta sel korral, kui taluomanik — talupoeg — oma talu, vaatamata L. T. S. § 973 kategoorilise keelu peale, müünud on kõrvalisele isikule, siis ei saa ka ühineda Kohtupalati lõppjärelõigusega, et talude kohta väljaostuõigus talupoegadel üldse lubatav ei ole.

Kohtupalati saade sellele, et väljaostu instituut olevat välismaa seadustes väljasuremisel, ei õigusta Hans Mägi palve tagasilüket, sest Eestis teotsevad kohtuasutised on kohustatud tsiviilasjade otsustamisel käsitama Eestis maksvaid seadusi (Ts. Kp. S. § 9), kohtupalat aga ise ei tõsitagi, et väljaostuõigus oleks Eestis „väljasuremisel“ või seaduseandlikul teel ära kaotatud.

Samuti ei õigusta tähendatud palve tagasilüket kaevatud otsuses ettetoodud kaalutlus, et väljaostuõiguse instituudi elutsemine, kui rahaväärtus on kõikuv, ei õlevat soovitav riiklik-majanduslikust seisukohast, sest sel kaalutlusel puudub juriidilise põhjendi iseloom.

Mis puutub kaebaja saatesse selle peale, et Liivimaa Talurahvaseadus on oma maksvuse kaotanud Seisuste kaotamise seaduse ilmumisega, siis on see käesoleval juhul tähtsuseta, sest Seisuste kaotamise seadus hakkas maksma 27. augustil 1920 a. (R T 1920/1930), kuna kõne all olev lõplik ostu-müügi leping on sõlmitud 19. augustil 1920 a. ja seega sel ajal, kus L. T. S. veel täies ulatuses maksev oli.

Kõike seda arvesse võttes **otsustas** Riigikohus: Kohtupalati otsus Ts. Kp. S. § 9, B. E. S. sissejuhatuses § XII, B. E. S. § 1654 ning Liiv. Tal. Sead. §§ 938 ja 973 rikkumise pärast tühistada ja asi kohtupalatile tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtukoosseisus.

Nr. 65.

TSIVIIL-OSAKOND.

10/24. mail 1928 a., toim. nr. 457.

Vladimir Skromnovi voliniku vann. adv. Mihkel Punga kass. kaebus Kohtupalati otsuse peale 8. septembrist 1927 a. Vladimir Skromnovi nõudes Klaus Scheeli firma „G. Scheel ja Ko.“ vastu 12,231 krooni 75 sendi suuruses.

Eesistuja osakonna esimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik V. Ditmar.

23. mail 1922 a. pöördus Boris Skromnov firma „G. Scheel ja Ko“ poole järgmiste avaldustega: 1) „Palun jooksavle arvele vastu võtta: nimi V. Skromnoff — dollarit 1000“, —

ja 2) „Anbei zur Gutschrift auf laufende Berechnung von V. Skromnoff Dollar 2935,90“. Samal päeval andis nimetatud firma järgmised kviitungid välja: 1) „Quittung. — Von dem Herrn W. Skromnoff (Scheck) New-Jork eintausend Dollar zur Gutschrift empfangen zu haben, wird hiermit, einfach gültig von den Herren G. Scheel und Co. bescheinigt“, ja 2) „Quittung. — Von dem Herrn W. Skromnoff (Scheck) New-Jork zweitausend neunhundert fünf und dreissig Dollar auch 90/100 zur Gutschrift empfangen zu haben, wird hiermit, einfach gültig, von den Herren G. Scheel und Co. bescheinigt“.

8. novembril 1924 a. andis Vladimir Skromnov Tallinna-Haapsalu rahukogu-prokurörile palvekirja, milles seletas: „23. mail 1922 aastal andsin mina G. Scheel ja Co. pangakontorile hoiule 3.935⁹⁰/₁₀₀ Ameerika dollarit, mille vastu minu le kaks kviitungit: üks 1000 dollari ja teine 2.935⁹⁰/₁₀₀ dollari peale anti“. Sellest välja minnes ning tõsitades, et temale nimetatud pangakontorist saadetud väljavõttest kontokorrent-arvest olevat nähta, et temale on jooksev arve avatud mitte 23. mail 1922 a., vaid 25. juulil 1922 a., ning et tema poolt 23. mail 1922 a. sissemakstud kaht summat, 1000 + 2935⁹⁰/₁₀₀ dollarit, ei ole üldse mainitud arvesse kantud, — palus Vladimir Skromnov uurimist toime panna selgitamiseks, missugusel teel tema raha G. Scheel ja Co. pangakontoris kaduma on läinud, kes selles süüdi on ja, kui peaks selguma, et siin kuriteoga on tegemist, siis süüdlasi vastutusele võtta. Tähendatud palvekirja põhjal toimepandud juurdluse on Tallinna-Haapsalu rahukogu prokurör ära lõpetanud, leides, et kõige enne peaks lahendamisele tulema tsiviilvahekord Vladimir ja Boris Skromnovi vahel.

6. juunil 1925 a. tõstis Vladimir Skromnovi volinik vann. adv. abi August Ott Tallinna-Haapsalu rahukogus nõudmise Klaus Scheeli vastu, kes kaupleb firma all „G. Scheel ja Ko“, pannes selle nõudmise aluseks eelpool äratähendatud 2 kviitungit (1000 + 2935⁹⁰/₁₀₀ =) 3935⁹⁰/₁₀₀ dollari peale, missugusest summast nõudja olevat, tema voliniku seletuse järele, kätte saanud 1000 dollarit, ning paludes kostjalt välja mõista 1.223.173 Eesti marka (mis vastavat 2935⁹⁰/₁₀₀ dollarile ühes maksmata jäänud protsentidega 23. maist 1922 a. kuni nõudmise tõstmise päevani 352,2 dollari suuruses) ühes 6%-ga, arvates nõude esitamise päevast.

Otsusega 10/24. septembrist 1926 a. lükkas rahukogu Vladimir Skromnovi nõudmise tagasi.

Kinnitades rahukogu otsuse, on kohtupalat oma 8. septembril 1927 a. tehtud otsuse järgmiselt põhistanud: „Rahukogu on õigele järeldusele tulnud, et vale on nõudja seletus, nagu oleks tema 23. mail 1922 a. kahe kviitungi vastu kostjale hoiule andnud 3935,90 dollarit, sest et tunnistaja Bergi ütlusega ja käesoleva asja juurde lisatud kriminaalpolitsei aktis nr. 9726/9288 olevate andmetega on vastuvaidlematult tõestatud, et mitte nõudja, vaid tema vennapoeg Boris Skromnov, kes sel ajal nõudjaga äriühenduses oli, maksis kostjale 23. mail 1922 a. sisse kahe kirjaliku avalduse alusel nõudja nimele 3935,90 dollarit ja et nõudepalve juures esitatud kaks kviitungit raha vastuvõtmise üle said Boris Skromnovile välja antud. Omas avalduses kriminaalpolitseile ja niisamuti ka nõudepalves on nõudja vaikinud selle üle, kuidas ja mil teel kviitungid tema kätte sattusid. See asjaolu on ka kindlaks tehtud tunnistaja Bergi ütlusega, millega veel tõendatud, et 23. mail 1922 a. pärast seda, kui Boris Skromnov raha sisse maksis ja kaks kviitungit sai nõudja nimele, selgus, et nõudjal ei olnud mitte pangas jooksvat arvet avatud. Sellepärast, enne kui kostja nõudjale mingisuguseid teadaandeid oleks saatnud või nõudjaga mingisugusesse õiguslikku vahekorda astunud, andis Boris Skromnov kostjale samal 23. mail avaldise nõudja nimel sisse makstud summad tema, Boris Skromnovi, jooksvale arvele sisse kanda, mis ka tehti. Sealjuures unustasid kostja ametnikud Boris Skromnovi käest nõudja nimele väljaantud kviitungeid tagasi nõuda, ja palju aega hiljem, kui Boris ja Vladimir Skromnov tülli läksid ja äri likvideerisid, on Boris Skromnov teiste paberite seas ka kviitungid 23. maist 1922 a. nõudjale üle andnud. Tunnistaja Bergi seletuse järele oli Boris Skromnov iseseisev kostja klient ja nõudja ei ole millegagi tõendanud, et Boris Skromnov maksis tema, nõudja, nimele raha sisse, kui tema käskjalg. Kõigi nende andmete põhjal leiab kohtupalat,

et rahukogu on õieti käsitanud B. E. S. §§ 3116—3118 käesoleva asja lahendamise juures, sest et Boris Skromnov tegi korralduse tema poolt nõudja nimele sissekantud raha üle kandmise kohta oma jooksvale arvele, enne kui side kostja ja nõudja vahel oleks tekkinud nõudjale teadaande saatmisega. Sellepärast ei ole ka vajadust Ts. Kp. S. § 366 põhjal nõudja voliniku poolt palutud ekspertiisi toime panna kviitungite kohta. Sõltumata sellest ei vasta tööle ka teised nõudja seletused, mis ümber lükatud tunnistaja Bergi ütlusega ja kriminaalaktis olevate väljakirjutustega nõudja ja B. Skromnovi jooksvatest arvetest. Nõudepalves on ette toodud, et kahe kviitungi järele nõudja nimel sisse makstud summadest olevat nõudja sama aasta kevadel, s. o. 1922 a., kätte saanud 1000 dollarit. See asjaolu on ebaõige, sest nõudjale jooksev arve avati 25. juulil 1922 a., ja tunnistaja Bergi seletuse järele kirjutas kviitungid 1000 dollari saamise üle alla Boris Skromnov, kes ühes nõudjaga kostja pangas oli. Tunnistaja Bergi ütlusega on kindlaks tehtud ka, et nõudja teadis, et 23. mail 1922 a. sisse makstud summa samal päeval Boris Skromnovi jooksvale arvele kanti ja ei ole nõudja ka selle vastu vaieldnud, et äri lõpetamise ajal Boris Skromnov tegi korralduse, kui 25. juulil 1922 a. nõudjale jooksev arve avatud, ümber kanda omalt arvelt 1435;90 dollarit nõudja arvele. Ei ole ka sugugi usaldusväärne nõudja seletus, et tema ei olewat peale jooksva arve avamist ühtki teadaannet oma arve kohta kostja käest saanud, enne kui tema seda olewat nõudnud 1924 a. oktoobris, sest, nii kui tunnistaja Bergi ütlusest näha, saadetakse igale panga kliendile aasta alguses arve möödunud aasta kohta.

Asja ettekande ära kuulanud olles ja nõudja Vladimir Skromnovi voliniku vann. adv. Mihkel Punga kassatsioonkaebuse arutusele asudes, leidis Riigikohus, et kõige pealt tuleb silmas pidada, et kostja Klaus Scheel — nagu see väljaspool poolte vaidlusi on — oli 1922 a. firma „G. Scheel ja Ko.“ all teotseva pangakontori (банкирская контора) omanik ja kuulus seega kaupmeeste hulka (Kaub. Sead. § 670). Sellepärast oli kõigil tema poolt Krediidiseadustiku X jaot. § 174 ja järgmiste ettenähtud korras ettevõtetavatel operatsioonidel puhtkaubanduslikku laadi iseloom ja tuleb nende operatsioonide alal tehtud toimingutest järgnevad vahekorrad ja viimaste puhul tekkinud tülid, — B. E. S. § 4266 märkuse juhatusel —, lahendada Kaubanduseeadustikus sisalduvate määruste ning, nende puudulikkuse korral, kaubanduslikus elus väljakujunenud tava põhjal (Ts. Kp. S. § 1805 lisa p. 18 ja § 10¹; Kaub. Sead. § 148 p. 4 ja § 327).

Kaub.-Sead. § 670 näeb ette, et pangakontorite omnikud (банкиры) kuuluvad komisjoni-asju toimetavate (производящие комиссионные дела) kaupmeeste hulka. Seega toimetab pangakontori omanik, vastu võttes kliendi käsul teatava rahasumma kolmanda isiku jooksvale arvele kandmiseks, komisjonärina ja on kui niisugune, kohustatud temale antud käsku täpsalt täitma ega tohi selle piiridest üle astuda (Kaub. Sead. § 54). Kliendi käsu täideviimisega satub ta juba omal nimel õiguslikku vahekorda kolmanda isikuga, kellel samal silmapilgul tekib tähendatud vahekorrast järgnevate õiguste teostamise õigus (Kaub. Sead. § 54¹ ja 54²). Loobuda omast käsust niikaua, kui see veel pangakontori omaniku poolt täide viidud ei ole, seda annulleerida ja sisse makstud raha tagasi võtta või viimase kohta teisi korraldusi teha ning seega pangakontori omanikku vabastada esialgse käsu täitmisest kliendile-maksjale seaduse järele keelatud ei ole. Et see lubamatu oleks mõne kaubanduslikus elus väljakujunenud tava järele, seda nõudja volinik asja toimetamise ajal kohtupalatis ise ei tõsitanudki. Käesolevas asjas on kohtupalat kindlaks teinud, et raha oli kostjale sisse makstud Boris Skromnovi poolt käsuga see Vladimir Skromnovi jooksvale arvele kanda ning et Boris Skromnov oli oma esialgse käsu enne selle täideviimist kostja poolt annulleerinud ja uue käsu andnud sisse makstud summa mitte Vladimir Skromnovi, vaid tema, Boris Skromnovi, enese jooksvale arvele kanda, missugune käsk ka kostja poolt on täpsalt täidetud. Seega on kostja, kellel, nagu kaevatud otsusest näha, tol ajal Vladimir Skromnoviga üldse tegemist ei olnud, täitnud Boris Skromnovi, kui rahamaksja ja käsuandja, korraldusi. Annulleeris Boris Skromnov oma esialgse käsu

enne viimase täideviimist ja asendas ta selle uue käsuga, mille järele tema poolt sissemakstud raha pidi kantama mitte Vladimir, vaid tema, Boris Skromnovi jooksvale arvele, siis oli kostjale kohustav üksnes see uus ja lõplik käsk, mille täideviimisega ta on toimetanud Boris Skromnovi kui rahamaksja ja käsuandja korralduste piirides. Kõige selle tagajärjel ei võinud kostja sattuda mingisugusesse õiguslikku vahekorda Vladimir Skromnoviga, millepärast ka viimasel vähematki õigust ei ole Boris Skromnovi poolt kostjale kätteantud raha väljamaksmist nõuda. On aga Vladimir Skromnovi nime peale, vastavalt esialgsele ja kohe annulleeritud käsule, väljakirjutatud kviitungid Boris Skromnovi kätte jäänud ning on need kviitungid Vladimir Skromnovi kätte sattunud asjas selgitamata jäänud teel ja viisil, siis olutub oma lõppjärelduses täitsa õigeks Kohtupalati arvamus, et mainitud, — Boris Skromnovi esialgse käsu annulleerimise tagajärjel tühiseks muutunud ja eksikombel tema kätte jäänud —, kviitungid ei või Vladimir Skromnovi õiguste allikaks ning tema eeloleva nõudmise rahuldamise põhjuseks olla. Neil tingimustel kaotab oma tähtsuse kaebaja iseenesest õige väide, et ekslikuks tuleb lugeda kohtupalati arvamus, nagu oleks eelolevas asjas tegemist B. E. S. §§ 3116—3119 ettenähtud kolmanda isiku kasuks sõlmitud lepinguga, sest teatava seaduse peale tehtud saate ekslikkus ei või kaevatud otsuse tühistamiseks põhjuseks olla, kui see otsus oma lõppjärelduses mõnes teises seaduses omale õigustamist leiab.

Pöördudes kaebaja muude väidete arutamisele leiab Riigikohus need mittelugupeetavad olevat. Vastupidi kaebaja arvamusel oli põhjaneva tähtsusega küsimus, kas on tõsi või vale Vladimir Skromnovi seletus, et tema, Vladimir Skromnov isiklikult olevat 23. mail 1922 a. kõne all olevad dollarid kostjale sisse maksnud, sest sel korral, kui Vladimir Skromnov ise oleks rahamaksja ja käsuandja olnud, oleks kostja kohustatud olnud selle käsu täpsaks täitmiseks ning ei oleks temal vähematki õigust olnud täitmisele võtta Boris Skromnovi poolt tehtud korraldusi. Et aga Vladimir Skromnovi eeltoodud seletus kohtupalati asja sisusse kuuluva järelduse järele osutub valeks ja kaevatud otsuses on kindlaks tehtud, et rahamaksjaks ja käsuandjaks oli Boris, mitte aga Vladimir Skromnov, siis oli Boris Skromnov kohtupalati õige järelduse järele õigustatud oma esialgse käsu annulleerimiseks ja kostja kohustatud seda täitmata jätma ja toimetama Boris Skromnovi uue käsu piirides. Ühtlasi langeb ära, kui alusetu, kaebaja väide, nagu oleks asja kohta tähtsusetu olnud, kes nimelt — kas Vladimir või Boris Skromnov — oli rahamaksja ja käsuandja, sest kuni käsu täideviimiseni seisab pangakontori omanik õiguslikus vahekorras ainult rahamaksja ja käsuandjaga, kelle korraldused temale üksnes kohustuslikud on.

Kohtupalat on oma otsuses küll konstateerinud, et nõudja on vaikinud selle üle, kuidas ja mil teel 23. mail 1922 a. väljaantud kviitungid tema kätte on sattunud, kuid tähendatud asjaolust mingit järeldust ei teinud ega leidnud, et nõudja oleks kohustatud olnud selle selgitamiseks vastavate tõenduste ettepanemisega. Sellepärast osutub alusetuks kaebaja väide, nagu oleks kohtupalat rikkunud Ts. Kp. S. § 366, nõudja peale pannes kohustuse tõeks teha asjaolusid, mille tõendamiseks kostja oleks kohustatud olnud.

Kohtupalati saade sellele, et 23. mail 1922 a. ei olnud Vladimir Skromnovil kostja pangakontoris jooksvat arvet avatud olnud, on kaevatud otsuses ette toodud ainult selleks, et ära näidata, et raha sissemaksmise ajal Boris Skromnovi poolt tema esialgse käsu täppis täitmine võimatu oli. Leiab aga kaebaja, et kostja oleks Vladimir Skromnovi arve puudumisel pidanud sissemakstud raha kandma ikkagi tema nime peale ja tema kasuks, olgugi mõne teise nimetusega arvele, siis põhineb see kaebaja väide ekslikul arvamusel, nagu oleks pangakontori omanik klientide kassapidaja. Oleks kostja niiviisi toimetanud, siis oleks ta omavoliliselt üle astunud Boris Skromnovi esialgse käsu piiridest, mille järele raha pidi kantama nimelt Vladimir Skromnovi jooksvale, mitte aga ükskõik missuguse nimetusega arvele.

Millal Vladimir Skromnovile oli kostja poolt saadetud väljavõte temale juulikuus 1922 a. avatud jooksvast arvest, — sellele küsimusele ei ole kohtupalat olulist tähtsust andnud.

Sellepärast ei võinud ka olulist mõju avaldada kaevatud otsuses väljendatud lõppjärelduse peale kohtupalati põhjend, et seesugune väljavõte saadetakse panga kliendile iga aasta alguses möödunud aasta eest ning et usaldust ei väärivat nõudja seletus, et tema ei olevat pärast jooksva arve avamist ühtki teadaannet oma arve kohta kostja käest saanud, enne kui ta seda olevat nõudnud 1924 a. oktoobrikuus. Ei avaldanud aga kohtupalati eeltoodud põhjend olulist mõju tema lõppjäreldusele, siis ei võiks see põhjend, kui ta ka peaks, nagu kaebaja arvab, ebaõige olema, kaevatud otsuse rühistamise põhjuseks olla ning langevad ära kaebaja sellekohased seletused.

Nõudja voliniku poolt Kohtupalati istungil 8. septembril 1927 a. avaldatud palve asjatundja läbi selgeks teha, „et maksjate nimi panga poolt antud kviitungites sagedasti nimetamata jääb, tähendades ainult, nagu oleks raha arveomaniku enese poolt sisse makstud“, — võis kohtupalat ilma Ts. Kp. S. § 366 rikkumiseta rahuldamata jätta, kuna rahamaksja ja käsuandja nimi ja seega ka isik, kellele kviitungid olid välja antud oli, täpsalt kindlaks tehtud kostjale Boris Skromnovi poolt 23. mail 1922 a. antud kirjalikkude käskudega.

Kõike seda arvesse võttes, ei leidu mõjuvat põhjust Vladimir Skromnovi voliniku kassatsioonkaebuse rahuldamiseks ja sellepärast **otsustas** Riigikohus: Vladimir Skromnovi voliniku vann. adv. Mihkel Punga kassatsioonkaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 66.

TSIVIL-OSAKOND.

16. mail 1928 a., toim. nr. 469.

Jaan Köögardali kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale 20. oktoobrist 1927 a. kassatori nõudes Villem Mägi vastu 163,07 krooni suuruses.

Eesistuja osakonna esimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik V. Dittmar.

Otsusega 22. märtsist 1927 a. määras Viljandi 1. jaoskonna rahukohtunik sisse võtta sundtäite korras Jaan Köögardali käest Villem Mägi kasuks Viljandi notari Taltsi kontoris 1926 a. registri nr. 4685 all protestitud vekslile järele kapitalvõlga 15.000 marka ühes 6%-ga arvates 26. novembrist 1926 a. kuni äramaksupäevani, $\frac{1}{4}$ % tasuraha 38 marka, vekslile protesti kulu 170 marka ja kohtu- ja asjaajamiskulu 574 marka.

Tähendatud vekslile sisu on järgmine:

„Tähtpäev 26. november 1926 a.

Hind 40 marka.

Viljandis 12. nov. 1926 a.

Veksel mk. — 15.000.

~~Mina E. Veinberg~~ 26. novembril üks tuhat üheksasada kahekümne kuuendal aastal Jaan Köögardalile olen kohustatud selle vekslile maksma ~~Villem Mägile~~ ehk kellele tema käseb viisteist tuhat marka. Mahatõmmatud „herra E. Veinberg Villem Mägile“ — parandatud „Jaan Köögardalile“ — õige.

E. Veinberg“

Vekslile teisel küljel pealkirjad: „Jaan Köögardal.

V. Mägi.“

25. mail 1927 a. Viljandi 1. jaoskonna rahukohtunikule antud nõudepalves seletas Jaan Köögardal, et eeltoodud parandus vekslile tekstis olevat tehtud pärast vekslile allakirjutamist

Veinbergi poolt ja seega ei vastavat Vekslisead. § 13 nõuetele, ning palus rahukohtuniku poolt 22. märtsil 1927 a. sundtäite korras tehtud otsust tühistada.

Rahukohtuniku istungil 3. juunil 1927 a. seletas kostja Mägi, „et vekslil sai tema Veinbergi käest ja siis olid vekslil Veinbergi allkiri, vekslil summa numbrites 15.000 mk. ja teisel küljel Kõögardali, kui vastutaja allkiri. Veksliplank on täidetud tema, Mägi, poolt ja tema on ka parandused ja õiendused teinud Veinbergi juuresolekul ja nõusolekul“.

Samal kohtuistungil seletas tunnistajana ülekuulatud veksliaandja Elmar Veinberg: „Aktis olev vekslel on minu poolt välja antud Villem Mägile oma võla kattteks. Vekslil väljaandmise ajal oli vekslil minu allkiri, tähtpäev 26. novembril 1926 a. ja vekslil summa numbrites 15.000, kuna teisel küljel oli Jaan Kõögardali allkiri. Muud vekslil peal kirjutatud ei olnud. Parandused vekslil peal tegi Mägi minu juuresolekul ja tema rääkis ka, et ta on ise seda täitnud, s. o. teksti kirjutanud. Mägi rääkis, et tema on vekslil täitmise juures eksinud, kutsus mind adv. Leiki juurde kaasa, kus Leik seletas, et parandus on seaduse järele lubatud. Mägi küsis, kas mina luban parandusi teha ja mina vastasin, et kui seadus seda ei keela, siis selle vastu ei ole. Parandused tegi Mägi vist vekslil protesti andmise päeval“.

Otsusega 3/4. juunist 1927 a. lükkas rahukohtunik Jaan Kõögardali nõudmise tagasi.

Rahukohtuniku eeltoodud otsuse on Viljandi-Pärnu rahukogu 20. oktoobril 1927 a. kinnitanud, leides: 1) et Vekslisead. § 14 põhjal veksliplank omandab jõu peale selle täitmist Vekslisead. § 3 kohaselt; 2) et Vekslisead. § 13 põhjal peavad kõik parandused olema tõestatud eespool vekslil väljaandja allkirja; 3) et vaidluse all olev vekslel on protestitud; 4) et käesolevas asjas on vekslil esimese omandaja nimi parandatud, kuid see parandus on tehtud eespool vekslil väljaandja E. Veinbergi allkirja ja viimase teadmisel ja nõusolekul; ning 5) et „asjaolu, kas parandus on tehtud enne või peale plangi allakirjutamist“, on rahukogu arvates tähtsusetu.

Rahukogu otsuse peale nõudja Jaan Kõögardali poolt antud kassatsioonikaebuse arutusele asudes, leiab Riigikohus selle rahuldamisväärse olevat:

Arusaamataks osutub rahukogu arvamus, nagu oleks tähtsusetu küsimus, kas parandused vekslil tekstis „on tehtud enne või peale plangi allakirjutamist“. Enne plangi allakirjutamist, kus plank vekslil tekstiga veel täitmata, ei või üldse juttugi olla vekslil sisu parandamisest, sest mitte olemas oleva vekslil teksti parandamine on, iseenesest mõista, võimatu. Näeb aga Vekslisead. § 13 ette, et igasugused parandused vekslil, mis selle sisu osaliselt muudavad, peavad õiendatud olema enne veksliaandja allkirja, siis käib see eeskiri ainult selle juhu kohta, kus vekslil tekst koostatakse enne vekslil allakirjutamist veksliaandja poolt, nagu see otse järgneb § 13 aluseks võetud seadusandlikest motiividest, mille järgi nõutakse, „et allkiri oleks üks ja oleks tehtud pärast paranduste õiendamist („чтобы подпись была одна и дѣлалась уже послѣ оговорки поправокъ“). — Et vekslilpidajal õigus oleks pärast vekslil allakirjutamist veksliaandja poolt vekslil tekstis parandusi teha ning vastavaid õiendusi — veksliaandja teadmisel ja nõusolekul — paigutada vekslil teksti ja veksliaandja juba olemas oleva allkirja vahele, seda Vekslisead. § 13 ette ei näe ja seega ei luba. Sellepärast ei ole ka veksliaandja poolt alla kirjutatud vekslilplangi omandajal, kes selle täitnud on vekslil tekstiga, üldse õigust tema poolt koostatud vekslil teksti parandamiseks, sest seesugune parandamine käiks risti vastu eeltoodud reeglile, mille põhjal parandused vekslil tekstis võivad tehtud ja peavad õiendatud olema enne vekslil allakirjutamist veksliaandja poolt. Vastupidisele seisukohale asudes, on rahukogu oluliselt rikkunud Vekslisead. § 13.

Kõike seda arvesse võttes, otsustas Riigikohus: Viljandi-Pärnu rahukogu otsus Vekslisead. § 13 rikkumise pärast tühistada ja asi samale rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 67.

TSIVIL-OSAKOND.

4. oktoobril 1928 a., t. nr. 614.

Liine Ratniku voliniku vann. adv. Juhan Ostrati kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 8./15. septembrist 1927 a. Liine Ratniku nõudes Elfriede, Ilse ja Endel Matto vastu, surn. Adam Matto pärijate pärandusõigustesse kinnitamise asjas.

Eesistuja osakonna esimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik V. Ditmar.

Asja ettekande ära kuulunud, leidis Riigikohus, et Liine Ratniku voliniku vann. adv. Juhan Ostrati kassatsioonikaebus tuleb rahuldada järgmistel põhjustel:

Nõude aineks loetakse see nõutav või vaieldav õigus, mille kaitseks nõudmine on tõstetud ja nõude hinnaks mainitud õiguse väärtus, mis nõudepalves ära tähendatud (Ts. kp. s. § 272). Vaidleb kostja nõudepalves tähendatud hinna vastu, siis määrab kohus selle kindlaks ja tema sellekohane määrus on lõplik ning edasikaebamisele enam ei kuulu (§§ 273 — 274). Pärimisõigustesse kinnitamise pärast alustatud nõude hind määratakse kindlaks vastavalt pärandusvara osa väärtusele, mille kohta nõudja taotleb oma õiguste tunnustamist (vt. Vene Senati Tsiv. Kass. Dep. ots. 1870 a. nr. 374; 1882 a. nr. 38).

Käesoleval juhul palus nõudja kinnitada pärimisõigustesse surnud Adam Mattost järele jäänud päranduse peale teda, nõudjat, ja kostjaid Elfriede, Ilse ja Endel Mattot ühesuurustes osades. Et aga nõudja poolt alustatud nõude aineks üldse ei või olla kostjate õiguste kaitse ja tunnustamise palve, oli eeloleva nõude aineks üksnes nõudja palve, teda, nõudjat, kinnitada pärimisõigustesse $\frac{1}{4}$ osas päranduse peale, kuna tema palve, kinnitada pärimisõigustesse samasugustes osades ka kostjaid osutus, — olgugi ebaõnnestunult väljendatud, — kostjate pärimise õiguse ja viimase ulatuse õigeks võtmiseks.

Nõudepalves tähendatud hinna vastu 735.159 m. suuruses vaidles kostjate eestkostja saattega sellele „et, kui nõudja terve päranduse 735.159 m. peale hindab ja ennast $\frac{1}{4}$ osa peale sellest pärandusest pärijaks kinnitada palub, siis ei ole ka nõudehind selles asjas mitte terve päranduse väärtus, vaid ainult neljas osa sellest“. Eeltoodud vaidluse lahendades, leidis rahukogu, et nõutav ja vaidluse all on ainult $\frac{1}{4}$ osa pärandusest, mille koguväärtus nõudja poolt üles antud 735.159 m. suuruses, ning sellepärast otsustas oma määrusega 14. maist 1926 a. nõude hinnaks tunnistada 183.789 m. 75 p.

Seega oli rahukogu kindlaks teinud, et nõudeaineks oli ja võis olla ainult nõudja pärimisõiguste tunnustamine $\frac{1}{4}$ osa peale kogu pärandusest ning et selle nõude hind on 183.789 m. 75 p. On aga rahukogu, kinnitades nõudjat pärimisõigustesse $\frac{1}{4}$ mõttelises osas, nõudmise rahuldanud selles ulatuses, milles see, rahukogu enese järelduse järele, tõstetud oli, ja siiski otsustanud „muus osas käesolev nõudmine läbi vaatamata jätta“, siis osutub viimane lause ainetuks, sest mingit muud nõudmist — peale rahuldatud nõudmise — nõudja poolt üldse oma õiguste kaitseks alustatud ei olnud.

Et aga rahukogu määrus nõudehinna kohta on lõplik ja edasikaebamisele ei kuulu (Ts. kp. s. §§ 274 ja 274¹) ning Vannutatud advokaatide tasu ajutise taksi muutmise seaduse (RT 1922 a. nr. 157/158) § 1 märkuse põhjal arvatakse tasu Ts. kp. s. § 274 ettenähtud juhul kohtu poolt kindlaks määratud nõudehinna järele, siis ei olnud Kohtupalatil — kaebaja õige väite järele — seaduslikku põhjust kohtu- ja asjaajamiskulude väljaarvamisel kohtu esimese astme eest välja minna nõudepalves äratähendatud (735.159), mitte aga rahukogu poolt kindlaks määratud nõudehinnast (183.789 m. 75 p.), ja nõudja peale, kelle nõudmine vastavalt rahukogu poolt kindlaks määratud nõudehinnale täies ulatuses rahuldatud oli, panna kohtu- ja asjaajamiskulud seesuguse nõudeosa pealt, mis tõepoolest nõude aineks ei olnudki (Ts. kp. s. §§ 868 ja 870).

Neil põhjustel Kohtupalati otsust tühistades, ei leia Riigikohus vajadust muid kaebaja kassatsiooniväiteid üksikasjalikult läbi kaaluda.

Kõike seda arvesse võttes, **otsustas** Riigikohus: kohtupalati otsus Ts. kp. s. §§ 272 — 274¹, 868 ja 870 ning Vannutatud advokaatide tasu ajutise taksi § 1 märkuse rikkumise pärast tühistada ja asi Kohutpalatile tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

Nr. 68.

TSIVIL-OSAKOND.

18. oktoobril 1928 a., toim. nr. 697.

Ella Bartelsi kassatsioonikaebus Tartu-Võru rahukogu otsuse peale 19. novembrist 1927 a. surn. Pauline Bartelsi päranduseasjas.

Eesistuja osakonna esimees J. Lõo, ettekandja riigikohtunik V. Ditmar.

Määrusega 31. maist /3. juunist 1927 a. otsustas Tartu 3. jaosk. rahukohtunik 21. veebruaril 1915 a. surnud Charlotte-Pauline Bartelsi pärandusõigustesse kinnitada tema tütar Ella-Charlotte Bartels ning viimaselt sisse nõuda pärandusmaksu 7200 marka, viivitusraha 8640 marka ja hoiukorras lõivu 2400 marka.

Tähendatud määruse tühistamist pärandusmaksu ja viivitusraha sissenõudmise kohta käivas osas taotles Ella-Charlotte Bartels Tartu-Võru rahukogule antud erakaebuses sel põhjusel, et pärandusmaksu ja viivitusraha maksmise kohustus olevat käesoleval juhul aegunud.

Asja eeltoodud erakaebusel arutades ja leides: 1) et B. E. S. § 3638 juures olevate märkuste I ja II järele ei kuulu riigi ja omavalitsuste maksud aegumise alla, sest niisugused maksud nõutakse sisse avalikkudes huvides; 2) et sääraseks avalikkudes huvides sisse nõutavaks maksuks tuleb lugeda ka pärandusmaks; 3) et käesoleval juhul on pärandusejätja surnud 21. veebruaril 1915 a. ja seega allub asi pärandusmaksu võtmise suhtes veneaegsele Pošliniseadusele; 4) et viimase § 223 järele aeguvad kaebused 10 aasta jooksul pärandusmaksude suhtes sündinud eksimuste kohta, kuid et pärandusmaks ise ka aeguks, ei olevat selles paragrahvis mitte ette nähtud; 5) et seepärast tuleb lugeda, et pärandusmaksu alal sündinud rike või eksimine (нарушение) selles, et pärija ei esitanud määratud tähtajal pärandusvara kohta deklaratsiooni, mille tagajärjel tema selle rikke tõttu peaks kuuluma ka trahvi alla viivitusraha näol, aegunud on, nii et eelolev erakaebus tuleb rahuldada ainult viivitusraha suhtes, kuna eeltähendatud § 223 mõtte järele pärandusmaks ise, kui avalik riigimaks, aegumise alla ei kuulu, — otsustas rahukogu oma määrusega 19. novembrist 1927 a. rahukohtuniku otsust selles osas, mis puutub Ella-Charlotte Bartelsilt 8640 marga viivitusraha määramisse ja sissenõudmisesse, ära muuta, kuna muus osas Ella-Charlotte Bartelsi erakaebus tagajärjeta jätta.

Oma kassatsioonikaebuses taotleb Ella-Charlotte Bartels rahukogu määruse tühistamist pärandusmaksu määramise kohta käivas osas Ts. kp. s. § 142, B. E. S. § 3638 ja Pärandusmaksuseaduse § 29 rikkumise pärast.

Asja ettekande ära kuulanud olles ja Ella-Charlotte Bartelsi kassatsiooni kaebuse arutusele asudes, leidis Riigikohus selle rahuldamisväärse olevat järgmistel põhjustel:

B. E. S. § 3638 määrab, et riigi nõudmised langevad aegumise alla ühesugusel alusel eraisikute nõudmistega (Требования казны подлежат давности на одинаковомъ основании съ частными). Selle paragrahvi märkus I lausub: Erandid sellest reeglist (§ 3638) maksmata olevate andamite ja kogukondlike kohustuste kohta, samuti ka mõnede teiste juhtude kohta, kus riigi õigused aegumisele ei kuulu, sisalduvad Riigi Seaduste Kogus (Исключенія изъ сего правила (§ 3638) въ отношеніи къ недоимкамъ по податнымъ и общественнымъ повинностямъ, также какъ и въ нѣкоторыхъ другихъ случаяхъ).

по правамъ казны, на которые давность не простирается, указаны въ Сводѣ Законовъ Имперіи.) Eeltoodud seaduse täitsa selgest tekstist järgneb, et riigi nõudmise õigused ja nende hulgas ka avalikõiguslikul alusel põhjenevad nõudmised andamite (подати) võtmise kohta kuuluvad aegumisele, välja arvatud juhud, kus Seaduste Kogus tähendatud üldreeglit on tehtud sellekohane erand teatava õiguse kohta. Nii näiteks näeb Otsekohestē maksude seadustiku § 3 ette, et otseste maksude (mille hulka pärandusmaks sama seadustiku § 1 järele ei kuulu) sissenõudmise suhtes aegumist ei ole. Samasugune erand B. E. S. § 3638 üldreeglit on tehtud veneaegse Pošliniseaduse § 6 ja praegu Eestis maksva Tempelmaksuseaduse § 23 tempelmaksu suhtes nendes paragrahvides väljendatud määrusega, mille järele „tempelmaksu maksmise kohustuse suhtes ei ole aegumist“. Et aga seesugust erandit pärandusmaksu kohta ei veneaegses Pošliniseaduses ega Eestis maksvas Pärandusmaksuseaduses ei leidu ning Otsekohestē maksude ja Tempelmaksu seaduses sisalduvate reeglite laiendamiseks Pärandusmaksuseaduse alla käivate juhtude peale puudub seaduslik alus, ei leia omale õigustamist rahukogu järeldus, et pärandusmaks ei aeguvat. Kuid olenemata sellest, rahukogu eeltoodud järeldus ei vasta veneaegse Pošliniseaduse § 223 ja Eestis maksva Pärandusmaksu seaduse § 29 nõuetele. Mainitud § 223 nägi ette, et igasuguste asjade alustamine Pošliniseaduse §§ 201 — 222 ja 224 — 229 väljendatud määruste rikkumise kohta piirduv 10-aastase aegumisega. Ning täiesti kooskõlas selle reegluga määrab Eestis maksva Pärandusmaksu seaduse § 29, et õigus kaebust tõsta §§ 1 — 28 rikkumise kohta aegub kümne aasta jooksul. Riigi õigus pärandusmaksu võtmiseks ja pärija vastav kohustus selle maksu maksmiseks põhjenevad Pärandusmaksu seaduse §§ 1 ja 3 (veneaegse Pošlinisead. §§ 201 ja 203). Ei ole pärija Pärandusmaksu seaduse § 11 (Pošl. sead. § 212 lisa p. 4) ettenähtud tähtajal esitanud teadaannet pärandustombu üle, vaid sellest, kui ka üldse pärandusmaksu maksmisest, kõrvale hoidunud 10 aasta jooksul ja seega rikkunud Pärandusmaksu seaduse §§ 1, 3 ja 11 (Pošlinisead. §§ 201, 203 ja 212 lisa), ning ei ole riik 10 aasta jooksul oma õigust maksu võtmise kohta teostanud ega üldse samme astunud selle alalhoidmiseks, mis oleksid võinud aegumist katkestada, siis puudub ka seaduslik põhjus asja alustamiseks pärandusmaksu võtmise kohta, kuna see oleks üheväärne asja alustamisega Pärandusmaksu seaduse §§ 1 ja 3 (Pošl. sead. §§ 201 ja 203) rikkumise kohta peale 10-aastase aegumise tähtaja möödumist, mis otse on keelatud Pärandusmaksu seaduse § 29 ja veneaegse Pošliniseadustiku § 223-ga.

Rahukogu vastupidine seisukoht ei vasta eeltoodud seaduste tõsisele mõttele, millepärast tema määrus kaevatud osas jõusse jääda ei või (Ts. kp. s. § 186 p. 1).

Kõike seda arvesse võttes, **otsustas Riigikohus**: Tartu-Võru rahukogu otsus pärandusmaksu määramise ja sissenõudmise kohta käivas osas B. E. S. § 3638, veneaegse Pošliniseaduse § 223 ja Pärandusmaksu seaduse § 29 rikkumise pärast tühistada ja asi samale rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks tähendatud osas teises kohtu koosseisus.

Nr. 69.

TSIVIL-OSAKOND.

25. oktoobril / 15. novembril 1928 a., toim. nr. 1186.

Aksel Luska kassatsioonikaebus Tartu-Võru rahukogu otsuse peale 18. juunist 1928 a. Mäksa vallas asuva „Kusta“ nr. 10 talu kinnistamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna esimees J. Lõo.

Tartu-Võru kinnistusjaoskonnale 12. aprillil 1928 a. antud palves taotas Aksel Luska palvele juurdeliselatud dokumentide põhjal Tartumaal Mäksa vallas asuvat Kusta nr. 10 talu kinnistada tema omanduseks. — Tartu-Võru kinnistusjaoskonna ülem seda palvet 14. ap-

rillil 1928 a. läbi vaadates leidis, et esitatud ärakiri Sarakuse vallakohtu 1922 a. protokolliraamatust nr. 2, milles on väljendatud Mäksa „Kusta“ nr. 10 talu kohta selle talu omaniku Kristjan Luska ja tema laste Aksel Luska, August Luska ja Anna Reino, sünd. Luska vahel sõlmitud varanduse lubamise ja jagamise leping, mis Tartu 5. jsk. rahukohtuniku kohtu otsusega 1926 a. 13./15. märtsist nimetamise lepinguna on tunnistanud seaduse jõusse astunuks, ei saa olla kinnistuse aluseks, sest 1) on vallakohtute kui kohtute tegevus 1918 a. 18. nov. seadusega lõpetatud ja neile jäetud ainult vaestelastekohtute funktsioonid ja 2) võis vallakohus kui kohus tõestada lepinguid ainult kuni 300 rubla väärtuseni, kuna eeltähendatud „Kusta“ talu aga on Kristjan Luska ostanud 4400 rubla eest. Neil põhjustel ja Notariaalseaduse §§ 341, 344 p. 2 ja 351 — 354 juhatusel jättis kinnistusjaoskonna ülem Aksel Luska palve tagajärjeta.

Selle otsuse peale Tartu-Võru rahukogule antud kaebuses seletas Aksel Luska, et kompetentne kohus on lepingu juba seadusjõusse astunuks tunnistanud ja kinnistusjaoskond oleks pidanud seda täitma. Oma otsusega 13. juunist 1928 a. jättis rahukogu Luska kaebuse tagajärjeta, leides: 1) et esitatud leping tuleb arvata koduseks kirjalikuks lepinguks. Sellised lepingud tulevad Not. sead. § 341 põhjal kinnistusjaoskonnale ette panna algtekstis või originaalis, kuna aga käesolevas asjas leping on esitatud ainult ärakirjas; 2) ka kohtuotsust selles asjas ei olnud kinnistusjaoskonna ülem kohustatud täitma, sest ette on pandud ainult kohtu otsuse ärakiri, mitte aga täiteleht Notariaalseaduse § 341 viimase osa nõudel.

Selle otsuse peale antud kassatsioonikaebuses palus Aksel Luska rahukogu otsust tühistada.

Asja ettekande ära kuulanud leiab Riigikohus, et Tartu-Võru rahukogu otsus selles asjas tühistada tuleb järgmistel põhjustel:

1) Viimsed tahteavaldused, nagu testamendid, pärijaks kinnitamise lepingud j.n.e. ei astu mitte otsekohe pärast pärandusjätja surma seadusjõusse, vaid saavad selle jõu alles pärast teatavat kohtulikku toimetust, nagu see on ette nähtud Ts. kp. s. §§ 1956 — 1970. Iga pärandusse puutuv akt peab sellest toimetusest läbi käima. Enne selle toimetuse lõpuleviimist ei saa viimseis tahteavaldusis leiduvaid ja kinnisvarade kohta käivaid asiõigusi võtta kinnistamisele. Täheleb, iga viimne tahteavaldus ei tule kinnistusjaoskonnas kinnistamisele mitte vahenditult, nagu aktid elavate vahel, vaid pärast kohtulikku korraldust kui seadusjõusse astunud tehingud. Kõik formaalsed ja sisulised puudused, mis viimisel tahteavaldusel vahest olid, katab kohtulik kinnitus. On viimse tahteavalduse seadusjõusse astunuks tunnistamise toimetuse selleks kompetentse kohtu poolt tehtud, ei või enam olla akti seaduslikkuse vastu kinnistusjaoskonna ülema poolt vastuvaidlusi. — Käesoleval korral on rahukohtunik seadusjõusse astunuks tunnistanud pärijaks nimetamise lepingu, mis suusõnaliselt Sarakuse vallakohtu ees tehtud 27. aprillil 1923 a. ja sama vallakohtu poolt kirja pandud, millest ärakiri Mäksa vallakohtu poolt 25. nov. 1924 a. välja antud pärijale Aksel Luskale. Vallakohtutel ei olnud sel ajal enam aktide tõestamise õigust ja sellepärast ei ole ka sel kirjapanekul mitte avaliku akti jõudu; see leping on maksev kui suusõnaline B. E. S. § 2089 põhjal. Vallakohtu aktiraamatust antud ärakiri tõendas esialgselt säärase lepingu kui suusõnalise olemasolu. Selle lepingu avamisele astudes oleks rahukohtunik vahest pidanud lepingu tegemise juures olevaid tunnistajaid üle kuulama Ts. kp. s. § 1962 vastavalt. Et aga nähtavasti keegi asjaosalistest sellist palvet ei avaldanud ja ka keegi selle lepingu olemasolu ja sisu täpsuse vastu ei väielnud, võis rahukohtunik sellega piirduda, et ta suusõnalist pärijaks nimetamise lepingut avas ja seadusjõusse astunuks tunnistas sel kujul, nagu see vallakohtust välja antud ärakirjas väljendus, seda enam, et B. E. S. § 2449 lubab testamentide (muidugi ka teiste viimsete tahtmiste) avamist teatavil tingimusil, kui algkirjad puuduvad, ka ärakirjade põhjal. Järelikult võib ka niisugune ärakirjas leiduv tahteavaldus kohtu poolt seadusjõusse astunuks tunnistamist leida ja selle akti kinnistamisele ei või vastu seista Not. sead. § 341 p. 1. Selle

läbi, et kohus hoiukorra toimetuses tunnistab ära kirjas leiduva tahteavalduse seadusjõusse astunuks, omandab see ära kiri algkirja jõu ja muutub kohtulikuks aktiks.

2) Täitelehe alusel kinnistatakse asiõigusi ja kantakse märkusi kinnistusregistrisse nõude korras tehtud otsuste põhjal. Hoiu korras tehtud pärijate kinnistamised (Ts. kp. s. § 2019 — 2023) võetakse kinnistamisele selles korras tehtud määruste põhjal (Ts. kp. s. § 2023). Testamentide ja teiste viimsete tahtmiste seadusjõusse astunuks tunnustamiste puhul (Ts. kp. s. § 1956 — 1970) on testament või viimne tahe ise kinnistamise aluseks, nii pea kui kompetentne kohus viimse tahtmise akti seadusjõudu oma pealkirjaga on tunnustanud (Ts. kp. s. § 1968). Testamendile või muule viimsele tahteavaldusele juurde lisatud kohtuotsuse ära kirja asemel sama testamendi tunnustamisest kohtu poolt ei tule kinnistuse palujalt mitte nõuda täitelehte, nagu seda arvab rahukogu omas otsuses. — Seda kõike mitte arvesse võttes on rahukogu käesoleval korral oluliselt rikkunud Ts. kp. s. § 129, mis pärast tema otsus ka seadusjõusse jääda ei või ja tühistada tuleb.

Neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Tartu-Võru rahukogu määrus selles asjas Ts. kp. s. § 129 rikkumise pärast tühistada ja asi samale rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtukoosseisus.

Nr. 70.

TSIVIIL-OSAKOND.

13. detsembril 1928 a., toim. nr. 936.

Hans Tomsoni enese ja kui Liisa Pussi voliniku kassatsioonikaebust Kohtupalati otsuse peale 12. detsembrist 1927 a. väljaostu õiguse ja ühisvaranduse jagamise pärast Hans Kesleri vastu.

Eesistuja ja ettekandja osakonna esimees J. Lõo.

Asjas olevatest andmetest on näha, et Tuhalaane vallas olev Rabi nr. 6 talu Kohtupalati otsuse põhjal 4. okt. 1923 a. on $\frac{1}{4}$ osas üle läinud seadusjärgse pärimise põhjal Elsa ja Linda Tomsonile, kuna $\frac{3}{4}$ osa sellest talust Mihkel Tomsoni testamendi järele kuulub Liisa Pussile. 19. IX 1925 a. ostis Hans Kesler Elsa ja Linda Tomsonile kuuluva $\frac{1}{4}$ osa Rabi talust enesele 101.824 marga eest, millise lepingu järele ka nimetatud osa Kesleri nimele kinnitati 3. X 1925 a. Viljandi-Pärnu rahukogule 26. III 1926 a. antud palves taotas Hans Kesleri volinik eraadv. Johan Sutt tema volitajate Hans Kesleri ja Liisa Pussi ühisvarandust, Rabi talu jagamisele võtta. Sellele jagamispalvele antud vastupalves (Rahukogu toim. leht 17) taotas Liisa Puss B. E. S. § 939 põhjal ja Ts. kp. s. § 2030 — 2034 korras väljaostuõigust Rabi nr. 6 talu $\frac{1}{4}$ mõttelise osa peale, mis Kesler oli Elsa ja Linda Tomsoni käest ostnud. Säärase väljaostuõiguse tunnustamise palvega sama talu osa peale oli ka esinenud Leena Tomsoni pärandusetomp. Rahukogu jättis oma määrusega 16. VI 1927 a. niihästi Liisa Pussi kui ka surnud Leena Tomsoni pärandusetombu palved tagajärjeta. Oma resolutsiooni põhistes kirjutab rahukogu: 1) et B. E. S. § 939 põhjal väljaostuõigus ühisomanduse alusel käesoleval juhul võib kuuluda palujale Liisa Pussile päritud varanduse väljaostuõiguse alusel, 2) et surnud Leena Tomsoni pärandusetomp, kui mitte lähem sugulane, väljaostuõigust kasutada ei saa, 3) et nagu näha aktis olevast kreposti akti ära kirjast, on Rabi talukoht talumaa, mis pärast B. E. S. § 1654 märkus 2 põhjal ei ole pärijatel väljaostuõigust pärandusõiguslikul alusel. — Selle määruse peale kaebas Kohtupalatile edasi ainult Liisa Puss. Oma kaebuses seletab Liisa Puss, et temal on väljaostuõigus B. E. S. § 939 järele, ja et B. E. S. § 1654 p. 2 tõlgitsemine rahukogu poolt ka mitte õige pole. Kohtupalat oma määrusega 12. XII 1927 a. leidis, et Liisa Pussi erakaebus on põhjendamata ja tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: väljaostuõiguse teostamise viis on ette nähtud Ts. kp. s. §§ 2030 — 2034 ja et

seepärast nimet. palve võib arutusele tulla eraldi nõude- või vastunõude korras, mitte aga lahendatud saada eritoimetuses, kus on palutud ühisvaranduse jagamist. Peale selle leiab Kohtupalat veel, et Liisa Pussi palve väljaostuõiguse tunnustamise üle ka sisuliselt tuleks tagajärjeta jätta B. E. S. § § 1654 märkus 2 ja 1655 alusel. Kohtupalati määruse peale on Hans Tomsoni kui Liisa Pussi üldvoliniku ja Hans Tomsoni enese kui surnud Leena Tomsoni ja Hendrik Tomsoni pärandusetombu omaniku nimel antud kassatsioonikaebus, milles ta niihästi Kohtupalati määrust 12. dets. 1927 a. kui ka Viljandi-Pärnu rahukogu määrust 16. juunist 1927 a. ära muuta ja tühistada palub.

Asja ettekande ära kuulunud, leiab Riigikohus, et Hans Tomsoni kui Liisa Pussi voliniku poolt antud kassatsioonikaebus rahuldada tuleb järgmistel põhjustel:

1) Kohtupalat väidab, et väljaostupalve võib arutusele tulla eraldi nõude- või vastunõude korras, aga mitte eritoimetuses, kus on palutud ühisvaranduse jagamist. Riigikohus leiab selle vaatekoha ebaõige olevat. Väljaostu õiguse taotlemise juures ei või olla nõuet ega vastunõuet hariliku tsiviilprotsessi mõttes, vaid selleks on ette nähtud eritoimetuste hulgas erikord (Ts. kp. s. § § 2030 — 2034), samuti nagu ühisvara jagamise tarvis (Ts. kp. s. § § 2024 — 2029). Kui Hans Kesler taotas ühisvara jagamist enese ja kaasomaniku Liisa Pussi vahel, siis võis samas asjas Liisa Puss vastupalvega esineda väljaostuõiguse üle. Rahukogu võis mõlemaid palveid, kui ühe ja sama varanduse kohta käivaid, ühes asjatoimetuses arutada, selle juures muidugi kummagi palve kohta erinevaid Ts. kp. s. § § (§ § 2024 — 2029 ja 2030 — 2034) tähele pannes ja arvesse võttes. Rahukogu on väga õieti väljaostupalve kõige pealt ära otsustanud, sest väljaostupalve rahuldamisega ei oleks enam jäänud ühisvarandust jagamiseks Kesleri ja Pussi vahel. Et rahukogu mõlemad palved ühes asjatoimetuses arutab, võis vahest asjaosalistele vastuvaidluseks põhjust anda rahukogus, mitte aga Kohtupalatile, Liisa Pussi erakaebuse tagajärjetajtmiseks, kuna rahukogu seda asjaolu Liisa Pussi palve vastu ette ei toonud, ei ka Kohtupalatis keegi asjaosalistest Liisa Pussi erakaebuse vastu sellelt seisukohalt ei vaieldnud.

2) Nagu Liisa Pussi palvest (Rahukogu toim. leht 17) näha, taotab ta väljaostuõigust B. E. S. § 939 põhjal, s. o. kaasomaniku väljaostuõigust. Kohtupalat on seda õigust identseks pidanud pärandusliku väljaostuõigusega, millest räägivad B. E. S. § 1654 märkus 2 ja § 1655. Mõlemad õiguseinstituudid on erinevad ja igauks eraldi ja omaette, nagu see selgub B. E. S. § 1677, kus kaasomanikkude väljaostuõigus on ette nähtud kui erinev teistest väljaostuõigustest. Ära segades kaasomaniku väljaostuõigust pärandusliku väljaostuõigusega on Kohtupalat oluliselt rikkunud B. E. S. § 939 ja § 1654 õiget mõistet (samuti nagu mitte tunnustades talumaade päranduslikku väljaostuõigust).

Kõigi nende eespool loendatud asjaolude pärast tuleb Kohtupalati määrus selles asjas Liisa Pussi voliniku kaebuse põhjal tühistada ja Kohtupalatile uueks otsustamiseks tagasi saata.

3) Mis puutub ka rahukogu määruse tühistamisesse, siis allub selle tühistamine või jõussejätmine Kohtupalatile Liisa Pussi erakaebuse põhjal, mitte aga Riigikohtule, kui kassatsioonikohtule.

4) Hans Tomsoni kassatsioonikaebus aga tema enese, kui surnud Leena Tomsoni ja Hendrik Tomsoni pärandusetombu omaniku huvides tuleb läbi vaatamata jätta järgmistel põhjustel: Leena Tomsoni pärandusetomp ei ole rahukogu määruse pääle mitte edasi kaevanud, vaid sellega rahule jäänud. Hendrik Tomsoni pärandusetomp ei ole, nagu rahukogu määrust näha, väljaostuõiguse tunnustamise taotluses üldse mitte asjaosaline olnud.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: 1) Liisa Pussi voliniku Hans Tomsoni kassatsioonikaebuse rahuldamiseks Kohtupalati määrus selles asjas B. E. S. § § 939 ja 1654 ning Ts. kp. s. § 339 rikkumise pärast tühistada ja asi Kohtupalatile tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtukoosseisus.

2) Hans Tomsoni, kui surnud Leena Tomsoni ja Hendrik Tomsoni pärandusetombu omaniku, kassatsioonikaebus läbivaatamata jätta.

Nr. 71.

TSIVIL-OSAKOND.

20. detsembril 1928 a., toim. nr. 554.

Jaan Künnapuu voliniku eraadv. H. Viitaeki kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu rahukogu otsuse peale 3. novembrist 1927 a. Jaan Künnapuu nõudes Jaan Pirsi vastu 110 krooni suuruses.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. Parts, ettekandja riigikohtunik V. Ditmar.

6. detsembril 1926 a. sundtäite korras tehtud korraldusega määras Pärnu 2. jaoskonna rahukohtunik: nõudja Jaan Pirsi kasuks kostja Jaan Künnapuult välja nõuda protestitud vekslile järele, mis välja antud 10. jaanuaril 1926 a., 10.000 marka ühes 6%-ga alates vekslile maksu tähtpäevast 5. novembrist 1926a. kuni maksmise päevani, ühes 150 m. protestikuluga, 25 m. $\frac{1}{4}$ %-lise tasuga ja 300 m. kohtu- ja asjaajamiskuluga.

Mainitud veksel on järgmise sisuga: „Tähtpäev 5. novembril 1926 a. Pärnus 10. jaanuaril 1926 a. Veksel mk. 10.000. Viidendamal novembril ükstuhat üheksasada kahekümne kuuendal aastal olen kohustatud selle vekslile järele maksma Jaan Pirsile kümme tuhat marka. Jaan Künnapuu Konka Ellamaa“. — Vekslile teisel küljel leidub: 1) Pärnu notari A. Hansschmidti poolt 8. novembril 1926 a. tehtud märkus vekslile protestimise kohta Jaan Pirsi nõudel ja 2) Pärnu 2. jaoskonna rahukohtuniku poolt 6. detsembril 1926 a. sundtäite korras tehtud määrus vekslile järgse võla väljamõistmise kohta.

25. jaanuaril 1927 a. samale rahukohtunikule antud nõudepalves seletas Jaan Künnapuu volinik eraadv. Hans Viitaek, et tema volitaja ei olevat Jaan Pirsilt raha saanud ega temale vekslit andnud, ja palus asjatundja kaudu kindlaks teha, et Pirs poolt esitatud vekslile Jaan Künnapuu allkirja ei ole, tähendatud veksel maksusetaks tunnistada ning Pirs sellel vekslile põhjendatav nõudmine tagasi lükata.

Rahukohtuniku istungil 9. juunil 1927 a. seletas kostja Pirs, et tema selle juures pole olnud, kui Künnapuu vekslile alla kirjutatud, „sest vekslile ostnud ta Jüri Rätsepalt“, ning et vekslile eest tema, Pirs, Künnapuule raha pole andnud. Samal kohtuistungil 3. asjatundja osavõtmisel toime pandud ekspertiisiga tehti kindlaks, et allkiri kõnesoleval vekslile „on Jaan Künnapuu oma käega kirjutatud“.

Otsusega 9. juunist 1927 a. lükkas rahukohtunik Jaan Künnapuu nõudmise tagasi.

Vaieldes asjatundjate eeltoodud arvamuse vastu ja seletades, et olenemata sellest, kas veksel on Künnapuu poolt alla kirjutatud või mitte, ei saa Jaan Pirsile õigeks vekslile omanikuks lugeda, kuna Pirs, tema enese seletuse järele, ei olnud vekslile esimene omandaja ja vekslile ei olevat näha, et see Vekslileadustikus ette nähtud korras oleks Pirsile üle läinud, palus Jaan Künnapuu volinik oma edasikaebuses rahukohtuniku otsust tühistada ja eelolevat nõudmist rahuldada.

Rahukohtuniku otsuse on Viljandi-Pärnu rahukogu kinnitanud oma otsusega 3. novembrist 1927 a. ja viimase põhistanud järgmiselt: „Rahukohtus asjatundjad Kornfeld, Stšerbakoff ja Tomberg tulid ühisele arvamusele, et vekslile olev allkiri „Jaan Künnapuu“ on nõudja oma käega kirjutatud. Rahukogu omalt poolt leiab, et pole põhjust uue ekspertiisi toimepanemiseks, kuna asjatundjad on küllalt kompetentsed selles asjas: Mis puutub apelläätori väitesse, et veksel pole Vekslileaduse §§ 15, 16, 17 j. t. põhjal õieti välja antud, sest tema

pole Pirsilt raha saanud ega vekslit viimasele välja andnud, siis sellel asjaolul tähtsust ei ole. Veksliplank võib ka edasi antud saada ja selle valdaja võib vekslit täita oma nime peale. Apellaatori kohus on tõendada, et tema vekslit üldse pole välja andnud või et veksle varguse, pettuse või eksituse teel välja läinud, kuna aga ehtsa vekslile olemasolu Pirsil käes tunnistab selle valdajat ja seega vekslile väljaandmise fakt juba tuleb tõentatuks pidada“.

Rahukogu otsuse peale on nõudja volinik Viitaek kassatsioonikaebuse andnud, milles ta palub kaevatud otsust Tsiv. kp. sead. § 81, 109⁷, 109⁸ ja 129, Nuhtl. s. § 1490, 1474, 1697, Vekslisead. § 14 — 16 ja 18 ning Balti Erasead. § 3472 rikkumise pärast tühistada.

Asja ettekäände ära kuulunud ja rahukogu otsuse peale Jaan Künnapuu voliniku poolt antud kassatsioonikaebuse arutusele asudes, leidis Riigikohus järgmist:

Igasugune alus puudub kaebaja väitel, nagu ei oleks rahukogu nõudja ja tema voliniku „vaidlusi, nõudesisu ja apellatsiooni kaebuse põhjendusi südametunnistuse järele kaalunud“, kuna rahukogu on oma otsuse aluseks võtnud poolte seletused ja asjas esitatud tõendused, neid arutanud, neist omi järeldusi teinud ja viimaseid põhistanud vastavate kaalutluste ette toomisega. Seega vastab kaevatud otsus — vastupidi kaebaja arvamusele — Ts. kp. s. § 129 nõuetele.

Asjatundjate arvamuse hindamine kuulub asja sisuliselt otsustava kohtu tegevuspiirkonda (Ts. kp. s. § 533), kelle sellekohased järeldused järelekatsumisele kassatsiooni korras ei kuulu (K. A. S. § 5). Samuti kuulub kassatsiooni korras mitteamutatavasse asja sisusse rahukogu järeldus, et uue ekspertiisi toimepanemiseks vajadust ei ole (Ts. kp. s. § 81¹).

Tähtsusetu on kaebaja väide, et „mitte ainult dokumentide ja vekslite allkirju ei võltsita, vaid ka nende sisu“, sest kostja ega rahukogu ei tõsitagi, et kõne all oleva vekslile tekst oleks kirjutatud vekslilandja Künnapuu käega.

Kuid õigeks tuleb lugeda kaebaja väide, et rahukogu otsus ei vasta Eestis maksva Veksliseadustiku nõuetele. Viimase § 14 määrab: „Akt, mis ei vasta ühele §§ 3—5, 9—11 ja 13 ettenähtud nõuetest, ei loeta vekslileks ja säärasel aktil leiduvatel allkirjadel ja pealkirjadel ei ole vekslile jõudu. Seesugust jõudu ei ole ka allakirjutatud veksliplangil seni kuni see ei ole täidetud § 3 ette nähtud vekslileks kohaselt“. Eeltoodud paragrahvi määrus on juba Vene Senati Tsiv. Kass. Departemangu korduvate seletuste aineks olnud tema otsustes 1906 a. nr. 5; 1913 a. nr. 32; 1915 a. nr. 22 ning 1916 a. nr. 13, 27 ja 44. Kõigis nendes otsustes on Vene Senat järjekindlalt leidnud, et allakirjutatud veksliplank osutub oma juriidilise iseloomu järele mitte vekslileks, vaid ainult vekslile kavaks, mille väljaandmisega ja vastuvõtmisega ei looda veel vekslivahekorda plangi allakirjutaja ja selle vastuvõtja vahel, vaid tekib ainult vekslivahekorra loomise võimalus nende isikute vahel plangi täistäitmise teel vekslilekstiga plangi vastuvõtja, kui vekslile esimese omandaja, nime peale. Andes kellelegi oma allkirjaga varustatud veksliplangi, annab selle allakirjutaja plangi omandajale õiguse ja võimaluse temaga vekslivahekorda astuda, usaldades plangi omandajale selle täistäitmist vekslilekstiga tema, plangi vastuvõtja, nime peale. On plangi vastuvõtja selle oma õiguse teostanud plangi täitmise teel vekslilekstiga oma nime peale, siis on veksle toimunud, vekslivahekord plangi vastuvõtja ja andja vahel saabunud ning veksle plangi vastuvõtja, kui vekslile ära tähendatud vekslile esimese omandaja, suhtes V. S. § 15 kohaselt jõusse astunud. Allakirjutatud plangi täistäitmise silmapilgust alates vekslilekstiga plangi vastuvõtja nime peale osutub viimane, kui vekslile esimene omandaja (V. S. § 3 p. 4) õigeks vekslilepidajaks, kellele kuuluvad kõik vekslile järgnevad õigused ja muu seas õigus vekslile edasi anda Veksliseadustikus ette nähtud korras (V. S. §§ 23 ja 24). Ei ole aga see, kellele allakirjutatud veksliplank selle allakirjutaja poolt anti, oma eeltoodud õigust teostanud, vaid tähendatud plangi vekslilekstiga täis täitnud kellelegi teise isiku nime peale või plangi täis täitmata edasi andnud teisele isikule, ja see tema täitnud oma nime peale, siis on seesugusel

viisil koostatud dokument V. S. §§ 14 ja 15 seisukohalt maksvuseta ja tühine: täitma planki vekslitekstiga ja sealjuures ainult oma nime peale on, nagu juba eespool öeldud, õigustatud üksnes see, kellele plank selle allkirjutaja poolt on antud, täistäitmata plangil vekslilõudu ei ole ning seega tema edasiandmine Veksliseadustikus seatud korras sündida ei või.

Kõike seda arvesse võttes ja ühinedes Vene Senati tegeluses kindlalt kujunenud vaatega, leiab Riigikohus, et rahukogu otsus käesolevas asjas ei vasta Veksliseadustiku §§ 14, 15, 23 ja 24 nõuetele, millepärast see jõusse jääda ei või, ja neil põhjustel **otsustab**: Viljandi-Pärnu rahukogu otsus Veksliseadustiku §§ 14, 15, 23 ja 24 rikkumise pärast tühistada ja asi samale rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtukoosseisus.

Nr. 72.

KRIMINAAL-OSAKOND.

31. märtsil 1928 a.

Tollidirektori kass. kaebus kohtupalati otsuse peale 10. jaanuarist 1928 a. Oskar Krebsi, Villi Vilkeni, Ernst Hupperti, Hans Stampi, Herbert Baumanni, August Stiidemanni, Vilhelm Johanseni, Eugen-August Kellneri süüid. Tollisead. § 420 pp. 3, 7, 422 pp. 1, 3, 425, 426 lit. a, 428, Aleksander Blomeriuse ja Tõnis Illupmäe süüid. N.S. § 13, 805 j. II ja Tollisead. § 420 pp. 3, 7, Eduard Alliku, Leena Siiraki süüid. Tollisead. § 427 järele.

Eesistuja ja ettekandja osakonna esimees P. Kann, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokurööri arvamuse ära kuulanud, leidis Riigikohus, et Tollidirektori kass. kaebus tuleb tagajärjeta jätta.

Kassaator palub Kohtupalati otsust 10. jaan. 1928 a. tühistada järgmistel põhjustel:

Kohtuotsus olevat rajatud arvamusele, et käesoleval juhul olevat tegemist kuritegude ideaalkonkurentsiga, sest et varguse kui ka salakauba faktiline koosseis olla üks ja seesama. Kassaator leiab, et käesoleval juhul võiks ehk juttu olla ainult realselt koonduvast kuriteost, mitte aga kuritegude ideaalkonkurentsiga, sest kuritegude ideaalne konkurents nõudvat: 1) et kuritegude objekt oleks üks ja sama ja 2) et tegevus, mille kestel mõlemad kuriteod aset on leidnud, oleks üks ja sama. Käesoleval juhul olevat aga varguse objektiks olnud riided ja kleidid, kuna Tolliseadustiku rikkumise juures — tollilõivu summa. Samuti selguvat ka asjast, et vargus olevat juba laeval lõppenud, kuna Tolliseadustikku olevat kohtualused rikkunud alles siis, kui tollile alluvaid kaupu tolli järelevalve all olevast laevast maale tõid.

Kohtupalat ei olevat arvestanud Breckveldti seletusi, millest selguvat, et vargus olevat juba laeval lõppenud. Kuigi käesoleval juhul oleks tegemist ideaalkonkurentsiga, siis oleks pidanud kohus Tolliseadustiku rikkumised ikkagi läbi arutama, sest Tollivalitsuse arvates ei kuuluvat säärased Tolliseaduse rikkumised, kus peab silmas pidama T.s. § 443 ja 444 nõudeid, ideaalsete koonduvate kuritegude ilmsikstulekul lõpetamisele.

Ei rahukogu ega ka kohtupalat ei olevat läbi arutanud Tollidirektori poolt Kr. kp. s. § 1180 põhjal avaldatud asjade väärtuse sissenõudmist, sest Kr. kp. s. § 17 põhjal vaadatakse kahjutasu nõuded kohtus läbi, kuigi kriminaalsüüdistus Kr. kp. s. § 16 ette nähtud juhtudel ära lõpetatakse. Lõpuks ei olevat õige ka kohtupalati otsus Alliku ja Siiraki suhtes, sest nii Allik kui ka Siirak olevat ise õigeks võtnud, et nad olevat täiesti iseseisvalt salakaupa vanakraamiturul müünud, mispärast kohus oleks pidanud nende suhtes tarvitusele võtma T. s. § 420 p. 7, 422 p. 1 ja 3 ja 426, mitte aga Tollisead. § 427.

Nagu Riigikohtu poolt välja nõutud Tallinna-Haapsalu rahukogu süüteo asjast nr. 370 Oskar Krebsi, Villi Vilkeni ja teiste süüasjas N. s. § 1655 — 3 jao, 1659 jao 2, 5,7 ja teiste järele

näha, on kohtualused Tallinna-Haapsalu rahukogu poolt 11. novembril 1926 a. süüdi mõistetud selles, et nemad, olles Saksa a/l. „Olivia“ teenistuses omavahel kokku leppides ja ühiselt talitades 1926 a. veebruari- ja märtsikuu kestel öösi Tallinna sadamas seisva a/l. „Olivia“ laadungist salaja omandamise eesmärgiga viisid ära mitmesugust riiet, jakke ja kleite, koguväärtuses üle 100.000 marga; peale selle on samas kuriteos süüdi mõistetud ka tollivalvur Blomerius, kelle osavõtt selle varguse teostamiseks olevat tarvilik olnud. Sellega on rahukogu konstateerinud, et ülalkirjeldatud vargus lõppes ainult pärast seda, kui laeva laadungist võetud kraam oli tollivalvuri poolt tolliasutistest möödudes maale toimetatud.

Seepärast on õige kohtupalati seisukoht, et selle varguse ja salakauba sisseveo faktiline koosseis oli käesolevas asjas ühine, mille tõttu need kaks süüteo koosseisu kokku sulavad üheks süüteo koosseisuks, ja nimelt — süüteo koosseisuks, mille eest raskem karistus ette nähtud (ideaalkonkurents). Samuti ühineb Riigikohus kohtupalati seisukohaga, et Tolliseaduse rikumisest tekkinud süüteod süütegude ideaalse konkurentsi põhimõtte käsitamisel mingisugust erandit ei moodusta. Ei ole õige kassaatori väide, nagu nõuaks kuritegude ideaalne konkurents, et kuritegude objekt oleks ikka üks ja sama, sest kuritegude ideaal-konkurentsi mõiste alla tuleb lugeda ka näiteks juhtu, kui ühe püssipauguga tapetakse kaks isikut (see on, ühine tegu ja kaks eraldi objekti) j.n.e.

Kohtualuste Alliku ja Siiraki suhtes on kohtupalat seisukohale asunud, et nemad toimetasiid Stiidemanni ülesandel ja andsid ka viimase üles. Selle kohtupalati poolt võetud seisukohta vastu ei saa kass. korras vaielda. Vastavalt sellele kohtupalati seisukohale on kohtualuste Alliku ja Siiraki suhtes õigesti Tollisead. § 427 tarvitusele võetud.

Kassaatori väide, nagu selguks tunn. Breckvaldti seletusest, et vargus oli juba laeval lõppenud, ei vasta asjaoludele, sest tunn. Breckvaldti seletusest on näha, et ta Tallinna sadamas teostatud vargusest ei tea seletada, kuidas see sündis, kuna Breckvaldti seletuste algus, kus ta räägib, et osa varastatud asju leiti laeva ruumidest, käib varguse kohta, mis teostati Antverpenis.

Neil põhjustel ja Kr. kp. s. § 912 juhatusel otsustas Riigikohus: Tollidirektori kass. kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 73.

KRIMINAAL-OSAKÖND.

28. apr. 1928 a.

August Arsti kaebus Tartu-Võru rahukogu otsuse peale 17. jaan. 1928 a. August Arsti süüdi. U.n.š. § 531, 530 ja R.n.s. § 139 järele.

Eesistuja ja ettekandja osak. esimees P. Kann, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse ära kuulunud, leidis Riigikohus, et kohtualuse August Arsti kass. kaebus tuleb tagajärjeta jätta.

3. juunil 1927 a. mõistis Tartu 6. jaosk. rahukohtunik August Arsti süüdi 1) U.n.s. § 531 järele Terese Lepiku laimamises ja karistas teda poolteisekuise vangistusega (akt. nr. 510 — 1927) ja 2) U.n.s. § 530 ja R.n.s. § 139 järele Terese Lepiku sõimamises ja ähvardamises ja karistas teda mõlema süüteo eest üksikult ja koostatult kümne-ööpäevase arestiga. (Akt. nr. 459 — 1927 a.).

Nende kahe otsuse peale saatis kohtualune August Arst Rahukogu nimele 6. jaosk. rahukohtuniku kaudu ühe apellatsioonkaebuse. Trtu 6. jaosk. rahukohtunik saatis August Arsti apellatsioonkaebuse ühes kahe aktiga (akt nr. 510 — 1927 a. August Arsti süüdist.

U. n. s. § 531 ja akt nr. 459 — 1927 a. August Arsti süüd. U. n. s. § 530 ja R. n. s. § 139 järele) Tartu-Võru rahukogule.

17. jaan. 1928 a. oma avalikul istungil arutas Tartu-Võru rahukogu August Arsti süüdistus-
tasju. Kohtuistungil palus kohtualune August Arst oma edasikaebust mõlemate kohtuotsus-
te kohta läbi vaadata. Rahukogu leidis, et August Arst on esinenud ühe edasikaebusega kahes
asjas, kuna seaduse järele tuleb edasikaebused anda igas asjas eraldi, ja otsustas August Arsti
edasikaebuse ühes toimetustega Tartu 6. jaosk. rahukohtunikule tagasi saata August Arstile
tagasiandmiseks.

Rahukogu selle otsusega ei ole August Arst rahul ja palub seda tühistada.

Riigikohus leiab, et Tartu-Võru rahukogu on käesoleval juhul õieti Kr. kp. s. § 145—151
järele talitanud ja seletanud, et iga kohtuotsuse peale peab eraldi edasikaebus antama, ja otsus-
tanud edasikaebuse rahukohtunikule tagasi saata August Arstile tagasiandmiseks. Sellega
saab August Arst võimaluse edasikaebuse tähtaja uuendamist paluda ja mõlemas asjas edasi-
kaebusi anda. Neil põhjustel ja Kr. kp. s. § 174 juhatusel otsustas Riigikohus: August
Arsti kass. kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 74.

KRIMINAAL-OSAKOND.

12. mail/2. juunil 1928 a.

*Nikita Semenovi kaitsja vann. adv. Gabriel Poska kass. kaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse
peale 8. märtsist 1928 a. Nikita Semenovi süüdi. R. n. s. § 180^a järele.*

Eesistuja osak. esimees P. Kann, ettekandja riigikohtunik H. Jucum,
Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Asja esituse, Nikita Semenovi ja tema volinikkude vann. adv. Rõugu, Poska ja adv.
Jaurami seletused ning prokuröri arvamuse ära kuulanud, leidis Riigikohus, et Nikita Seme-
novi kaitsja vann. adv. G. Poska kass. kaebus tuleb rahuldamata jätta.

Tartu-Võru rahukogu kinnitas 8. III 1928 a. Petseri 2. jsk. rahukohtuniku otsuse, mil-
lega Nikita Semenov on süüdi tunnistanud liigkasu võtmises ja selle eest R. n. s. § 180^a järgi
karistatud kuuekuise vangistusega.

Kassaator palub rahukogu otsust tühistada Kr. kp. s. §§ 1, 119, 130, 157, 168, 179,
581, 590 ja R. n. s. § 180^a p. 2 rikkumise pärast, seletades oma kaebuses järgmist: 1) Rahu-
kogu on 8. III 1928 a. asja arutanud hoolimata sellest, et kohtualuse Nikita Semenovi poolt
oli kohtule saadetud arstitunnistus, et ta haiguse pärast kohtusse ilmuda ei saa, ja teisele kaits-
jale vann. adv. Sorokinile teatelehte saadetud ei olnud, kuna tähendatud asjaoludel rahukogu
oleks pidanud asjaarutamise edasi lükkama; 2) Riigikohtul ei olnud küllaldest alust rahukogu
õigeksmõistvat otsust tühistada selleks, et asja uuesti arutada lasta R. n. s. § 180^a p. 2 ette
nähtud kuriteo koosseisu suhtes, sest rahukohtuniku otsusega oli Semenov süüdi tunnistanud
R. n. s. § 180 j. 1 ette nähtud süüteos ja selle vastu süüdistaja ei protestinud, mispärast
rahukogu, tunnistas 8. III 1928 a. Semenovi süüdi R. n. s. § 180^a p. 2 järgi, on Kr. kp. s.
§ 168 tähendatud piiridest üle astunud; 3) peale selle puuduvat Nikita Semenovi tegevuses
R. n. s. § 180^a p. 2 ette nähtud kuriteo koosseis, nimelt a) Semenov ei kuulu nende isikute
hulka, kelle profession või elukutse seisab raha väljalaenamises, vaid ta on harilik kaupmees,
kes andis oma ostjaile võlgu mõnikord kaupa, mõnikord raha, b) „liiga kõrge protsendi“
mõiste ei olewat seaduses ära määratud, vaid oleneb laenuvõtja majanduslikust seisukorrast,
mis laenuandjale peab teatav olema, kuna käesoleval juhul on kohus konstateerinud, et vii-

mane asjaolu Semenovil teada ei olnud; d) kauba võlguandmine liiga kõrgete % vastu ei olevat karistatav (end. Vene Senati Tsiviilkass. Depart. seletus 1869 a. nr. 1097), vaid karistataks § 180² järgi ainult raha laenamine, mispärast Vassili Korotkovi võlg, mis kaubaostmisest on tekkinud, ära langeb; 4) Dimitri Juškini lugu laenatud 20.000 mk. üle on kriminaalseks loetud selle tõttu, et politseis olla Juškin seletanud, et vekslit ta andnud 22.000 m. peale, kuna tegelikult on saadud 20.000 m., kuid seadus keelab otsekohe ära juurdluse andmeid tõendus-tena ära kasutamast, seda enam, et Juškin seletas kohtus, et tema ei mäleta, kas vekslilblank täideti või mitte, kuna sama vekslit suhtes vastutaja Ispravnikov tunnistas, et andis oma vastutusallkirja ainult 20.000 m. peale, võimalus % varjata ei olevat kuritegu, sest kuritegu eeldab kohustist, milles % juba ära varjatud oleksid, pealegi nõuti käesolev võlakohustis juba järgmisel päeval tagasi ja anti ka tagasi, ilma et oleks % ühe kuu eest võetud; 5) juhtumus Hljebnikoviga on puudutatud kaevatud otsuses ainult järgmise lausega „seesama väide käib ka Mihail Hljebnikovi laenu ja vekslit kohta“; et see lause järgneb motiividele, mis on pühendatud Juškini asjale, siis tähendab, on rahukogu tõendatuks lugenud, et Hljebnikov on välja andnud vekslit suurema summa peale, kus olid varjatud ka protsendid, kuna seda ei tõendanud ei Hljebnikov ega ükski teine tunnistaja; 6) käesolevas asjas pole esitatud mitte üht dokumenti, kuid siiski on kohus sadusevastaselt sisuliselt selgitanud kahjusaaajate ja tunnistajate ülekuulamise läbi võlatingimused, mis on vekslites ära tähendatud; võlakohustis, mille kohta liiga suured protsendid maha tingitud või varjatud, peab seaduse järgi formaalselt maksev olema, sest muidu ta ei loo võimalust võlgnevat summat välja nõuda; kui aga ei ole olemas maksvat kohustist, siis ei ole ka kuriteo koosseisu.

Riigikohus leiab, et 17. XI 1926 a. arutas Kr. kp. s. § 277 ette nähtud korras Tartu-Võru Rahukogu Nikita Semenovi süüdistusasja N. s. § 1707 järgi, ning ühinedes kohtu-uuriija määruses 28. X 1926 a. esitatud väidetega, otsustas: eeluurimine käesolevas asjas lõpetada Kr. kp. s. § 277 põhjal käesoleva asja mittealluvuse tõttu üldkohtule ja asjatoimetust saata Petseri 2. jsk. rahukohtunikule asja sisulikuks arutamiseks R. n. s. § 180² ja 180³ ette nähtud tunnuste järele, tähendab liigkasu võtmises (Rhk. toim. I. 49). Sellest määrusest nähtub, et asi on ära lõpetatud N. s. § 1707 ette nähtud kuriteo suhtes, sest Nikita Semenovi kohta ei ole olemas seadusejõusse astunud kohtuotsust, millega ta juba kord oleks süüdi tunnistatud R. n. s. § 180² ette nähtud süüteo, ning puuduvad tunnused, et Semenovi äriasjaks oleks liigkasu võtmine. Semenovi voliniku poolt esitatud väide, nagu oleks rahukogu määruse põhjal 17. XI 1926 a. tarvis lõpetada Nikita Semenovi vastu tõstetud süüdistus R. n. s. § 180² p. 2 järgi, on ebaloogiline ja pealegi pole ta esitatud kass. kaebuses, mispärast Riigikohus ei võta seda lähemalt arutusele. Täiesti ekslik on kassaatori arusaamine Kr. kp. s. § 157-st. Selle § järele peab rahukogu pooltele teatelehe saatmisega teatama, millal asi on arutamisele määratud, ja selle järele valvama, et teatelehed antaks pooltele kätte õigel ajal. Pooled võivad ilmuda ise või saata oma volinikke, kuid nende mitteilmumine ei või takistada asja arutamist. Rahukogu pole käesolevas asjas poolte ilmumist sunduslikuks tunnistanud, teatelehed on õigel ajal Nikita Semenovile ning kassaatorile kätte antud, missuguse asjaolu kassaator oma kaebuses on õigeks võtnud, — mispärast rahukogul ei olnud mingit alust asjaarutamist edasi lükata Nikita Semenovi haiguse pärast, sedarohkem, et teateleht oli kätte antud ka Semenovi kaitsjale vann. adv. Poskale, kes aga, hoolimata Semenovi haigusest, ei ilmunud kohtusse. Ei saa kassaator ka vabandada oma mitteilmumist sellega, et vann. adv. Sorokinile ei olnud teatatud asja arutamise kohta, sest selle läbi pole oluliselt rikutud Kr. kp. s. § 157. Riigikohus leiab, et kassaator on eksiarvamusel, kui ta asub seisukohale, et rahukogu, arutades 8. III 1928 a. käesolevat asja R. n. s. § 180² p. 1 ja 2 ning § 180³ piirides, nimelt: kas on Semenov süüdi liigkasuvõtmises, on apellatsioonkaebusega tõmmatud piiridest üle astunud, sest Kr. kp. s. § 930 põhjal pidi rahukogu alistuma Riigikohtu otsusele 26. märtsist 1927 a. Ka Kr. kp. s. § 168 pole leidnud õiget tõlgendamist kassaatori poolt. Toodud § määrab asjaarutamise piirid: ühelt

poolt tuleb arvestada edasikaebuses avaldatud palveid ja teiselt poolt seaduse nõudeid, sõltumata poolte palvetest. Käesoleval juhul on tõstetud süüdistus Nikita Semenovi vastu R.n.s. §§ 180² ja 180³ järgi, tähendab liigkasuvõtmises. Sellepärast oli rahukohtuniku ülesandeks kohtulikul uurimisel selgitada, kas peituvad Semenovi tegevuses tähendatud pragrahvides ette nähtud kuritööd, arvesse võttes, et § 180² jaguneb kahte ossa. Rahukohtunik nähtavasti ei arvestanud viimast asjaolu, sest tema otsuses pole tähendatud, et ta on Semenovi süüdi tunnistanud § 180² p. 1 ette nähtud liigkasuvõtmises. Rahukogu, arutades asja esimest korda apellatsioonikohtuniku korras ja leides, et süüdistus R. n. s. § 180² p. 1 järgi ei ole tõendatud, pidi rahukohtuniku otsuse motiividest hoolimata ning sõltumata apellatsioonkaebusest, selgusele jõudma, kas on tegemist käesoleval juhul liigkasuvõtmisega, millest räägitakse R. n. s. § 180² p. 1 ja 2. Rahukogu tühistatud otsusest nähtub, et ta ei täitnud oma ülesannet, mispärast Riigikohus tühistas rahukogu otsuse. Kr. kp. s. § 145 järgi ei saa süüdistaja, nähavasti olles otsuse resolutiivse osaga rahul, edasi kaevata otsuse peale ainult viimase motiivide pärast.

Õige on kassaatori väide, et R. n. s. § 180² karistab liigkasuvõtmist rahalaenamisele, kuid mitte kaupademüügil, mispärast tunnistaja Vassili Korotkovi poolt tõestatud asjaolud selle § alla ei käi, sest temale oli kaup krediiti müüdud. Kassaator on eksiarvamusel, kui ta väidab, et R. n. s. § 180² p. 2 käib ainult elukutseliste laenuandjate kohta, sest seaduse tekstis räägitakse isikutest, kes laenuandmisega äri ajavad, kusjuures ei nõuta, et tema elukutseks oleks rahalaenamine, vaid rahalaenamine võib ka tema kõrvaliseks tööalaks olla. Kas Nikita Semenov on rahalaenamisega äri ajanud, see küsimus käib asja sisu kohta, ning rahukogu on selle küsimuse jaatavalt otsustanud. Õige pole kassaatori tähendus, et liiga kõrge protsendi mõiste ei ole seaduses määratud, sest R. n. s. § 180² lõpul on tähendatud, et liiga kõrgeteks protsentideks ei loeta %%, mis üle 12% aastas ei ulatu. Sellepärast peab kohus igal juhul konkreetseid asjaolusid arvesse võtma ja otsustama, kas on liiga kõrge protsendi võtmisega tegemist olnud või mitte. Rahukogu on käesoleval juhul küsimuse jaatavalt otsustanud ja Riigikohtus ta ei või ümberotsustamisele tulla, sest ta käib asja sisu kohta. Kassaatori etteheide rahukogule, nagu oleks ta Juškini loo kohta tõendusena ära kasutanud politsei juurdluse andmeid, on alusetu, sest politseiametnik Mägi on kohtu poolt tunnistajana üle kuulatud, kusjuures ta kordas Juškini seletust juurdlusel, nimelt et ta andnud Semenovile vekslit 22.000 m. peale, saades tegelikult laenu 20.000 m. suuruses summas. Rahukogus kinnitas Juškin ülekuulamisel, et ta niisuguse seletuse tõesti on andnud (Rhk. toim. 1. 81 ja R.-K. toim. 1. 130). Kassaator ei vaidle selle vastu, et Juškinilt tema oli vekslit saanud, kuid rõhutab, et vekslit veel ei olnud, sest olid veksliajal ja vastutaja allkirjad, kuid vekslit tekst puudus. Vekslisead. § 15 järgi oli aga Semenovil kui vekslisaajal õigus oma nimele seda vekslit sama seaduse § 3 kohaselt igal ajal täis täita ja tarbe korral kohtu teel vekslisummat sisse nõuda, kusjuures oleks pidanud mahatingitud %% kapitaalsummasse mahutama, sest vekslit tekstis ei või seaduse järgi protsentidest kirjutada. Ja selleks otstarbeks, et protsente juurde lisada, ongi võetud allakirjutatud veksliplank. Sellepärast ei ole vastuolu Juškini ja Ispravnikovi seletuste vahel, sest viimane vastutas endastmõistetavalt ainult laenatud summa tasumise eest, s. o. 20.000 m. Kuigi juba järgmisel päeval raha tagasi anti ja veksel tagasi võeti, siis ei lange seeläbi ära fakt, et 20.000-margalise laenu eest ühe kuu peale anti välja veksel 22.000 m. peale. Tunnistaja Hljebnikov (Rhk. toim. 1. 79, R.-K. toim. 1. 47, 92, 93, 130) jäi kindlaks oma seletuse juurde, et Semenov andis temale laenu 8000 mk. ühe kuu peale kahe vekslit vastu kogusummas 8800 mk. peale; mõlemal plangil oli tema allkiri, kuid mis veel plankidel kirjutatud oli, tema ei tea, sest ühe kuu pärast tasus ta Semenovile 8800 mk. ära, sai mõlemad vekslid tagasi ja rebis need katki.

Kuigi süüdistaja poolt pole esitatud ühtki dokumenti liigkasuvõtmise tõendusena, siiski on rahukogu seisukohale asunud, et niisugused dokumendid on ja olid olemas, ja selle vastu kassaator kass. korras vaielda ei saa, sest rahukogu otsus on rajatud tunnistajate seletustele ja rahukohtus kohtualuse kaitsja vann. adv. Poska poolt esitatud veksliplangile, mis esiküljel

kannab Timofei Moltsanovi allkirja ja pöördel Pelageja Malinina allkirja, mis on tehtud Maksim Malinini kirjaosakamatuse pärast viimase palvel.

Selle plangi esiküljel on pliiatsiga märgitud vekslisumma „5400 Emk.“, kusjuures number „5“ on nähtavasti parandatud. Veksel on täis täitmata (Rhk. toim. 1. 81). Nagu juba eespool tähendatud, on vekslisaajal õigus vekslit oma nimele täis täita, kusjuures Veksliseaduse järgi protsentidest vekslitekstis ei kirjutata. Võttes vastu allakirjutatud veksliplangi ning jättes selle täis täitmata, on vekslisaajal võimalus vekslit äratasumiseni nii palju protsente kapitalisummale juurde lisada, kui veksliplank seda lubab. Sellepärast saab näit. Saksamaal raskema karistuse osaliseks liigkasuvõtja, kes vastu võtab laenuaajalt blankoaktsepti, mille täistäitmine usaldatakse laenuandjale. R. n. s. § 180² j. 1 karistab liigkasuvõtmist, kus 1) laenuandjale teada on laenuvõtja majanduslik kitsikus, 2) missugune häda sundis laenuvõtjat laenuandja poolt seatud laenuitingimusi vastu võtma ja 3) et need tingimused olid laenuvõtjale väga koormavad ja oma tagajärgede poolest üliirasked. Sama § jaos teises ette nähtud liigkasuvõtmine on karistatav järgmistel tingimustel: 1) kui ta on korda saadetud isiku poolt, kes äri sihil raha välja laenab, 2) kui kapitali tarvitamise eest nõutud või saadud protsent ulatub üle 12% aastas, ning 3) kui see liiga kõrge protsent on peidetud, näit. kapitalisummasse mahutatud. Kassaator kaldub arvamusele, et R. n. s. § 180² p. 2 nõuab samuti, et laenuvõtja majanduslik kitsikus peab laenuandjale teada olema ja laenuvõtjat sundima laenuandja poolt seatud laenuitingimusi vastu võtma.

See väide ei leia kinnitust ei seadusetekstist ega end. Vene Senati seletustes (näit. Krim. kass. dep 1895 a. nr. 1 Kondratenko asjus), ja Riigikohus leiab, kui kassaatori väide oleks õige, siis jääks arusaamatuks mispärast on loodud selle § jagu 2, sest ta oleks ülearune. Vaadeldes Senati seletust Kondratenko asjas, tuleb Riigikohus veendumusele, et R. n. s. § 180² mõlemad jaod on loodud seaduseandjalt selleks, et külaelanikele appi tulla liigkasuvõtjate vastu, kes vastavate krediit-asutiste puudusel mitmel viisil säärast asjaolu oma kasuks ära tarvitavad. Rahukogu väide blankoveksli seaduslikkuse kohta pole kokkukõlas Veksliseadusega.

Toodud põhjustel ei teeni kass. kaebus rahuldamist. Käsitades Kr. kp. s. § 174, **otsustas** Riigikohus: Nikita Semenovi kaitsja vann. adv. G. Poska kass. kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 75.

KRIMINAAL-OSAKOND.

19. mail 1928 a.

Richard-Johannes-Voldemar Millistferi kass. kaebus kohtupalati otsuse peale 6. märtsist 1928 a.

Richard Millistferi süüd. N. s. § 354 — 2 jao ja 362 järele.

Eesistuja osak. esimees P. Kann, ettekandja R. Koemets; Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse ära kuulanud, leidis Riigikohus, et R. Millistferi kass. kaebus tuleb rahuldada.

Apellatsioonkaebuses ja pärast eripalves palus kohtualune Millistfer uute ilmsikstulnud asjaolude tõendamiseks välja kutsuda ja üle kuulata tunn. V. Jauram, Teder ja Grosset. Nendest Teder ja Grosset pidid tõendama, et Erelise arve kviitung oli Tedre poolt eksikombel teise kausta sisse ömmeldud ja seda sellepärast ei leitud kaustas IV-I, mida kontrolör Türk läbi vaatas, ja et nimetatud kviitung otsiti revideerimise esimesel päeval, s.o. 2. märtsil, teisest kaustast üles. Ühtlasi seletas kohtualune, et see uus asjaolu temale ainult pärast rahukogu otsust teatavaks sai. Kohtupalat leidis, et need asjaolud, mis tunnistajad Teder ja Grosset

tõendama peavad, uuesti ilmsikstulnud asjaolude hulka ei kuulu. Kuid seda oma seisukohta ei ole kohtupalat põhistanud ja ära näidanud, missugustel kaalutlustel ta on niisugusel järeldusele tulnud, kuna kohtualuse avaldiste ja asjaandmete põhjal teissugune tulemus rohkem kui võimalik on. Põhistuse ärajäämise tõttu puudub Riigikohtul võimalus kontrollida, kas kohtupalat asjaoludest ja andmetest on õige loogilise järelduse teinud. Seega käesoleval korral on kohtupalat Kr. kp. s. § 577 rikkunud.

Edasi, tunnistaja V. Jaurami on kohtupalat Kr. kp. s. § 709 põhjal välja kutsumata jätnud sellepärast, et tema käesolevas asjas on kord rahukogus kaitsjana esinenud. Asjatoimetusest nähtub, et rahukogus on küll V. Jauram Millistferi kaitsjaks olnud. Apellatsioonkaebuse on Millistfer ise andnud ja palub selles ka Jaurami tunnistajana üle kuulata surnud tunnistaja Pärni poolt Jauramile avaldatud asjaolude kindlakstegemiseks. Kassaator leiab, et kohtupalat on siin rikkunud Kr. kp. s. § 709 ja 704, sest asjast ei olewat mitte näha, et nimeetatud Jauram ühel ajal (sovmestno) ka kohtupalatis kohtualuse kaitsjaks oleks olnud ja et ta ehk viimase õigeksvõtmisi edasi andma oleks pidanud.

Riigikohus leiab, et kohtupalat ei ole käesoleval korral Kr. kp. s. § 709 õieti mõistnud. See paragrahv lausub, et keegi ei või kohtus tunnistajana üle kuulatud saada ühel ajal (sovmestno) sellesamas asjas prokuröri, kohtualuse kaitsja või erasüüdistaja või tsiviilnõudja voliniku kohustusi täites. Riigikohus leiab, et sõna „ühtlasi“ — „ühel ajal“ (sovmestno) nii tuleb mõista, et ühes ja sams kohtuastmes ei või üks ja sama isik tunnistajana ja kaitsjana esineda. Teises kohtuastmes, milles endine kaitsja kui niisugune enam osa ei võta, ei või takistust olla teda tunnistajana üle kuulata, kui selleks teised seaduslikud põhjused olemas. Vene Senati Krim. Dep. otsustes 1874 nr. 191, 1868 nr. 571 ja veel teistes on niisugust seisukohta Kr. kp. s. § 709 tõlgendamises avaldatud. Otsuses 1890 a. nr. 21 on küll vastupidine seisukoht võetud, kuid see on pealiskaudne ja ligemalt põhistanud ning Riigikohus sellega ühineda ei saa. Asja teises astmes arutamisel võib tõesti niisugune olukord tekkida, mil endine kohtualuse kaitsja võib ülitähtsaid uuesti ilmsikstulnud asjaolusid tõendada. Niisugusel korral õiglasel kohtumõistmise saavutamiseks ei tee meil maksev Krim. protsessi seadus takistust ka endise kaitsja tunnistajana ülekuulamiseks teises kohtuastmes.

Eelmist arvesse võttes ei või kohtupalati otsus Kr. kp. s. § 577 ja 709 rikkumise pärast jõusse jääda.

Seepärast ja Kr. kp. s. § 912 juhatusel otsustas Riigikohus: Kohtupalati otsus 6. märtsist 1928 a. tühistada ja asi anda uueks otsustamiseks samale kohtule teises koosseisus.

Nr. 76.

KRIMINAAL-OSAKOND.

3./10. oktoobril 1928 a.

Lydia Aleksejeva kass. kaebus kohtupalati otsuse peale 27. apr. 1928 a. Lydia Aleksejeva süüd. N. s. § 13, 1610 ja 1606 järgi.

Eisistuja osakonna esimees P. Kann, ettekandja riigikohtunik R. Koemets; Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Kassatsioonkaebuses palub Lydia Aleksejeva tühistada kohtupalati otsuse järgmistel põhjustel: 1) Kohtupalati järeldus, et just tema, Aleksejeva, avatles teist kindlakstegemata isikut maja põlema süütama, põhinevat oletusel ega leidvat kinnitust kohtuliku uurimise materjalist; 2) Kr. kp. s. § 705 tõlgendamine kohtupalati poolt olevat ebaõige ja läbi kaalutamata jäetud ja mitte õieti arvesse võetud mitmed asjaolud. Kõiges selles näeb kassaator Kr. kp. s. §§ 766, 797 ja 705 rikkumist.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse ära kuulanud, leidis Riigikohus, et Lydia Aleksejeva kassatsioonkaebus tuleb rahuldada. Tähelepanu väärrib kassaatori väide, et kohtupalati otsuses pole esitatud ühtki niisugust tõendust, mis kinnitaks, et just L. Aleksejeva oleks avatelnud kedagi maja põlema süütama. Need asjaolud, millest kohtupalat järelduse avatlemises teinud, et räägi sugugi selle poolt, küll aga teatud ettevalmistustest ja võib-olla kuriteo osavõtust. Nii siis tuleb tunnustada, et kohtupalati järeldus, et just Aleksejeva avatles maja põlema süütama, põhineb oletusel, mis Kr. kp. s. § 766 rikkumiseks osutub.

Kohtualune L. Aleksejeva tõi kohtupalati kaasa oma tütre Tamara Aleksejeva, kes olevat nõus tunnustust andma, ja palus teda üle kuulata. Tamara Aleksejeva oli rahukogus tunnustuse andmisest Kr. kp. s. § 705 põhjal loobunud. Kohtupalat, silmas pidades, et tunnustuse andmisest loobumine protsessi kestel on ühekordne ja lõplik, jättis Tamara Aleksejeva üle kuulamata. Kr. kp. s. § 705 tähendatud isikutel on õigus tunnustuse andmisest loobuda. Selle õiguse andmisel lähedalt sugulastele on silmas peetud perekonna rahu ja ter- viku alalhoidmist. On niisugune tunnistaja, temale antud õigust kasutades, üks kord tunnustuse andmisest loobunud, siis ei ole küll kohtul enam põhjust ja õigust teda protsessi vältel veel väljakutsumisega tülitada. Kuid teiselt poolt ei saa niisugusel tunnistajal keelata protsessi vältel tema isiklikust eesõigusest taganeda ja protsessi üldreeglite kohaselt oma kodaniku- kohust täita. Kohaldades toodut käesoleva asja kohta leiab Riigikohus, et õige ei ole kohtu- palati seisukoht, et Tamara Aleksejeva ei või enam teises astmes tunnistaja olla, olgugi et kohtupalatile teatavaks tehti, et nimetatud isik soovib tunnustust anda. Sellega on Kr. kp. s. § 705 rikutud.

Mis puutub sellesse, nagu poleks kohtupalat kõiki asjaolusid arutanud ja arvesse võt- nud, siis leiab Riigikohus, et kõik asjaolud ja tõendused on kohtupalati poolt läbi kaalutud ja vastavalt arvesse võetud.

Neil põhjustel ja Kr. kp. s. § 912 juhatusel otsustas Riigikohus: Kohtupalati otsus. 27. apr. 1928 a. tühistada ja asi anda uueks otsustamiseks samale kohtule teises koosseisus.

Nr. 77.

KRIMINAAL-OSAKÖND.

3./10. oktoobril 1928 a.

Kohtupalati prokuröri vanema abi O. Ordliku kassatsioonprotest kohtupalati otsuse peale 22. maist 1922 a. Pauline Jantsoni süüd. N. s. § 1612 järgi.

Eesistuja osakonna esimees P. Kann; ettekandja riigikohtunik R. Koe- mets; Riigikohtu prokurör R. Rägo.

1. detsembril 1926 a. põles Pärnumaakonnas, Tammiste vallas, Kõrgemäe talus, Madis Jantsonile kuuluv saun maha. Politsei tõstis juurdluse andmete põhjal Madis Jantsoni naise Pauline Jantsoni vastu süüdistuse R. n. s. §§ 95 p. 6 ja 98 järgi, s. o. selles, et ta jättis küdeva ahju järelevaatuseeta, ja 10. augustil 1927 a. mõistis rahukohtunik Pauline Jantsoni R. n. s. §§ 95 p. 6 ja 98 põhjal õigeks, missugune otsus ka seadusejõusse astus. Pärast tuli avalikuks, et saun oli Pauline Jantsoni poolt põlema süüdatud, mispärast viimane võeti N. s. § 1612 järgi vastutusele. Rahukogu leides, et süüdistusaktis kasutatud asjaolud on sama- sugused, kui rahukohtuniku juures, nimelt: on üks ja seesama kuriteoobjekt, on üks ja seesama aeg, üks ja seesama süüdistatav ja ka üks ja seesama kuriteofakt — põlemine, — ja sellepärast tuginedes Kr. kp. s. §§ 21 ja 22, lõpetas süüdistusasja N. s. § 1612 ette nähtud kuriteos ära.

Kohtupalat asus samale seisukohale kui rahukogugi ja jättis prokuratuuri apellat- sioonprotesti tagajärjeta.

Riigikohtule antud kassatsioonprotestis seletab kohtupalati prokuröri vanem abi, et käesolev süüdistusasi on ebaõigelt kohtupalati ja rahukogu poolt ära lõpetatud. Prokuröri abi leiab, et mõlemas asjas kuriteo objekt, subjekt ja kordasaatmise aeg olevat küll ühed ja needsamad, kuid kuriteo fakt ei olevat mitte üks ja seesama. Rahukohtunik on käsitanud tulega hooletu ümberkäimise fakti, kuna rahukogu pidi käsitama tulesüütamise fakti — need on kaks erinevat kuritegu. Kr. kp. s. § 21 rikkumise pärast palub prokuröri abi kohtupalati otsust tühistada.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse ära kuulanud, leidis Riigikohus, et kohtupalati prokuröri vanema abi kassatsioonprotest väärrib rahuldamist.

On õige kohtupalati ja rahukogu seisukoht, et kuriteo objekt, subjekt ja kordasaatmise aeg käesolevas asjas on ühed ja needsamad asjaga, mis rahukohtuniku juures 10. augustil 1927 a. arutusel oli, kus Pauline Jantson R. n. s. §§ 95 p. 6 ja 98 järgi õigeaks mõisteti. Kuid õige ei ole kohtupalati seisukoht, et kuriteo faktiline koosseis mõlemas asjas oleks üks ja seesama. Küdeva sauna ahju järelevalveta jätmine ja meelega kasusaamise eesmärgiga sauna põlemasüütamine on kaks isesugust kuriteolise iseloomuga tegevust. Rahukogu kui ka kohtupalat loevad kuriteofaktiks põlemist. Kuid see seisukoht on ekslik. Sauna põlemise fakt mõlemas asjus on küll ühine, kuid see ei ole mitte veel kuriteoline tegevus ise, vaid selle tagajärg. Eeltoodut arvesse võttes ei ole Pauline Jantsonile käesolevas asjas süüdi pandav kuritegu oma faktilise koosseisu poolest mitte sama, mis rahukohtuniku juures 10. augustil 1927 a. arutusel oli. Sellepärast ei ole siin tegemist ühe ja sama kuriteoga, mis vastava kohtu lahendamisel juba olnud ja mida Kr. kp. s. § 21 põhjal ei saa uuesti arutada. Kohtupalat ja rahukogu on käesolevas asjas ekslikult Kr. kp. s. § 21 mõtet tõlgendanud, mispärast nende mõlemate otsused tuleb tühistada ja asi saata rahukogule tagasi sisuliseks arutamiseks.

Seepärast ja Kr. kp. s. § 912 juhatusel otsustas Riigikohus: Kohtupalati otsus 22. maist 1928 a. ja rahukogu otsus 25. jaanuarist 1928 a. tühistada ja asi Viljandi-Pärnu rahukogule tagasi saata sisuliseks otsustamiseks.

Nr. 78.

KRIMINAAL-OSAKOND.

10./17. oktoobril 1928 a.

Karl ja Julie Palkok'i kaitsja vann. adv. Karl Grau kaebus Tartu-Võru rahukogu otsuse peale 12. maist 1928 a. Karl ja Julie Palkok'i süüdi peksmises.

Eesistuja ja ettekandja osakonna esimees P. Kann; Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Ludmilla Kütt tõstis Karl ja Julie Palkok'i vastu süüdistuse R. n. s. § 142 järgi. Kui see asi 14. märtsil 1928 a. Tartu 4. jsk. rahukohtuniku juures arutusele tuli, siis selgus, et erasüüdistaja Ludmilla Kütt ei olnud asja arutamisele ilmunud, olgugi et ta sellekohase kohtukutse oli kätte saanud. Erasüüdistaja mitteilmumise pärast palus kohtualuste kaitsja asja ära lõpetada.

Rahukohtunik rahaldas kaitsja palve, lõpetas asja Kr. kp. s. § 135 põhjal ära ja seletas, et selle kohtuotsuse peale võib kaevata erakaebuse teel 7 päeva jooksul Tartu-Võru rahukogule. Esitades arstitunnistuse selle kohta, et tema 14. märtsil 1928 a. maosoolte põletikus oli, ja seletades, et ta selle haiguse tõttu oli sunnitud kohtusaalist lahkuma, palus erasüüdistaja Ludmilla Kütt rahukogu rahukohtuniku otsus 14. märtsist 1928 a. tühistada ja asi rahukohtunikule tagasi saata sisuliseks otsustamiseks.

12. mail 1928 a. leidis rahukogu, et erasüüdistaja Kütt oli haiguse pärast sunnitud kohtuistungilt 14. märtsil 1928 a. lahkuma ja seepärast otsustas rahukohtuniku otsuse 14. märtsist tühistada ja asi samale rahukohtunikule tagasi saata sisuliseks läbivaatamiseks. Nagu kohtuistungi protokollist selgub, on ka rahukogu pooltele seletanud, et selle rahukogu otsuse peale võib erakaebe teel 7 päeva jooksul Riigikohtule kaevata.

Oma kaebuses Riigikohtule palub Karl ja Julie Pallok'i kaitsja vann. adv. Karl Grau rahukogu otsuse 12. maist 1928 a. tühistada, sest tema arvates oleks võinud erasüüdistaja rahukohtuniku otsuse peale 14. märtsist 1928 a. kaevata ainult apellatsioonini, mitte aga erakaebe korras (end. Vene Senati seletused 70/1254, 70/840, 71/186, 74/465 ja t.), ja rahukogu oleks pidanud asja arutama apellatsioonini korras ja temale võimalus antama edasi kaevata kassatsioonini korras. Peale selle olevat rahukogu erasüüdistajalt esitatud arstitunnistusele hoopis laiema mõiste ja mõtte andnud, sest sellest tunnistusest ei olevat näha, et erasüüdistajal puudunud võimalus haiguse tõttu asjaarutamise päeval kohtusse ilmuda või enda eest volinikku saata.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse ära kuulanud, leidis Riigikohus valve korras, et Karl ja Julie Pallok'i kaitsja vann. adv. Karl Grau kaebus tuleb tagajärjeta jätta.

On õige, et end. Vene Senat on seisukohale asunud ja seletanud (69/258, 69/922, 70/1254 j.n.e.), et Kr. kp. s. § 135 põhjal tehtud määruste peale, millega erakaebused ära lõpetatakse (tagasi lükatakse), võib kaevata apellatsioonini korras.

See end. Vene Senati seisukoht oli aga tingitud sellest, et endises Kr. kp. s. § 152 redaktsioonis olid täpsalt loendatud need juhud, millal võis väljaspool apellatsioonikaebust esineda kaebustega erakaebe korras, ja et nende juhtude hulka ei kuulunud kaebused asjade lõpetamise peale üldse ja asjade lõpetamise peale Kr. kp. s. § 135 korras eriti.

Kuid see end. Vene Senati seisukoht kaotas oma aluse ja vastavad Senati seletused oma jõu 15. juuni 1912 a. seaduse maksimahakkamisega, sest tähendatud seadus avas võimaluse väljaspool apellatsioonikaebusi esitada kaebusi erakaebe korras ka asjade lõpetamise määruste peale (Kr. kp. s. § 152 p. 1 15. juuni 1912 a. redaktsioonis).

Kr. kp. s. § 135 põhjal teeb rahukohtunik kohtualuse algatusel kaebuse tagasilükkamise (asja lõpetamise) määruse erasüüdistuse asjus siis, kui erasüüdistaja või tema volinik ei ole kohtusse ilmunud ja kui ta oma mitteilmumise üle ei ole kohtule vabandavaid põhjusi esitanud. Tähendab, erasüüdistaja kohtusse mitteilmumist loeb seadus erasüüdistusest loobumiseks, mille tagajärjel asi ära lõpetatakse. Seepärast kuuluvad Kr. kp. s. § 135 korras tehtud määrused nende asja lõpetamise määruste hulka, millest jutt Kr. kp. s. § 152 p. 1 ja mille peale võib kaevata erakaebe korras.

Peale selle ei või tähendamata jätta, et apellatsioonikaebuse ülesanne on asja sisulist arutamist esimesest kohtuastmest üle viia teise kohtuinstantsi ja et seepärast on apellatsioonikaebuste esemeks mittelõplikud kohtuotsused (Kr. kp. s. § 145), mis asja sisu kohta käivad.

Kr. kp. s. § 135 ette nähtud korras tehtud kohtumäärused ei puuduta asja sisu üldse, mispärast ka edasikaebamine nende määruste peale apellatsioonini korras ei ole mõeldav. Seepärast leiab Riigikohus, et nii rahukohus kui ka rahukogu on päris õigele seisukohale asunud ja seletanud, et Kr. kp. s. § 135 põhjal tehtud erasüüdistuse asja lõpetamise määruse peale võib kaevata ainult erakaebe korras.

Asja erakaebuse põhjal arutanud, oli rahukogu määrus käesolevas asjas lõplik, mille peale seaduses ei ole edasikaebamise korda ette nähtud. Seepärast on rahukogu ekslikult seletanud, et käesolevas asjas võib rahukogu määruse peale erakaebe korras 7 päeva jooksul Riigikohtusse kaevata.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus valve korras: K. 'a. s. § 250 põhjal Karl ja Julie Pallok'i kaitsja vann. adv. Karl Grau kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 79.

KRIMINAAL-OSAKOND.

10./31. oktoobril 1928 a.

Roman-Elmar-Alarich Metsakond'i kaitsja vann. adv. Theodor Rõugu kass. kaebus kohtupalati otsuse peale 22. maist 1928 a. Roman-Elmar-Alarich Metsakondi süüd. N. s. § 294 — 1 jao järgi.

Eesistuja osakonna esimees P. Kann, ettekandja riigikohtunik R. Koe-mets; Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Kohtupalat tunnistas Roman Metsakondi süüdi selles, 1) et tema sihiga, et teda Tartu ülikooli õigusteaduskonna üliõpilaseks vastu võetaks, esitas 29. sept. 1921 a. ülikooli rektorile Irkutski gümnaasiumi direktori nimel kirjutatud tunnistuse 20. okt. 1919 a. nr. 1121 tõenduseks selle kohta, nagu oleks tema, Metsakond, Irkutski gümnaasiumi juures augusti-kuul 1918 a. ja jaanuarikuul 1919 a. küpsuseksami sooritanud, teades, et see tunnistus tõele ei vasta ja et sellel tunnistusel direktori allkirjana leiduv allkiri „K. Aleksandrovtš“ ei ole Irkutski gümnaasiumi direktori Aleksandrovitši õige allkiri, vaid kellegi teise isiku poolt järele tehtud, ja 2) et tema välja selgitamata ajal ja kohas meelega Irkutski riikliku ülikooli poolt temale 2. nov. 1918 a. välja antud üliõpilasraamatusse nr. 318 ebaõiged sissekanded kirjutab, nagu oleks tema 1919 a. ja 1920 a. Irkutski ülikooli juures ära teinud eksamid õigusefilosoofia ajaloos ja kaubanduseõiguses teadmete hindamisega „uspešno“ ja selle tõenduseks ka professor Antropovi allkirjad oma käega kirjutab, missuguse võltsitud üliõpilasraamatu tema Tartu ülikooli rektorile 29. sept. 1921 a. teadlikult esitas sihiga, et kõik Irkutski ülikooli juures selle õperaamatu järele sooritatud eksamid, nende hulgas ka eksamid õigusefilosoofia ajaloos ja kaubanduseõiguses Tartu ülikoolis arvesse võetaks. Need süüteod iseloomustas kohtupalat N. s. § 294 järgi.

Kassatsioonkaebuses palub R. Metsakondi kaitsja vann. adv. Theodor Rõuk tühistada kohtupalati otsuse järgmistel põhjustel: Kohtupalat olevat ebaõigelt mitte vastu võtnud ja prokuratuurile tagasi saatnud endise Irkutski kubermangu gümnaasiumi direktori Aleksandrovitši ja õpetajate poolt alla kirjutatud avaldise, millega kohtualuselt olevat võetud võimalus oma süütust tõendada. Tähen datud dokumendil-avaldisel olevat veel see tähtsus, et Aleksandrovitši allkiri sellel on ametiasutise poolt tõestatud, nii et peale muu see oleks võinud olla võrdluseks kahtluse all oleva allkirja võrdlemisel. Kohtupalat oleks pidanud kahtluse all oleva allkirja võrdlemisel eelistama ametiasutise poolt tõestatud allkirja õpilase Paalbergi kaardi all leiduva Aleksandrovitši allkirjale, mis tõestamata. Selles näeb kassaator Kr. kp. s. §§ 625, 629, 687 ja 698 ning Ts. kp. s. §§ 547—552 rikkumist. Kohtualusele Metsakondile süüks arvatud teod ei käivat mitte N. s. § 294 ette nähtud süütegude alla, sest eeltähen datud dokumendid on välismaa ametiasutiste poolt välja antud ja Eestis näd maksvad ei olla. Peale selle olevat kohtupalat eespool nimetatud tunnistust kui küpsustunnistust käsitanud, kuna sellel puuduvat ladina keele eksami sooritamise number.

Asja esituse ja prokuröri arvamus ära kuulunud, leidis Riigikohus, et Roman Metsakondi kaitsja vann. adv. Th. Rõugu kass. kaebus tuleb tagajärjeta jätta.

Kohtu protokollist nähtub, et vann. adv. Rõuk palus kohtupalati korraldava kohtuistungil määrust 21. maist 1928 a., millega otsustatud kohtupalati prokurörile tagasi saata endise Irkutski kubermangu gümnaasiumi direktori ja õpetajate poolt alla kirjutatud avaldis, muuta ja seda dokumenti tõendusena käesoleva asja juurde lisada, sest selle tagasisaamise puhul olevat kohtualuselt võetud igasugused võimalused oma süütust tõendada. Kohtu-

palat jättis selle palve Kr. kp. s. §§ 625 ja 629 põhjal rahuldamata, leides, et dokument, mida kaitsja palub akti juurde lisada, sisaldab eneses kõrvaliste isikute palvet õigust jalule seada, seletades, et nemad tõendavad gümnaasiumi lõpetamist Metsakondi poolt, et Kr. kp. seaduses ei ole ette nähtud tõendusi tunnistajate ütluste näol väljaspool kohut, et seepärast nimetatud palve ei saa olla kohtualuste seletuste selgitamiseks. See kohtupalati seisukoht on õige ja vastab kõigiti Kr. kp. s. §§ 625 ja 629 nõuetele. Riigikohus ei pea küll õigeks kohtupalati seisukohta, et seadus ei näitavat mingisuguseid viise ega abinõusid, mida peab käsitama dokumentide võrdlemisel nende ehtsuse või ebaehtsuse kindlaksmääramisel. Kr. kp. s. § 698 lausub, et võltsimises kahtlustatava dokumendi järelekatsumine, kui see veel tsiviilkohtu poolt ei ole võltsituks tunnistatud, toimub Ts. kp. s. §§ 547—554 ette nähtud korra järgi. Nendes (547—554) paragrahvides on küll ette nähtud kord, mille järgi võltsituks kahtlustatava dokumendi järelekatsumine peab sündima. Kuid käesoleval korral nimetatud kohtupalati vääratusel pole olulist tähtsust, sest kaitsja ei esitanud võrdlemiseks omalt poolt ühtegi dokumenti ja kohtuaplatist ei ole palutudki uut allkirja võrdlemist ette võtta.

Ei vääri ka tähelepanu kassaatori väide, et tema süüteod olevat ebaõigelt N. s. § 294 alla viidud. Ts. kp. s. § 464 järgi loetakse seaduslikkudeks ka aktid, mis tehtud välisriikides ja nendes maksvate seaduste järele, kui nende ehtsus ei ole ümber lükatud. Siin tuleb aktide all mõista nii era- kui ka avalikõiguse akte. Muidugi võltsimise objektiks võivad meil olla ainult niisugused välisriigis tehtud aktid, millel meil on juriidiline tähtsus, s. o. võivad tõendusteks olla õiguslikkudes vahekordades või õiguste tekkimise, muutmise või lõppemise aluseks olla. Rahukogu kui ka kohtupalat on kindlaks teinud, et riiklikud Irkutski gümnaasium ja ülikool loetakse üheväärilseteks kodumaa vastavate asutistega ning et Metsakondil läks korda eespoolnimetatud gümnaasiumi tunnistuse nr. 1121 ja üliõpilasraamatu nr. 318 abil Tartu ülikooli astuda ning et selles teatavad õppeained temale arvesse võeti. Seega siis on tähendatud dokumentidel, olgugi et need ei ole mitte kodumaa ametiasutiste poolt välja antud, ametlikkude dokumentide väärtus ja tähtsus antud, mispärast nende võltsimine või võltsitult tarvitamine käib N. s. § 294 alla. Neil põhjustel ja Kr. kp. s. § 912 juhatusel otsustas Riigikohus: Roman-Elmar-Alarich Metsakondi kaitsja vann. adv. Theodor Rõugu kass. kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 80.

KRIMINAAL-OSAKOND.

17. oktoobril 1928 a.

Kahjusaaja Tartu Üldise Haigekassa vol. vann. adv. Johan Jansi kass. kaebus Tartu-Võru rahukogu otsuse peale, 21. maist 1928 a. Julius Uguri süüd. R. n. s. § 177 järgi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna esimees P. Kann, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse ära kuulanud, leidis Riigikohus, et Tartu Üldise Haigekassa voliniku vann. adv. J. Jansi kass. kaebus tuleb tagajärjeta jätta.

Kassaator kaebab, et 1) käesoleval juhul oleks pidanud prokuratuur süüdistuse tõstma N. s. § 1199¹ järgi, mitte aga R. n. s. § 177 järgi; 2) Ugur olevat töölistele tõendanud, et tema olevat tööliste palgast haigekassa raha kinni pidanud, seega olevat Ugur võõra (haigekassa) raha raisanud; 3) rahukogu olevat rikkunud Kr. kp. s. § 159 seega, et ta ei

ole kohtusse kutsunud tunnistajat, kes oleks pidanud tõendama, et Uguril oli raha haigekassale edasiandmiseks siis, kui ta summasid oli kinni pidanud.

N. s. § 1199¹ ette nähtud süüteo subjektideks võivad olla: haigekassa juhatuse esimees ja liikmed, ettevõtte valdaja ja isikud, kes on eriti määratud haigekassa asju juhatama. Nende isikute hulka ei kuulu kohtualune Julius Ugur, sest tema valduses oleva ettevõtte juures ei olnud haigekassat asutatud ja tema ei olnud haigekassa juhatuse liige ega selle juhatuse esimees, samuti ei olnud ta määratud haigekassa asju juhatama. Seepärast ei või juttu olla N. s. § 1199¹ tarvituselevõtmisest käesoleval juhul.

Tööstusliku töö seaduse § 324 on näha, et ettevõtte valdaja peale pannakse kohustis kassaliikmete liikmemaksud palkade maksmisel palgast maha arvata. Edasi on sellest artiklist näha, et palgast maha arvatud liikmemaksu viib ettevõtte valdaja ühe nädala jooksul haigekassasse ja et sel juhul, kui ettevõtte valdaja seda kohustist ei täida, „nõutakse ettevõtete valdajatelt töökaitsekomissaride korraldusel sisse korras, mis vastuvaidlematute riigi sissenõudmiste kohta maksuma pandud, kusjuures ettevõtte valdajalt tähtajaks mitte makstud summade peale haigekassa kasuks sisse nõutakse veel viivitusraha üks protsent kuus, arvates poolikud kuud täite ette“. Seega ei kanna Tööst. töö seaduse § 324-ga ettevõtte valdaja peale pandud kohustiste mittetäitmine kriminaaliloomu. Seepärast puuduvad Julius Uguri teos R. n. s. § 177 ette nähtud süüteo tunnused, nagu seda rahukogu õieti on leidnud.

Neil põhjustel ning Kr. kp. s. § 174 juhatusel **otsustas** Riigikohus: kahjusaaaja Tartu Üldise Haigekassa vol. vann. adv. Johan Jansi kass. kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 81.

KRIMINAAL-OSAKOND.

17. okt./14. nov. 1928 a.

Anna Paasi kass. kaebus kohtupalati otsuse peale 8. juunist 1928 a. Anna Paasi süüüd. R. n. s. § 180 järgi.

Eesistuja osak. esimees P. Kann, ettekandja riigikohtunik R. Koomets; Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse ära kuulunud, leidis Riigikohus, et kohtualuse Anna Paasi kass. kaebus tuleb rahuldada.

R. n. s. § 21 põhjal on varguse, pettuse ja võõra vara omandamise aegumus kaheaastane, metsahävitamise aegumus üheaastane ja teiste R. n. seadustikus ette nähtud süütegude aegumus kuuekuuline. R. n. s. § 180 ette nähtud süütegu — varastatud või pettuse teel saadud asjade ostmine või pandiks võtmine — ei ole esiteks vargusest või pettusest osa võtmine, nagu ekslikult arvas end. Vene Senat oma seletusis nr. 47 — 1879 a. ja nr. 28 — 1885 a., sest siin puuduvad vargusest või pettusest osavõtmise tunnused — teadmine, kust ja kellelt asjad varastatud või petetud; ja teiseks on ka selle süüteo eest ettenähtud karistus (arest või rahatrahv) kergem varguse, pettuse ja võõra vara omandamise eest ette nähtud karistustest. Seepärast ei saa ka varastatud või väljapetetud asjade ostmise (kui see ostmine ei toimunud äri sihil) aegumuse tähtajaks võtta seda tähtaega (kaht aastat), mis R. n. s. § 21 ette nähtud varguse ja pettuse jaoks, vaid selle süüteo aegumuse tähtajaks tuleb võtta üldist R. n. s. ette nähtud süütegude aegumuse tähtaega — kuus kuud.

Neil põhjustel ja Kr. kp. s. § 912 juhatusel **otsustas** Riigikohus: Kohtupalati otsus Anna Paasi kohta tühistada ja asi anda Kohtupalatile uueks otsustamiseks teises koosseisus.

Nr. 82.

KRIMINAAL-OSAKOND.

14. novembril 1928 a.

Aktsiisi peavalitsuse kass. kaebus Tartu-Võru rahukogu otsuse peale 25. aprillist 1928 a. Helene Savjalovi süüd. Akts. sead. § 1111 järgi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna esimees P. Kann, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse ära kuulanud, leidis Riigikohus, et Aktsiisi peavalitsuse kass. kaebus tuleb rahuldada ses osas, mis puutub Akts. sead. § 1114, kuna osas, mis käib A. s. § 1127 kohta, tuleb kass. kaebus tagajärjeta jätta.

Kassaator kaebab: kohtualuse Helene Savjalovi vastu olevat tõstetud süüdistus Akts. sead. § 1111 järgi. Rahukohtunik olevat leidnud, et kohtualuse süü Akts. sead. § 1111 järele ei olevat kohtulikult tõendatud ja mõistnud tema selles õigeks. Kuid rahukohtunik olevat leidnud tõendatuks süü selles, et ta hoidnud oma teemajaga ühenduses olevas ruumis viina ja lubanud oma teemajas viina juua, ning mõistnud kohtualuse süüdi Akts. sead. §§ 1114 ja 1127 järgi. Rahukogu aga leidnud, et rahukohtunikul ei olevat õigust olnud kohtualust süüdi tunnistada Akts. sead. § 1114 ja 1127 järgi, sest neis artiklites olevat karistusena ette nähtud rahatrahv ja seesugustel juhtudel võivad süüdistust tõsta ainult Aktsiisi peavalitsus pärast nõuete täitmist, mis ette nähtud Akts. sead. §§ 1275—1285.

Selle rahukogu seisukohaga ei ole nõus Aktsiisi peavalitsus ja leiab, et Riigikohus olevat juba Klokmanni asjas 17. dets. 1927 a. (t. nr. 1073 — 1927 a.) seletanud, et kui Aktsiisi peavalitsus on süüdistuse tõstnud patendita viina müümises ja kui see süüdistus ei ole kohtus kinnitust leidnud, võib rahukohtunik kohtualusele karistuse määrata Akts. sead. §§ 1114 ja 1127 järele, kui viina hoidmise ja juua lubamise fakt ärriruumis on kindlaks tehtud ka ilma, et Aktsiisi peavalitsus oleks kohtualuse vastu §§ 1114 ja 1127 järele süüdistust tõstnud.

Riigikohtu seletus Klokmanni asjas 17. dets. 1927 a. käib ainult loata viina hoidmise kohta, mitte aga viina juua lubamise kohta, nagu seda Aktsiisi peavalitsus arvab. Ka käesoleval juhul jääb Riigikohus Klokmanni asjas avaldatud seisukoha juurde ja seletab, et kui Aktsiisi peavalitsuse poolt on süüdistus tõstetud loata viina müümises ja kui kohtus selgub, et kohtualune on süüdi mitte loata viina müümises, vaid selles, et ta oma äris viina hoidis, tuleb kohtualusele karistus määrata viina hoidmise eest, sest loata viina müümine sisaldab eneses ka loata viina hoidmise süüteo. Mis puutub aga süüteo, mis ette nähtud A. s. § 1127, siis ei sisalda loata viina müümine eneses seda süütegu, vaid see on täiesti iseseisev süütegu, milles Aktsiisi peavalitsus on kohustatud süüdistust tõstma korra järgi, mis ette nähtud Kr. kp. s. §§ 1275—1285.

Toodud põhjustel ja Kr. kp. s. § 174 juhatusel **otsustas** Riigikohus: Aktsiisi peavalitsuse kass. kaebuse rahuldamiseks Tartu-Võru rahukogu otsus ses osas, millega Helene Savjalov õigeks mõistetakse Akts. sead. § 1114 järgi, tühistada ja asi anda selles osas uueks otsustamiseks samale kohtule teises koosseisus. Muus osas Aktsiisi peavalitsuse kass. kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 83.

KRIMINAAL-OSAKOND.

14. novembril 1928 aastal.

Jaan Luikmili kass. kaebus Tallinna-Haapsalu rahukogu otsuse peale 12. juulist 1928 a. Jaan Luikmili karistuste koostamise asjas.

Eesistuja ja ettekandja osakonna esimees P. Kann, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

30. mail 1928 a. palus Jaan Luikmili kaitsja vann. adv. R. Kuuskmann rahukogu koostada Luikmilile määratud karistused — 6. dets. 1927 a. U. n. s. § 531 põhjal määratud 4 kuud vangist. tingimisi ja 22. jaanuaril 1927 a. U. n. s. § 531 põhjal määratud 2 nädalat vangistust, leides, et tingimisi määratud 4-kuuline vangistus olevat kahtlemata raskem karistus, kui 2-nädalane tingimusteta vangistus, sest tingimisi määratud 4-kuulise vangistuse pärast viibib süüdimõistetu 3 aasta jooksul ähvarduse all, kuna ebaloogiline oleks kahenädalase tingimusteta vangistusega katta 4-kuulist tingimisi määratud vangistust, sest siis vabaneks süüdlane 3-aastase ähvarduse alt. Tallinna-Haapsalu rahukogu leidis, et Jaan Luikmil on karistatud rahukogu otsustega 22. jaan. 1927 a. U. n. s. § 531 järgi 2-nädalase vangistusega ja 6. dets. 1927 a. U. n. s. § 531 järgi 4-kuulise vangistusega tingimisi, ja et nende süütegude kordasaatmise ja esimese neis asjus kohturesolutsiooni väljakuulutamise aegade järel kuuluksid need karistused U. n. s. § 60 põhjal koostusele, kui teine karistus — 4 kuud vangist. — ei oleks tingimisi määratud. Tingimisi määratud karistust ei olevat aga võimalik koostada sel põhjusel, et see karistus ei olevat veel täitmisele pööratud ja see täitmisele pööramine olenevat sellest, kas Jaan Luikmil paneb temale määratud katseaja jooksul toime uue süüteo või mitte. Ainult täitmisele valminud otsuseid võib täita. Seepärast otsustas rahukogu Jaan Luikmili kaitsja palve karistuste koostamise üle tagajärjeta jätta ja otsuse 22. jaan. 1927 a. täitmisele pöörata.

Selle rahukogu otsusega ei ole Jaan Luikmil rahul ja palub seda otsust tühistada järgmistel põhjustel:

Rahukogu võtvat ise õigeks, et süütegude kordasaatmise ja esimese neis asjus kohturesolutsiooni väljakuulutamise aegade järgi kuuluvad karistused U. n. s. § 60 põhjal koostusele. U. n. s. § 60 nõudmine olevat aga kategooriline ja seepärast oleks pidanud need karistused ka koostatama. Ei olevat õige rahukogu väide, nagu poleks kohtuotsus 6. dets. 1927 a., millega määratud 4 kuud vangi tingimisi, seadusejõusse astunud. See otsus olevat seadusejõusse astunud ja ka täitmisele pööratud. Seega olevat rahukogu rikkunud U. n. s. § 60 ja Kr. kp. s. §§ 12, 13, 119, 130 pp. 3 ja 4, 182, 959 ja tingimisi süüdlaseks mõistmise seadust.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse ära kuulanud, leidis Riigikohus, et süüdimõistetu Jaan Luikmili kass. kaebus tuleb tagajärjeta jätta.

Kassaatoril on õigus, et rahukohtuniku ja rahukogu II astme kohtuotsused, millega on karistused tingimisi määratud, astuvad seadusejõusse ja kuuluvad täitmisele üldises korras, mis ette nähtud Kr. kp. s. §§ 181, 182 j.n.e. Seega astus seadusejõusse ja kuulub täitmisele ka rahukogu otsus 6. dets. 1927 a., millega Jaan Luikmil on tingimisi karistatud.

Mis puutub aga kassaatori väitesse, nagu tuleks see 6. dets. 1927 a. otsus koostada rahukogu otsusega 22. jaan. 1927 a., millega J. Luikmil on karistatud 2-nädalase vangistusega, ja nagu kataks tingimisi määratud 4 kuud vangistust kahenädalase vangistuse, siis ei ole see õige, sest koostada võib ainult neid karistusi, mis süüdimõistetul koostamise momendil tegelikult kanda.

Koostamise momendiks kantud karistus, kui ka karistus, mille täitmine võib tulevikus süüdimõistetule peale pandud saada, seega koostamisele ei tule. Kohtuotsusega 6. dets. 1927 a. on J. Luikmil „küll 4-kuulise vangistusega karistatud, kuid selle karistuse kandmisest oli ta koostamise momendil vabastatud, olgugi tingimisi, ja seega ei olnud J. Luikmilil selle kohtuotsuse põhjal kanda karistust, mida oleks võinud koostada karistusega, mis talle määratud kohtuotsusega 22. jaan. 1927 a. Neil põhjustel ja Kr. kp. s. § 174 juhatusel **otsustas** Riigikohus: Jaan Luikmili kass. kaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 84.

KRIMINAAL-OSAKOND.

21. novembril 1928 aastal.

Aktsiisi peavalitsuse kass. kaebus Rakvere-Paide rahukogu otsuse peale 18. maist 1928 a. Jaan Truuveri süüid. Akts. sead. § 1114 j. 2 järele.

Eesistuja ja ettekandja osakonna esimees P. Kann, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse ära kuulanud, leidis Riigikohus, et Aktsiisi peavalitsuse kass. kaebus tuleb rahuldada.

Aktsiisi peavalitsuse poolt oli Jaan Truuveri vastu süüdistus tõstetud Akts. sead. § 1111 järgi. Kohus mõistis Jaan Truuveri Akts. sead. § 1111 järgi õigeks, sest kohtus oli ilmsiks tulnud, et kohtualune oli äriühenduses olevas ruumis viina küll hoidnud, kuid mitte viina müünud. Et viina hoidmises ei ole Aktsiisi peavalitsus kohtualuse vastu rahukohtuniku juures süüdistust tõstnud ja Kr. kp. s. § 1125² ette nähtud nõuded täidetud, siis leidis rahukogu, et tal seaduslik alus puudub Truuveri vastutuselevõtmiseks ja karistamiseks viina hoidmise eest äriühenduses olevais ruumes.

Aktsiisi peavalitsus kaebab, et käesoleval juhul olevat rahukogu arvesse võtmata jätnud Riigikohtu seisukoha, mis väljendatud Ed. Klokmanni asjas 1927 a. toim. nr. 1073, ja mis selles seisab, et süüdistus (Akts. sead. § 1111 järgi) loata viina müümises sisaldab eneses ka süüdistust loata viina hoidmises, mis pärast kohus oleks pidanud, Akts. peavalitsuse arvamuse järele, käesoleval juhul kohtualusele karistuse määrama viina hoidmise eest äriühenduses olevas ruumis, ilma et Aktsiisi peavalitsus oleks kohustatud olnud uut süüdistust viina hoidmises kohtualuse vastu tõstma.

Ed. Klokmanni süüdistuseasjas on Riigikohus seletanud, et kohtul „on õigus, kui süüdistus viina müümises kinnitust ei ole leidnud, karistust määrata Akts. sead. § 1113 märkuse järele, kui loata viina hoidmise fakt on kindlaks tehtud, sest süüdistus viina müümises sisaldab eneses ka süüdistuse viina hoidmises.“

Käesoleval juhul jääb Riigikohus Klokmanni asjas väljendatud seisukohale.

Neil põhjustel ja Kr. kp. s. § 174 juhatusel **otsustas** Riigikohus: Rakvere-Paide rahukogu otsus 18. maist 1928 a. tühistada ja asi anda uueks otsustamiseks samale kohtule teises koosseisus.

Nr. 85.

KRIMINAAL-OSAKOND.

28. novembril 1928 a.

Erich Joonase kaitsja vann. adv. abi J. Klesmenti erakaebus kohtupälati korr. koosoleku määruse peale 15. okt. 1928 a. Erich Joonase süüid. U. n. s. § 540 j. II järgi.

Eesistuja osakonna esimees P. Kann, ettekandja riigikohtunik R. Koemets, Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse ära kuulanud, leidis Riigikohus, et Erich Joonase kaitsja vann. adv. abi Johannes Klesmenti erakaebus tuleb tagajärjeta jätta.

N. s. § 1123 järele on keelatud posti kaudu kirjas raha saatmine ilma sellekohase teadaandeta postile ja raha kuulub konfiskeerimisele. Kassaator ei kinnita seda asjaolu, et tema oleks reeglipäraselt raha kirjaga postile andnud, mispärast tema kanda jäävad ka kõik pahad tagajärjed, mis niisugusest rahasaatmisest järgnesid.

Kohtupalat on käesoleval korral põhjendatult ja õieti kass. kaebuse vastu võtmata jättnud ja tagasi saatnud.

Seepärast ja Kr. kp. s. § 900 juhatusel **otsustas** Riigikohus: Erich Joonase kaitsja vann. adv. abi J. Klesmenti erakaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 86.

KRIMINAAL-OSAKOND.

5. detsembril 1928 a.

Eesti Kalaasjanduse seltsi voliniku v. adv. O. Rütli kass. kaebus Tartu-Võru rahukogu otsuse peale 25. sept. 1928 a. Aleksander Kimmeli, Voldemar Kimmeli, Albert Lõmmiksoni, Kusta Spanieri, Aleksander Kadaja ja Hans Kadaja süüid. R. n. s. § 146 järgi.

Eesistuja ja ettekandja osakonna esimees P. Kann; Riigikohtu prokurör R. Rägo.

Eesti Kalaasjanduse Selts tõstis Aleksander Kimmeli, Albert Lõmmiksoni, Kusta Spanieri, Voldemar Kimmeli, Aleksander Kadaja ja Hans Kadaja vastu erasüüdistuse omavolilises kalapüüdmises mai- või juunikuul 1927 a. Keeri-Ulila järves.

24. okt. 1927 a. oli asi arutusel Tartu 6. jsk. rahukohtuniku juures. Rahukohtunik leidis, et kohtualuste süü omavolilises kalapüüdmises Eesti Kalaasjanduse Seltsile renditud Ulila järvest on tõendatud tunn. Juhan ja Jaan Lõmmiksonide seletustega, ja karistas kõiki kohtualuseid R. n. s. § 146 põhjal igaüht kahetuhande margase rahatrahviga ehk maksujõuetusel kümne-ööpäevase arestiga.

Kohtualuste edasikaebuste põhjal tuli asi Tartu-Võru rahukogus arutusele 25. sept. 1928 a. Rahukogu otsustas rahukohtuniku otsuse tühistada ja kõik kohtualused kohtulikult õigeks mõista. Oma motiives esitab rahukogu muu seas, et tunn. Juhan Lõmmiksoni seletused olevat ta Kr. kp. s. § 94 põhjal tõenduste hulgast välja heitnud, sest see tunnistaja olevat kohtualuse Albert Lõmmiksoni lihane vend ning olevat rahukogus tunnistuse andmisest loobunud. Selle rahukogu otsusega ei ole rahul erasüüdistaja Eesti Kalaasjanduse Seltsi volinik v. adv. Oskar Rütli. Riigikohtule antud kass. kaebuses palub ta rahukogu otsuse tühistada, sest rahukogu olevat ebaõigelt tunn. Juhan Lõmmiksoni poolt rahukohtuniku juures antud seletused tõenduste hulgast maha kustutanud ainult sel põhjusel, et see tunnistaja olevat kohtualuse Albert Lõmmiksoni lihane vend, kes rahukogus tunnistuse andmisest loobunud. Tunn. Juhan Lõmmiksoni seletuste tõenduste hulgast maha kustutamine osutuvat ebaõigeks seepärast, et tähendatud tunnistaja olevat oma seletused andnud mitte ainult oma venna kohta, vaid ka kõikide teiste kohtualuste kohta. Nende viimaste suhtes peaksid aga tunn. Juhan Lõmmiksoni seletused maksvad olema.

Asja esituse ja prokuröri arvamuse ära kuulunud, leidis Riigikohus, et erasüüdistaja Eesti Kalaasjanduse Seltsi vol. vann. adv. Oskar Rütli kass. kaebus tuleb rahuldada.

Et mehe ja naise ning nende lähemate (sugulusastmed on seaduses ära tähendatud) sugulaste perekondlikke vahekordi säästa, on seaduseandja Kr. kp. s. §§ 94 ja 705-as maksuma pannud korra, mille järgi neis artiklis ette nähtud tunnistajad võivad tunnistuse andmi-

sest loobuda. See tunnistuse andmisest loobumine on mainitud tunnistajate õigus, mida nad võivad tarvitada või tarvitamata jätta. Kui kr. kp. s. §§ 94 ja 705 ette nähtud tunnistajad ei tarvita neile antud õigust ja soovivad asjas, milles nende lähem sugulane (sugulusaste §§ 94 ja 705 ette nähtud) süüalusena figureerib, seletust anda, siis kuulatakse nad vandeta üle ja antud seletused jäävad maksma ka siis, kui need tunnistajad järgnevail ülekuulamistel soovi avaldavad Kr. kp. s. §§ 94 ja 705 ette nähtud õigust tarvitada.

Käesoleval juhul on tunn. Juhan Lõmmikson rahukohtuniku juures seletusi andnud asjas, milles ta vend süüalusena figureerib ja seepärast jäävad need seletused maksma ka pärast seda, kui ta loobus samas asjas tunnistuse andmisest rahukogus. Asjaolu, et rahukohtunik ei ole tunn. J. Lõmmiksonile meelde tuletanud seda õigust, mis talle annab Kr. kp. s. § 94, ei ole tähtis, sest esiteks pidi Lõmmikson ise teadma, missuguse õiguse talle Kr. kp. s. § 94 annab. Seda, et rahukohtunik tunn. J. Lõmmiksoni vande all üle kuulas, ei saa ka kass. põhjuseks lugeda, sest see seaduserikkumine on parandamatu. Neil põhjustel ei ole õige rahukogu seisukoht, mille järgi ta tunn. J. Lõmmiksoni poolt rahukohtuniku juures antud seletused tõenduste hulgast maha kustutas ainult sel põhjusel, et see tunnistaja loobus rahukogus asja kohta seletusi andmast.

Õige on aga rahukogu seisukoht, et kui Kr. kp. s. § 94 ja 705 ette nähtud tunnistajad on tunnistuse andmisest loobunud, siis ei või kohus neile tunnistajaile esitada küsimusi mitte ainult nende sugulaste-süüaluste, vaid ka teiste kaassüüdlaste suhtes, sest see tunnistuse andmisest loobumine käib terve selle asja kohta, milles süüalustena figureerivad nende sugulased, nagu see selgub Kr. kp. s. §§ 94 ja 705 tekstist.

Neil põhjustel ja Kr. kp. s. § 174 juhatusel otsustas Riigikohus: Tartu-Võru rahukogu otsus 25. sept. 1928 a. tühistada ja asi anda uueks otsustamiseks samale kohtule teises koosseisus.

